

TÜRK KLASİKLERİ-ROMAN

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Felâton Bey ile Râkım Efendi

AHMET MİDHAT EFENDİ



T.C. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ YAYINI NO: 3585
AÇIKÖĞRETİM FAKÜLTESİ YAYINI NO: 2418

FELÂTUN BEY İLE RÂKİM EFENDİ

Yazar

Ahmet Midhat Efendi

Çeviri/Hazırlayanlar

Doç.Dr. Gökhan TUNÇ

Yrd.Doç.Dr. Ebru ÖZGÜN



ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Sözlük

Arş.Gör. Buğra Oğuzhan Uluyüz

Düzeltili

Emine Koyuncu
Hatice Çalışkan Köken

Dış Kapak Tasarımı

Doç.Dr. Halit Turgay Ünalın

Sayfa Tasarımı

Mehmet Emin Yüksel

Grafiker

Özlem Çayırılı

Dizgi ve Yayına Hazırlama

Gizem Dalmış
Kader Abpak Arul
Kağan Küçük
Halil Kaya
Saner Coşkun
Diğdem Koca
Zülfiye Çevir

Felâatun Bey ile Râkım Efendi

CIP-Anadolu Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Merkezi

Ahmet Mithat, 1844 - 1912

Felâatun Bey ile Râkım Efendi

I. E. a II. Tunç, Gökhan III. Özgün, Ebru IV. Dizi: Anadolu Üniversitesi.
Açıköğretim Fakültesi yayınları; 2418

PL254. A33 F4 2017

ISBN: 978-975-06-2191-8

2017-13

AÜ Yay. No: 3585

1. Baskı

Bu kitap ANADOLU ÜNİVERSİTESİ Basımevinde 4.900 adet basılmıştır.
ESKİŞEHİR, Ekim 2017

FELÂTUN BEY İLE RÂKİM EFENDİ

(Biraz da Bugünkü Ahvâle Bakalım)



Birinci Bâb

Felâtun Bey'i tanır mısınız? Hani ya şu Mustafa Merakî Efendizâde Felâtun Bey! Galiba tanıyamadınız. Fakat tanınacak bir çocuktur.

Mustafa Merakî Efendi Tophane'nin Beyoğlu'na civarca bir mahallesinde oturur. Mahallesinin semtini haber vermek olamaz. Semtini anladınız ya? Bu kadarıyla iktifâ¹ ediniz.

Kendisi kırk beşlik bir adamdır. Fakat babası bir çocuğu genç evlendirirler ise yüzü gözü açılmadan dünya evine girmiş olacağından ırz ve edebini güzel muhafaza eder efkârında² olmasıyla Mustafa Merakî Efendi'yi on altı yaşında iken evlendirmiş idi. Bu sebebe mebnî³ idi ki Mustafa Merakî Efendi henüz kırk beş yaşında olduğu hâlde yirmi yedi yaşında bir oğlu bulunup o dahi Felâtun Bey'dir. Fakat Mustafa Merakî Efendi'nin evlâdı⁴ yalnız Felâtun Bey'den ibaret değildir. Bir de kızı vardır ki ismi Mihribân Hanım'dır. Mustafa Merakî Efendi kırk beş yaşında olduğu zaman bu kız dahi on beş yaşında idi.

İnsan kırk beş yaşında iken böyle yirmi yedi yaşında bir oğul ile on beş yaşında bir kıza mâlik⁵ olmak ne büyük saadettir. Lâkin size derhâl şunu

¹ yetinmek

² fikirler, düşünceler

³ -den olayı, binâen, dayalı

⁴ çocuklar

⁵ sahip, bir şeyi elinde bulunduran

da ihtâr⁶ edelim ki böyle saadet ekseriyâ⁷ babalara mahsûs⁸ olup vâlideler için bu saadet musibet⁹ addolunur¹⁰. Nasıl ki Mustafa Merakî Efendi'nin zevcesi için dahi öyle olmuş idi. Zira Mustafa Merakî Efendi on altı yaşında iken pederi tarafından evlendirildiği zaman on iki yaşında bir kız ile tezvic edilmiş idi. Öyle ya! Karı kocasından dört beş yaş küçük olmak lâzım gelmez mi?.... Vâkıâ¹¹ on iki yaşındaki kızcağız on beş yaşında dünyaya çocuk getirdi. Ancak ondan sonra kaç defa gebe kaldı ise de çocuğunu rahminde barındıramayıp düşürür idi. Hekimler işin aslını tedkîk¹² etmediklerinden hanımın rahminde tedavi ve tamiri nâ-kâbil¹³ bir ihtilâl¹⁴ olduğunu hükmederek el çektiler. İş ebelere kaldı. Onlar sargılar ile filânlar ile Mihribân Hanımı düşürtmeyip muhafaza edebildiler ise de, bî-çâre vâlidesi bu kızı doğurduktan sonra loğusa yatağında iken şehiden vefat eyledi....

Mevlâ rahmet eylesin! Böyle şeyler olağandır!..... Başka ne diyelim ya? Mustafa Merakî Efendi zevcesinden ayrıldığı zaman elinde on üç yaşında bir oğul ile kundakta bir kız bulunduğundan bir müddet zarurî teehhül¹⁵ edemedi. Hâlbuki asr-ı âhirin¹⁶ terakkiyât-ı medeniyyesi¹⁷ İstanbul'da bir adamın bekâr olarak yaşayabilmesine müsait olduğundan bir müddet bekâr kaldıktan sonra Mustafa Merakî Efendi bir daha teehhüle dahi lüzum göremedi. Kızına dâyelik¹⁸ etmek için geçkince cariye alıp o cariye çocuklara bakar, bir ihtiyarca Rum karısı yukarı hizmetini görür bir de Ermeni karısı aşçılık eder idi.

Nasıl? Hanesinin idâre-i dâhiliyyesini¹⁹ garipçe mi gördünüz? Bizim Mustafa Merakî Efendi alafranga-meşrep²⁰ bir adam idi. Hem de hangi

⁶ hatırlatma, uyarma, dikkat çekme

⁷ çoğu zaman, pek sık

⁸ ayrılmış, özelleştirilmiş, özel

⁹ dert, sıkıntı, bela

¹⁰ saymak, öyle olduğunu kabul etmek

¹¹ gerçi, her ne kadar

¹² detaylı araştırma, inceleme

¹³ mümkün olmayan, imkansız

¹⁴ bozukluk, düzensizlik

¹⁵ evlenmek

¹⁶ son asır

¹⁷ medeniyet ilerlemeleri

¹⁸ süt annesi; dadı

¹⁹ iç idaresi

²⁰ batı tarzında huy ve davranışları olan kimse

alafranga-meşreplerden bilir misiniz? Hani ya bundan on beş yirmi sene evvel İstanbul'da alafranga-meşrepler yok mu idi? İşte onlardan. Hâl ü vakti pek yolunda hem de ziyâdece yolunda olduğundan kendisi zaten Üsküdarlı olduğu ve orada güzel konağı, bağı bahçesi dahi bulunduğu hâlde mücerred²¹ alafranga yani rahat yaşamak için cümlesini ucuza pahalıya bakmayarak satıp gelmiş Tophane'nin Beyoğlu'na civar bir mahallesinde müceddeden²² güzel bir hane inşa ettirip sakin²³ olmuş idi. Alafrangaya olan merakın derecesini şundan anlayınız ki, yaptırdığı hane mutlaka alafranga olmak için kârgir²⁴ olarak yaptırılmış idi. Şimdi böyle bir semtte böyle bir hanede bu kadar alafranga olan bir adam artık hanesine Arap çorap doldurur mu? Bâ-husûs²⁵ ki aralıkta bir alafranga dostları dahi gelmekte olduğundan bunlar meyânında hizmet etmek için Rum ve Ermeni hizmetçilere ihtiyacı der-kârdır²⁶.

Bizim asıl maksadımız Felâton Bey'i haber vermek yani erbâb-ı²⁷ mütâlaaya²⁸ tanıtmak olduğuna göre pederi Mustafa Merakî Efendi hakkında böyle malûmat-ı atîka²⁹ vermeye lüzum yoktur zannetmeyiniz. Felâton Bey'i güzelce tanımak için kendisinin menşei³⁰ görmek elbet lâzımdır. Böyle bir menşeden neşet³¹ eden zâtın hâl ü tavrı daha kolay anlaşılabilir.

Felâton Bey'in çocukluk zamanını nasıl geçirmiş olduğunu anlatmak için tafsîle³² ihtiyacımız yoktur. Mustafa Merakî Efendi kemâl³³ derece alaturkalıktan yine kemâl derece alafrangalığa birden bire sıçramış bir adam olduğu ve bu tahavvül³⁴ ise yalnız kendi telezzüzât-ı maddiyye ve maneviy-

²¹ yalnızca, sadece, tek; katışıksız
²² yeni baştan, yeniden
²³ yerleşmek, bir yerde oturur olmak
²⁴ taştan yapılmış, harçla yapılmış
²⁵ hele, özellikle, en çok
²⁶ açık, malum, kesin
²⁷ bir işin ustaları
²⁸ okuyucular
²⁹ geçmişe dair bilgiler
³⁰ köken, çıkış yeri, neşet etme yeri
³¹ ortaya çıkan, meydana gelen
³² genişçe açıklamak
³³ fazlalık, son, olgunluk
³⁴ değişmek, başka bir duruma geçmek

yesi³⁵ o yüzden hâsıl³⁶ olmaktan neşet eylediği³⁷ cihetle³⁸ böyle bir adamın hem de öksüz kalan evlâdı³⁹ nasıl bir terbiye altında büyüyeceğini her kim düşünse bulabilir. Vâkıâ⁴⁰ çocuk Mekteb-i Rüştîyye'ye⁴¹ verilmiş olduğundan her gün çantası elinde gider gelir idi. Bundan başka bir de Fransız hocası var idi ki haftada iki defa gelir gider idi. Lâkin Mustafa Merakî Efendi öyle tahsil görmüş bir adam olmadığı gibi çocuğunun tahsiline nezârete⁴² dahi vakti olmadığından oğlunun mektebe gidip gelmesini ve Fransız hocasının dahi eve gelip gitmesini bir çocuğun terbiyesi için kâfi⁴³ görür idi.

Oğlunun gördüğü terbiye bu yolda olduktan sonra kızının terbiyesi ne hâlde kaldığını da istihrâc⁴⁴ edebilirsiniz.

Fakat şunu da ihtâr⁴⁵ geri durmayalım ki bu çocukların giyinmesi kuşanması elhak söz götürmez idi. Beyoğlu'nda çocuk kisvesi⁴⁶ olarak her ne ki moda olmak üzere şuyu⁴⁷ bulur idi ise, Merakî Efendi cümleden evvel onu alıp çocuklarına giydirmeye mecbur idi.

Ha! Bak biz şunu ihtâr⁴⁸ etmeyi unuttuk. Bizim Mustafa Merakî Efendi'nin ismi yalnız Mustafa Efendi'dir. Merakî lâkabı kendisine sonradan verilmiştir. Zira bu adamın bazı garâib-i ahvâli⁴⁹ olup mesela kendi hanesinde mükemmel taâmı⁵⁰ durur iken bazı akşamlar gidip Beyoğlu'nda bir bakkal dükkânında çiroz ve zeytin gibi şeylerle akşam taâmı etmesine ahbâbı itiraz ettikçe “Ne yapalım merakımdır!” ve mesela bazı geceler Naum'un tiyatrosuna bedel Elmadağ'ında balıkçı ve kuşbaz takımının git-

35 maddi ve manevi zevkler

36 meydana gelen, ortaya çıkan

37 kaynaklanmak

38 neden, sebep

39 çocuklar

40 gerçi, her ne kadar

41 ortaokul

42 bakmak, gözlemek

43 yeterli

44 çıkarımda bulunmak

45 hatırlatma, uyarma, dikkat çekme

46 elbise

47 yayılmış, herkes tarafından öğrenilmiş

48 hatırlatma, uyarma, dikkat çekme

49 hâllerinin gariplikleri

50 yemek

tikleri yerlere gitmesine bir mana veremeyenlere “Merak bu ya!” gibi mukabelelerde⁵¹ bulunduğundan “Merakımdır” “Merak bu ya!” “Merakıma dokundu” “Merakıma elvermez” sözleri kendisine “Merakî” lâkabını itâyâ⁵² sebep olmuş idi.

Buraya kadar söylediğimiz sözlerden bizim Felâton Bey’in evâil-i hâlî⁵³ hakkında alınacak malûmâtla⁵⁴ peydâ⁵⁵ edilecek fikir kâfidir⁵⁶. Şimdi nazarlarımızı⁵⁷ Mustafa Merakî Efendi’nin kırk beş yaşında bulunduğu zaman oğlu Felâton Bey’in yirmi yedi ve kızı Mihribân Hanım’ın dahi on dört yaşlarındaki hâllerine atfedelim:

Bu esnada Felâton Bey büyücek kalemlerin birisinde memur idi. Lâkin hani ya kalemlerde bazı efendiler vardır ki, elhak ilerde devletinin en büyük makamâtını tutabilmek tedarikâtıyla kâtiplik⁵⁸ zamanını gece gündüz çalışmak ve içinde bulunduğu dairenin değil belki devletin kâffe-i⁵⁹ şua bât-ı umûruna vukûfunu⁶⁰ şâmil etmek⁶¹ için iğne iplik olarak bezl-i himmet⁶² eder. Böyle erbâb-ı gayreti⁶³ tanırırsınız ya? Bizim Felâton Beyefendi bunlardan değil idi. Nesine lâzım? Ayda lâ-akal⁶⁴ yirmi bin kuruş irâdî⁶⁵ olan bir babanın bir tek oğlu olup kendisi ise muhakemât-ı feylesofânesini⁶⁶ gerçekten Eflâtunlardan daha dakik⁶⁷ bulmakla âlemde yirmi bin kuruş irâdî olan adamın başka hiçbir şeye ihtiyacı kalmayacağını hükmetmiş ve

⁵¹ karşılık, karşılıklı iş yapma

⁵² vermek, bahşetmek

⁵³ hâlinin geçmiş

⁵⁴ bilgiler, bilinen şeyler

⁵⁵ açık, meydanda olan

⁵⁶ yeterli

⁵⁷ bakış, göz atma; düşünce

⁵⁸ yazıcı

⁵⁹ tüm, bütün

⁶⁰ bir konuda yetkin olma, bilme

⁶¹ yaymak, ihtiva etmek (şâmil: kapsayan, içeren)

⁶² gayret etmek

⁶³ gayretli kimseler

⁶⁴ en az, hiç olmazsa

⁶⁵ kazanç, gelir; söyleme; getirme

⁶⁶ filozofça değerlendirmeler

⁶⁷ ince

fazl⁶⁸ u kemâlini⁶⁹ ise kendisi beğenmiş olduğundan cuma günü mutlaka bir seyir mahalline gidip cumartesi ise dünkü yorgunluğu çıkarır ve pazar günü seyir mahalleri daha alafranga olduğundan gitmemezlik edemez. Pazarın yorgunluğunu dahi pazartesi çıkarır. Salı günü kaleme gitmeye hazırlanır ise de havayı muvâfık⁷⁰ görünce Beyoğlu'nun bazı ziyaret mahallerini, baba dostlarını, ahhâbı vesâireyi ziyaret arzusu o günü dahi tatil ettirir. Çarşamba günü kaleme gidecek olur ise saat altıdan dokuza kadar olan vakti ancak o haftanın vukûâtını hikâyeye bulabilip akşam için mutlaka iki dalkavukla gelir. Bunlar dahi kendisi gibi genç olacaklarından ve bâ-husûs⁷¹ Felâtun Beyefendi Beyoğlu'nda oturmak münasebetiyle ahhâbını alafranga bir yolda eğlendirmek lâzım geleceğinden perşembe gecesini alafranga eğlence mahallerinde geçirir. O gece sabahlandığı ci-hetle⁷² perşembe günü akşama kadar uyunur. Nihayet yine cuma gelir ve işte şu bir haftalık meşguliyet nasılsa diğer haftaların meşguliyetleri dahi yine nev-ummâ⁷³ onu andırır.

Ya böyle haftada üç saat kaleme giderek onu da nakl-i hikâyâtla⁷⁴ geçiren bir delikanlı ne öğrenebilir?

Nasıl ne öğrenebilir? İşte Felâtun Bey öğrenmiş ya? Yazısı var, okuması var, Fransızcası var. Zeki, fatîn⁷⁵, cerbezeli⁷⁶, hususiyle ayda babasının yirmi bin kuruş da irâdi⁷⁷ var! Dünyada bir adamın öğreneceği daha ne kaldı?

Bak Allah için söyleyelim: Felâtun Bey'in matbuât-ı cedîdeye⁷⁸ merakı pek ziyâdedir. "Canım şöyle bir hikâye basılmış" dediler mi? Felâtun Bey için "Onu görmedim" demek muhâl⁷⁹. Herhangi kitap çıkar ise çıksın satıcılar-

⁶⁸ olgunluk, fazilet, iyilik

⁶⁹ olgunluk ; fazla olma, son derecede olma

⁷⁰ uygun

⁷¹ hele, özellikle, en çok

⁷² neden, sebep

⁷³ neredeyse, hemen hemen, bir derece (nev: tür, cins, çeşit)

⁷⁴ hikâye anlatmak

⁷⁵ uyanık, akıllı

⁷⁶ girişken, becerikli

⁷⁷ kazanç, gelir

⁷⁸ yeni yayımlar

⁷⁹ İmkansız; boş söz

dan kendisine daima kitap getirmeye alışmış olan en evvel müvezzi⁸⁰ Felâtun Bey'in kitabını götürüp Beyoğlu'nda mücellid⁸¹ Gulam'a teslim eder ve dahi alâ alafranga olarak bit-teclid⁸² arkasına altın yıldız ile (A) ve (P) harflerini dahi bastıktan sonra götürüp Felâtun Bey'in uşağına verir ve akşam bey geldikde kitabı görüp gayet muntazam kütüphanesine vaz⁸³ eder idi.

Fransızca bu iki harfi tanırırsınız ya? Birisi (Elif), birisi (P) harfleridir. Evvelkisi Ahmet Felâtun Bey'in isminin ilk harfi ve ikincisi Felâtun lafzının Fransızcası olan (Platon) kelimesinin birinci harfidir. Alafrangada bir adamın isminin yahut isimlerinin böyle ilk harfi yahut harfleri konulmak vardır ki buna o adamın "markası" denilir.

Meramımız burada Felâtun Bey'i zemmetmek⁸⁴ olmayıp kendi hâl ü tavrını erbâb-ı mütâlaaya⁸⁵ lâıykıca tanıtmaktır. Binâenaleyh şunu da ilave edelim ki:

Bizim Felâtun Bey bu kadar zengin olduğuna ve kendi hakkında hüsn-i itimâd⁸⁶ -yani ıstılâh-ı avâmca⁸⁷- kibri dahi ber-kemâl⁸⁸ bulunduğu göre tavrından, azametinden⁸⁹ geçilmemek lâzım gelir ise de, Felâtun Bey'in hâli bunun aksine idi. Alafrangalık hâli malûm a? Herkese tevâzu göstermeye, herkesin yüzüne gülmeye insan mecburdur. Hatta bazı kere Felâtun Bey'in yanında bulunan uşağı kendi beyini bir adam ile gayet tatlı ve nazikâne⁹⁰ ve tazîmkârâne⁹¹ konuşuyor gördükde, "bu efendi bizim beyin pek dostu olmalıdır" itikâdına⁹² düşer idi. Lâkin o adamdan ayrıldıktan sonra beyefendinin hiddetinden çıldırmak derecesine geldiğini ve hatta sövüp saydığını görünce ve işitince uşak şaştığından ne düşüneceğini dahi

⁸⁰ dağıtan, dağıtıcı

⁸¹ kitap ciltçisi

⁸² ciltleme

⁸³ koymak, bırakmak

⁸⁴ kötülemek, ayıplama

⁸⁵ okuyucular

⁸⁶ güven

⁸⁷ halk deyimi

⁸⁸ mükemmel

⁸⁹ kibirlilik, büyüklük

⁹⁰ nazik bir biçimde

⁹¹ saygılı bir şekilde

⁹² inanç, güven

bilemez idi. Vâkıâ⁹³ efkâr-ı atika⁹⁴ erbâbı⁹⁵ sonra arkasından sövüp sayacağı bir adamın yüzüne karşı böyle nezaket göstermeyi kendilerinin dava eyledikleri mertliğe muvâfık⁹⁶ bulamazlar ise de alafranga olanlar dahi mertlik âdeta hamâkatten⁹⁷ ibarettir diye hükmederler.

Burada Felâtun Bey'in uşağını zikreyledik de hâlini birazcık olsun söylemedik. Bu Mehmetçik “Gastangalı”dan hemicecek gelmiş daha dünyayı öğrenmemiş ayda yüz kuruşun meftûnu⁹⁸ ensesine muhabbet⁹⁹ ve aferin makamında bir tokat vurulmasının mecburu bir adam olup hizmet ettiği efendinin bir oğlu ile bir kızı olduğunu öğrenmeye muvaffak olmuş ve hatta oğlunun ismi “Pantolon Bey” ve kızının ismi dahi “Merdüvan Hanım” olduğunu bellemişti.

Ne zannettiniz ya? Felâtun isminden “Pantolon” lafzını ve Mihribân isminden dahi “Merdüvan” kelimesine intikal edebilmek haylice dirayete¹⁰⁰ mütevakıftır¹⁰¹. Mehmetçik asıl büyük efendiye dahi “Meraklı” Efendi der idiyse de, efendisinin isminde lââm olmadığı için bunu doğru söylememekte olduğunu anlayarak mahçup olur idi. Hem bizim Mehmet memleketinde iken gam cüzüne¹⁰² kadar okumaya dahi muvaffak olmuş idi!

Merakî Efendi'nin alafrangalığıyla beraber böyle bir Mehmetçiği konağına kabul etmiş olmasına şaşmayınız. Onu terbiye edecek idi. Hatta terbiye etmeye başladı bile bir gün “Mehmet, Beyefendi ne yapıyor?” deyip de Mehmet'ten “Çorba içiyor” cevabını alınca “Oğlan öyle söyleme ona alafrangada supe yiyor derler” demiş ve Mehmet “Hayır efendim! Allah göstermesin! Sopa yediği yok çorba içiyor” dediği hâlde dahi Merakî Efendi meraklanmayıp “Oğlum! alafrangada çorbanın ismi supedir, bunları birer

⁹³ gerçi, her ne kadar

⁹⁴ eski fikirler

⁹⁵ bir işin ustaları

⁹⁶ uygun

⁹⁷ ahmaklık, anlayışsızlık

⁹⁸ fitneye düşmüş; gönül vermiş, tutkun, hayran olmuş

⁹⁹ sevgi

¹⁰⁰ bilgi, tecrübe, zeka

¹⁰¹ bir şeye bağlı olan

¹⁰² bir şeyin parçası, kısım

birer öğrenmeli” diye bir nasihat vermiş idi. İşte anlayınız ki Mehmet dahi yavaş yavaş alafranga olacaktır.

Nasıl olmasın ya? Olmamak mümkün mü? Büyük efendi ne ise ne ama küçük bey Fransızcadan başka söz söylemiyor ki! Sütlü kahve isteyeceği zaman “kafe ole” diyor Mehmet ise bunu “kavala”dan başlayıp evvelce öğrenmiş olduğu “karyola” kelimesine kadar tatbik ede ede ister istemez belliyor.

Felâatun Bey’in kıyafetini sorarsanız tariftten izhâr-ı acz¹⁰³ ederiz. Şu kadar diyelim ki hani ya Beyoğlu’nda elbiseci ve terzi dükkânlarında modaları göstermek için mukavvalar üzerinde birçok resimler vardır ya? İşte bunlardan birkaç yüz tanesi Felâatun Bey’de mevcut olup elinde resim, endam aynasının karşısına geçer ve kendini resme¹⁰⁴ benzetinceye kadar mutlaka çalışır idi. Binaenaleyh¹⁰⁵ kendisini iki gün bir kıyafette gören olmazdı ki “Felâatun Bey’in kıyafeti şudur” demek mümkün olsun.

Bak şeklini simasını pek kısaca tarif edebiliriz. Ortaca boy, nahifçe¹⁰⁶ endam, sarıca beniz sahibi bir delikanlı olup kaşları gözleri siyah, saçları ağzı burnu filânı hep bir karının “elverişi” diyeceği kadar letâfet¹⁰⁷ tasvir¹⁰⁸ eder idi.

Mademki Felâatun Bey hakkında bu kadar malûmât¹⁰⁹ aldık. Biraz da Mihribân Hanım hakkında malûmât alalım:

Bu kız her şeyce olduğu gibi şekil ve simaca dahi Felâatun Bey’in kardeşi olduğu görülür idi. Lâkin kız çehresinde mutlaka ve behemehâl letâfet daha ziyâde olacağı başkaca mülâhaza¹¹⁰ edilecek bir şeydir.

Sâir¹¹¹ kızlar gibi Mihribân Hanım oya yapmasını bilmez. Zira alafrangalarda oya yoktur. Kese, çorap vesâire örmesini dahi bilmez. Çünkü onla-

¹⁰³ aciz olduğunu belirtmek, göstermek

¹⁰⁴ resim, çizim; suret; tarz; merasim

¹⁰⁵ bunun üzerine, bundan dolayı

¹⁰⁶ zayıf, ince

¹⁰⁷ güzellik, hoşluk, latiflik

¹⁰⁸ betimleme, anlatma

¹⁰⁹ bilgiler, bilinen şeyler

¹¹⁰ değerlendirmek, tetkik etmek

¹¹¹ başkası, diğer

rı modist kızları örer. Nakışı dahi onlar işler. Yapma çiçekler Beyoğlu'nda çok! Bunları yapmak için neye zahmete girsin? Çamaşır yıkamak, ütölmek hizmetkârların ve yemek pişirmek dahi aşçının işidir. Hatta kendi başını taramak bile alafrangada olmayıp mahsûsan perukâr¹¹² karı gelir tarar.

Alafrangada kızlar için okumak yazmak tahsili lâzım idiyse de bî-çâre kızcağız öksüz büyüdüğünden muvaffak olamadı. Babası müzıka talimi için alâ bir piyanocu madam getirmiş idi. Lâkin madam kendisi çalıp babası dinlediği cihetle¹¹³ Mihribân Hanım “taş altında bir yılan, kaşları durur divan” şarkısından başka bir şey öğrenemedi.

Bununla beraber kızcağız hoppa mı hoppa mı hoppa mı hoppa mı! Şen mi şen mi şen mi! Zıp zıp sıçrar! Ter ter tepinir! Kendisi yetişmiş çatmış olduğu cihetle¹¹⁴ birkaç yerden görücüye gelmişler idi. Bâ-husûs¹¹⁵ pederinin servet-i müştehiresi¹¹⁶ her servet heveskârını¹¹⁷ celb¹¹⁸ eder idi. Ancak görücülere Mihribân Hanım oğullarının neci olduğunu sorar. “Kâtip¹¹⁹” cevabını alınca “Oh! Cebi delik!” der, “asker” cevabını alınca “Yarım kunduralı” der, “hoca” cevabını alınca “sarımsak başlı” der. Hâsılı¹²⁰ her biri için bir kulp uydurup maazallah eğer görücüler “A hanım kızım! Niçin böyle söylüyorsunuz? Oğlumuz şöyledir böyledir” diyecek olursa bir püsküllü kakhaha koyverip “Oh kalmış kalmışım da, sizin oğlunuza mı kalmışım hanım, oğlunuza başka yerden kız arayınız” diye kalkar yürüyüverir idi.

Nasıl Mihribân Hanım'ın bu kadar serbestliğine taaccüb¹²¹ mü ediyorsunuz? Taaccüb etmeyiniz. Zira kızcağız bir evin hanımı olarak büyümüş olduğundan gelen görücülere gelin makamında dahi kendisi çıkardı, kayınvâlîde makamında da kendisi. Görücü hanımlara verdiği cevabı ise

¹¹² kuaför

¹¹³ neden, sebep

¹¹⁴ yön; sebep; vesile

¹¹⁵ hele, özellikle, en çok

¹¹⁶ meşhur servet

¹¹⁷ hevesli, istekli

¹¹⁸ çekmek, götürmek

¹¹⁹ yazıcı

¹²⁰ özetle, kısacası

¹²¹ şaşırma, hayret etmek

bir kayınvâlîde sıfatıyla verir idi. İşte taaccüb edecek iseniz bu serbestçe kayınvâlîdeye taaccüb ediniz.

Eğer şu Felâtun Bey ve Mustafa Merâkî Efendi ve Mihribân Hanım'ın tasvîr-i ahvâlinden¹²² size usanç geldi ise affınızı istidâ¹²³ ile beraber hâtîme-i hâlleri¹²⁴ olarak şunu dahi arz etmekliğime müsâade buyurmanızı rica ederim:

İşbu baba ve oğul ve kız yahut hemşire¹²⁵ üçü bir yerde bulundukları zaman baba oğul şayet Mihribân Hanım'ın bir çiçeğini veya eldiven giyişini beğenmeyecek olsalar kızcağızın üç gün üç gece ağlayacağını bildikleri cihetle başına bir çiçek değil saksıyı giymiş olsa bile pek ziyâde yakışık aldığına yemin etmeye mecbur idiler. Felâtun Bey ise bir fikrini babası teslim etmediği zaman herifin cehâlet-i hâlini¹²⁶ ortaya koymaktan çekinmediği cihetle bî-çâre adamcağız mahdum-ı Felâtun-mevsûmu¹²⁷ yanında hacîl kalmamak¹²⁸ için beyefendi her ne rey¹²⁹ ve efkâr¹³⁰ arz etse Mustafa Merakî Efendi güya kırk yıldan beri o fikirde, o reyde bulunuyormuş gibi tasdîke müsâarat¹³¹ göstermeye mecbur idi. Hatta bir gün baba ile oğul meyânında günlerin uzanıp kısılması ne hikmete¹³² müstenid¹³³ olduğuna dair bir bahis açılmış idi. Mustafa Merakî Efendi bu bâbda¹³⁴ kendi reyini söylemekten hazer¹³⁵ ile oğlunun efkâr-ı hikemiyyesine¹³⁶ dîde-dûz-ı intizâr¹³⁷ oldu. Hele çocuk “Kış mevsiminde havalar bulutlu olduğu için bulutlar güneşin

¹²² hâllerini betimlemek, anlatmak

¹²³ rica ederek isteme

¹²⁴ son durum, son hâl

¹²⁵ kız kardeş

¹²⁶ cahillik

¹²⁷ Felatun isimli oğul

¹²⁸ utanacak duruma düşmek

¹²⁹ görüşmek

¹³⁰ fikirler, düşünceler

¹³¹ teşebbüs etmek, girişimde bulunmak; acele etmek

¹³² sebep

¹³³ bir şeye dayanan

¹³⁴ konu

¹³⁵ çekinme, kaçınma

¹³⁶ hikmetli fikirler

¹³⁷ beklemek

ziyasını bize sür'at-i vüsûldan¹³⁸ men ile tehîr¹³⁹ eder” dediği zaman pederi “Maşallah maşallah! Gerçekten Eflâtunlar aciz kalacak. Vallahi ben dahi öyle mütâlaa¹⁴⁰ ediyorum ama bir kere de sizin fikrinizi anlamak ister idim” demiş idi.

Ama inanınız ki herifçik oğlunun bu fikrini mahz-ı hikmet¹⁴¹ olarak kabul eyledi. Hatta oğluna rica ile minnet ile bu meseleyi kaleme dahi al-dırıp zamanımızda çıkan fûnûn¹⁴² mecmûalarından¹⁴³ birisine derc edilmek üzere matbaasına götürdü ise de kabul ettiremediğine hiddetle avdet¹⁴⁴ etti.

¹³⁸ ulaşma sürati

¹³⁹ erteleme, sonraya bırakma, geciktirme

¹⁴⁰ genişçe düşünmek

¹⁴¹ gerçek bilgelik

¹⁴² ilimler, fenler

¹⁴³ şiirlerin toplanmasıyla oluşturulan kitap; bir araya toplanılan şeyler

¹⁴⁴ geri dönmek



İkinci Bâb

Bâb-ı sâbık¹⁴⁵ bize hikâyemizi kendi isimlerine nispet eylediğimiz iki zattan birisinin ahvâl-i husûsiyyesini epeyce öğretti. Burada dahi yine böyle mücmelen¹⁴⁶ olsun Râkım Efendi'nin ahvâl-i husûsiyyesini¹⁴⁷ görmeye muhtacız.

Râkım Efendi dediğimiz çocuk eski Tophane kavaslarından birisinin oğlu olup bundan yirmi dört sene evvel pederi vefat eyledikde vâlidesi elinde bir yaşında yetim olarak kalmış idi. Bir kavas¹⁴⁸ evlâdına¹⁴⁹ ne bırakabilir? Bizim Râkım Efendi'nin babası ise Salıpazarı tarafında üç odalı bir çürük kümes ve bir de Arap cariye den başka mal itlâkına¹⁵⁰ sezâ¹⁵¹ hemen hiçbir şey bırakmamış idi.

Vâlidesi gayet kadın ve Fedâyi nam Arap cariye ise vâlidesinden belki de daha kadın olduğundan kocasının nâire-i firâkı¹⁵² oldukça müntefi¹⁵³ olup da aklını başına aldıktan sonra vâlidesi “Fedâyi! Artık aramızda hanımlık halayıklık¹⁵⁴ kalmadı! İkimiz de çalışıp kendimizi ve bir de şu yavru-

¹⁴⁵ önceki bölüm

¹⁴⁶ kısaca, özet olarak

¹⁴⁷ hususi durumlar

¹⁴⁸ koruma; ok üreticisi; okçu asker

¹⁴⁹ çocuklar

¹⁵⁰ sayılacak olan

¹⁵¹ layık, uygun düşen

¹⁵² ayrılık ateşi

¹⁵³ sönmek, kaybolmak

¹⁵⁴ hizmetçi

cağı beslemekten başka çaremiz yoktur” dediğinde sadık Arap “Ah hanım-cığim! Sen neye çalışacaksın. Ben çalışırım hem seni, hem küçük beyimi, evlâdımı beslerim” diye bütün idareyi kendi üzerine almaya kadar göze aldirmiş idi. Maahazâ¹⁵⁵ vâlideşi bâr-ı himmeti¹⁵⁶ yalnız Fedâyi üzerinde bırakmadı. Kendisi el dikişi diker, oya yapar, çevre, uçkur işler ve bunları Salıpazarı’nda Fedâyi’ye sattırır, sâir¹⁵⁷ günler ise Fedâyi’yi büyücek yerlere çamaşıra, tahtaya gönderir, arada bir, kendisi de gider, hâsılı¹⁵⁸ ellerinin emekleriyle kimseye muhtaç olmadan geçinebilir idi.

Râkım büyüdü. Beş yaşında Salıpazarı’ndaki Taş Mektebe verilip on bir yaşında İstanbul tarafında Vâlide Rüşdiye Mektebi’ne alındı. On altısında oradan çıkıp Hariciye Kalemî’ne kendisini kabul ettirmeye yol buldu.

Aman bu çocuk ne kadar çalışıyor idi. Hani ya “Gece gündüz çalışıyor” derler ya! İşte gece gündüz gerçekten çalışan buydu. Tamam evlâdını¹⁵⁹ bu boya getirdikten sonra vâlideşi vefat etmesin mi?

Ama bu dahi hakkında bir nimet idi. “Ah! Râkım-cığımın bir kere insan içine karıştığını görsem hiç gözüm arkada kalmaz idi” der idi ve işte arzu eylediği bu nimete nâil oldu.

Râkım’da henüz aylık yıllık yok. Sadık Fedâyi hâlâ dikiş diker, mendil, çevre işler, kahve torbası diker, çamaşıra, tahta silmeye gider. Aldığı paradan hanesinin idâre-i zarûriyyesini¹⁶⁰ bi’t-tefrîk¹⁶¹ kusurunu “Delikanlıdır parasız kalmasın” diye tamamen Râkım’a verir idi. Fakat Râkım’ın cep harçlığına o kadar ihtiyacı yok idi. Sabahleyin Süleymaniye’ye medreseye gidip saat dörtte oradan çıktıktan sonra kaleme, badehu¹⁶², kalemde aldığı Fransızca dersini takviye ile beraber bu esnada bir kat daha ileriye gitmek için Galata’da bir hekime giderek akşam saat birde hanesine gelen ve bade’t-taâm¹⁶³ Kazancılar mahallesinden Beyoğlu’na çıkıp yine Hariciye Kalemî’nde refiki¹⁶⁴ bulunan bir Ermeni’ye Türkçe okutmak ve bu hizmete

¹⁵⁵ bununla birlikte

¹⁵⁶ gayret ve çalışma yükü

¹⁵⁷ başkası, diğer

¹⁵⁸ özetle, kısacası

¹⁵⁹ çocuklar

¹⁶⁰ zaruri harcama

¹⁶¹ ayırmak suretiyle

¹⁶² bundan sonra, sonra

¹⁶³ yemekten sonra (taâm: yemek)

¹⁶⁴ arkadaş; eş; yardımcı

mukâbil¹⁶⁵ onun birçok Fransız kitaplarını karıştırmak ile vakit geçiren bir çocuğa paranın ne lüzumu kalır?

Hatta cumaları bile Râkım sâlifü'z¹⁶⁶-zîkr Ermeni refîkinin kütüphanesinden çıkmaz idi. O kadar ki hane halkınca ve familyaca Râkım'a emniyet-i kâmile¹⁶⁷ hâsıl¹⁶⁸ olmuş bulunduğundan pazar günleri Hariciyye Kalemî tatil olarak Râkım yine refîkinin hanesine gidip de eğer o gün familyaca bir yere gidilecek ise Râkım'ı kütüphane odasına kaparlar öyle giderler idi. Râkım için böyle bir gün ne mesut gün idi?

Bizim Râkım Efendi bu sûretle tamam dört sene müddet daha tahsilde devam eyledi. Koca Fedâyî dadı halk matbahlarında kül kömür olarak hanımın kendisine emanet bırakmış olduğu nûr-ı dîdeyi¹⁶⁹ hor u hakîr bırakmak şöyle dursun, âdeta hâli vakti yolunda bir adam evlâdı gibi işeye¹⁷⁰ muvaffak olur idi. Lâkin Râkım Efendi'nin aldığı terbiye ve gördüğü tahsil öyle her hâl ü vakti yolunda adam evlâdına müyesser¹⁷¹ olamaz. Kendi hâhişi¹⁷² ve dadısının sevk ve teşviki sayesinde Arabîden sarf u nahiv¹⁷³ fîlandan maada¹⁷⁴ Risâle-i Erbaa'yı¹⁷⁵, şerhleriyle¹⁷⁶ beraber lâıkiyla gördü. Hele mantık cihetini¹⁷⁷ tasdîkat¹⁷⁸ hitâmına¹⁷⁹ kadar pek kuvvetli tahsil eyledi. İlm-i hadis¹⁸⁰ ve tefsirde oldukça behre¹⁸¹ kazandı. Fıkıhı dahi gözden geçirdi. Farisîden¹⁸² Gülistan¹⁸³ ve Baharistan ve Bostan ve Pend-i¹⁸⁴ Attâr

¹⁶⁵ karşılık, bedel

¹⁶⁶ adı geçmiş olan

¹⁶⁷ tam anlamıyla güvenmek

¹⁶⁸ meydana gelen, ortaya çıkan

¹⁶⁹ göz nuru

¹⁷⁰ yaşatma, geçindirme, besleme

¹⁷¹ nasip olmak

¹⁷² yüksek arzu, istek

¹⁷³ gramer bilgisi

¹⁷⁴ bundan başka, ayrıca

¹⁷⁵ ortaokullarda okutulmuş olan bir kitap

¹⁷⁶ açıklama, yorumlama

¹⁷⁷ taraf, kısım

¹⁷⁸ Anlama dair bir disiplin; onaylamalar

¹⁷⁹ bitiş, son

¹⁸⁰ hadis ilmi

¹⁸¹ nasip, hisse, pay

¹⁸² farsça

¹⁸³ gül bahçesi

¹⁸⁴ nasihat

ve Hâfız ve Sâib'i tekmîl etmekten¹⁸⁵ kat-ı nazar¹⁸⁶ en müntehâb¹⁸⁷ parçalarını ezber dahi eyledi. Fransızcaya gelince: Bir kere lisânda rûsûh¹⁸⁸ peydâ eyledi¹⁸⁹. Badehu Galata'daki dostundan hikmet-i tabiiye¹⁹⁰, kimya, teşrih-i menâfî'ül¹⁹¹-azâyı oldukça tahsil edip Beyoğlu'ndaki Ermeni dostunun kütüphanesinde dahi coğrafya, tarih, hukuk ve muâhedât-ı düveliyyeye¹⁹² dair lüzum derecesinin fevkinde¹⁹³ dahi malûmât¹⁹⁴ topladı. Hele okuduğu Fransız romanlarının ve tiyatro-nâmelerinin ve eş'âr¹⁹⁵ ve edebiyatının âdeta nihayeti yok gibi idi. İki gece kendisinde kalmak üzere bir kitabı hanesine götürmek için mü'sâade alabilecek olsa onu yalnız okumakla iktifâ¹⁹⁶ etmeyerek en güzel parçalarını istinsah¹⁹⁷ dahi eder idi. İşte Râkım Efendi'nin evâil-i hâli¹⁹⁸ bundan ibaret idi. Parasızlık ise âdeta yirmi yaşına kadar devam eylemiş idi. O zamana kadar kalemce nâil olduğu maaş yüz elliye kadar varmış idi ise de yirmi yaşında bir hariciyye hulefâsı¹⁹⁹ için bu paranın, para bile demek olmadığı müsellemler²⁰⁰ dir.

Bir gün Râkım Efendi'nin ehîbbâsından²⁰¹ bir matbaacı kendisine Fransızca bir kitap getirdi. Bunu Türkçeye tercüme eder ise yirmi altın kadar verebileceğini arz eyledi. Kitap yüz elli, iki yüz büyücek sahifeli²⁰² bir şey olduğundan koca Râkım bunu bir haftada çevirmek cesaretiyle kabul eyledi. Vâkıâ²⁰³ bir hafta değil ama on iki günde kitabı bitirip götürdü. Matbaacı dahi yekten yirmi lirayı verdi.

¹⁸⁵ tamamlamak

¹⁸⁶ -den başka, ayrıca

¹⁸⁷ seçilmiş, güzide

¹⁸⁸ sağlam olan; bir ilmin deriniliğine ulaşma

¹⁸⁹ ortaya çıkarmak, edinmek

¹⁹⁰ fizik bilgisi

¹⁹¹ biyoloji

¹⁹² devletlere dair

¹⁹³ üst, üst derece, yukarı

¹⁹⁴ bilgiler, bilinen şeyler

¹⁹⁵ şiirler

¹⁹⁶ yetinmek

¹⁹⁷ nüsha çoğaltmak, nüsha yazmak

¹⁹⁸ eski hâli

¹⁹⁹ memurlar; halifeler

²⁰⁰ onaylanmış, doğruluğu kabul edilmiş

²⁰¹ dostlar

²⁰² sayfa

²⁰³ gerçi, her ne kadar

Haydi bakalım bu parayı aldığı zaman şu Râkım Efendi'nin ne kadar sevinmiş olduğunu kim hesap edebilir?

Nafile kimse hesap edemez. Bî-çâre Râkım o zamana kadar bu miktar parayı Galata'da sarraf kutularından başka bir yerde görmemiş idi. Hele bir gün olup da kendisinin hem de sa'y-ı dest²⁰⁴ olarak bu miktar paraya sahip olabileceği ihtimalini -vâkîa arzu eder idi ise de- hiç hükmedemez idi. Şimdi bu serveti, bu hazineyi avucu içinde görünce hâlâ kendisinin olduğuna inanamayıp bir hayli teemmülden²⁰⁵ sonra bu hazineye mâlik²⁰⁶ olduğuna inandığı zaman gözlerinden dolu taneleri gibi sirişk-i sürûru²⁰⁷ cereyândan men edememiştir.

Ne o? Şaşırdınız mı? Hey kardeşim hey! İçinizde Râkım hâlinde büyümiş adam var ise düşünsün baksın sa'y-ı dest olarak ilk kazandığı paraya ne kadar sevinmiştir, der-hâtır²⁰⁸ etsin. “Bir adamın yirmi lirası olamaz mı?” diye düşünmek nâ-be-câdır²⁰⁹. İşte ömründe yirmi lirayı görmemiş ve insan olmak için ne lâzım ise istihsâlî²¹⁰ emrinde²¹¹ sa'ydan²¹² geri durmamış olduğu hâlde ilk defa olarak bu parayı kazanmış olan zât bizim Râkım Efendi'dir.

Bî-çâre oğlan paraları alınca hemen hanesine koşup sadık dadısının önüne koydu. Ne dersiniz? Karıcık bunları görünce fevka'l-had²¹³ bozulup “Aman beyim! Bunları nereden buldun? Sakın...” diye âdeta bir büyük sù'-i fikrini²¹⁴ tercüme etmeye yaklaşmış idi ise de, Râkım akçenin mevrini²¹⁵ dadıya anlatarak onu kendisinden daha ziyâde memnun eylemiş ve “Ah! Vâliden sağ ola idi de, senin böyle dört kese akçeyi birden kazandığını göreydi! Mevlâ rahmet eylesin!” dediği zaman kendi kendisini tutamayıp ağlamaya başladığı misilli, Râkım dahi ikinci defa olarak yine ağlamıştır.

²⁰⁴ el emeği

²⁰⁵ iyice düşünmek, derince düşünmek

²⁰⁶ sahip, bir şeyi elinde bulunduran

²⁰⁷ sevinç gözyaşı

²⁰⁸ hatırlamak

²⁰⁹ yersiz, uygunsuz

²¹⁰ elde etme

²¹¹ konusunda

²¹² çalışma, gayret etme

²¹³ haddinden fazla

²¹⁴ kötü düşünce (sù': yanlış, kötü, fena)

²¹⁵ varılan yer

Badehu²¹⁶ şu ilk servetin mahall-i sarfını²¹⁷ düşünmeye başladılar. Zira biz Râkım'ın bu kadar paraya ilk defa olarak mâlik²¹⁸ olduğunu söyledik ise kendisine açgözlülük isnat etmemiş idik. Bilakis Râkım fakr içinde tokgözlü olduğu hâlde büyümüş olduğundan eline para geçtiği zaman onu ketm²¹⁹ etmeyi mümkün değil tecvîz²²⁰ etmeyerek akçeyi saadet-medârî²²¹ bilir ve binâenaleyh husûl-i saadet²²² yolunda sarf etmek için para kazanmayı sever idi. Kendi dadısı “Beyim! Bana kalırsa bu para ile birkaç kat elbise alır idik de halk içinde temiz temiz gezer idik” dedi ise de Râkım “Hayır dadıcığım! Benim üstüm başım bana yeter, birinci iş seni artık halka hizmet etmekten kurtarmaktır. Zira sen artık ihtiyar oldun” diye paranın nısfını²²³ ayda ikişer yüz elli kuruş harc etmek üzere dört aylık ihtiyatları²²⁴ olarak ber-taraf ve nısf-ı diğeriyle²²⁵ dahi pek ziyâde haraplaşmaya başlamış olan hanelerini tamir ettirdiler.

Her başlangıçta, her siftahta bir bereket olduğu erbâbı²²⁶ indinde²²⁷ mutekaddır²²⁸. Bu itikâdı²²⁹ bizim Râkım Efendi de tevîd²³⁰ edecek hâller dahi gecikmedi. Kendisi Bâb-ı Âlî'ye²³¹ vürûdu²³² eksik olmayan ecnebi gazetelerini baştan aşağıya süzerek aldığı malûmât²³³ üzerine diplomatlığa dahi vüs'at²³⁴ vermiş olmakla aralıkta bir bazı evrâk-ı havâdise²³⁵ bend-

²¹⁶ bundan sonra, sonra

²¹⁷ paranın harcanacağı yer

²¹⁸ sahip, bir şeyi elinde bulunduran

²¹⁹ gizlemek, saklamak

²²⁰ caiz görmek, uygun görmek

²²¹ mutluluk sebebi

²²² mutluluğun ortaya çıkması

²²³ yarım, yarı

²²⁴ tedbir

²²⁵ diğer yarısı

²²⁶ bir işin ustaları

²²⁷ bir kimseye göre

²²⁸ inanılan

²²⁹ inanç, güven

²³⁰ doğurmak

²³¹ yüksek, yüce, üstün

²³² geliş, gelme, varma

²³³ bilgiler, bilinen şeyler

²³⁴ genişlik

²³⁵ hadiseler evrakı; gazete

ler²³⁶ yazmaya başladı. Bu hizmeti bir aralık meccânen²³⁷ görüverir idi ise de matbaacılar kendisini hizmet-i tahrîrde²³⁸ devam etmeye mecbur eylemek için haftada, on beş günde Râkım'ın eline birer ikişer lira kıstırmaya başladılar. Hatta bu vâridâta²³⁹ sonraları daha ziyâde revaç geldi. O kadar ki Râkım haftada iki lira kadar mütemadiyen²⁴⁰ gelmekte olduğunu görünce kalemi dahi terke mecbur oldu.

Biz bu infisâle²⁴¹ teessüf²⁴² ettik. Zira koca Râkım kalemde kalmış olsa idi feyz alacağına şüphe edilemez idi.

Râkım bir aralık Frenk dostları çoğalttı. Bunların çoğalmasa kendisine bir alafranga arzuhâlcilik²⁴³ ve tercümanlık yolu açıp ecnebilerden Türkçe bir nota, lâyiha²⁴⁴, protesto, arz-ı hâl filân yazdırmak isteyenler işlerini Râkım'a havale ederler idi.

Sözü uzatmaya neden mecbur olalım? Râkım birkaç sene bu yola devam eyledikten sonra ayda yirmi otuz liraya kadar kazanmaya başlayıp fakat bî-çâre çocuk bu parayı kazanabilmek için yirmi dört saat gününden yalnız yedi saat kadarını uyku ve istirahat ve yemeye içmeye sarf ederek²⁴⁵ on yedi saatini hemen mütemadiyen işlemek ile geçirir idi.

Salıpazarı'ndaki evceğizini mücedded²⁴⁶ sûretiyle²⁴⁷ tamir eyledi. Pek güzel ve tabiatça döşetti dayattı. Kendisine bir kütüphane tedarik etmeye başlayıp Türkçe ve Fransızca en mutenâ²⁴⁸ âsârı²⁴⁹ toplar idi. Bu kadar masrafla beraber yine Râkım'ın kesesinde para eksik olmaz idi.

²³⁶ bağ; bağlanmış

²³⁷ ücretsiz olarak

²³⁸ yazı hizmeti

²³⁹ gelirler, kârlar

²⁴⁰ devamlı, sürekli

²⁴¹ ayrılma, bırakma

²⁴² kederlenme, eseflenme; acıma

²⁴³ diilekçe

²⁴⁴ bir konuda düşünce bildiren yazı; tasarı

²⁴⁵ harcamak

²⁴⁶ yeni, yenilenmiş

²⁴⁷ şekil, görüntü; tarz, yol

²⁴⁸ özenilmiş, seçkin

²⁴⁹ eserler

Dadısı birkaç defa Râkım'ı evlendirmeye kalkıştı. Râkım kendisinin teehhüle²⁵⁰ ihtiyacı olmadığını dermeyan²⁵¹ eder idi. Sadık Fedâyî hane içine bir gelin gelmesini yalnız Râkım için istemeyip ihtiyarlık zamanında kendisinin dahi bir can yoldaşına ihtiyacını arz eyledikde Râkım işin bu cihetini²⁵² münasip görerek bir cariyeye mübâyaaasına²⁵³ karar verdi.

Dadısı bazı tanıdığı esircilere sipariş etmiş olduğu cihetle²⁵⁴ öteden beriden birkaç Arap cariyeye geldi ise de Fedâyî bunları bir, nihayet iki gün tecrübe eder, beğenmez, yine iade eyler idi. Bir gün Râkım Efendi Tophane'den Beyoğlu'na çıkmak için Kumbaracı Yokuşu'na kestirmeden varmak üzere Karabaş'tan geçer idi. Mahûd²⁵⁵ dere üzerinde ihtiyar, ak sakallı bir Çerkez'in yanında bir kız olduğu hâlde bir kapıyı çaldığını gördü. Kıza dikkatle baktı. Baktığı anda yüreği kıza aktıysa da "Adam neme lâzım? Dadım beyaz istemiyor Arap istiyor, bu bizim işimize elvermez" diye alıp yürüyüvermiş idi. Zira ak sakallı ihtiyarın yanında bulunan kız beyaz, hem de güzelce bir Çerkez idi.

Râkım alıp yürüyüverdi ama bir türlü ayakları ileri gitmez ki! Ne için olduğunu kendisi de bilmez. "Canım bir kere görür sorar isem almaya borçlu olacak değilim a?" diye geriye dönüp ihtiyar ve kız kapıyı açtırıp ve badehu²⁵⁶ kapatmış olduklarından bu kere kapıyı kendisi çalmaya mecbur oldu.

Açtılar. Râkım ihtiyarı çağırdı, geldi. Kızın cariyeye ve satılık olup olmadığını sordu. Cariyeye satılık imiş. Görmek istedi. Gösterdiler. Uzun boylu, kara gözlü, kara kaşlı, ufarak ağızlı, güzel burunlu, hâsılı²⁵⁷ mütenâsibü'l-âzâ²⁵⁸ bir şey idi ise de gayet zayıf ve hastalıklı, on dört yaşında olduğundan öyle olur olmaz müşterinin begeneceği gibi bir şey değil idi. Fakat ne idi kızda o baygın bakışlar? Neydi mahzûnâne²⁵⁹ tebessümler?

²⁵⁰ evlenmek

²⁵¹ ortaya koymak, açık etmek

²⁵² yön; sebep; vesile

²⁵³ satın almak

²⁵⁴ sebep, neden

²⁵⁵ sözü geçmiş olan, bilinen

²⁵⁶ bundan sonra, sonra

²⁵⁷ özetle, kısacası

²⁵⁸ azaları ölçülü

²⁵⁹ üzümlere, üzüntülü bir şekilde

Râkım kızın elini kim bilir ne için fakat pek ihtimale karîb²⁶⁰ ki âdeta şaşkınlığıyla kendi eline almış bulunduğundan sonra dahi bırakmak hatırı-na gelmemiş idi. Heriften fiyatını sordu. Yüz altın demesin mi?

Herif kızın değerinden bahseder. Ya Râkım ne yapar? Râkım çocuk gibi ağlar! Ay kıza ne oldu? Zira o da Râkım'a karşı ağlamaya başladı!

İhtiyar ne mana vereceğini bilemez. Bir kimsesine mi benzettğini Râkım'dan sorar, bir cevap alamaz.

Hayır Râkım kızı kimsesine benzetmemiş idi. Size biz haber verelim: Râkım âdeta Cenab-ı Hakk'ın kendisi gibi bir öksüze böyle beyaz cariyeye mu-bayaasına kadar inayetini²⁶¹ bî-dirîğ buyurduğunu²⁶² nazar-ı şükârâna almış²⁶³ olduğundan sürûrla²⁶⁴ ağlardı. Evet! Râkım bu kadar hassas ve mütehassis²⁶⁵ bir çocuk idi. İhtiyara “Bu kızın değeri var mı, yok mu diye sormuyorum. Satılan şey bunun hürriyetidir²⁶⁶. Hürriyetin cihanlar değeceğini teslim ederim. Lâkin benim seksen altından başka param yoktur. Bu paraya mukâbil²⁶⁷ kızı verir isen alayım” demiş ve ihtiyar Râkım'ın bükâsına²⁶⁸ mağrûren²⁶⁹ hatta yüz elli altın dahi istemediğine izhâr-ı nedâmetle²⁷⁰ bir para aşağıya veremeyeceğini dermeyân²⁷¹ edince “Öyle olsun, bana yirmi altın için bir ay müsâade verir isen alırım” demesiyle ve ihtiyar dahi: -zaten kızda ince hasta-lık hissetmekte²⁷² bulunduğundan bir ayak evvel elinden çıkarmak için- mu-vafakat göstermesiyle hemen teslim ve tesellüm²⁷³ kaidesi²⁷⁴ icrâ edilmiştir.

Ne dersiniz? Râkım kızın elini eline almamış mı idi? Ta kız kendisine mal olduktan sonraya kadar elini elinden bırakmadı!

²⁶⁰ yakın, çok yakın

²⁶¹ yardım, iyilik

²⁶² esirgememek

²⁶³ şükür nazarıyla bakmak

²⁶⁴ sevinç

²⁶⁵ duygulu, hisli

²⁶⁶ özgür, serbest

²⁶⁷ karşılık, bedel

²⁶⁸ ağlama

²⁶⁹ inanarak, güvenerek; aldanarak

²⁷⁰ pişmanlık göstermek

²⁷¹ ortaya koymak, açıklamak

²⁷² duygu

²⁷³ verilen bir şeyi alma

²⁷⁴ temel, esas, kural, söz

Badehu²⁷⁵ Beyoğlu seferinden vazgeçerek ihtiyar ile beraber Salıpazarı'na geldiler. Kızı kapıdan içeriye salıverip kendisi dadısından akçesini istedi. Seksen altını esirciye saydıktan sonra yirmi altın için dahi bir senet yazıp Tophane'de kendisini tanıyanlardan dört beş adamı şahit ikâmesiyle²⁷⁶ esirciyi yerine gönderdi.

Bu işleri görüp de hanesine avdet²⁷⁷ eder iken esnâ-yı râhda²⁷⁸ “Acaba dadım bu işe ne diyecek? Gördün mü bir kere çocukluk ettim! Bir kere de anam makamında dadıcığım danışmalı değil mi idim?” diye bir vesvese-i masûmâne²⁷⁹ ve bir nedâmet-i mutî'âne²⁸⁰ etrafını almış idi. Hanesine geldikde dadısı kendisini istikbâl²⁸¹ ederek “Aman beyim! Ne kadar isabet ettin? Ne de can sevecek bir kız! Sen bana bunu can yoldaşı diye almadın mı? Adı Canan olsun” diye izhâr-ı hoşnûdî²⁸² edince bî-çâre Râkım her şeyden ziyâde dadısını memnun edebilmiş olduğuna sevinerek ismi dahi kabul eyledi.

Şurasını bilmelidir ki Râkım bir beyaz cariyeye aldığı için işinden geri kalacak adamlardan değil idi. O gün ise Beyoğlunca iki mühim işi olup bu işleri behemehâl²⁸³ görmek üzere kalktı bu defa Kazancılar cihetinden²⁸⁴ Beyoğlu'na çıktı. İki mühim işinden birisi Ermeni milletinden (G) Bey'i görmek idi. Zira daha bir akşam evvel mîr-i mûmaileyh²⁸⁵ hizmetkârını gönderip kendisini behemehâl çağırmış idi. Hanesi Ağa Hamamı'nda bulunmakla var idi, kendisini hanesinde buldu. Silistre eyaleti ağnâm²⁸⁶ rûsûmunu²⁸⁷ (G) Bey yeni alıp oraya gönderecek adamı ile Silistre valisine bir arîza²⁸⁸ yazdıracak imiş. Râkım bu arîzayı bir çeyrek içinde tesvîd²⁸⁹ ve

²⁷⁵ bundan sonra, sonra

²⁷⁶ meydana koyma, oturtma; kaldırma

²⁷⁷ geri dönmek

²⁷⁸ yolda iken

²⁷⁹ masum bir şüphe, kuruntu

²⁸⁰ terbiyeli hafif bir pişmanlık

²⁸¹ geleni karşılama

²⁸² memnuniyetini göstermek

²⁸³ mutlaka, herhalde

²⁸⁴ yön; sebep; vesile

²⁸⁵ adı geçen bey

²⁸⁶ koyunlar

²⁸⁷ vergiler; şekiller, resimler; âdetler

²⁸⁸ üst makama yazılan yazı, dilekçe

²⁸⁹ yazmak, karalayarak not etme

tebyîz²⁹⁰ ederek Bey'e temhîr²⁹¹ ettirmekle beraber üzerini dahi temhîr ve Bey'in yanındaki çekmece üzerine vaz eyledi²⁹². Daha bir emri²⁹³ olup olmadığının istifsâr²⁹⁴ zımnında²⁹⁵ muntazır²⁹⁶ oldukda Bey yazıcısını çağırıp Râkım'ın görülecek hesabı var ise görmesini emreyledi. Bu emri verince Râkım mahcup olarak "Ben sâir²⁹⁷ bir emriniz var mı diye beklemiş idim" dediyse de Bey Osmanlı bir adam olduğundan "Verdiğim emir de emir değil midir? Bu emrin icrâsı dahi matlûbdur²⁹⁸" diye bir latife edip biraz sonra yazıcı elinde Râkım'ın üç aydan beri yazdığı evrakı şâmil²⁹⁹ bir pusula olduğu hâlde³⁰⁰ içeriye girdi.

Bey pusulayı alıp okumaya başladı. Bursa eyaletinin.. senesi ağnâm bakâyâsının³⁰¹ tahsîli iltimâsına³⁰² dair Bursa Valisine arıza kıt'a on, bunun cevabına cevap on, Varna sancağı öşür³⁰³ ve ağnâmının bir senelik tedkîk-i muhâsebâtı³⁰⁴ zımnında Mâliye Nezâret-i³⁰⁵ Celîlesi'ne³⁰⁶, zîri³⁰⁷ lâiyhalı³⁰⁸ bir defter ki, altı sahife³⁰⁹ üzerine yazılmıştır. Bu defter mazmûnunca bir de mufasssal³¹⁰ lâyiha, perakende³¹¹ mektuplar kıt'a sekiz.

²⁹⁰ temize çekmek, temizce yazmak; beyazlatma

²⁹¹ mühür basma

²⁹² koymak, bırakmak

²⁹³ iş buyurma; mesele, olay

²⁹⁴ sorma

²⁹⁵ sebebiyle, dolayısıyla

²⁹⁶ gözlemek, beklemek

²⁹⁷ başkası, diğer

²⁹⁸ talep edilen, istenilen

²⁹⁹ kapsayan, içeren

³⁰⁰ olarak

³⁰¹ artık, fazlalık

³⁰² tahsil edilmesinin istenmesine dair

³⁰³ mahsûl vergisi

³⁰⁴ hesapların araştırılması

³⁰⁵ gözetim, izleme; bakanlık

³⁰⁶ yüce, büyüklük sahibi

³⁰⁷ alt

³⁰⁸ yazı

³⁰⁹ sayfa

³¹⁰ ayrıntılı, açıklamalı

³¹¹ dağıtılmış, ayrı

Bey pusulayı bu sûretle³¹² okuduktan sonra yine inbisât³¹³ tarikiyle³¹⁴ “Bunların hiçbirisi için bir para vermeyeceğim. Yalnız Bursa bakâyası ben-
ce ümitsiz bir para iken mücerret iltimâsı güzel etmiş olduğundan tama-
miyle tahsil edildi. İşte onun için beş on para gözden çıkarabileceğim” diye
Râkım’a otuz lira verilmesini yazıcısına emreyledi.

Vay Râkım’da sürûr³¹⁵! Vay Râkım’da teşekkür! Hem de mîzânü’l-
havâssı³¹⁶ demek olan gözler yine yaş ile dolarak bir teşekkür ama kime?
Kendisi gibi bir öksüze bir tarîk-i tevîkî³¹⁷ açmış olan Cenab-ı Hüdâ-yı
Keremkâr’a³¹⁸!

Hakkını aldıktan sonra ikinci işine gitti. Bu ikinci iş İngiltere’den yeni
gelerek Asmalımescit Sokağı’nda bir haneye yerleşmiş olan, oldukça kibar
bir İngiliz familyası nezdinde görülecek iş idi. Lâkin iş ne olduğunu Râkım
bilmez idi. Yalnız bir dostu kendisi için oraca görülecek bir iş olduğunu
haber vermiş olduğundan ale’l-amyâ³¹⁹ gitmiş idi. Vardı dostunu dahi orada
buldu. Meğer iş denilen şey İngiliz’in iki nefer³²⁰ kızına haftada birer gün
Türkçe ders vermek imiş.

Hiç Râkım için iş bulunur da kabul edilmemek mümkün olur mu? He-
rif iş makinesi! Bunu da ma’a’l-memnûniyye³²¹ kabul eyledi. Kendisi aylık,
haftalık filânlık için şakk-ı şefe³²² etmemiş olduğu hâlde dostu her defası
için birer İngiliz lirası ayak teri takdîm olunacağını arzla kabulü için İngiliz
tarafından rica eyledi. Râkım hem hicâbından³²³ morarıp hem de Cenâb-ı
Hakk’ın bu lütfuna dahi teşekkür hasebiyle kızarıp işe karar verince dört
yol ağzından Kumbaracı Yokuşu’na doğru ayakları sanki yere basmayarak
indi. Tophane’ye, Karabaş’a varıp esirciler kahvesinde Çerkez’e rast gelmek-

³¹² şekil, görüntü; tarz, yol

³¹³ ferahlık, rahatlama, gönül ferahlığı; yayılma, açılma, genişleme

³¹⁴ yol, tarz

³¹⁵ sevinç

³¹⁶ duyguların terazisi

³¹⁷ yardım yolu

³¹⁸ Cömertlik sahibi olan Allah

³¹⁹ körü körüne

³²⁰ bir kişi, tek kişi

³²¹ memnuniyetle

³²² dudaklarını açmak, konuşmak

³²³ utanma; gizleme

le “Gel baba gel ben borçtan hoşlanmam. İşte paranı tedarik ettim. Bin kere şükür olsun. Cenâb-ı Hakk hiç ummadığım yerden gönderdi” diye yirmi altın borcunu vererek senedini kurtardı. Hatta lüzumu bile olmadığı hâlde keyfiyeti³²⁴ şahitlere dahi haber verip bakiyye-i serveti³²⁵ olarak on altını cebinde olduğu hâlde hanesine can attı.

Bu haberi dahi sadık dadısına tebşîr³²⁶ eylediği zaman vay Fedâyî’deki sevinç! Kıza muhabbeti³²⁷ bir kat daha arttı. Vermiş olduğu Canan ismine “meymenetli³²⁸” mahlasını dahi ilâve eyledi.

İşte hikâyemizi kendi namlarına nispet eylediğimiz iki zâtın ikincisi dahi budur.

³²⁴ durum

³²⁵ geri kalan servet

³²⁶ müjdelemek, güzel haber vermek

³²⁷ sevgi

³²⁸ bereket, mutluluk, uğurluluk



Üçüncü Bâb

Râkım Efendi ile dadısı Cenâb-ı Hakk'ın tamamî-i lütf u ihsânı³²⁹ olmak Rüzere telakki³³⁰ eyledikleri Canan'ı talim ve terbiyeye başladılar. Bî-çâre kızcağızda³³¹ bazı hastalıklar var imiş. Geldiğinin ikinci günü Râkım Galata'daki hekim dostuna koşup keyfiyeti³³² anlatarak bî-çâre Canan hakkında hekimi değil belki merhamet ve şefkat-i tammesini³³³ davet ve celb eyledi. Birer sürücü hayvanına râkiben³³⁴ geldiler. Tabip kızı etrafıyla muâyeneden ve hâl ü şânını istintâktan³³⁵ sonra “Kızda korkulacak hiçbir şey yok. Bu hastalığın mebdei³³⁶ Kafkasya imiş. O soğuk memleketten İstanbul gibi sıcak memlekete nakl-i mekânı³³⁷ eyledikten sonra kendi kendisine şifâ-yâb³³⁸ olur. Şimdi ben bir hap tertib edeceğim, onu yutmalı. Siz dahi her sabah kalktığı gibi yüz elli dirhem kadar hâlis inek sütünü kaynatıp sıcak sıcak içirmelisiniz. Tozlu topraklı yerlerde gezmeme, şarkı çağırarak filân için sadrını³³⁹ incitmeme. Aralıkta bir geniş yerlere götürüp ve deniz üzerine

³²⁹ iyilik ve ihsanın tamamlanması

³³⁰ kişisel görüş, anlayış

³³¹ hakikaten, gerçekten

³³² durum, bir şeyin iç yüzü

³³³ eksiksiz şefkat

³³⁴ binmiş olarak

³³⁵ sorgulayarak söyletmek

³³⁶ kaynak, bir şeyin başladığı yer

³³⁷ mekan taşımak, taşınmak

³³⁸ şifa bulan

³³⁹ göğüs, döş

çıkarp hava aldırmalı. Sık sık nefes almaya mecbur olacak kadar yormamalı. Biiznillâhi Taâlâ³⁴⁰ bir şey kalmaz. Zaten bir şey yok a! Bunları dahi ihtiyât olarak ediyoruz. Güzel kızcağızdır, Allah'a emanet" dedi.

Dadı Kalfa bu tertibâtın nasıl bir hastalık tertîbâtı olduğunu anlayamamış idi ise de, Râkım için farkına varmış idi. Tabibi teşekkürlerle iade ve tarîfât-ı mezkûreye³⁴¹ bihakkın³⁴² itina edilmesini tekrar dadısına ifade eyledi. Bî-çâre Fedâyi için böyle gurebâya³⁴³ edilecek hizmeti ihtâra³⁴⁴ hâcet mi vardır? Arapçık, kızı kendi rahatı için getirmiş olmadı, güya kendi rahat ve huzurunun bütün bütün insilâbıyla³⁴⁵ kızın rahatı için oraya getirmiş oldu. Bu Arapların iyileri ne kadar iyi olur?

Canan bir tarafta tımar ve terbiye ediledursun, biz hikâyemizin şu ci-hetine³⁴⁶ bakalım:

Asmalımescit'teki İngiliz'in kızlarına verilecek ders için cuma günleri tefrîk³⁴⁷ edilmiş olduğundan cuma geldikde Râkım öğleden sonra saat yedide kalktı, oraya gitti.

Bu İngilizlere kibardan demiş idik. Hikâyemizin başlıca azâsından birisi dahi bu İngiliz olduğundan ahvâlî³⁴⁸ hakkında biraz malûmât³⁴⁹ almalıyız:

Evett! İngiliz oldukça kibar³⁵⁰ dandır. Kibardandır ama öyle lord, dükkân gibi zâdegândan³⁵¹ değil. Kâğıt ahz u itâsıyla³⁵² nakd-i mevcûdunu beş yüz bin İngiliz lirasına iblâğ³⁵³ eyledikten sonra terk-i ticaret³⁵⁴ ederek

³⁴⁰ Allah'ın izniyle

³⁴¹ bahsedilen tarifler

³⁴² hakkıyla, layığıyla

³⁴³ garipler

³⁴⁴ hatırlatma, uyarma, dikkat çekme

³⁴⁵ yok edilme, ortadan kaldırılma

³⁴⁶ yön; sebep; vesile

³⁴⁷ ayırmak

³⁴⁸ haller

³⁴⁹ bilgiler, bilinen şeyler

³⁵⁰ büyükler, yüksek rütbeliler

³⁵¹ meşhur ve asil soydan olanlar

³⁵² alışveriş

³⁵³ yetiştirmek, ulaştırmak

³⁵⁴ ticareti bırakmak

bakiyye-i ömrünü³⁵⁵ rahatla geçirmek için İstanbul'a gelmiştir. Zira herifin evlâd-ı zükûru³⁵⁶ olmayıp familyası³⁵⁷ halkı bir zevcesiyle iki de kızından ibaret olduğuna ve bu kadar servetle kızlarını herkes alabileceği gibi zevcesi dahi bunlar arasında saadette yaşayacağını hesap eylediğine mebnî³⁵⁸ artık İngiliz'i rahat rahat yaşamaktan hiçbir iş, hiçbir fikir, hiçbir mülâhaza³⁵⁹ men edememiş idi.

Ecdâdından zaten kendisine intikâl eden isim (Ziklas) olup zevcesi bittabî³⁶⁰ Misters Ziklas tesmiye³⁶¹ olunur idi. Kızları dahi bu ismi alabilirler idi ise de hanesi içinde büyük kıza "Can" ve küçüğüne dahi "Margrit" namıyla nidâ olunur idi. Bu familya Kanterburi şehri halkından olup civariyetten³⁶² başka ticaretleri hasebiyle dahi Fransızlar ile ziyâde ihtilât³⁶³ etmiş olduklarından her azâsı pek güzel Fransızca söyler idi. Binaenaleyh³⁶⁴ Râkım kendileriyle ifâde-i merâma³⁶⁵ muktedir³⁶⁶ olacağından ders hakkında dahi muvaffak olacağını anladı.

Can ile Margrit hani ya şu "Elmanın yarısı o, yarısı dahi bu" demezler mi? İşte bu sözün mâvaka-aleyhâsı³⁶⁷ idiler. İkisinde dahi fidan gibi boy, nahif³⁶⁸ endam fakat kıpkırmızı çehre, masmavi gözler, beyaza yakın açık lepiska saçlar! İngiliz kızları vesselâm.

Vâkıâ³⁶⁹ tarifimizden bunların yüzlerine bakılmakla kalbe pek de inşirâh³⁷⁰ gelmeyeceği zannolunur. Lâkin bu zanda acele edilmemelidir.

³⁵⁵ ömrünün kalanını

³⁵⁶ erkek evlat

³⁵⁷ aile

³⁵⁸ den olayı, binâen, dayalı

³⁵⁹ değerlendirmek, tetkik etmek

³⁶⁰ tabiatıyla, doğal olarak

³⁶¹ ad verme

³⁶² yakınlık, aynı yerde olma

³⁶³ karışmak, karşılaşıp görüşme

³⁶⁴ bunun üzerine, bundan dolayı

³⁶⁵ maksadını, niyetini anlatmaya

³⁶⁶ güçlü, gücü yeten, iktidar sahibi

³⁶⁷ somut örnek

³⁶⁸ zayıf, ince

³⁶⁹ gerçi, her ne kadar

³⁷⁰ ferahlık, açıklık

Her güzelin kendisine mahsûs³⁷¹ bir güzelliği olup her güzel dahi o kendisine mahsûs olan güzelliği rağbet edenlere beğendirip sevdirebileceği erbâb-ı tecrübe³⁷² indinde³⁷³ müsellemdir.³⁷⁴

Elhâsıl Râkım bir tabaka alâ İngiliz kâğıdı üzerine kalın kalem ile “elif, be, pe, te, se, cim, çim, ha, hı, dal, zel, rı, zı, je ilâ-âhirihi”³⁷⁵ hurûf-ı hecâyı³⁷⁶ çizip isimlerini dahi belletti ve bir hafta müddet içinde bunların şekillerini zihinlerinde teşkil etmeleri tenbihiyle kalktı geldi.

Vay muharrir³⁷⁷ efendi! Yalnız bu kadar mı oldu? Aralarında söz filân... Hiç olmaz ise babalarıyla analarıyla dereden tepeden.....

Hayır! O gün iş yalnız bundan ibaret kaldı. Hanesinde dadısı ile Canan’ı merak eylediğinden hemen Kumbaracı Yokuşu’ndan Tophane’ye inip -nakdinin müsâadesine mebnî-³⁷⁸ bir sürücü bârgirine³⁷⁹ binerek Salıpazarı’nda hanesine geldi.

Vay! Artık yaya yürümemeye de mi başladı?

Esağfurullah! Kendisine her ders için bir İngiliz lirası ayak teri hayvan kirası namıyla veriyorlar idi. Mademki Cenâb-ı Hallâk-ı Kerîm³⁸⁰ bu vâridâtı³⁸¹ dahi Râkım Efendi’ye şu nâm ile verdi. Artık Râkım Efendi’nin bu nimete şükrâne olarak ders günleri Beyoğlu’na hayvanla gidip gelmesi lâzım geldi. Hatta sabahleyin dahi niçin bir hayvana binmemiş olduğuna da teesüf³⁸² eyledi. İşte bizim Râkım’ın Allah ile pazarlığı böyle bambaşka idi!...

Her vakit hanesine geldikçe kendisini dadısı istikbâl eder idi. O akşam kendisini istikbâl eden Canan idiğini ve kızın hâli günden güne değişip Dadı Kalfa’nın kadınlığı sayesinde üstü başı düzelmiş hatta çehresine dahi

³⁷¹ ayrılmış, özelleştirilmiş, özel

³⁷² tecrübe erbabı

³⁷³ bir kimseye göre

³⁷⁴ onaylanmış, doğruluğu kabul edilmiş

³⁷⁵ sonra gelen

³⁷⁶ harfler dizisi, alfabe

³⁷⁷ yazıcı, yazar

³⁷⁸ -den dolayı, bir şeye dayanan

³⁷⁹ beygir, yük taşıyan

³⁸⁰ Cömert olan Allah

³⁸¹ gelirler, kârlar

³⁸² kederlenme, eseflenme; acıma



renk gelmiş olduğunu gördüyse de Dadı Kalfa'nın mutâdî³⁸³ değiştirmiş olduğuna bir mana veremeyerek istizâha³⁸⁴ mecbur oldu.

Râkım - Dadı! Ben her akşam geldikçe en evvel senin yüzünü görmeye alışmış idim. Bu akşam bu âdeti değiştirmiş gördüm.

Fedâyi - Evlâdım beyim! Allah bize bir güzel beyaz cariyeye vermiş olduğu hâlde artık akşam gelir gelmez benim siyah yüzümü görmekte ne mana kalır? Ben tenbih ettim.

Râkım - (koşup dadısının kucağına atılarak ve boynuna sarılıp şapır şapır öperek) Yok dadıcığım yok! Senin yüzün bana vâlîde çehresi kadar tatlıdır. Cennetten huri çıksa da gelse bana senden güzel olamaz. Ben her akşam senin mübarek yüzünü görmeliyim. Sonra vallahi Canan'ı buradan def etmeye beni mecbur edersin. Hem ona bu tenbihleri verme. Çocuktur. İhtimal ki bazı ümitlere düşer. Bende³⁸⁵ ise o gibi ümitlerin eseri³⁸⁶ bile yoktur.

Fedâyi - A beyim! Canım! Niçin böyle.....

Râkım - Sana dedim ya işte! Sen beni evladın gibi seviyor isen benim arzum vechle hareket edersin.

Koca Râkım dadısına bu hutbeyi okuduktan sonra “Hazır İngiliz kızlarını bugün başlattık ya! Dur bakalım şu Çerkez'i de başlatalım. Bu mu onları geçer yoksa onlar mı bunu” diye Canan'ı yanına çağırıp ona dahi hurûf-ı hecâyî³⁸⁷ tersîm eyledi³⁸⁸. Vay kızcağızdaki sevinç, evet! Çerkez kısmı okumaya pek harîs³⁸⁹ olduğundan bir Çerkez'e okutmak kadar ibrâz-ı muhabbet³⁹⁰ olamaz.

Şu kadar var ki Canan'ın İngiliz kızlarını geçeceği daha ilk haftasında anlaşıldı. Zira Râkım her gece Canan'ın yanında bulunup kız ise lâyıkiyla

³⁸³ âdet, alışılmış şey

³⁸⁴ açıklama isteme, izah isteme

³⁸⁵ köle

³⁸⁶ iz, nişan

³⁸⁷ harfler dizisi, alfabe

³⁸⁸ yazmak

³⁸⁹ hırslı, istekli

³⁹⁰ sevgiyi ortaya koymak, açık etmek

öğrenmiş olduğu dersin tecdîdî³⁹¹ istidâsında³⁹² bulunduğundan zarûrî tecdîde mecbur olur idi.

Öte tarafta İngiliz kızlarına dahi devamı bir aya varmış ve bu bir ayda itâ³⁹³ eylediği dört ders ile kızlara yalnız “elif, be” gibi hurûf-ı hecâyı değil “elif, elif, be, be, be, ilâ âhirihi”³⁹⁴ envâ-ı hurûf-ı hecâyı³⁹⁵ belletmekten ve bunların hangisi kelimâtın³⁹⁶ vasatına³⁹⁷ ve hangisi sağa ve sola geleceğini anlattıktan sonra fazla “elif, vav, he, ye” harflerinin Türkçe harf-i medd³⁹⁸ ve zamme³⁹⁹ ve fetha⁴⁰⁰ ve kesre⁴⁰¹ işaretlerinin dahi hareke olduklarını ve bunların memuriyetlerini⁴⁰² bi’t-tefhîm⁴⁰³ “baba, kuzu, küpe, tûtî”⁴⁰⁴ gibi kelimâtı imlâ⁴⁰⁵ dahi ettirmeye başlamış idi. Lâkin Canan bunlara kıyas edilmez. Bir ay müddet içinde Canan dört beş heceden ibaret kelimeleri yazabildikten mâadâ⁴⁰⁶ bunları “benim, senin, onun, bizim, sizin, onların” edat-ı izâfetleriyle⁴⁰⁷ dahi birleştirebilir idi.

Demek oluyor ki, Râkım usûl-i tedrîs⁴⁰⁸ için kendisince bir yol açmış idi.

Evet! Öyle idi.

Bir cuma günü Râkım ber-mutâd⁴⁰⁹ Misters Ziklas’ın hanesine gidince kime tesadüf etse beğenirsiniz? Felâtun Bey’e rast gelse beğenirsiniz a? İşte ona rast geldi. Felâtun Bey’i kızlar ile vâlidesi ve pederi yanında bulup

³⁹¹ yenileme, tazeleme

³⁹² rica ederek isteme

³⁹³ vermek, bahşetmek

³⁹⁴ sonra gelen

³⁹⁵ alfabenin türleri

³⁹⁶ kelimeler

³⁹⁷ orta

³⁹⁸ kendinden önceki harfi uzun okutan harf

³⁹⁹ yuvarlak ünlülerin hareke işareti

⁴⁰⁰ a ve e seslerini okutan hareke işareti

⁴⁰¹ ı ve i seslerini okutan hareke işaretleri

⁴⁰² görev, vazife

⁴⁰³ anlatmak suretiyle

⁴⁰⁴ papağan

⁴⁰⁵ yazmak

⁴⁰⁶ yakınlık edatı, ilgi edatı

⁴⁰⁷ iki şeyi birbirine bağlama, iki şey arasında yakınlık kurma

⁴⁰⁸ öğretme usulü

⁴⁰⁹ adet olduğu gibi, her zamanki gibi

o gün ders günü olmakla muallim⁴¹⁰ efendinin vürûduna⁴¹¹ intizâr⁴¹² üzere bulunduğundan Felâtun Bey dahi kızların derslerini imtihan eder idi. Râkım Efendi'yi görünce İngilizlere dahi anlatabilmek için Fransızca olarak ve bir dîhke⁴¹³ peyrev⁴¹⁴ ederek:

Felâtun - Ha ha hay! Sen mi idin birâder hanımların hocası?

Râkım - (mahzûnâne) Evet! Efendim, bendeniz idim beyim!

Mister Ziklas - Vay! Demek oluyor ki muârefeniz⁴¹⁵ vardır!

Felâtun - (vakûrâne) Evet! Kendi haklarında muhabbetim berkemâldir.⁴¹⁶ O da beni sever zannederim.

Râkım - Dünyada benim sevmediğim adam mı vardır? Ben ki herkesin hüsn-i teveccühüne⁴¹⁷ eşedd-i ihtiyâçla⁴¹⁸ muhtacım. Herkesi sevmeye bu cihetle⁴¹⁹ dahi mecburum.

Felâtun - (Râkım'a) Mister Ziklas ve Misters Ziklas ile muârefe peydâ edeli⁴²⁰ iki ay oldu. Sizin de buraya intisâbınız bir ayı geçmiş ama nasılsa tesadüf edilememiş idi.

Râkım - Kısmet bugün için imiş efendim.

Felâtun - Muârefemiz⁴²¹ peder efendi vasıtasıyla oldu. Kendilerini benden evvel tanımak şerefine nâil olmuşlar. Sonra beni de getirip Mister, Misters Ziklas ile kerîmelerine⁴²² takdim ettiler!

Misters - Evet! Bu inâyetlerinden dolayı peder efendi hazretlerine nasıl teşekkür edeceğimizi bilememekteyiz.

⁴¹⁰ öğretmen, ilim öğretene

⁴¹¹ geliş, gelme, varma

⁴¹² gözlemek, beklemek

⁴¹³ gülme

⁴¹⁴ arkasından gelerek; ardı sıra giden

⁴¹⁵ tanışmış olma, görüşmüş olma

⁴¹⁶ fazlalık, son, olgunluk

⁴¹⁷ güzel teveccüh

⁴¹⁸ en şiddetli ihtiyaç

⁴¹⁹ yön; sebep; vesile

⁴²⁰ ortaya çıkmak

⁴²¹ tanışmış olma, görüşmüş olma

⁴²² kız evlat; kıymetli şey

Felâtun - (vakâr içine tevâzu katmış bir tavırla) O sizin nezaketiniz iktizâsıdır efendim.⁴²³

Aradan bazı havâyî sözler geçtikten sonra:

Râkım - Beyimiz! Müsâade buyurur musunuz? Biraz da derse bakalım mı?

Felâtun - (hâlâ o mübarek tebessüm dudakları üzerinde teceddüdü⁴²⁴ ederek) Hay hay! Hatta ben de şimdi hanımları imtihan ediyor idim.

Râkım - Nasıl bari epeyce buldunuz mu?

Felâtun - (hâlâ o mübarek tebessümle) Hanımların zekâvet⁴²⁵ ve dirayetlerine⁴²⁶ söz ister mi? Fakat birâder ben bu derslerin içinde bazı şeyler görüyorum da bir mana veremiyorum. Ezcümle şu elifbada, bu pe, çe, je harfleri var mı ya? Biz mektepte iken elif, be, te, se, cim, ha, hı, dal, zal, rı, ze, sin, şın diye okuduk. Bunları görmedik. Bunlara ne isim vermeli?

Can - Evet muallim⁴²⁷ efendi! Felâtun Efendi öyle söyledi. Bizim zihnimiz şaşırdı.

Râkım - Hayır Efendim! Bunda zihin şaşıracak bir şey yok. Felâtun Beyefendi ra'nâ⁴²⁸ bilirler ama birdenbire zihinlerine gelmedi. Vâkıâ⁴²⁹ beyim, mektepte biz buyurduğunuz gibi okuduk. Ama bizim okuduğumuz elifba yalnız Arapça içindir. Türkçe için ise ondan fazla birkaç harfe ihtiyacımız vardır. Meselâ “paşa, çavuş, müjde” yazacağımız zaman nasıl yazarız? Elbette bu harflere muhtaç olmaz mıyız?

Meğer Felâtun Bey evvelce bu harfleri görüp de eski elifbada mevcut olmadığını düşündüğü zaman hazır acemi İngilizlere Felâtunluk satmak için muallim⁴³⁰ bulunan zâtını asla Türkçe bilmediğini ve böyle adamlara müracaat olunur ise kızların hiçbir şey öğrenemeyeceklerini filânı dermeyânla⁴³¹

⁴²³ lazım olmak, gerekmek

⁴²⁴ yenilenme, yenilik

⁴²⁵ zekilik, anlama yeteneği

⁴²⁶ bilgi, tecrübe, zeka

⁴²⁷ öğretmen, ilim öğretmen

⁴²⁸ güzel, iyi

⁴²⁹ gerçi, her ne kadar

⁴³⁰ öğretmen, ilim öğretmen

⁴³¹ ortada olan, açık olan

henüz kim olduğunu bilmediği muallimi bir alâ tezyîf⁴³² ve istihzâ⁴³³ etmiş imiş. Bu kere işi anlayınca suratına garip bir kırmızılık gelerek:

Felâtun - Evet! Evet! Hakkınız var. Anladım!

Mister - Ben dahi öyle düşünmekteyim. Bizde Türkçe hurûf⁴³⁴ öğrenmek için bir risâle⁴³⁵ vardır, onda harfler mevcuttur.

Felâtun - Benim de aklıma geldi efendi. Bir şüphem daha var ama arz etmek için muallim efendi hazretlerinin müsâadelerini isterim.

Râkım - Estağfurullah efendim! Murat hanımların istifadesidir. Şayet taraf-ı âlînizden⁴³⁶ kâbil-i istifâde⁴³⁷ bazı vesâyâya⁴³⁸ nâil olur isek istifâde....

Felâtun - Estağfurullah efendim! Hatırıma gelen şu ki biz şu (be) yi görmüş isek de böyle (be be be) be'ler görmemiştir. Hani ya demek isterim ki efendim böyle dağdağalı şeyler ile hanımların zihni bozulmasa daha alâ olurdu.

Margrit - Öyle ama bu harfleri öğrenmemiş olsak harfleri birbirine nasıl bitiştirebiliriz? İşte pederimin demince haber verdiği risâle bizim yanıımızdadır. Biz hoca efendinin verdiği dersleri o risâleye⁴³⁹ muvâfık⁴⁴⁰ değil, ondan daha alâ bulmaktayız diye kız risâleyi açıp hurûf-ı mezkûreyi⁴⁴¹ gösterdi ise de, Râkım ona hâcet bırakmayıp bir kalem alarak “Efendim! Faraza -Mustafa- yazacak olsak –mim, sad, tı, fe, ye- diye yazmayız. Bunları mutlaka birbirine rabt⁴⁴² ile yazarız” deyince Felâtun bunun dahi farkına varmış ve fakat bu defaki hicâbı,⁴⁴³ evvelki hicâbını geçmiştir.

Amma yaptınız ha! Artık Felâtun hurûf-ı hecâyı⁴⁴⁴ da bilmesin olur mu?

⁴³² zayıf düşürmek, küçük düşürmek

⁴³³ küçük düşürmek, alay etmek

⁴³⁴ harfler

⁴³⁵ küçük boyutlu kitap

⁴³⁶ yüce taraf

⁴³⁷ yararlanılması mümkün olan

⁴³⁸ öğütler, nasihatlar, vasiyetler

⁴³⁹ küçük boylu kitap

⁴⁴⁰ uygun

⁴⁴¹ adı geçmiş olan harfler

⁴⁴² bitiştirmek, bağlamak

⁴⁴³ utanma; gizleme

⁴⁴⁴ alfabe

Bilmiyor değil idi. Fakat hani ya bazı adamlar vardır ki kendi bildikleri şeyleri nasıl öğrenmiş olduklarını bilmezler. Bâ-husûs⁴⁴⁵ ki memleketimizde bilenlerin en çoğu bildiklerini nasıl öğrenmiş olduklarını bilmezler. İşte Felâtun Bey dahi bildiği şeyi nasıl öğrenmiş olduğunu bilmeyenlerden idi. Pek taaccüb etmeyiniz⁴⁴⁶ Biz bir efendi gördük ki gerçekten kâtip⁴⁴⁷ ve hüsn-i hat⁴⁴⁸ sahibi iken, divânî kırmacı⁴⁴⁹ olarak cümlesi bir yerde ve birbirine mülâsık⁴⁵⁰ sûrette⁴⁵¹ yazdığı “bulunduğundan” kelimesinin o hey’et-i müttehida⁴⁵² meyânında her tarafını irâe⁴⁵³ ve tariften aciz kaldı!

Felâtun Bey dūçâr⁴⁵⁴ olduğu mahcubiyet üzerine daha ziyâde ârâm⁴⁵⁵ edemeyip biraz sonra kalktı gitti. Râkım ise bey gittikten sonra ne fazlı ne de cehli⁴⁵⁶ hakkında bir harf söylemeyip yalnız kendi işiyle meşgul olmuş idi. Fakat akşamüzeri gider iken kızlar ve pederi ve vâlidesi hazır olduğu hâlde “Efendim böyle haftada bir ders hanımlar için az ve bana ettiğiniz lütfu ise hizmetime nispetle çok görüyorum. Rica ederim dersleri haftada iki defaya iblâğ⁴⁵⁷ etmeye müsâade buyurunuz” demiş ve bu ricası maa’l-memnûniye⁴⁵⁸ kabul olunmuş idi.

Bir ay müddet zarfında Râkım Efendi’nin Mister Ziklas hanesine peydâ eylediği⁴⁵⁹ hususiyetin⁴⁶⁰ derecesini sorar mısınız? O kadar ki, mumaleiyh familya⁴⁶¹ meyânında⁴⁶² yalnız hoca sıfatıyla kabul edilmez idi. Belki familya

⁴⁴⁵ hele, özellikle, en çok

⁴⁴⁶ şaşırarak

⁴⁴⁷ yazıcı

⁴⁴⁸ güzel yazı

⁴⁴⁹ bir yazı tarzı

⁴⁵⁰ bitişik, yapışık

⁴⁵¹ şekil, görüntü; tarz, yol

⁴⁵² bitişmiş görüntü, biçim

⁴⁵³ göstermek

⁴⁵⁴ tutulmuş, yakalanmış

⁴⁵⁵ durmak

⁴⁵⁶ cehalet, bilgisizlik

⁴⁵⁷ ulaştırmak, çıkarmak

⁴⁵⁸ memnuniyetle

⁴⁵⁹ meydana getirmek

⁴⁶⁰ yakınlık

⁴⁶¹ aile

⁴⁶² orta, ara

dostu ehl-i ırz⁴⁶³, edip⁴⁶⁴, mahcup, âlim, kâmil⁴⁶⁵ bir zat olmak üzere kabul edilip hakkında ona göre riâyet⁴⁶⁶ edilir idi.

O akşam Râkım hanesine biraz erkence geldi ve hanesinde fevkalade bir şey gördü. Gördüğü fevkalade şey ise Canan'ın orada bulunmaması idi.

Râkım - Dadı! Canan nerede?

Fedâyi - Buradadır beyim!

Râkım - Buranın neresinde? İşte evimiz üç oda bir sofadan⁴⁶⁷ ibaret. Her yere baktım yok.

Fedâyi - (biraz bozularak) Buradadır beyim. Şimdi gelir.

Râkım - Canım neredeyse söyle. Söylenmeyecek bir yerdeyse onu da söyle. Benden saklı bir işiniz var diye mi itikâd edeyim?

Fedâyi - Vallahi beyim biz bu işi senden saklı görmeye karar vermiş idik ama hata etmişiz.

Râkım - (telaşla) Ne oldu canım?

Fedâyi - Bir şey olduğu yok. Komşumuz.... Beyefendi cariyeleri için piyano öğretmek üzere bir madama tayin etmiş. Biz de heves ettik. Sana söylemiş olsak şayet ruhsat⁴⁶⁸ vermezsin diye korktuk da.....

Râkım - (biraz tehevvürle⁴⁶⁹) Evet dadıcığım! Ruhsat vermez idim. Hâlâ da ruhsatım yoktur. Canan piyano öğrenmek hevesine düşmüş ise hiçbir arzumuzun husûlüne mümânaat⁴⁷⁰ göstermeyen Cenâb-ı Hak bu arzunun husûlünü⁴⁷¹ dahi teshîl⁴⁷² eder. Sana fikrimi doğrudan doğruya söyleyeyim mi? Sen yanında olmadıktan sonra Canan'ın sokak kapısından dışarı çıktığına razı değilim. Sen yanında olduktan sonra nereye ister isen al götür.

⁴⁶³ namus ehli

⁴⁶⁴ terbiyeli

⁴⁶⁵ olgun, eksiksiz, tamamlanmış

⁴⁶⁶ uymak, saygı göstermek

⁴⁶⁷ hol, giriş boşluğu

⁴⁶⁸ izin

⁴⁶⁹ öfkelenme, köprüme

⁴⁷⁰ engel olma, önleme

⁴⁷¹ gerçekleşmek, meydana gelmek

⁴⁷² kolaylaştırma

Dünyanın hâli acayıptır. Sonra kıza verdiğimiz terbiyeyi kabul ettiremez isek yazık etmiş oluruz.

Bî-çâre Râkım bu sözleri öyle bir tavr-ı edibâne⁴⁷³ ile söyledi ki dadısına anlattırmak istediği fikri Fedâyi maa-ziyâdetin⁴⁷⁴ anladı. Aradan yarım saat kadar zaman mürûrundan⁴⁷⁵ sonra Canan dahi geldi. Beyi eve gelmiş bulunca huzuruna çıktı. Ama haşyetinden⁴⁷⁶ titreyerek çıktı. Yani Râkım bir sert söz söyleyecek olsa kıza âdeta bir fenalık geleceğini hâlinden anlamış idi. Binaenaleyh:⁴⁷⁷

Râkım - Gel bakayım Canan. Gel korkma yavrum. İşte ben dadıma tenbih ettim. Bundan sonra nereye gitmek ister iseniz dadımla beraber gitmeye mezûnsunuz.⁴⁷⁸ Fakat dadım olmayınca kapıdan dışarıya çıkmaya rızam yoktur. Sen piyanoya mı heves ettin kuzum? Ben sana piyano alırım. Ben de buraya senin için muallime⁴⁷⁹ celb edebilirim⁴⁸⁰.

Zavallı kızcağız efendisi kendisini tekdîr etmedikten⁴⁸¹ başka piyano alacağını dahi vaad eylediğini işitince sevincinden efendinin boynuna sarılaçağı geldi. Bu inâyete teşekkür edecek oldu. Lâkin Türkçeyi daha lâyıkiyle becerememekte olduğundan söyleyeceği söz dahi ağzında kaldı.

Bundan sonra artık Râkım'da bir piyano ile bir de piyanocu arzuları baş gösterdi. Her akşam hanesine gelip de Canan'ın yüzünü görünce güya kızın çehresi "Hani ya vaadin?" diye soruyormuş zannederek mahzun⁴⁸² olur idi. O aralık nakd-i mevcûdu⁴⁸³ yirmi beş otuz lira verip de bir piyano almaya müsait değil idi ise de bu uğurda bir borca girmeyi göze aldırarak Râkım için işten bile değil idi. Fakat asıl mesele usta kaziyesi⁴⁸⁴ idi ki, ayda dört beş lira usta ücreti vermek Râkım için güç idi.

⁴⁷³ terbiyeli bir şekilde

⁴⁷⁴ ziyadesiyle, fazlasıyla

⁴⁷⁵ geçmek

⁴⁷⁶ korku

⁴⁷⁷ bunun üzerine, bundan dolayı

⁴⁷⁸ izinli

⁴⁷⁹ kadın öğretmen

⁴⁸⁰ getirmek, çekmek

⁴⁸¹ azarlamak, kızmak

⁴⁸² hüznü, kederli

⁴⁸³ mevcut nakit para

⁴⁸⁴ mesele, iş

Bir gün Râkım yine Beyoğlu'nda Matio Ancel nam bir Fransız dostunun hanesinde bulundu. Salonda bulunan dört beş kadın piyano çalarlar idi ki bunların birkaçı dahi Matio'nun zevce ve hemşire⁴⁸⁵ gibi akrabası idi. Râkım'ı herkes sevdiği misilli⁴⁸⁶ bu familya dahi pek sevdiğinden o gün orada huzuru, huzzâr⁴⁸⁷ için başkaca bir memnuniyeti mûcib⁴⁸⁸ oldu. Hatta Râkım tarafından bi'l-vekâle⁴⁸⁹ edilen rica üzerine bir esmer ve güzel madam piyano başına geçip "O dökülen kumral saç" ile "Hüsnünde var iken" gibi birkaç alaturka havalar dahi çalmış idi. Huzzâr⁴⁹⁰ bu havaların Râkım'ı memnun edeceğini hesap eyledikleri hâlde bilakis gam-nâk⁴⁹¹ eylediğini görerek taaccüb eylediler. O kadar ki sebebini sormaya dahi mecbur oldular. Râkım "Adam bende⁴⁹² olan çocuklukları bilmez misiniz?" diye müdâfaa göstermek istedi ise de kimisi Râkım'ın bir aşk ateşiyle süz-nâk⁴⁹³ olduğuna kimisi başka bir şeye haml eylediğinden⁴⁹⁴ Râkım "Hayır efendim hayır! gönlüm vâkıâ⁴⁹⁵ pek hassastır. Ancak henüz bir kayıtle mukayyed⁴⁹⁶ olmayıp hürr-i mutlaktır⁴⁹⁷. İşin içinde başka iş var. Bir cariyem vardır ki piyano çalmayı merak ederek... Bey'in hanesine gelen bir muallimeden⁴⁹⁸ sâir⁴⁹⁹ cariyelerle beraber ders almaya gider imiş. Henüz acemi, henüz âlemde bir şey değil. Âlemin var olduğunu da bilmeyen bir kızı öyle her yere göndermek merakıma elvermediğinden men eyledim. Kendisine piyano alacağımı da vaad ettim ise de aklıma yine o geldi de" diye beyân-ı hâl⁵⁰⁰ eyledi. Derken mahûd⁵⁰¹ esmer madam kıyâm⁵⁰² ederek "Evet efendim! Siz benim

⁴⁸⁵ kız kardeş

⁴⁸⁶ gibi, şekilde

⁴⁸⁷ hazır bulunanlar, meydanda bulunanlar

⁴⁸⁸ sebep olan; gerektiren

⁴⁸⁹ dolaylı şekilde, vekalet ederek

⁴⁹⁰ hazır bulunanlar, meydanda bulunanlar

⁴⁹¹ gamlı, kederli

⁴⁹² köle

⁴⁹³ yakıcı, yakan

⁴⁹⁴ bağlamak, bir şeye yormak

⁴⁹⁵ gerçi, her ne kadar

⁴⁹⁶ kaydedilmiş, bağlı, bağlanmış

⁴⁹⁷ tam anlamıyla özgür olan

⁴⁹⁸ kadın öğretmen

⁴⁹⁹ başkası, diğer

⁵⁰⁰ halini anlatmak

⁵⁰¹ sözü geçmiş olan, bilinen

⁵⁰² ayağa kalkmak

en müstaid⁵⁰³ şâkirdimi⁵⁰⁴ elimden aldınız. Ben öteki aşüftelere bir şey öğretmiyorum. Beş hafta oldu ki o kızı dersinden men ettiniz. Şimdiye kadar daha ileriye gider idi” deyince, Râkım bu tesadüfe taaccüb ederek⁵⁰⁵:

Râkım - Demek oluyor ki muallimesi siz idiniz madam.

Madam - Evet efendim, o şerefle müşerref⁵⁰⁶ idim.

Râkım - Estağfurullah! Fakat....

Madam - Yok! Kızı ahlâkı için men eylediniz ise mazûrsunuz. Zîrâ refikleri⁵⁰⁷ pek şeytan şeyler idi.

Matio - Güzel ama şimdi bunun çaresi?

Râkım - Vallahi efendim çaresi madama bizim kız için rica etmektir ama.....

Matio - Evet! İşte o aması fena.... Ben de bilirim ki fena.... Zira bizim baba Râkım öyle bir liraya filana muallime getirtemez ki!

Esmer madam - Bâ-husûs⁵⁰⁸ ki ben Râkım Efendi'ye bir liraya da gitmem! Daha çok bir şey için gitmek isterim.

Huzzâr⁵⁰⁹ın cümlesi - Nedir bakalım o çok şey?

Esmer madam - Büyüktür efendim büyük. Râkım Efendi'nin dostluğu! Eğer beni dostluğu ile tediye⁵¹⁰ eder ise her hafta... Bey'den çıkınca onun cariyesine dahi giderim.

Râkım - (Azîm⁵¹¹ bir teşekkürle) Demek oluyor ki bizi iki başlı ihyâ⁵¹² edeceksiniz efendim.

Esmer madam - İşte benim pazarlığım budur! İşinize gelir ise....

⁵⁰³ yeteneği olan, kabiliyetli

⁵⁰⁴ öğrenci, talebe

⁵⁰⁵ şaşırmak

⁵⁰⁶ şerefli, şereflenmiş

⁵⁰⁷ arkadaş; eş; yardımcı

⁵⁰⁸ hele, özellikle, en çok

⁵⁰⁹ hazır bulunanlar

⁵¹⁰ ödemek, eda etmek

⁵¹¹ büyük

⁵¹² iyi bir duruma getirmek, güçlendirmek

Esmer madamın adı Yozefino'dur. Madam Yozefino Râkım hakkında bu lütfu vaad etmesi üzerine yalnız Râkım'ı değil, bütün cemiyet halkını memnun eylemiş idi.

Yozefino - Bak yalnız bir şey var ki o olmaz ise olmaz. Bir alâ piyano isterim. Öyle olur olmaz piyanoya ben parmaklarımı dokunduramam. Lâ-akal sekiz yüz frangı gözden çıkarmalı.

Huzzâr⁵¹³ - Öyle ya!

Râkım - Olur olmaz piyanoya parmak dokundurmanızı ben dahi tecvîz etmem. Lâkin piyanoyu intihâb⁵¹⁴ edebilmekte acizim. Hangi piyanoyu beğenmiş iseniz emrediniz⁵¹⁵ şimdi alayım.

Yozefino - Buradan çıkınca beraber gideriz.

Râkım Yozefino'nun bu lütfuna dahi teşekkür eylemiş idi. Vâkıâ⁵¹⁶ Yozefino şu mürüvveti⁵¹⁷ Râkım'dan ziyâde Canan'ın hatırı için dirîğ etmediğini⁵¹⁸ dahi dermeyân eylemiş idi ise de biz meselenin asıl iç yüzünü biliyoruz. O Bey'in cariyeleri pek havayî-meşrep⁵¹⁹ şeyler olduğundan hiçbir şey öğrenemezler idi. Canan ise kendisine bir kere gösterilen meş-ki⁵²⁰ derhal ahz eylediğinden ileride ... Bey cariyelerinin hiçbir şey tahsîl⁵²¹ edemediklerini dava edecek olur ise Yozefino "İşte filân kızcağıza dahi onlara verdiğim dersi verdim, o pek alâ öğrendi, bunlar ise himmet⁵²² etmedikleri için öğrenemediler" demek için işi bu sûrete⁵²³ dökmüş idi. Ne-mize lâzım? Râkım'ın ihtiyacı bir muallimeye⁵²⁴ idi. İstedüğinden alâsını hem de bedava olarak buldu.

⁵¹³ hazır bulunanlar

⁵¹⁴ seçmek

⁵¹⁵ iş buyurma; mesele, olay

⁵¹⁶ gerçi, her ne kadar

⁵¹⁷ iyilik, mertlik.

⁵¹⁸ sakınmak, esirgemek

⁵¹⁹ hafif-meşrep, zıpır

⁵²⁰ alışmak, öğrenmek için yapılan çalışma

⁵²¹ ilim öğrenmek; ilim öğretmek

⁵²² içten gelen istek ve heves

⁵²³ şekil, görüntü; tarz, yol

⁵²⁴ kadın öğretmen

Matio'nun hanesinden çıktıktan sonra gittiler. Kulekapısı'nda bir müzikacı dükkânına girip Yozefino'nun intihâb⁵²⁵ eylediği gayet alâ bir piyanoyu yedi yüz franga mübâyaa⁵²⁶ eylediler. Râkım dört yüz frangını peşin verdi. Küsuru için dahi yine Yozefino'nun tavsiyesi üzerine bir ay mühlet alıp piyanoyu sırik hamalına yüklettiği gibi hanesine aşırıldı.

Vay Canan'daki sevinç! Kız çıldıracak be! Öteki odada dadısının boy-nuna sarılmış yüzünü gözünü öper! Bu hâli Râkım dahi gördü. Canım ne kadar da mütehasis⁵²⁷ ya? Kızın bu kadar sevinci dahi Râkım'ın hissiyâtını gıcıklayıp gözleri yaşla dolmakla beraber bu eltâf⁵²⁸ ve inâyâtın⁵²⁹ mevridi⁵³⁰ bulunan Cenâb-ı Vâhibü'l-Atâyâ⁵³¹ tarafına kalben teveccüh⁵³² ederek bir bî-çâre kızcağızı bu kadar sevindirmiş olduğu için arz-ı teşekkür⁵³³ eyledi.

Üç odadan ibaret bulunan haneyi üç nefer sekenesi⁵³⁴ beynlerinde⁵³⁵ taksîm⁵³⁶ ederek bir de misafir kabul edecek yer olmak üzere salonlarını döşemişler idi. Madem sözü bu kadar açtık. Geliniz şu hanenin dâhiline⁵³⁷ bir göz gezdirelim:

Evceğiz bir katlı idi. Zeminde matbah⁵³⁸, kiler, odunluk ve ev altı olup nerdübânden⁵³⁹ çıkıldıkta ufak bir gezintiye varılır ve karşı gelen camlı kapı açılınca salona girilir idi. Eski hâlinde iken üç odanın üç kapısıyla bir de helâ kapısı salona açılır idi ise de muahharen⁵⁴⁰ gördüğü tamir esnasında Râkım birisi nerdübânın karşısına ve ikisi dahi sağ tarafa isabet eden oda kapılarının önüne bir buçuk arşın mesafeden bir bağdâdî duvar çektirip şu

525 seçmek

526 satın almak

527 Duygulu, hisli

528 lütuflar, iyilikler, nezaketler

529 iyilikler, yardımlar

530 varılan yer

531 ihsan eden, bağışlayan Allah

532 bir yöne dönme; sevgi, alaka, beğenme

533 teşekkür etmek

534 bir yerde ikamet edenler, oturanlar

535 arasında, ara

536 ayırma, bölme, kısımlara ayırma

537 içeri, iç

538 mutfak

539 merdiven

540 sonradan

sûretle⁵⁴¹ kapılar bir koridorun içinde kalmışlar idi. Helâ ise karşıya gelen odanın sol cihetinde⁵⁴² kalır ve bu hâlde gerek odalara ve gerek helâyâ yol veren koridorun yalnız bir kapısı sağ cihetten tamam salonun ortasına açılır idi. Salonun sağ ciheti dediğimiz taraf sokak üzeri tarafıdır ki bu vaziyet iktizâsınca⁵⁴³ odalar ziyasını⁵⁴⁴ sokak tarafından alırlar idi. Salonun ise sol cihete üç penceresi olup bunların vasatta⁵⁴⁵ bulunanı onun mukâbilinde⁵⁴⁶ kalan kapıya mütenâsib⁵⁴⁷ olmak için “yarık pencere” denilen camlı kapı gibi bir şey olup yanı başlarında bulunan diğer ikisi dahi âdetâ birer pencere idi. Bu pencerelerin açıldığı taraf dört yüz arşın kadar ufacık bir bahçe olup zemini sokak zemininden yüksecek olmakla salonun camlı kapısından üç ayak bir nerdübânla bahçeye inilebilir idi.

Hanenin şekil ve taksîmâtını⁵⁴⁸ anladınız ya? Şimdi bunun içini güzelce boyayınız, kâğıtlayınız, yerlere alâ kilimler döşeyiniz, salonun içine yarım takım kanepe ve bir ayna ve bir konsol koyunuz. Aynanın iki tarafına iki güzel resim dahi asınız. İşte Râkım’ın salonunu teşkil etmiş olursunuz. Hele nerdübân yanındaki camlı kapıya karşı duvara piyano dahi konulduktan sonra o mini mini salon ne kadar güzel olur?

Râkım’ın odası sağ cihetinden en başta bulunan odadır. Kapısından girer iseniz bittabî⁵⁴⁹ karşınıza pencereler isabet eder. Odanın sağ tarafı kütüphanedir. Sol tarafında Râkım’ın karyolası görülür. Kapıdan girildiği zaman iki tarafında kalan boşlukta dahi birer dolap vardır ki içinde antikaya ve tuhaf şeylere dair birçok hırdavat doludur.

Bu odanın yanındaki oda Canan’a tahsîs edilmiş. Vâkıâ⁵⁵⁰ Canan’ın kendisine kapı bir komşu olmamasını Râkım emel etmiş idi ise de, bu odanın yükü olmadığından dadı burada rahat edemeyeceğini dermeyân ederek

⁵⁴¹ şekil, görüntü; tarz, yol

⁵⁴² taraf, yön

⁵⁴³ lazım olmak, gerekmek

⁵⁴⁴ ışık, aydınlık

⁵⁴⁵ orta, ara; meydan

⁵⁴⁶ karşı taraf

⁵⁴⁷ uygun, uyumlu

⁵⁴⁸ bölmeler

⁵⁴⁹ tabiatıyla, doğal olarak

⁵⁵⁰ gerçi, her ne kadar

orasını mutlaka Canan'a tayin eylemiş idi. Odaya girildiği zaman yine sol tarafında bir karyola, sağ tarafında ufak bir konsol üzerinde bir güzel ayna, yanında iki çiçeklik, kapı semtinde bir tuvalet takımı! Pencere semtinde dahi bir küçük masa üzerinde dikiş filân edevâtı görülür idi.

Bu aralık şunu da ihtâr⁵⁵¹ edelim ki, Râkım'ın topu bir tuvalet takımı olup o dahi Canan'ın odasında bulunduğundan sabahları tuvaletini orada icrâ eder idi.

Öteki dil⁵⁵² üzerinde dadının odasına gelince: Bu odanın penceresi olmayıp koridorun oradaki müntehâsında⁵⁵³ bulunan bir pencerenin bahçeden aldığı ziyâ⁵⁵⁴ ile Fedâyî'nin odası dahi yarım yamalak ziyâlanır idi. Bu oda eski zaman odaları gibi yüklü dolaplı bir şey olup Dadı Kalfa karyolada yatmadığından alaturka yatak takımı yükünde durur idi. Hâlbuki hanenin sandık odası dahi bu oda idi. Gerek Râkım'ın, gerek Canan'ın sandıkları dahi yük altında bulunan mahall-i mahsûslarında⁵⁵⁵ bulunur idi.

Yozefino derslerini perşembe günlerine tahsîs etmiş olduğundan ilk defaki perşembe günü Râkım Efendi dahi hanesinde bulunup saat on üzerleri madam geldi çattı. Canan gelen hocanın kendi hocası olduğunu görünce madamı kucaklayıp yarı Çerkezce yarı Türkçe bir yolda beyân-ı memnûniyyet⁵⁵⁶ eylemiş ise de, Yozefino bir kelime Türkçe anlamadığından o dahi kızı kucaklayıp öperek Râkım'a "Mösyö Râkım! Şu çocuğun lisânını anlamam ya! Fakat bunun gözleri ve hâl ü tavrı ne demek istediğini bana pek alâ anlatıyor" dedi. Râkım Yozefino'nun Canan hakkında gösterdiği muhabbete⁵⁵⁷ dahi memnun ve müteşekkir⁵⁵⁸ olup bu bî-çâre kızcağızı şâkirdliğe değil, kızkarındaşlığa kabul etmesini dahi tavsiye eyledi.

Yozefino, Râkım'ın salonunu pek güzel buldu. Hele salondan bahçeye nazar⁵⁵⁹ edip tımar ve terbiyesi pek yolunda olduğunu görünce daha ziyâde memnun olup:

⁵⁵¹ hatırlatma, uyarma, dikkat çekme

⁵⁵² kenar

⁵⁵³ uç, son yer, son

⁵⁵⁴ ışıık, aydınlık

⁵⁵⁵ özel yer

⁵⁵⁶ memnuniyetini beyan etmek

⁵⁵⁷ sevgi

⁵⁵⁸ teşekkür eden

⁵⁵⁹ bakış, göz atma

Yozefino - Mösyö Râkım! Evinizi pek beğendim. Ne tabiat sahibi imişsiniz! Vallahi kutu gibi bir saloncuk. Lâkin odalarınızı da görmek isterim.

Râkım - Madam! Bundan başka yerlerimiz yalnız yatak odalarından ibarettir.

Yozefino - Çocuk olmayınız da! Biz dost olacak değil miyiz? Yatak odaları olsun göreceğim. Serbest adamlarda bu mülâhazaya⁵⁶⁰ şaşılır.

Bu lakırdı üzerine Râkım odaları dahi Madam Yozefino'ya gösterdi. Canan'ın istidâd-ı tabiiyyesini⁵⁶¹ artık uzun uzadıya tarif lâzım mı ya? Yozefino odaları tertemiz bir hâlde buldu. Her şey yerinde, her şey intizâmında.⁵⁶² O kadar memnun oldu ki böyle bir haneye, böyle bir cariyeye mâlik⁵⁶³ olmak saadet idiğini bin defa tekrar eyledi. Râkım dadısı bulunan Fedâyî'yi dahi takdim ve vâlidesi makamında olduğunu tefhîm⁵⁶⁴ edince Yozefino onun dahi iltifatlarına müstağrak⁵⁶⁵ oldu.

Bugün Canan'ın Râkım Efendi hanesine vürûdunun⁵⁶⁶ üçüncü ayı olup bâ-husûs⁵⁶⁷ Yozefino bir aydan beri Canan'ı görmemiş olduğuna ve bu müddet zarfında Canan'ın tımar ve tezyîninde⁵⁶⁸ devam edilerek kıza renk ve semen⁵⁶⁹ gelmiş ve hüsnü artmış bulunduğu mebnî⁵⁷⁰ Yozefino yarım saat içinde Canan'ın dersini verip bitirdikten sonra Râkım ile Canan hakkında şu bir iki kelimâtı⁵⁷¹ teâtîye⁵⁷² mecbur oldu:

Yozefino - Uzatmayınız Mösyö Râkım! Cariyeniz pek güzel, pek zeki, pek fatîn!⁵⁷³

⁵⁶⁰ değerlendirmek, tetkik etmek

⁵⁶¹ doğuştan gelen yetenek

⁵⁶² düzen, nizam

⁵⁶³ sahip, bir şeyi elinde bulunduran

⁵⁶⁴ anlatmak

⁵⁶⁵ batmak, boğulmak

⁵⁶⁶ geliş, gelme, varma

⁵⁶⁷ hele, özellikle, en çok

⁵⁶⁸ bakım, eğitim

⁵⁶⁹ semizlik, yağlılık, canlılık

⁵⁷⁰ den olayı, binâen, dayalı

⁵⁷¹ kelimeler

⁵⁷² birbirlerine verme, verişme

⁵⁷³ anlayışlı, zeki

Râkım - Daha yavaş yavaş açılır madam!

Yozefino - Onu demek istemiyorum! Siz de gençsiniz o da! İki genç bir yerde? Fena âlem değildir ha?

Râkım - Yok işte bu fikriniz yanlıştır.

Yozefino - Niçin sanki ayıp bir şey mi?

Râkım - Ne ayıp olacak? Husûsen cariyemdir.

Yozefino - Öyle ise ne....

Râkım - Ama ben kendisini hemşîre gibi sever isem daha ziyâde mütelezziz⁵⁷⁴ olacağım.

Yozefino - Durunuz bakalım, o sizi kardeş gibi sevecek mi?

Râkım - Benden kardeşlikten başka bir şey görmez ise ne yapacak? Elbet o da beni kardeş gibi sevecek.

Yozefino - Onlar bugünkü lakırdıdır kuzum. Durunuz bakalım, biraz daha zaman geçsin de..... Siz de melek misiniz sanki? Bir güzelden istifade etmeyi protesto mu ettiniz?

Râkım - Yok! Hatta bu istifade için fedakârlık bile ederim ama Canan'ı o yolda terbiye etmek istemem.

Yozefino - Ne ise sizi tebrik ederim dedim a!

Yozefino bu sözleri bitirdikten sonra saat on bir buçuğa gelmiş olduğundan Râkım'ı Canan'ı ve Fedâyî'yi veda ederek çıktı gitti.

Bu Canan'ın ne emel üzerine mübâyaa⁵⁷⁵ edilmiş olduğu hatırlınızda duruyor ya? Güya ihtiyar Fedâyî'ye rahat ettirmek için alınmış idi. Öyle değil mi? Hâlbuki bî-çâre Fedâyî hâlâ matbahtan⁵⁷⁶ çıkamamış idi. Canan'ın kendisine yardımı yalnız yukarı hizmetini deruhte etmiş⁵⁷⁷ bulunmasından ibaret olup haftada bir gün dahi çamaşıra soyunur ve sâir⁵⁷⁸ vakitlerini ise

⁵⁷⁴ lezzet duyan, zevk alan

⁵⁷⁵ satın almak

⁵⁷⁶ mutfak

⁵⁷⁷ üstüne almak

⁵⁷⁸ diğer, başka

giyinmiş kuşanmış olduğu hâlde dersiyle, dikişiyle geçirir idi. Hele piyano geldikten sonra artık bir dakikasını boş geçirmemeye başladı. Dersten usansa piyanoya, piyanodan usansa dikişe oturup sadık Fedâyi ise kızcağız ne kadar kendisini eğlendirir ise, o kadar memnun olur idi.

Fedâyi'nin bu kızı Râkım'dan kıskanmadığına taaccüb edecek misiniz?⁵⁷⁹ Ne mümkün! Fedâyi'nin elinden gelse kızı hemen kapıldığı gibi Râkım'ın koynuna koyacağı der-kâr⁵⁸⁰ idi. Hatta “Benim beyim melek midir nedir? Karşısında peri gibi kız gezdiği hâlde asla bir alıcı göz ile baktığı yok” diye canı dahi sıkılır idi. Her ne zaman bir moda kumaş çıksa Dadı Kalfa Râkım'a rica ederek “Gençtir, giyinsin kuşansın, karşında temiz gezsin” diye mutlaka aldırır ve aldırıldığı anda nerede güzel biçki biçer bir hanım varsa götürüp rica minnet en yeni moda olarak biçtirir ve kızın kendisine diktirip giydirir idi. Sonra Canan biçmek için dahi kimseye muhtaç olmadı ya? Hangi entari kendisine daha ziyâde yakışık alır ise onu söker ve onun üzerinden yenisini biçip badehu⁵⁸¹ ikisini dikerek matlûba⁵⁸² vâsıl⁵⁸³ olur idi. Bî-çâre kızcağız endam düşkünü hüsn⁵⁸⁴ ü cemâl⁵⁸⁵ züğürdü değil idi ki giydiği kendisine yakışmasın. Ne giyerse kaşık gibi yakıştıdır idi.

Erbâb-ı⁵⁸⁶ mütâlaa⁵⁸⁷ meyânında⁵⁸⁸ bu kadar saadeti Râkım için çok görenler var ise zulmetmiş olduklarını kendilerine ihtâr⁵⁸⁹ ederiz. Bir adam ki yedi sekiz sene, gece gündüz demeyerek göz nuru döküp tahsîl-i kemâlâta⁵⁹⁰ himmet⁵⁹¹ eyledikten sonra bu kadar mükâfâta dahi nâil olmaz ise talim⁵⁹² ve tefennünün⁵⁹³ ne meziyeti kalır?

⁵⁷⁹ şaşırmak

⁵⁸⁰ açık, malum, kesin

⁵⁸¹ bundan sonra, sonra.

⁵⁸² talep edilen, istenilen

⁵⁸³ ulaşan, kavuşan

⁵⁸⁴ güzellik, iyilik

⁵⁸⁵ güzellik

⁵⁸⁶ bir işin ustaları

⁵⁸⁷ okuyucular

⁵⁸⁸ arasında

⁵⁸⁹ hatırlatma, uyarma, dikkat çekme

⁵⁹⁰ eğitim-öğretim

⁵⁹¹ içten gelen istek ve heves

⁵⁹² öğrenim

⁵⁹³ bilim öğrenme

Tahsilde Canan nasıl bir sür'at-i seyr⁵⁹⁴ ile giderse, İngiliz kızları dahi o nispette sür'atle gitmektedir. Bunlar her ders günleri hocalarından kırk elli kadar Türkçe kelimâtı sorarak ve bir deftere kaydederek ezber ederler idi ki şu hâlde çatara patara lisân dahi tekellüm⁵⁹⁵ etmeye başlamışlar idi. Hele kıraat⁵⁹⁶ ve kitâbet⁵⁹⁷ husûsunda başkalarının başka hocalardan bir senede öğrenemeyecekleri miktarı bunlar öğrenmişler idi.

Râkım hakkında familyaca olan hürmet⁵⁹⁸ ve riâyete⁵⁹⁹ munzam⁶⁰⁰ olan ziyâde bir muhabbet⁶⁰¹ iktizâsınca⁶⁰² Râkım bazı kere akşam taâmı⁶⁰³ için dahi bunların hanesinde kalmaya başladı. Hele bir pazar günü familyaca Kâğıthane'ye gidilmiş ve Râkım'ın sûret-i refâkatinden⁶⁰⁴ cümlesi için memnuniyet hâsıl⁶⁰⁵ olmuş idi. Lâkin münasebet ve muhabbet yalnız bu derecede kalmadı. Mister Ziklas'ın sâir⁶⁰⁶ her İngilizler gibi denize merakı olduğundan ve Râkım'dan dahi bu merak Ziklas'tan aşağı kalmadığından Ziklas'ın mübayaa⁶⁰⁷ ve tedarik eylediği iki çiftte bir alâ kik sandalı Salıpazarı limanına Râkım'ın muhafaza ve nezareti altına verdiler. Bazı pazar günleri Râkım sandalı Tophane iskelesine celb ederek⁶⁰⁸ İngilizler ile orada birleşip binerler, Kadıköy'üne, Adalar'a doğru çıkıp yelken kullanarak voltalar ederler idi. Lâkin bu sandal seyahati başkaca tarife sezâ⁶⁰⁹ bir şey olmakla onun için dahi birkaç satırı dirîğ etmeyelim⁶¹⁰.

594 ilerleme hızı

595 konuşmak

596 okuma

597 yazma

598 saygı

599 güven, itimat

600 ilave edilen, eklenen

601 sevgi

602 gereğince

603 yemek

604 arkadaşlık şekli

605 meydana gelen, ortaya çıkan

606 diğer, başka

607 satın almak

608 çekmek

609 layık, uygun düşen

610 saklamak, esirgemek

Can ile Margrit sandal ile seyahate çıkıldığı zaman kendilerine mahsûs⁶¹¹ bahriye kisvesini⁶¹² giymeleri mutâdları⁶¹³ idi. Bu kisve başta ruganları, gemici şapkaları ki etrafını bir mavi kurdela kuşanmış ve yine bir mavi kurdela, çene altından sağındırıkvârî geçmiştir. Saçlar toplanıp ve kuru kuruya taranıp omuzlar üzerine salıverilmiş. Arkada bir beyaz Frenk gömleği ki yakaları mavi olup devrik yerinde birer beyaz çapa resmi vardır. Gömleğin kolları dahi mavidir. Bu gömlek üzerinde şinelvârî kısa bir yağmurluk. Lâkin bunu lüzumuna göre üzerlerine dahi alırlar idi. Ayakta dizden yukarıya kısa ve beyaz bir fistan. Bu dahi mavi kurdeladen askılar ile omuzlarına rapt edilmiş. Fistanın üzerinde birer mavi kuşak. Âdeta yün kuşaktır. Ayakta dizden yukarı ta butlara kadar birer beyaz çorap. Bunun üzerine baldırlara kadar yüksek birer çift mavi potin. İşte bir de yarım değirmi⁶¹⁴ mavi canfesten⁶¹⁵ bir boyunbağı bu kisveyi itmâm⁶¹⁶ eder idi.

İş bu iki genç tayfa kürek oturaklarına oturdukları zaman Ziklas dümen yekesini ele alır ve Râkım ile Misters Ziklas dahi karşı karşıya oturur idi. Yelken fora etmek, yelken sarmak iki nefer genç tayfaların hizmeti olup şâyet kürek çekmek icâb eder ise o zaman dümen yekesini⁶¹⁷ Misters Ziklas eline alıp kocası ile Râkım ve iki nefer güzel tayfalar dahi küreğe geçerler idi. Sandalın içinde çerezlenecek ufak tefek her şey bulunduğu gibi alâ İngiliz arpa suları dahi eksik olmadığından bu sandal seyahatinde edilen zevke sefaya Râkım doyamaz idi. Hele hava düşüp de kürek çekilmek lâzım geldiği zaman büyük kız pruva⁶¹⁸ tarafından birinci hamlede, Râkım ikincide, küçük kız üçüncüde babaları dahi dördüncü hamlede bulunduğundan ve İngiliz gemicilerivârî küreklere eğilerek asıldıkları gibi ta arka üzerine yatıncaya kadar dahi yaslandıklarından her ne kadar biraz yan tarafta kalır idi ise de herhâlde Râkım kendisini büyük kızın kucağına yaslanmış ve küçüğü dahi kendi kucağına dayanmış görür idi ki her şeyden ziyâde lezzet aldığı hâl bu idi. Lâkin vâlidelerine veyahut pederlerine bir suizan⁶¹⁹ verir mi idi zannedersiniz?

⁶¹¹ ayrılmış, özelleştirilmiş, özel

⁶¹² elbise

⁶¹³ âdet, alışılmış şey

⁶¹⁴ yuvarlak

⁶¹⁵ bir çeşit ipekli kumaş

⁶¹⁶ tamamlamak

⁶¹⁷ dümen kolu

⁶¹⁸ sandalın baş kısmı

⁶¹⁹ yanlış anlama, bir şeyin kötü olduğunu sanma

Vay! Râkım'da böyle hevesler de var idi ha?

Niçin olmasın? Size Râkım'ı yemezler içmezler, erkeklik ve dişilik onlarda yoktur diye mi tavsiye ettiler?⁶²⁰ Maahazâ⁶²¹ Râkım'ın aldığı lezzet bütün bütün hissi⁶²² ve vicdânî bir şey olup bu lezzet-i vicdâniyyenin⁶²³ maddiyâta tatbîkini⁶²⁴ zinhâr⁶²⁵ hatırına bile getirmediği için analarına babalarına serrişte-i⁶²⁶ şüphe vermez idi.

Sandal seyahati dedik de hatırıma geldi. Bir gün Felâtun Bey dahi Ziklas familyasıyla sandal seyahatine çıkmış idi. O gün hava biraz lodos olup Adalar açıklarında dahi biraz büyücek dalgalar teşkil eylediğinden ve volta vurdukları esnada denizin sandalı karpuz gibi kaldırıp kaldırıp da yere vurması İngilizler için en ziyâde zevki mûcib⁶²⁷ olduğu hâlde, Felâtun Bey'in canını başına sıçratmış ve hele bir defasında "Anacığım! Anacığım!" diye bağırması idi. Vâkıâ⁶²⁸ İngilizler bu lakırdıdan bir şey anlayamadılar ise de beyin hâl ü şânından⁶²⁹ havf⁶³⁰ u haşyetini⁶³¹ istidlâl⁶³² eyledikleri cihetle⁶³³ o günden sonra birkaç vakit dahi bu hâl ile eğlenmişler ve bunu Râkım'ın kulağına kadar isâl⁶³⁴ eylemişler idi.

Söz yine Felâtun Bey'e mi intikâl eyledi?

Öyle ise haber verilecek ufak tefek birkaç şey daha olduğundan şu sırada onları dahi îrâd ediverelim⁶³⁵:

-
- 620 tanıtmak
 - 621 bununla birlikte
 - 622 duygu
 - 623 vicdani lezzet
 - 624 uygulamak, hayata geçirmek
 - 625 asla, sakın
 - 626 şüphe, ipucu
 - 627 sebep olan; gerektiren
 - 628 gerçi, her ne kadar
 - 629 halinden
 - 630 korku
 - 631 korku
 - 632 delil vasıtasıyla anlama, delil getirme
 - 633 yön; sebep; vesile
 - 634 ulaştırma, vardırma
 - 635 söylemek



Dördüncü Bâb

Kış gelmiş ve günleri kısaltmış olduğu cihetle Râkım Efendi İngiliz kızlarının derslerini akşam saat ikiden üç buçuğa kadar zamana tayîn eylemiş idi. Vâkıâ⁶³⁶ kendisi evkâtına⁶³⁷ dikkatte âdetâ bir İngiliz kadar ihtimâm eylediğinden⁶³⁸ her zaman tamam saat ikiye birkaç dakika kalarak gelir ve ikide derse başlar idi ise de gerek kızlar ve gerek vâlideleri ve پدرleri ders akşamları saat yarımda gelerek taâmını⁶³⁹ dahi birlikte etmelerini Râkım'dan pek çok rica etmiş bulundukları cihetle⁶⁴⁰ bir akşam Râkım yemeği dahi bunların hanesinde yemek için Beyoğlu'na erkence çıkmak lüzûmunu gördü ve yola düştü.

O akşam, Tophane'den Boğazkesen caddesiyle Firuzağa üzerinden Taksim'e çıkmayı kurmuş olduğundan tamam Bozahanebaşı'na geldikde Felâtun Bey'e tesadüf eyledi ki yarı belinden aşağısı ya boza veyahut salep gibi bir şeye bulanmış olduğu hâlde telaşla Bozahane'ye girer idi. Bunu o hâlde görünce:

Râkım - Vay beyimiz! Bu hâl ne? Üzerinize boza dökülmüş desem bozahaneye henüz giriyorsunuz?

Felâtun - Vallahi birâder sorma şurada bir aşçı dükkânından geçiyor idim. Herif camın iç tarafına bir koca tabak içinde olarak mayonezli balık

⁶³⁶ gerçi, her ne kadar

⁶³⁷ vakitler

⁶³⁸ özen göstermek

⁶³⁹ yemek

⁶⁴⁰ sebep

koymuş. Nasılsa ayağım sendeledi. Güya cama dokunmamak istedim, beceremedim. İşte mayonez tabağını üzerime giydim.

Râkım - Allah Allah! Çok şükür ki cam bir yerinizi sakatlamamış!

Felâtun - İşte ben de ona teşekkür ediyorum a! Hem demek oluyor ki bu akşam Beyoğlu'ndasın.

Râkım - Evet efendim. Bizim Mister Ziklas'tayım.

Felâtun - Allah versin birâder, Allah versin. Artık hususiyeti⁶⁴¹ artırdınız.

Râkım - Ne yapalım efendim! Çalışmalı!

Felâtun - (müstehziyâne)⁶⁴² Canım çalışmalı ya! Şu matmazeller için söylüyorum. Seni ağızlarından düşürmüyorlar da! Karılara çatmak da sana mahsûs⁶⁴³ bir muvaffakiyet.⁶⁴⁴ Canına yandığım! Ben ne yapsam yaranamayacağım vesselâm.

Râkım - Öyle ise ben size bir akıl öğreteyim.

Felâtun - Vallahi lütuf etmiş olurdunuz.

Râkım - Ben kadınlara asla yaranmak hevesinde bulunmadığım için beni seviyorlar. Eğer siz de bu hâlde olsanız daha ziyâde muvaffakiyete⁶⁴⁵ mazhar⁶⁴⁶ olmanız lâzım gelecek.

Felâtun - Deyinizdi bakayım beni aldatabilir mi idiniz? Ben sizin ne saman altından su yürüttüğünüzü bilmez miyim?

Râkım - Ne saman altından su yürüttüğümü bendeniz bilemiyorum. Eğer bunu bendenize gösterir iseniz gerçekten siz bana lütfetmiş olursunuz.

Felâtun - Ne ise! Başka vakit görüşür konuşuruz. Müsâadenizle şu üstümü başımı biraz temizleyeyim. Zira buraya kadar bu hâlde geldim.

Zaten Râkım dahi saat yarımında İngiliz'in hanesinde bulunmak için acele eylediğinden bunlar sözü burada kesip birbirinden ayrıldılar. Fakat Râkım böyle aşçı dükkânındaki mayonez tabağını üstüne başına giymiş

⁶⁴¹ yakınlık

⁶⁴² alay ederek, dalga geçerek

⁶⁴³ ayrılmış, özelleştirilmiş, özel

⁶⁴⁴ Allah'ın yardımıyla başarma, ele geçirme

⁶⁴⁵ başarı

⁶⁴⁶ nail olma, şereflenme; bir şeyin görüldüğü yer

olmaya hiçbir mana veremeyerek gider idi. Nihayet İngilizlerin hanesine vardı. Hane halkını yemek için kendisine muntazır bulmakla⁶⁴⁷ hemen sofraya oturuldu. Çorbalar içilir içilmez, Ziklas “Aman! Bugün bizim uşak bir alâ balık almış ben de mayonezli balığı pek sevdiğim için öyle pişirmesini aşçıya sipariş eyledim. Seversiniz ya Râkım Efendi?” diye orada sofraya hizmetinde dahi besleme kıza muâvenet⁶⁴⁸ eden aşçı karıya mayonezi getirmesini emreyledi.

Karı durdu. Ziklas emrini tekrar edince karı yalnız durmakla kalmayıp çehresinde bir de durgunluk görüldü. Ziklas bir daha tekit⁶⁴⁹ eyledikte durgunluk dahi artıp karı bütün bütün bozularak âdeta kekeleye kekeleye mayonezin dökülmüş olduğunu bildirdi. Ziklas’ta hiddet! Râkım’da istiğrâb!⁶⁵⁰..... Ziklas “Canım birisi döküldüyse bir dahasını yapmak lâzım değil mi idi?” dedikte aşçı karı daha ziyâde ve âdeta fevkalâde bozularak mayonezin pek geç vakitte döküldüğünü ve bir dahasını yapmak için yumurta ve limon tedarikine vakit kalmadığını bildirdi.

Ziklas - Bereket versin ki Felâton Bey gelmedi! Gelse idi o Râkım Efendi’ye de kıyas kabul etmez. Herhâlde misafir sayılır âdeta utanır idik!

Râkım - (mütecessisâne⁶⁵¹) Vay! Felâton Beyefendi dahi gelecekler mi idi?

Ziklas - Evet! Bugün kendisini gördüm. Gelmesini rica eyledim “Alaturka on ikiye kadar gelir isem gelirim” diye söz verdi. Karanlık oldu, gece geldi hâlâ kendisi gelmediği için biz de sofraya oturduk.

Râkım - (müteaccibâne⁶⁵² ve mütebessimâne⁶⁵³) Mademki şimdiye kadar gelmediler efendim, demek oluyor ki bundan sonra dahi gelmezler.

Uşak - (an-asıl⁶⁵⁴ Rum olup yarım yamalak bir Fransızca ile) Ya ben Felâton Bey’i dört yol ağzında gördüm ki buraya teveccüh⁶⁵⁵ ediyor idi.

Ziklas - Ne vakit?

⁶⁴⁷ bekler halde bulmak

⁶⁴⁸ yardımcılık, muavinlik, yardım

⁶⁴⁹ üsteleme, tekrarlama; kuvvetlendirme

⁶⁵⁰ şaşma, garip bulma

⁶⁵¹ merakla, gizli bir şeyi öğrenmeye çalışarak

⁶⁵² şaşırarak

⁶⁵³ gülerek, tebessüm ederek

⁶⁵⁴ aslen, aslında

⁶⁵⁵ bir tarafa yönelme

Uşak - Güneş hemen hemen batmak üzere idi.

Ziklas - Ben de şimdi zannettim. Artık gelmez ya Râkım Efendi!

Râkım - Efendim saat alaturka on ikide söz verdiği ve kendisini hizmetkârınız gurûb-ı⁶⁵⁶ şems⁶⁵⁷ üzeri buraya teveccüh⁶⁵⁸ etmiş gördüğü hâlde henüz gelmeyişiine bakılır ise mutlaka fevkalâde bir şey zuhûr⁶⁵⁹ ile kendisini men etmiştir!....

Râkım Mister Ziklas'a bu cevabı verir iken göz kuyruğuyla aşçı kariya bakıp da kariyı havuç gibi kızarmış görünce, zihninden geçmekte bulunan şübühâtın⁶⁶⁰ cümlesini tasdik ederek kalbi nev-umma⁶⁶¹ tatmîn oldu.

Acaba bu şübühât neydi?

Şimdilik malûm olan derecesini haber verir idik. Lâkin aradan üç gün geçmeyip iş kemâliyle⁶⁶² sıhhat bulduğunda üç gün sonra doğrusu görülecek bir iş için bugün zan derecesinde kalan ahvâlle⁶⁶³ teksîr-i sevâda⁶⁶⁴ vaktimiz yoktur. Her ne hâl ise, güle oynaya yemek yenildi. Yemekten sonra derse başlanıp bir saat içinde derse dahi hitâm⁶⁶⁵ verildi. Türkçeye başlanalı altı ayı tecâvüz⁶⁶⁶ etmiş bu müddet zarfında kızlar okuyup yazmakla kalmayarak âdeta ufak ufak cümleleri ve kelâmları⁶⁶⁷ dahi yanlışsızca terkîb⁶⁶⁸ edebilirler ve gayet açık ibareli bir şey olur ise mealini dahi istihrâc⁶⁶⁹ ederler idi.

Dersten sonra Râkım artık avdetine⁶⁷⁰ müsâade edilip edilemeyeceğini sual tarzında⁶⁷¹ muntazır olduğu⁶⁷² zaman Mister Ziklas “Mösyö Râkım! İşiniz yoksa biraz kalsanız, eğlenebilir idiniz. Matmazeller bize biraz müzika

⁶⁵⁶ batma

⁶⁵⁷ güneş

⁶⁵⁸ bir yöne dönme; sevgi, alaka, beğenme

⁶⁵⁹ meydana gelmek, zuhur etmek

⁶⁶⁰ şüpheler

⁶⁶¹ neredeyse, hemen hemen, bir derece

⁶⁶² fazlalık, son, olgunluk

⁶⁶³ haller

⁶⁶⁴ yazıyı uzatmak

⁶⁶⁵ bitiş, son

⁶⁶⁶ aşmak, geçmek

⁶⁶⁷ söz, ifade

⁶⁶⁸ karıştırma, birleştirme

⁶⁶⁹ çıkarımda bulunmak

⁶⁷⁰ geri dönmek

⁶⁷¹ sormak maksadıyla

⁶⁷² fırsat kollamak, beklemek

çalarlar, birkaç şarkı okurlar” demiş olduğundan Râkım maa’t-teşekkür⁶⁷³ kalıp kızlar dahi ikisi birlikte piyano başına oturarak dört el ile ahenk tutmaya başladılar.

Râkım bir köşeye dayanmış can kulağıyla dinler idi. Birkaç hava alaf-ranga çalıp birkaç da şarkı söyledikten sonra o zamanların pek moda olan “Ey sabâ⁶⁷⁴ esme nigârım⁶⁷⁵ uykuda” şarkısını piyano ile çalmaya başlayınca Râkım’ın havassı⁶⁷⁶ gıcıklanmaya başladı. Derken Mistery Ziklas bu şarkıyı ağzı ile çağırmasını dahi Râkım’dan rica etmesin mi? Alafrangada bir delikanlıdan veya kızdan böyle bir şarkı rica eyledikleri zaman dirîğ etmek⁶⁷⁷ ayıp olduğundan ve Râkım’da ise bu dereceye kadar tabiat-ı mûsikiye⁶⁷⁸ dahi bulunduğundan pes perdeden başlayıp yavaş yavaş tizleşe tizleşe piyano âhengine kadar çıkarak şarkıyı tekmîl eyledi⁶⁷⁹.

Filvâkî⁶⁸⁰ güzel çağırmış olduğu için İngilizler dahi beğendiler. Lâkin kızlar badehu⁶⁸¹ şarkının güftesini⁶⁸² yazdırmak ve Türkçesini mısra mısra Fransızcaya dahi tercüme ettirmek için Râkım’ı işgale başladılar. O güzel şarkının her biri bir sihir itlâkına⁶⁸³ elhak⁶⁸⁴ şayan⁶⁸⁵ olan mısraları Fransızcaya tercüme eyledikçe letâfetine⁶⁸⁶ yalnız kızlar değil, vâlîde ve pederleri dahi hayran olurlar idi. Kızlar tercümeyi dahi bitirdikten sonra yine Râkım’ın dahi inzimâm-ı muavenetiyle⁶⁸⁷ elfâz-ı Türkiyesini⁶⁸⁸ hece-be-hece⁶⁸⁹ nota üzerindeki makâmâtın⁶⁹⁰ altına yazdılar. Badehu⁶⁹¹ oturup şarkıyı Türkçe

⁶⁷³ teşekkürle, teşekkür ederek

⁶⁷⁴ doğudan esen hafif rüzgar

⁶⁷⁵ sevgili; put, resim

⁶⁷⁶ hisler

⁶⁷⁷ esirgemek, çekinmek

⁶⁷⁸ musikiye yatkınlık

⁶⁷⁹ tamamlamak

⁶⁸⁰ hakikaten, gerçekten

⁶⁸¹ bundan sonra, sonra

⁶⁸² bestelenmiş şarkı sözü; söylenmiş söz

⁶⁸³ sayılacak olan

⁶⁸⁴ hakikaten

⁶⁸⁵ layık, yaraşır

⁶⁸⁶ güzellik, hoşluk, latiflik

⁶⁸⁷ yardım ederek katkı sağlamak

⁶⁸⁸ Türkçe kelimeler

⁶⁸⁹ hece hece

⁶⁹⁰ makamlar

⁶⁹¹ bundan sonra, sonra

olarak meşek etmeye⁶⁹² dahi başladılar. Vâkıâ⁶⁹³ ilk defasında uyduramadılar ise de yavaş yavaş yoluna koyacakları der-kâdır.⁶⁹⁴

Râkım saat dörtten sonra İngilizlerin yanından kalkıp bir hayvana binerek hanesine doğruldu ise de esnâ-yı râhta⁶⁹⁵ zihnini işgal eden şey Felâtun Bey'in mayonez meselesinden başka hiçbir şey değil idi. Kendisinin dahi o akşam Ziklas'ın hanesine med'uv⁶⁹⁶ bulunması ve tamam Asma-limescit Sokağı'na girmiş olduğunu uşak gördüğü hâlde cemiyette isbât-ı vücûd⁶⁹⁷ edememesi üstü başı mayoneze gark olduğunu Râkım bizzat gördüğü gibi sofrada dahi mayonezin geç vakitte dökülmüş olduğunun rivâyet kılınması hep umûmiyet üzere mütâlaa⁶⁹⁸ olundukça Felâtun Bey'e şeref verecek bir hüküm çıkarılamaz idi. Hanesine vâsıl⁶⁹⁹ oldukta dadısını ihtiyarlık hasebiyle uyumuş ve yalnız Canan'ın kendisini beklemekte olduğunu görmüş idi. Aman yarabbi! Bu Canan kız dahi günden güne ne kadar güzelleşiyor idi! Ne kadar nazik, tatlı dilli şen bir kız çıktı! Yüzünü gördükçe tab'a⁷⁰⁰ neşât⁷⁰¹ gelmemek muhâl⁷⁰² idi. Vâkıâ Türkçeyi gereği gibi de değil, lâıykıyla dahi öğrenmiş idi. Ancak Çerkezlere mahsûs⁷⁰³ olan şîve-i ifade⁷⁰⁴ ile söz söyledikçe insanın içini tatlı tatlı gıcıklar idi!

İşte bu fikirler Râkım'a geldi. Geldi ama Canan hakkındaki efkârı⁷⁰⁵ bütün bütün başka olduğundan yalnız bir içini çekerek hissîyatını yendi. Vakit geç olduğundan yalnız Canan kendisini soyunduruncaya kadar derslerine filâna dair birkaç şey sorarak badehu kendisi yatağına girdi. Canan dahi kendi odasına çekildi. Yattılar.

Ertesi ve daha ertesi günler Râkım'ı işgal eden şey hep mayonez fıkrası⁷⁰⁶ idi. Bir de ikinci konu akşamüzeri hanesine geldikte Canan kendisine bir

⁶⁹² söylemek

⁶⁹³ gerçi, her ne kadar

⁶⁹⁴ açık, malum, kesin

⁶⁹⁵ yoldayken

⁶⁹⁶ davet edilmiş olmak

⁶⁹⁷ varlık göstermek

⁶⁹⁸ genişçe düşünmek

⁶⁹⁹ ulaşan, kavuşan

⁷⁰⁰ tabiat, yaratılış, karakter

⁷⁰¹ keyif, hoşluk, mutluluk

⁷⁰² imkansız; boş söz

⁷⁰³ ayrılmış, özelleştirilmiş, özel

⁷⁰⁴ konuşma tarzı

⁷⁰⁵ fikirler, düşünceler

⁷⁰⁶ konu

mektup verip “Hani ya o her zaman Frenk’ten pusula getiren uşak yok mu? İşte o getirdi” dedi. Râkım mektubu açtı baktı ki Can ile Margrit tarafından yazılmış. Sûret-i mütercemesi⁷⁰⁷ şudur:

Aziz hocamız!

Bugün pederimiz Felâton Bey’i görmüş. Geçen akşam bize teşrîf etmediği için pek çok sitemler edip yarın akşam behemehâl⁷⁰⁸ gelmesini rica etmiş. O dahi söz vermiş. Biz ise onun muhâzarasından,⁷⁰⁹ sizin muhâzaranız kadar mütelezziz⁷¹⁰ olamadığımızdan yemek vaktinden evvelce teşrîfinizi mutlaka rica ederiz. Zannederiz ki, sevdiğiniz iki şâkirdinizi⁷¹¹ iç sıkıntısından kurtarmak için bu ricamızı kabul edersiniz.

Margrit Can

Râkım mektubun revîş-i iş’ârına⁷¹² ziyâdece taaccüb eyledi⁷¹³.

Acaip! Kızlar Felâton Bey’in muhâzarasından mütelezziz olmuyorlar imiş de benim muhâzaramdan mütelezziz oluyorlar imiş. Sebebi ben onlara kendimi sevdirecek hiçbir muâmelede bulunmadım. Vazifemi ifâdan⁷¹⁴ başka da hiçbir şey düşünmedim. Acaba Felâton Bey kendisinden nefret ettirecek ne muâmelede bulunmuş olmalı? Sakın mayonez fıkrasından bir şüpheye düşmüş olmasınlar? Peh! O hem daha yeni hem de kimsenin anlayamamış olması lâzım gelen bir vak’a. Sevdiğimiz iki şâkirdimizi iç sıkıntısından kurtaracağımızı ümit ediyorlar imiş! Benim onları sevdiğimi ne anlamışlar? İşin içinde bazı garâbetler⁷¹⁵ vardır ama bakalım sonra anlarız” diye birçok mülâhazâta⁷¹⁶ dahi varmış idi.

O gün perşembe olduğundan saat on buçuk sularında piyano mualimesi⁷¹⁷ Yozefino geldi. Râkım’ı orada bulunca memnun olmakla beraber hasbe’l-muhabbe,⁷¹⁸ tatlı bir tekdîre⁷¹⁹ başladı:

⁷⁰⁷ tercüme edilmiş hali

⁷⁰⁸ mutlaka, herhalde

⁷⁰⁹ sohbet

⁷¹⁰ lezzet duyulan, zevk alınan

⁷¹¹ öğrenci, talebe

⁷¹² anlatım tarzı, üslup

⁷¹³ şaşırmak

⁷¹⁴ yerine getirmek

⁷¹⁵ gariplik, tuhafılık

⁷¹⁶ düşünceler, değerlendirmeler

⁷¹⁷ kadın öğretmen

⁷¹⁸ sevgiden ötürü

⁷¹⁹ azarlama

Yozefino - Vay Mösyö Râkım! Sizi buralarda rast getirebilir mi? Siz de buralara gelir misiniz?

Râkım - Bir adam hanesine gelmez mi madam?

Yozefino - Her adam hanesine gelir ama sizi öyle göremedim. İşte aylar geçti ki, henüz sizi hiç göremedim.

Râkım - Vâkiâ⁷²⁰ meşguliyetin kesreti⁷²¹ bize bu kusuru ettirdi.

Yozefino - Ben orasını bilmem. Bizim pazarlığımız ne idi? Bir hocanın hakkını vermezler ise o hoca dahi hizmetini terk etmekte haklıdır.

Râkım - Evet! Orası öyle madam. Fakat sizin mürüvvetiniz⁷²² benim bu kabahatimin affına dahi sizi icbâr⁷²³ eder.

Yozefino - Edemeyecek. Zira meşguliyetiniz hani ya şu sizi benim musâhabetimden⁷²⁴ mülâkatımdan men eden meşguliyetinizin ne olduğunu biliyorum. Galiba o domates gibi kırmızı İngiliz kızları gözlerinize pek parlak görünüyor da bizim gibi sizi gerçekten seven dostları hiç göremiyorsunuz.

Râkım - Estağfurullah madam! Vallahi dediğiniz şey hatırıma bile gelmiyor. Siz beni biliyorsunuz ya?

Yozefino - İşte bildiğim için söylüyorum ya! Tekdirlerimde⁷²⁵ pek haklıyım. Zira haftada iki defa Beyoğlu'na geldiğiniz ve gelmekte mecbur dahi olduğunuz hâlde Yozefino dostunuzun hanesine dahi bir selâm bırakmak mürüvvet⁷²⁶ şânından iken....

Râkım - İşte şimdi bir büyük kabahatimi daha hisseyledim. O da henüz evinizin semtini tahkik etmediğimdir. Vallahi madam tekdire⁷²⁷ hakkınız var. Ediniz. Hatta pek de ister iseniz bir baston vereyim de beni dövünüz. Lâkin ne ceza edecek iseniz şimdi ediniz de yine şimdi kendimi affedilmiş göreyim.

Yozefino - Ne ceza edecek isem edeyim mi?

⁷²⁰ gerçi, her ne kadar

⁷²¹ çokluk, fazlalık

⁷²² iyilik, mertlik

⁷²³ zorunda bırakma, zorlama

⁷²⁴ sohbet, görüşme

⁷²⁵ azarlama, kederlendirme

⁷²⁶ iyilik, mertlik

⁷²⁷ azarlama

Râkım - Evet efendim!

Yozefino - Edeceğim cezayı kararlaştırdım. Zamanını bulur da ederim.

Râkım - Ben dahi yarın akşamdan bed⁷²⁸ ile her Beyoğlu'na çıkışımda hâk-i pâyinize⁷²⁹ arz-ı hulûs⁷³⁰ etmek vazifesine halel⁷³¹ vermem.

Şu müşâfehe⁷³² edilip bittikten sonra Yozefino orada hazır olup kendi emrine muntazır⁷³³ bulunan Canan'a hitaben:

- Vojons. Ma petite! As-tu appris ta leçon?

(Bakalım mini miniciğim! Dersini öğrendin mi?)

- Oui madame.

(Evet hanımım)

Râkım - O ne? Bizim Canan Fransızca da mı öğreniyor.

Yozefino - Fransızca öğrenmez ise biz kendisiyle nasıl konuşabiliriz ya? O Fransızca öğrenmesin de ben mi Türkçe öğrenmeye mecbur olayım?

Canan - (hicâbla⁷³⁴) Evet efendim! Madam beni zorluyor da.....

Râkım - Ne kızarıp yanıyorsun ya? Sanki bir kabahat mi ediyorsun? İşte pek alâ! Fakat öyle ağızdan Fransızca öğrenilmez. Onu.....

Canan - Ben de ağızdan öğrenmiyorum efendim. Yazıyorum.

Râkım - Nasıl yazıyorsun bakayım?

Canan gidip bir defter getirdi. O defterde Türkçe yazı ile birçok Fransızca kelimât⁷³⁵ yazılmış olduğunu gördü ise de böylelikle Fransızca öğrenmek mümkün olamayacağından ona bir de Fransızca ders vereceğini vaad eyledi. Garibi şunda ki Canan Fransız lisânını öğreneceğine sevinmedi. Bu karara Canan'dan ziyâde Yozefino memnun oldu.

⁷²⁸ başlama, başlangıç

⁷²⁹ ayağın tozu

⁷³⁰ samimiyet, dostluk gösterme

⁷³¹ zarar, bozukluk, eksiklik

⁷³² karşılıklı konuşma

⁷³³ hazır, bekleyen

⁷³⁴ utanma; gizleme

⁷³⁵ kelimeler

Evet! Canan Fransızca öğrenmekten memnun değil idi. Ancak zaten hilkatinde⁷³⁶ ifrât-ı zekâsı⁷³⁷ olmakla beraber o zamana kadar hâl-i tevakkuf-ta⁷³⁸ kalan bu zekâ-yı müfrite⁷³⁹ için sevmediği bir şeyi dahi sevip bayılanlardan daha çabuk öğrenmek Canan için iş midir? Kızın zekâsı o kadar idi ki Yozefino bir kere tarif eylediği dersi bir daha tarife lüzum kalmayarak kızın kemâliyle⁷⁴⁰ ahz eylediğini⁷⁴¹ gördükçe âdeta mütehayyir⁷⁴² kalır ve binaenaleyh⁷⁴³ zavallı kızcağıza muhabbetini⁷⁴⁴ arttırdıkça arttırır idi. Yani demek isteriz ki, Râkım'ın o akşamdan bed⁷⁴⁵ ile vermeye başladığı Fransızca dersi dahi Türkçe ve çalgı dersleri gibi sürat ve maharetle ahz u telakkî⁷⁴⁶ eder idi.

Ha! Canan'ın Türkçesinden bir hayli zamandan beri malûmât⁷⁴⁷ vermedik. Canan âdeta olur olmaz şeyleri kendisi kaleme almaya ve hemen her yeni kitabı okuyup anlamaya başladı. Hatta Râkım kendisine bir kestirme yoldan Arabî ve Farisî⁷⁴⁸ dahi göstermeye başlamış idi.

Ertesi gün Râkım hem Yozefino'ya, hem de Ziklas hanesine gideceği için erkence, yani saat, on birde Beyoğlu'nda bulundu ve Yozefino'nun Posta Sokağı'nda haber almış olduğu hanesine vardı.

Yozefino hanesinde Râkım'a muntazır⁷⁴⁹ idi. Bonjur madam ve bonjur mösyöden ve hâl ü hatırdan sonra dereden tepeden dahi konuşmaya başladılar. Bâ-husûs⁷⁵⁰ Canan hakkında pek çok sözler söylediler. Yozefino kızın fart-ı zekâsına⁷⁵¹ hayran olup hüsnünü dahi zararsız bulur ve yanı başında bir kız yattığı hem de kendi malı olduğu hâlde Râkım'ın bundan mütehas-sis⁷⁵² olmamakta bulunmasına şaşar idi.

⁷³⁶ yaratılış, tabiat

⁷³⁷ zekânın fazlalığı

⁷³⁸ durgunluk hali

⁷³⁹ fazlaca zekâ

⁷⁴⁰ tam anlamıyla

⁷⁴¹ almak; öğrenmek

⁷⁴² şaşırılmış

⁷⁴³ bunun üzerine, bundan dolayı

⁷⁴⁴ sevgi

⁷⁴⁵ başlama, başlangıç

⁷⁴⁶ anlayıp öğrenmek

⁷⁴⁷ bilgiler, bilinen şeyler

⁷⁴⁸ Arapça ve Farsça

⁷⁴⁹ bekleyen, gözleyen

⁷⁵⁰ hele, özellikle, en çok

⁷⁵¹ zekanın fazla olması

⁷⁵² duyguları çışmak, etkilenmek

Lâkin ne idi o Yozefino'daki iç sıkıntısı? Evet! Güzel güzel konuşur idi ise de güya zihninde başka bir şey varmış da onu bir türlü söyleyemiyor-muş gibi davranır idi. Derken yeni bir bahis daha açıldı:

Yozefino - Mastika içer misiniz Mösyö Râkım?

Râkım - Vallahi madam ne içerim diyebilirim, ne de içmem. Bazı bazı içtiğim vardır. Fakat mübtelâsı⁷⁵³ da değilim.

Yozefino - Vallahi efendim sizin memleketinizin en güzel şeylerinden birisi de mastikadır. Ben pek seviyorum. Hem size bu sırrımı dahi açayım ki âdeta her akşam Türkler gibi ben de mastika içiyorum ama az! Üç dört kadeh kadar.

Râkım - Fena etmiyorsunuz efendim. Az içilirse güzel şeydir.

Yozefino - Ismarlayım mı?

Râkım - Siz bilirsiniz efendim.

Yozefino hizmetçisi Mari'yi çağırdı, rakıyı ismarladı. Zaten hazır bulunduğu için Mari derhâl getirip odanın orta yerindeki masa üzerine koydu. Madam iki kadehe birer parça şey koyup “sıhhatinize” diye Râkım ile toka ederek içtiler. Odanın bir tarafında piyano bulunduğundan Râkım gözlerini piyanodan ayıramamakta olduğuna Yozefino dikkat eder:

Yozefino - Size biraz kitara çalsam birkaç da romans denilen şarkılardan çağırsam memnun olmaz mısınız?

Râkım - Sevincimden çıldırırım bile.

Bu aralık birer daha çakılıp Yozefino dahi kitarasını ele aldı. Evvel emirde⁷⁵⁴ bir mukaddime⁷⁵⁵ başladı ise de, ondan sonra birer daha teklif eylemiş ve Râkım kendisi bu kadar çabuk gidemeyeceğini arz ile Yozefino bilakis mastikanın buharını birdenbire tebhîr⁷⁵⁶ etmek arzusuna düştüğünden ve böyle bir yerde herkes serbest olacağından bahisle bir daha hem de doluca yürümüş olduğu cihetle⁷⁵⁷ çalgının ve şarkının sonlarını pek lâtif ve hazin icrâ eylemiştir.

⁷⁵³ kötü şeylere tutkun, düşkün

⁷⁵⁴ önce, başlangıçta

⁷⁵⁵ ilk bölüm, giriş

⁷⁵⁶ buharlaştırmak

⁷⁵⁷ sebep

Tamam faslı bitirdiği zaman Râkım işret⁷⁵⁸ mutâdı⁷⁵⁹ olmadığı cihetle kadehini yarıdan aşağı doldurup Yozefino'nun arz-ı hâhiş⁷⁶⁰ etmesi üzerine dahi ötekini tamam doldurarak bir daha uyuşturdular. Artık Yozefino'da gözler başkalaşmış ve fakat iç sıkıntısı daha ziyâde artıp içi içine sığmama-ya başlamış idi. Bir de bu aralık Râkım "Sohbetimize devam etmemiş olduğum ne kadar büyük bir kabahat ve belki de hamâkat⁷⁶¹ olduğunu şimdi anlıyorum. Lâkin bundan sonrası için devamda kusur etmek şöyle dursun tasdîe⁷⁶² bile cesaret edeceğim" deyince, Yozefino ayağa kalkarak "Gerçek bak siz aklıma getirdiniz hani ya ben size ceza edecek idim" diye Râkım'a takarrüb⁷⁶³ eyledi.

Râkım - Artık cezaya mahal kaldı mı efendim? Bu kadar iltifatınıza beni mazhar⁷⁶⁴ eyledikten sonra nasıl ceza edeceksiniz?

Yozefino - Elbette edeceğim. Eski kabahatinizin cezasından mümkün değil vazgeçmem!

diyerek Râkım'dan müştakâne⁷⁶⁵ bir bûse⁷⁶⁶ almaya cesaret eyledi....

Bu vak'a-i nâgehânî⁷⁶⁷ Râkım'a taaccüb vermedi. Zira o zamana kadar Râkım madamın tedkîk⁷⁶⁸ eylediği ahvâlinden⁷⁶⁹ işin nerelere münce⁷⁷⁰ olacağını anlamış idi. Bir saat kadar daha sohbet eyledikten sonra, saat yarıma yaklaştığı cihetle Yozefino'ya veda ederek Ziklaş'ın hanesine teveccüh⁷⁷¹ eyledi ise de talih ve nasibinin bu kalemin gibi böyle her mevkide başka bir renk göstermekte olduğuna şaşar idi.

⁷⁵⁸ içki; alkollü içki içme

⁷⁵⁹ âdet, alışılmış şey

⁷⁶⁰ istek gösterme

⁷⁶¹ ahmaklık, anlayışsızlık

⁷⁶² baş ağrıtmaya, can sıkma, rahatsız etme

⁷⁶³ yaklaşma, yanaşma.

⁷⁶⁴ nail olma

⁷⁶⁵ arzu ile, çok isteyerek

⁷⁶⁶ öpücük

⁷⁶⁷ ansızın gerçekleşen olay

⁷⁶⁸ gözleyerek anlamak

⁷⁶⁹ haller

⁷⁷⁰ bir tarafa sürüklenen, sürülen

⁷⁷¹ bir yere yönelme

İhtimal ki erbâb-ı mütâlaadan⁷⁷² bazıları vak'a-i mezkûre⁷⁷³ üzerinden mürûr⁷⁷⁴ eden bir saat müddette nasıl sohbet edilmiş olduğunu sorarlar. Lâkin hikâye usûlünde mesâilin⁷⁷⁵ şu cihetleri⁷⁷⁶ söylenmez yazılmaz da. O cihetler ferâsetle⁷⁷⁷ teyakkun⁷⁷⁸ edilir. Biz yalnız şu kadarını haber verelim ki, Râkım Yozefino'dan ayrılırken, Yozefino kendisine “Sana bu sûretle⁷⁷⁹ keşf-i râz⁷⁸⁰ ve arz-ı muhabbet⁷⁸¹ edişim filvâki⁷⁸² sevilecek bir adam olduğun gibi her tarafça hüsn-i ahlâk⁷⁸³ ve arz u edeple şöhret buluşundan neşet⁷⁸⁴ etmiştir. Benim dahi familyalar meyânında bu yoldaki şöhretimin muhafazası lüzumunu da bilirsin, artık bu sırrı ne kadar ketm etmek⁷⁸⁵ lâzım geleceğini anlamalı” demiş ve Râkım böyle bir ricayı kendisi edeceği hâlde onun tarafından edilmiş olmasına başkaca teşekkür ederek çıkmış gitmiş idi.

Vay! Öyle ise bizim Râkım Efendi Felâtun Bey'in dediği gibi saman altından su yürüten idi!

Evet efendim! Biz burada bir meleğin ahvâlini⁷⁸⁶ tasvir⁷⁸⁷ etmiyoruz dedik. Namusunun muhafazasını bilir insan gibi yaşar gerçekten alaf-ranga ve ale'l-husûs⁷⁸⁸ zamanımızda yaşayan bir genç adamın hakikat-ı ahvâlini⁷⁸⁹ tasvir ediyoruz. O akşam Râkım'ın bulunduğu mevkide bulunup da perhizkârlık⁷⁹⁰ edebilecek bize bir delikanlı daha gösterebilir iseniz bu hikâyeye onu derc ederiz.⁷⁹¹ Saman altından su yürütmek ve karda gezip de izini belli etmemek Râkım kadar akli başında delikanlıların kârı

⁷⁷² okurlar
⁷⁷³ bahsedilmiş olan olay
⁷⁷⁴ geçmek
⁷⁷⁵ meseleler
⁷⁷⁶ yön, taraf
⁷⁷⁷ anlayışlılık, çabuk sezme
⁷⁷⁸ eksiksiz bilme, iyice bilme, anlama
⁷⁷⁹ şekil, görüntü; tarz, yol
⁷⁸⁰ sırrı açmak
⁷⁸¹ sevgi gösterme
⁷⁸² hakikaten, gerçekten
⁷⁸³ güzel ahlak
⁷⁸⁴ ortaya çıkan, meydana gelen
⁷⁸⁵ gizlemek, saklamak
⁷⁸⁶ hâller
⁷⁸⁷ betimleme, anlatma
⁷⁸⁸ özellikle
⁷⁸⁹ durumların gerçekliği
⁷⁹⁰ nefsinin tutan, günahattan kaçınan
⁷⁹¹ katmak, eklemek

olup bu hâllerin aksi bir hâl arar iseniz onun misâlini dahi Felâtun Bey'de bulacaksınız.

Canım hani ya şu ahlâk nokta-i nazarından⁷⁹² bakıldıkça..... İyi ya! Zamanımız gençlerinin ahvâl-i umûmiyyelerinden⁷⁹³ işte size iki numûne-yi ahlâk!⁷⁹⁴ Fikriniz hangi sûreti tercih etmekte ise onu tasdîkte hürdür. Hiçbirisini beğenmemekte yine hürdür ya!

Bizim Râkım Efendi geç kalmak havfıyla⁷⁹⁵ sıkıca yürüyerek Asmalimescit'e vardı ve gerek telaşlıca gelmiş olmasından ve gerek kendi ahvâl-i husûsiyesine⁷⁹⁶ yine kendisi ziyâdece şaşmakta bulunmasından nâşi⁷⁹⁷, Mister Ziklas'ın kapısını ziyâdece kuvvetle vurdu. Saat bayağı yarıma gelmiş ve ortalık -o akşam havanın dahi kapanık bulunmasından nâşi- gereği gibi karanlık olmuş idi. Kapı açılıp da içeriye girdiği zaman Râkım'ın nasıl bir hâle tesadüf etmiş olmasını tasavvur eyler⁷⁹⁸ misiniz? Bakınız nasıl bir hâl:

İçeriye girer girmez iri bir karı Râkım'ın boynuna sarılıp, kolları arasında sıkıştırarak Fransız lisânıyla “Zâlim ne geç kaldın? Gözlerim yollarda kaldı, bu akşam da mayonezi üstüne başına dökecek misin?” demiş idi.

Bu karının aşçı bir karı olduğunu ve mayonez meselesinin sûret-i vukûunu⁷⁹⁹ anladınız mı?

Râkım hiç ses çıkarmadı. Çıkarmadı ama karı işi anladı. Derhâl Râkım'a özürler dilemeye başladı ise de Râkım mayonez meselesini kariya dahi itiraf ettirmek için biraz nazlıca davranıp nihayet söyledi.

Bu karı iri yapılı dev anası gibi bir Fransız olup meğer Felâtun Bey aşçı hanımdan hoşlanmış ve o da onun gerek kendisinden ve gerek parasından hoşlanıp hemen hemen mercimeği fırına vermek derecesine gelmiş imişler. İki akşam evvel Felâtun Bey matbahı ziyaret ve aşçı hanım ile dik muâşakayı⁸⁰⁰ kaynatmaya mubâderet⁸⁰¹ eyledikte raf üzerinde bulunan

⁷⁹² bakış açısı

⁷⁹³ genel hâller ve durumlar

⁷⁹⁴ ahlak örneği

⁷⁹⁵ korku

⁷⁹⁶ özel durumlar

⁷⁹⁷ ötürü, dolayı

⁷⁹⁸ düşünmek, zihinde tasarlamak

⁷⁹⁹ gerçekleşme şekli

⁸⁰⁰ karşılıklı sevme, sevişme

⁸⁰¹ işe başlama, girişme

mayonez çanağını devirip şu hâl ile yukarıya çıkmak ihtimali kalmadığını görünce sıvışıp gitmiş imiş.

Aşçı bu malûmâtı⁸⁰² vermekle beraber Râkım'a bu sırrı fâş etmemeyi⁸⁰³ pek ziyâde rica etmiş bulunmakla o dahi kendisinden emin olabileceğini bi't-temîn⁸⁰⁴ yukarıya çıktı.

Felâton Bey henüz gelmemiş ve Ziklas familyasından başka ahabbdan birkaç kadın ile bir iki erkek dahi Râkım ile Felâton'a muntazır⁸⁰⁵ bulunmuş idi.

Aradan on dakika kadar ancak vakit geçip Felâton Bey dahi zuhûr eyledi.⁸⁰⁶ Bu akşam da ahabbı⁸⁰⁷ bekletmiş olduğuna dair Ziklas birkaç söz söyleyecek oldu ise de Felâton Bey pederinin pek ziyâdece hasta olması bu mümânaatı⁸⁰⁸ eylediğini dermeyânla⁸⁰⁹ özrünü kabul ettirebildi.

Cümlece sofraya oturuldu. Çorba içildi.

Ziklas - (aşçıya) İnşallah bu akşam mayonez dökülmemiştir.

Bu sözü işittiği anda Felâton Bey telaşla gâh Ziklas'ın gâh Râkım'ın ve gâh aşçının yüzüne baktı ise de aşçıdan mâadâ⁸¹⁰ hiçbirisinin çehresinde kendi şüphelerini tasdik eder⁸¹¹ emâre⁸¹² bulamayınca kalbi müsterîh⁸¹³ oldu.

Râkım - Artık bir daha dikkat ederler de efendim mayonezi dökmezler.

Felâton - (def'-i hicâba⁸¹⁴ medâr⁸¹⁵ olmak üzere) Ne olmuş efendim? Bir akşam mayonez mi dökülmüş?

Ziklas - Evet! Geçen akşam geç vakit mayonezi dökmüş de balığımızı yalnız haşlama olarak yedik.

⁸⁰² bilgiler, bilinen şeyler

⁸⁰³ açık etmek

⁸⁰⁴ güvendirmek suretiyle, kendisinden emin ederek

⁸⁰⁵ bekleyen, gözleyen

⁸⁰⁶ görünmek, ortaya çıkmak

⁸⁰⁷ dostlar

⁸⁰⁸ engel olma, önleme

⁸⁰⁹ belirtmek, açıklamak

⁸¹⁰ başka

⁸¹¹ doğrulamak, onaylamak

⁸¹² işaret, belirti

⁸¹³ rahatlayan

⁸¹⁴ utancı savuşturmak

⁸¹⁵ vesile, sebep

İşte mayonez hakkında söylenen sözler bu kadar oldu ve araya başka sözler girerek halkça o bahse hitâm⁸¹⁶ verildi ise de Felâtun Bey aşçıyı gördükçe mayonez aklına gelerek tecdîd-i hicâb⁸¹⁷ eder idi.

Sofrada edilen lakırdılar içinde buradan izâhata lüzum görülecek gibi bir şey yoktur. Yalnız Lisân-ı Osmânî'nin⁸¹⁸ ne kadar dakik ve leziz bir lisân olduğuna ve fakat sühûlet-i⁸¹⁹ tahsîli⁸²⁰ için bir yol bulunamadığına dair bahis açıldığı sırada Can ile Margrit “Ey sabâ esme nigârım” şarkısının Râkım tarafından edilen tercümesini huzzâra⁸²¹ naklederek herkesin tahsînini⁸²² kazandılar. Bu arada Felâtun Bey cemiyet içinde Râkım'ın cehlini⁸²³ bir daha ispat ederek mayonez meselesinden dolayı kendisine ârız⁸²⁴ olan hicâbdan⁸²⁵ büyük bir hicâba dahi Râkım'ı düşürmek için bu şarkının ilk mısraı “Ey sabâ⁸²⁶ esme nigârım” diye başlamadığını ve “Ey sabâ esmer nigârım” diye başladığını arz ve hatta esmer demek Fransızca “blonde” demek olduğunu dahi beyan eyledi.

Râkım bu itiraza hiç ses çıkarmayıp yalnız garipçe bir tebessümle iktifâ eylemiş⁸²⁷ idi. Ancak o cemiyette bir Baron “T” var idi ki Osmanlı lisânına vukûfu⁸²⁸ kâfi olduğundan Felâtun Bey'e mukâbeleye⁸²⁹ o ibtidâr⁸³⁰ ve şarkının evvelki mısraı “Ey sabâ esme nigârım⁸³¹ uykuda” diye başlanmak lâzım geleceğini ispat eyledi.

Margrit - Bir de efendim Fransıza “blonde” demek, esmer demek midir ya? Bu kelimeyi bize hocamız “kumral” diye tercüme eylemiş idi. Sakın bunda da bir sehiv⁸³² olmasın?

⁸¹⁶ bitiş, son

⁸¹⁷ utancın tekrar belirmesi

⁸¹⁸ Osmanlıca

⁸¹⁹ kolaylık

⁸²⁰ kolayca öğrenmek

⁸²¹ hazır bulunanlar, meydana bulunanlar

⁸²² beğenme, güzel bulma

⁸²³ cehalet, bilgisizlik

⁸²⁴ gelen

⁸²⁵ utanç

⁸²⁶ doğudan esen hafif rüzgar

⁸²⁷ yetinmek

⁸²⁸ bir konuda yetkin olma, bilme

⁸²⁹ karşılık

⁸³⁰ hızla işe girişme, başlama

⁸³¹ sevgili; put, resim

⁸³² yanlışlık

Baron T. - Hayır kızım! Pek güzel tercüme eylemiş. “Blonde” demek, Türkçe kumral ve sarışın demektir. “Esmer” dahi “brune” lafzının tercümesi olabilir.

İşte bu söz dahi ortaya çıkınca Felâtun Bey’in hicâbı⁸³³ katmerleşti ise de Râkım araya başka lakırdılar sokuşturarak kendisini yine muhafazaya himmet⁸³⁴ eyledi.

Sofradan kalkıldıkta huzzârın⁸³⁵ ricası üzerine Margrit ile Can piyano başına oturup dört elle piyano çalarak ikisi birden: “Ey sabâ” çağırmaya başladılar. Şarkıyı üç günden beri beş on kere meşk⁸³⁶ etmiş oldukları cihetle⁸³⁷ o kadar güzel çağırdılar ki Felâtun Bey dahi çâr-nâ-çâr⁸³⁸ beğendi. Bir aralık polka havaları dahi çalmaya başladıklarından huzzârın bazıları kadın erkek çift çift kalkıp polka ederler idi. Zira böyle husûsî cemiyetlerin zevki böyle çıkacağı alafranga âleminde yaşayanlara malûmdur. Misters Ziklas niçin dans etmediğini Râkım’dan sual eyledikte kadril, lansiye filân gibi oyunları yapabilmekteyse de polka ve vals oyunlarında başı döndüğünü arzla⁸³⁹ özür diledi. Felâtun ise beş dakikadan beri Margrit’e bir defacık oynamak için yalvarıyor idi. Nasılsa Margrit beyin hatırından çıkamayarak kalktı. Piyano başında yalnız Can kaldığı hâlde yine tempoları idare edebilir idi. Vâkıâ⁸⁴⁰ Felâtun’un dans edişine söz yoktur. Zaten ayağında bumbar gibi bir pantolon olup pantolonun dahi adem-i müsâadesine⁸⁴¹ mebnî⁸⁴² asla eğilmeyerek mum gibi dans eder idi. Ancak oyun arasında nasılsa kazaen Margrit’in ayağına basmakla beraber derhâl kendisini toplamak için bir hareket etmesini müteâkib arka tarafından bir cayırtıdır hissolundu.

Suizanna⁸⁴³ düşmeyiniz! Başka bir şey değil idi. Gayet dar ve siyah olmasından dolayı çürük bulunan pantolonun kıcı boylu boyuna ayrılmış olmaktan başka bir şey değil idi. Arkasındaki gayet kısa ceket tesettür⁸⁴⁴ için

⁸³³ utanç

⁸³⁴ içten gelen istek ve heves

⁸³⁵ orada bulunanlar, hazır bulunanlar

⁸³⁶ alışmak, öğrenmek için yapılan çalışma

⁸³⁷ yön; sebep; vesile

⁸³⁸ ister istemez

⁸³⁹ belirterek

⁸⁴⁰ gerçi, her ne kadar

⁸⁴¹ izin vermemek

⁸⁴² den olayı, binâen, dayalı

⁸⁴³ yanlış anlamak

⁸⁴⁴ gizlenme, kapanma

kâfi⁸⁴⁵ olmadığı cihetle pantolonun sakatı⁸⁴⁶ meydanda idi. Bereket versin ki o akşam ayağında iç donu var idi. Zira Felatun Bey pantolonunun düzlüğü bozulmamak için böyle bir büyücek yere geldiği zaman pantolonu donsuz giymek -Zira alafrangalığın gayeti⁸⁴⁷ budur itikâdında⁸⁴⁸ idi- mutâdı⁸⁴⁹ olduğundan eğer yine bu âdete riâyet⁸⁵⁰ etmiş olsa idi, işin içindeki en büyük sakatlık o zaman meydana vurur idi.

Vâkıâ⁸⁵¹ yolsuz ettiler ama huzzâr⁸⁵² bu hâli görünce kahkahalarını bir türlü men edemediler. Felâtun ise “adiyö” demeye dahi vakit bulamayarak hemen payandayı⁸⁵³ çözdü, savuştu.

Bu akşamın vukûâtına dair haber verecek başka bir şey yoktur. Şu kadar var ki bir aralık Râkım şâkirdleri⁸⁵⁴ bulunan Can ve Margrit ile bir kenarda yalnız kalınca kendileri tarafından almış olduğu pusulada Felâtun Bey hakkında göstermiş oldukları hoşnutsuzluğu bu akşam Margrit’in onunla oynamaya naz etmesi daha ziyâde kuvvetlendirmiş olduğundan bahisle bu hoşnutsuzluğun menşei⁸⁵⁵ni sormuş idi.

Can - Felâtun Bey salon adamı değildir.

Margrit - Kahvehanede bulunacak olsa tab’a⁸⁵⁶ en muvâfık⁸⁵⁷ olan adam kendisi olur idi.

Râkım - Niçin böyle hükmediyorsunuz efendim? Gençtir, zekidir, fatîndir,⁸⁵⁸ âlimdir.

⁸⁴⁵ yeterli

⁸⁴⁶ yırtık yer

⁸⁴⁷ son nokta, son derece

⁸⁴⁸ inanç, güven

⁸⁴⁹ âdet, alışılmış şey

⁸⁵⁰ uymak, tabi olmak

⁸⁵¹ gerçi, her ne kadar

⁸⁵² hazır bulunanlar, meydanda bulunanlar

⁸⁵³ destek, dayanak

⁸⁵⁴ öğrenci

⁸⁵⁵ köken, çıkış yeri, neşet etme yeri

⁸⁵⁶ tabiat, yaratılış, karakter

⁸⁵⁷ uygun

⁸⁵⁸ zeki, anlayışlı



Margrit - Amma yaptınız ha! Lisânının hurûf-ı hecâsı⁸⁵⁹ üzerinde isti'mâl-i efkâr⁸⁶⁰ etmemiş, bir şarkının iftitâhında⁸⁶¹ yanlışı meydana çıkmış olan adam genç olmuş, güzel olmuş ne fayda?

Can - Asıl mesele o değil efendim. Ben salon adamı değildir dedim. Onu ispat etmek için şunu da ilâve edeyim ki kendisi Margrit'in dediği gibi kahve adamı olduğundan bir salon içinde gördüğü kızı dahi kahvehanede gördüğü kızlar gibi zannediyor...

Râkım - Çocuktur.

Margrit - Sizdesn daha yaşlı bir çocuktur.

⁸⁵⁹ alfabe

⁸⁶⁰ düşünmüş olmak

⁸⁶¹ başlangıç, başlama, açılış



Beşinci Bâb

Koca Râkım! Felâtun Bey kendisini mutlaka bir cihetten⁸⁶² mahcup etmeye çalıştığını gördüğü hâlde çevirmek istediği fırıldak üzerine yine kendisinin mahcup kaldığına memnun olmak lâzım geldiği hâlde, bilakis teessür⁸⁶³ ede ede hanesine kadar -hayvanla- geldi. Felâtun'un hâl-i hicâbını⁸⁶⁴ mülâhazadan⁸⁶⁵ ibaret bulunan dalgınlıktan kendisini uyandıran şey tamam hanesinin penceresi altına geldiği zaman Canan'ın piyanosu tıngırtısını işitmesi idi. "O bî-çâre kızcağız! Hâlâ bekliyor! Şimdi yüzünü gördüm mü? Yine his damarlarım açılacak! Canım bu kızın bana olan tesîrâtı⁸⁶⁶ nedir? Kendisini nasıl seviyorum bilmem ki! Yozefino'nun dediği gibi değil. Benim dediğim gibi de değil, yani ne kardeşim gibi, ne de cananım gibi! Bu da bir âlemdir. Bir sûret-i muhabbet⁸⁶⁷ de bu olsun" diye bârgîrciyi⁸⁶⁸ savarak kapıyı çaldı. Derhâl piyanonun tıngırtısı kesilip koşa koşa yürümekte olan Canan'ın ayakları patırtısı işitildi. Kapı açıldı.

Râkım - Daha yatmadın ha! Canan.

Canan - Sizi bekledim efendim. Dadı Kalfa yattı.

⁸⁶² yön

⁸⁶³ kederlenme, eseflenme; acıma

⁸⁶⁴ utanç hâli

⁸⁶⁵ değerlendirmek, tetkik etmek

⁸⁶⁶ etkiler, tesirler

⁸⁶⁷ sevme şekli

⁸⁶⁸ beygirci

Râkım - Ya kendisini niçin piyano ile rahatsız ettin?

Canan - Kendisi izin verdi efendim, kendisi istedi.

Râkım - Sana hocandan selâm var. Bu akşam kendisini gördüm.

Canan - Oh! Ne kadar memnun oldum. Size güceniyo idi.

Râkım - Artık gücenmez!

Bu sözü söylerken Râkım'ı bir hicâb⁸⁶⁹, bir nedâmet⁸⁷⁰, bir şevk, bir muhabbet⁸⁷¹, bir havf⁸⁷², bir dehşet, hâsılı⁸⁷³ birbirine uymaz nice bin şeyler bürümüş idi. Mamâfih hepsini yüreği içinde sıkıştırıp odasına çıktı. Canan kendisini soyundurdu.

Râkım - Ey! Hocanı seviyor musun Canan?

Canan - Vallahi efendim pek seviyorum. Ne kadar akıllı, marifetli karıdır.

Râkım - O da seni pek seviyor. Hatta bu dersi benden ziyâde senin hatırın için veriyor.

Canan - Allah'a emanet olsunlar.

O gün vaktini nasıl geçirmiş olduğuna vesâireye dair Canan'a birkaç söz daha söyledikten sonra lakırdı şu sûrete⁸⁷⁴ müncer⁸⁷⁵ oldu:

Râkım - İçin sıkılıyor mu Canan?

Canan - Hayır efendim! Niçin sıkılsın?

Râkım - Yok! Hani gezmek istiyor musun diyorum.

Canan - Ben ne bilirim efendim? Siz bilirsiniz, Dadı Kalfa bilir.

Râkım - Eğer senin canın istemiş olsa da Dadı Kalfa'ya söylesen götürmez mi?

⁸⁶⁹ utanma; gizleme

⁸⁷⁰ pişmanlık

⁸⁷¹ sevgi

⁸⁷² korku

⁸⁷³ özetle, kısacası

⁸⁷⁴ şekil, görüntü; tarz, yol

⁸⁷⁵ bir tarafa sürüklenen, sürülen

Canan - Götürür efendim. Niçin götürmesin. Ama benim canım da istemiyor. Hatta Dadı Kalfa götürmek teklif ettiği zaman bile ben istemiyorum. Neme lâzım? Eğlenecek bin şeyim var. Kitaplarım var, yazım var, piyanom var. Ben pek rahatım beyim. Bahçem de var. Bana Dadı Kalfa Salıpazarı'ndan küçücek kazma aldı. Küçük bir teneke bahçe kovanı aldı. Bahçeyi de kazıyorum. Eğleniyorum.

Râkım - Aferin Canan.

diye eliyle kızın arkasını sıvamış idi. Ne dersiniz? Kız elektiriklenmiş gibi bir şeyler hissetmesin mi? Eseri⁸⁷⁶ yalnız yüzünde bir kırmızılık olarak görüldü. Görünür idi ki Râkım kızı odasına göndermek istemez idi. İhtimal ki kız dahi gitmek istemez idi. Ancak artık vakit dahi gecikmiş olduğundan zarûrî herkes yerli yerine çekilip yattılar. İhtimal ki ikisi dahi pek geç vakte kadar ancak uyuyabildiler.

Vak'ayı sûret-i hikâyemizden⁸⁷⁷ dahi anlaşılmış olacağı vechle ta bu zamanlara kadar Râkım'ın zihnini hiçbir hiss-i manevî⁸⁷⁸ gıcıklaamamış olduğu hâlde, bu kere bir taraftan Yozefino' nun en şiddetli ve bir taraftan Canan'ın ikinci mertebede bir tesirle ve diğer taraftan dahi İngiliz kızlarının hemen hiss olunamayacak bir mertebe havassını⁸⁷⁹ uyandırmaya başlamış olmaları, kendisini çalışmaktan men etmeye başlamış zannedilmemeli. Râkım evvelki sa'y⁸⁸⁰ ü himmetine⁸⁸¹ asla fûtûr⁸⁸² getirmemiş idi. Yine yazılarını yazdığı büyücek yerlere devam eder. Cenâb-ı Hakk'ın takdir ettiği kadar kazancını kazanır idi. Şu kadar var ki buhl⁸⁸³ ü imsâk⁸⁸⁴ dedikleri şey Râkım'ın zihninden bile geçmemiş olduğu cihetle⁸⁸⁵ her ne kazanır ise evine ve dadısına ve Canan'a sarf⁸⁸⁶ eder ve fakat vâridâtı⁸⁸⁷ pek fazla oldu-

⁸⁷⁶ belirti, işaret

⁸⁷⁷ anlatma tarzı

⁸⁷⁸ manevi his

⁸⁷⁹ hisler

⁸⁸⁰ çalışma, gayret etme

⁸⁸¹ içten gelen istek ve heves

⁸⁸² bezginlik, gevşeklik

⁸⁸³ cimrilik, hasıslık

⁸⁸⁴ kendini bir şeyden çekmek; cimrilik

⁸⁸⁵ sebep

⁸⁸⁶ harcamak

⁸⁸⁷ gelirler, kârlar

ğu zaman, israfı dahi tecvîz⁸⁸⁸ etmediğinden, bittabî⁸⁸⁹ artan miktarını Dadı Kalfa kendi sandığında hıfz⁸⁹⁰ eyler idi.

Râkım'ın taayyüşü⁸⁹¹ ne sûrette⁸⁹² olduğunu anlamak ister iseniz Canan'ın sûret-i taayyüşüne⁸⁹³ bakınız.

Bundan evvel dahi demiş olduğumuz vechle⁸⁹⁴ İstanbul'da moda olarak ne çıkar ise en evvel yapınanların⁸⁹⁵ birisi Canan olur idi. Bundan başka Canan'ın dolabında en alâ yapma çiçekler mevcut olup çekmecesinde bir iki elmas iğnesi, küpesi, yüzüğü dahi eksik değil idi. Hafta geçmez idi ki Râkım Canan'ın kendisine mahsûs⁸⁹⁶ olmak üzere en güzel çil paralardan altın gümüş seksen yüz kuruş vermesin. Ancak Canan parayı ne yapacak? Sokağa çıkmaz hiçbir şeye ihtiyaç görmez ki sarf⁸⁹⁷ etsin. Tamamen Dadı Kalfası'na verip Kalfa dahi bunları ayrıca biriktirir ve biraz kümелendikten sonra yine Râkım Efendi vasıtasıyla kıza bir yüzük veya bir saat, bir kordon hâsılı⁸⁹⁸ muhaşşelâtan⁸⁹⁹ bir şey aldırır idi. Sözü uzatmak ne lâzım? Bir kibar karısı diyemeyiz ama -çünkü Canan'ın kocası yok idi- bir kibar kızından daha alâ yaşamak zavallı Canan'a müyesser olmuş⁹⁰⁰ idi.

Buna mukâbil⁹⁰¹ Râkım'ın sûret-i maişetini⁹⁰² sormak lâzım gelmez. Zira artık Râkım'ın sûret-i maişetini layıkıyla tanıdık. Haftada iki defa Beyoğlu'na ders vermeye gittiği zaman Yozefino'yu dahi ziyaret! ederek badehu⁹⁰³ kemâl-i ırz ve edebiyâle⁹⁰⁴ gider derslerini verir ve haftada bir defa Yozefino kendi hanesine gelip de şayet Râkım'ı dahi orada bulur ise dere-

⁸⁸⁸ caiz görmek, uygun görmek

⁸⁸⁹ tabiatıyla, doğal olarak

⁸⁹⁰ saklamak

⁸⁹¹ geçim, yaşantı

⁸⁹² şekil, görüntü; tarz, yol

⁸⁹³ yaşama şekli

⁸⁹⁴ şekilde

⁸⁹⁵ giyinmek, kapanmak

⁸⁹⁶ ayrılmış, özelleştirilmiş, özel

⁸⁹⁷ harcamak

⁸⁹⁸ özetle, kısacası

⁸⁹⁹ mücevherler, takılar

⁹⁰⁰ müyesser olmak: nasip olmak

⁹⁰¹ karşılık

⁹⁰² yaşayış şekli

⁹⁰³ bundan sonra, sonra

⁹⁰⁴ büyük bir terbiye ve namusluluk

den tepeden sözler latîfeler, şakalar ile vakit geçirilir idi. İşte ta ilkbahara kadar ahvâl⁹⁰⁵ hep böyle mürûr⁹⁰⁶ eyledi. Ancak sâir⁹⁰⁷ cihetlerce⁹⁰⁸ hikâyesi lâzım gelen bazı şeyler vardır ki, burada onları hikâyeye mecburuz:

Ezcümle⁹⁰⁹:

Felâton Bey'in pederi Mustafa Merakî Efendi oğlunun haber vermiş olduğu hastalığı on beş gün kadar çektikten sonra hulûl-ı eceliyle⁹¹⁰ irtihâl⁹¹¹ eyledi. Mevlâ rahmet eylesin. Oğlu Felâton Bey ne kadar olsa erkek olduğundan başının çaresini görebilir ise de kerîmesi⁹¹² Mihribân Hanım kısa ayaklı olduğu için işte o bî-çâreye acınır.

Adam sen de! Şehrî⁹¹³ yirmi bin kuruş irâdî⁹¹⁴ olan bir familyanın⁹¹⁵ öksüzleri, öksüz mü sayılır?

Böyle demeyiniz efendim. Ne kadar olsa acınıyor.

Yine ahvâl-i mezkûre⁹¹⁶ cümlesindendir ki: Felâton Bey Mister Ziklas'ın hanesinde görünmez oldu. Hatta aşçı Fransız karısı dahi tebdîl⁹¹⁷ edilmiş. Sebebi? Sebebini Râkım Efendi kızlardan öğrendi. Şöyle ki:

Bir gece dersten sonra kızların vâlideleri ve pederleri dahi hazır olduğu hâlde konuşulur idi. Nasılsa Râkım sözü Felâton Bey üzerine getirip bir hayli vakittir kendisini görememekte olduğunu dermeyân eyledi.

Misters Ziklas - Râkım Efendi! Burada o zatın artık ism-i şerifini⁹¹⁸ yâd etmekten⁹¹⁹ sizi ve çocuklarımı men etmek isterim. Çocuklar zaten men olundular ya!

⁹⁰⁵ haller

⁹⁰⁶ geçmek

⁹⁰⁷ başkası, diğer

⁹⁰⁸ yön

⁹⁰⁹ örnek olarak

⁹¹⁰ ecelin gelmesi

⁹¹¹ göçme, ölme

⁹¹² kız evlat

⁹¹³ aylık olarak

⁹¹⁴ gelir, kazanç

⁹¹⁵ aile

⁹¹⁶ bahsedilen durumlar

⁹¹⁷ değiştirmek

⁹¹⁸ şerefli isim

⁹¹⁹ anmak, zikretmek

Râkım - (fena hâlde bozularak) Sebebini sorabilir miyim efendim.

Kocası Ziklas - Hayır efendim! Soramazsınız! Hatta bu yakında kendisini görmemekte olduğunuzu beyan edişinize dahi teşekkür ederim. Demek oluyor ki, siz kendisini yalnız burada görür imişsiniz.

Râkım - Evet efendim!

Mister Ziklas - Tamam! Allah için sizin ırzınızdan, edebinizden, ahlâkınızdan pek memnunuz. İlminizden memnun olduğumuz kadar memnunuz.

Râkım - Hüsn-i teveccühünüze⁹²⁰ teşekkürler ederim efendim.

Peder ve vâlide ve hoca arasında bu söz tekevvün⁹²¹ ederken kızlar önlerine bakıp gözlerinin kuyruğunu bile kaldırmazlar idi. Söz bitti. Vakit geldi. Râkım dahi hanesine avdet⁹²² eyledi. Meselenin mutlaka mahûd⁹²³ mayonez meselesine bir taallûku⁹²⁴ olduğunu Râkım aşçının dahi indifâından⁹²⁵ anlamış idi ise de hakikat-i emre⁹²⁶ muttali⁹²⁷ olmak için ilerdeki ders gününü bir an evvel getirmeye gayretten başka çare kalmamış idi.

Nihayet o gün geldi. Râkım vaktinden daha evvelce Ziklas'ın hanesine gelip derse başlamazdan evvel kızlara merakını hallettirmeye müsâraat⁹²⁸ gösterdi. Hem de bu müşâfehe⁹²⁹ Türkçe edilirdi. Zira kızların Türkçesi artık böyle bir müşâfeheye müsâade edecek mertebeye gelmiş idi.

Râkım - Allah aşkına hanımlar meraktan çatlayacağım. Felâtun Bey'e ne oldu?

Can - Ben size salon adamı değildir demedim miydi?

Margrit - Ben de size kahvehane adamıdır demedim mi idi?

⁹²⁰ iltifat, nezaket

⁹²¹ meydana gelmek, ortaya çıkmak

⁹²² geri dönmek

⁹²³ sözü geçmiş olan, bilinen

⁹²⁴ ilgi, münasebet, alaka

⁹²⁵ defolmak, ortadan kalkmak

⁹²⁶ işin aslı

⁹²⁷ öğrenmiş, haber almış, bilgisi olan

⁹²⁸ teşebbüs etmek, girişimde bulunmak; acele etmek

⁹²⁹ karşılıklı konuşma

Râkım - Canım neyse! Şu bu defaki hâli öğrenmek isterim.

Margrit - O kadar ayıp bir şey ki, söylemeye benim dilim varmayacak.

Can - Benim de.

Râkım - Hayır efendim! Mümkün değil beni bu hâle âgâh⁹³⁰ edeceksiniz. Sizin bu kadara kadar sırdaşınız olmadım ise teessüf ederim⁹³¹.

Margrit - Terbiyeli bir lisândan çıkacak söz değil ama ricanızı reddedemediğimden maa'l-hicâb⁹³² söyleyeceğim. Geçenlerde bir gece yine burada yemeğe kalmış idi. Burada misafir olmayıp biz dahi kendisiyle eğlenemediğimizden dersimiz ile iştigâl⁹³³ eder idik. Nasıl olmuş bilmem. Bir aralık dışarıdan içeriye girer iken koridor üzerinde vâlideme tesadüf etmiş. Kendisini tanımayarak ve sözün daha doğrusu vâlidemi bizim aşçı karı zannederek kucaklayıp "A tatlım! Mayonezi bir daha üstüme dökcek misin? Az kalmış idi ki beni Râkım vesâire huzurunda rezil edecek idin" demiş. Vâlidem bu hâli görünce "Hay!" diye haykırmış ve o dahi işi anlayınca hatta salona gelip fesini ve paltosunu almaya vakit bulamayarak hicâbından kalkmış kaçmış. Vâlidem derhâl salona girdi. Hiddetle onun fesini ve paltosunu alıp pencereden sokağa attı. Hikâyeyi babama da anlattı. Meğer mayonezin dökülmüş olduğu akşam..

Râkım - Anladım efendim anladım! Âdeta ayıp etmiş. Artık lakırdıyı keselim, zira şayet vâlideniz veyahut pederiniz hakkımızda bir şüpheye düşer.

Can - Hayır efendim! Sizin hakkınızda hiçbir şüpheye düşmezler. Size emniyetleri ber-kemâldir⁹³⁴.

İşte mayonez meselesinin asıl hatimesi⁹³⁵ bu sûretle⁹³⁶ müşgîn-i hitâma⁹³⁷ resîde⁹³⁸ olmuştur.

⁹³⁰ bilgili, haberi olan; alim

⁹³¹ darılmak, üzülmek

⁹³² utanmakla birlikte

⁹³³ meşgul olmak, bir şeyle uğramak

⁹³⁴ tam

⁹³⁵ son, bitiş, nihayet

⁹³⁶ şekil, biçim

⁹³⁷ nihayet, son

⁹³⁸ erişmek

Vâkıâ⁹³⁹ Can'ın dediği gibi gerek Mister ve gerek Misters Ziklaş'ın Râkım hakkındaki emniyetleri ber-kemâl⁹⁴⁰ idi. İkisi de Râkım'ı oğulları veyahut kardeşleri gibi severler idi. Çünkü Râkım o hanede her nev⁹⁴¹ kadın her nev erkek görmüş ve hatta gördüğü kadınlar meyânında⁹⁴² pek serbest Fransız kadınlarına dahi tesadüf eylemiş olduğu hâlde hiçbirisi huzurunda edebin zerre kadar haricinde bir hâl ve hareketi görülmemiştir.

Delikanlıların hâli ekseriyâ⁹⁴³ tiyatroda malum olur.⁹⁴⁴ Felâtun Bey'i tiyatroda görenler, familyadan addolunan⁹⁴⁵ kadınlar locasına girip de bir kimseye merhaba dediğine tesadüf etmemişler ve daima sahipsiz veyahut herkesi kendisine sahip tanıyan karıların localarında kahkahalarla, kih-kihlerle meşgul bulmuşlar idi. Baba Râkım ise, yalnız bir duhûliye⁹⁴⁶ bileti alarak tiyatrodan içeri girer ve ondan sonra localarda mevcut huzzârı⁹⁴⁷ led'e't-tahkik⁹⁴⁸, meselâ (G) Bey ve emsâli kibârın⁹⁴⁹ localarına uğrayarak hangisine selâm verecek olsa “Maşallah Râkım Efendi oğlumuz buyurunuz bakalım! Sizin için de yerimiz vardır” diye kendisine yer gösterirler idi. Koca Râkım ilk girdiği locayı kendisine makarr⁹⁵⁰ ittihâz⁹⁵¹ eyledikten sonra perde aralarında sâir⁹⁵² localarda bulunan familyalara dahi merhaba demek için bi'l-istizân⁹⁵³ gittiği zaman kendi bulunduğu loca halkı gıyabında “Lâkin şu çocuk ne kadar kendi hâlinde bir şeydir! İşreti⁹⁵⁴ yok, kumarı yok, bir vukûâtı yok! Allah için kız gibi bir delikanlıdır” derler idi. Hatta tiyatrodan çıkıldıktan sonra ertesi ve daha ertesi günler familyalar arasında söz geçip de Râkım'ın o gece kendi localarında bulunduğu bahsolundukça,

⁹³⁹ gerçi, her ne kadar

⁹⁴⁰ tam

⁹⁴¹ tür, cins, çeşit

⁹⁴² arasında

⁹⁴³ çoğu zaman, pek sık

⁹⁴⁴ anlaşılmaq, bilinmek

⁹⁴⁵ sayılan

⁹⁴⁶ giriş

⁹⁴⁷ hazır bulunanlar, meydana bulunanlar

⁹⁴⁸ araştırarak, tahkik ederek

⁹⁴⁹ üst sınıf insan, büyükler

⁹⁵⁰ durulan yer, oturlan yer

⁹⁵¹ kabul etmek, kabullenmek

⁹⁵² başkası, diğer

⁹⁵³ izin alarak, izin isteyerek

⁹⁵⁴ içki; alkollü içki içme



oralarda dahi yine hakkında bu gibi sözler söylenir idi. Hani ya demek isteriz ki, gerek Mister Ziklas ve gerek karısı Masters Ziklas Râkım hakkında böyle pek çok sözleri işitmiş ve söylemiş olan takımdandır.

Mevsim-i bahara⁹⁵⁵ kadar vuku bulan ahvâl⁹⁵⁶ cümlesinden birisi dahi şu vak'adır ki:

Tamam artık kışın dahi sonu addolunacak bir zaman Râkım yine bir ders akşamı Yozefino'yu ziyarete gitmiş idi! Artık beynlerinde⁹⁵⁷ hiçbir tek-lif ve tekellûf⁹⁵⁸ kalmamış olduğu cihetle⁹⁵⁹ Yozefino Râkım'ı görünce sevin-cinden sıçramaya başladı. Keyiflerin nasıl gelip nasıl gittiği sual edildikten vesâireden sonra Yozefino mahzûnâne bir çehre ile şöyle bir söz açtı:

Yozefino - Mösyö Râkım! Ben senin dostun olduğuma şüpheden var mıdır?

Râkım - Nasıl olur ki şüpheden olur?

Yozefino - Yok amma latîfe⁹⁶⁰ etmiyorum. Beni kendine âdeta bir met-res gibi mi tanıyacaksın?

Râkım - Canım bu sözler neden neşet⁹⁶¹ ediyor?

Yozefino - Neden neşet eylediğini anlarsın. Evvelâ temîn⁹⁶² etmeli ki biz öyle yalnız bir muhabbet-i âşıkâne⁹⁶³ ile birbirimizi sevmiyoruz, gerçek-ten dost olarak sevişiyoruz. Yani senin menfaatin benim ve benim menfa-atım senin olarak.

Râkım - Anladık ya a canım. Şu meseleyi anlayalım bakalım. Ben kendimi sana öyle bir dost addediyorum. Sen de bana öyle bir dost olur isen ne devlet.

Yozefino - Pek alâ söyleyeyim, söyleyeyim ama dur bakayım şu yüzden söyleyeyim de senin nasıl davranacağını göreyim. Meselâ şimdi Canan'a bir müşteri çıksa.

⁹⁵⁵ bahar mevsimi

⁹⁵⁶ haller

⁹⁵⁷ aralarında

⁹⁵⁸ yapmacıklık, zoraki davranış

⁹⁵⁹ sebep

⁹⁶⁰ şaka

⁹⁶¹ ortaya çıkmak, meydana gelmek

⁹⁶² sağlamlaştırmak, şüphe bırakmamak

⁹⁶³ aşk ilişkisi

Râkım - Çıkabilir ya!

Yozefino - Hem de nasıl müşteri bilsen?

Râkım - Yağlı demek istersin, öyle değil mi?

Yozefino - Yek tahtadan⁹⁶⁴ bin beş yüz Osmanlı lirası vermeği göze al-
dırmış. Bilirsin ki bu para otuz dört bin beş yüz frank eder. Haylice paradır.

Râkım - Evet! Bin beş yüz ile yirmi üçü darb edecek⁹⁶⁵ kadar ilm-i he-
saptâ⁹⁶⁶ malûmâtım⁹⁶⁷ vardır. Fakat, şu müşteri kim imiş bakalım?

Yozefino - İşte bizim..... Bey nasıl bu paraya heves edecek misin?

Râkım - Bey bizim cariyeyi nereden haber almış?

Yozefino - Benden. Kendi cariyelerini dahi Canan'la beraber yedi se-
kiz aydır talim eylediğim⁹⁶⁸ hâlde hiçbir şey öğrenemediler. Geçen gün bey
beni âdeta tekdîre⁹⁶⁹ başladı. Ben de Canan'ı haber verdim. "Sekiz ay içinde
öğrendiği Türkçeyi, Fransızcayı, çalgıyı, okumayı, yazmayı, sizinkiler se-
kiz senede öğrenirlerse memnun olunuz" dedim. O da ertesi sabah kendi
hazinedârını göndermiş. Canan'ı el altından imtihan ettirmiş. Dediğimden
fazla bile bulmuş. Dün akşam gittiğimde beni tasdikle beraber mahzâ⁹⁷⁰
Fransızcası ile çalgısı için pek ziyâde heves eyledi. Hâsılı⁹⁷¹ bin beş yüz lira-
ya kadar almak için senin ağzını yoklamayı bana sipariş eyledi.

Râkım - Fena alışveriş değil ha? Yüz altına aldığın bir cariyeyi senesi
geçmeden bin beş yüze sat.

Yozefino - En ziyâde⁹⁷² hüsnünü⁹⁷³ beğenmiş. Hatta hazinedar kalfası
 demiş ki "Efendim o cariye değil, o âdeta kerli ferli⁹⁷⁴ bir hanım". Ne ise,
Canan'ı satmayı göze aldırıyor musun?

⁹⁶⁴ bir çırpıda, bir defada

⁹⁶⁵ çarpmak

⁹⁶⁶ hesap bilgisi, aritmetik

⁹⁶⁷ bilgiler, bilinen şeyler

⁹⁶⁸ öğretmek

⁹⁶⁹ azarlama, kızma

⁹⁷⁰ yalnızca, ancak

⁹⁷¹ özetle, kısacası

⁹⁷² en çok

⁹⁷³ güzellik, iyilik

⁹⁷⁴ olgun, gösterişli

Râkım - Onu ben bilmem.

Yozefino - Ya kim bilir?

Râkım - Canan kendisi bilir.

Yozefino - O nasıl lakırdı?

Râkım - O şöyle bir lakırdıdır ki, Canan hâlâ bana odalık veyahut karı olmak için bir ümit almadı. Karı değil mi? Elbet kendisine bir koca dahi ister. Eğer ileride kendisini benden başka bir efendiye odalık olarak kabul ettirebilmek emelinde ise satarım. Zati⁹⁷⁵ kendisinin takımı filânı olarak bir hayli serveti olmalıdır. Bir de üzerine bin beş yüz lirayı ilâve eder de, Canan'ı iki bin liralık bir hanım edebilir isek fena mı olur?

Yozefino - Ay! Bin beş yüz lirayı yine Canan'a mı vereceksin?

Râkım - Ya kendi cebime mi koyacağım? Sen beni o kadar açgözlü, o kadar gaddar mı zannedersin? Ben bir adamın hürriyeti bedeli olan parayı nasıl yiyebilirim?

Yozefino - Demek oluyor ki sen kendin satmak fikrinde değilsin?

Râkım - İşte fikrimi söyledim a!

Yozefino - Yani bin beş yüz lira seni Canan'dan ayıracak kadar hevesli bir şey değil mi demek istersin?

Râkım - Beni Canan'dan ayıracak kadar hevesli bir şey değildir. Eğer Canan'ı benden ayıracak kadar hevesli ise ona diyeceğim yoktur.

Yozefino - Aferin Râkım! Aferin delikanlı! Vallahi ben bu kadara kadar ümit etmez idim (diye kalkıp Râkım'ın boynuna sarılarak gözlerinden, alnından, yanaklarından öptü). Ben de seni temîn ederim⁹⁷⁶ ki, bu para Canan'ı dahi senden ayıracak kadar hevesli bir şey olamaz. Çünkü kızda senin için büyük bir muhabbet⁹⁷⁷ görmekteyim. O kadar büyük muhabbet ki ben bu nev⁹⁷⁸ muhabbeti hiç kimsede görmedim. Aralıkta bir ağzını ararım bakarım kızcağzın göğüsçüğü senin muhabbetinle doludur.

⁹⁷⁵ zaten

⁹⁷⁶ güvendirmek, korkusunu gidermek

⁹⁷⁷ sevgi

⁹⁷⁸ tür, cins, çeşit

Râkım - Sen beni böyle me'mûl⁹⁷⁹ etmez mi idin?

Yozefino - Doğrusu ya! Etmez idim.

Râkım - Öyle ise doğrusu ya! Ben de seni me'mûl etmezdim.

Yozefino - Niçin?

Râkım - Çünkü seni Canan aleyhine rekabet eder kıyas eyler⁹⁸⁰ idim.

Yozefino - (latîfe yollu) Ahmak sen de!

Râkım - Niçin sen beni sevmiyorsun diye mi inanayım?

Yozefino - Bari yine tekrar edeyim: Ahmak!

Râkım - Niçin? Allah'ı seversen vallahi mahzun⁹⁸¹ oluyorum. Ben seni, beni sever itikâdıyla⁹⁸².....

Yozefino - Seni kim sevmez a deli? Ben sana kendimi sevdirmek ile kendimi bahtiyar addetmeliyim⁹⁸³. Fakat ben senin ömrüne ortak olmaya lâıyk karı mıyım? Ben kırkıma gidiyorum, sen henüz yirmi beş yaşında bir delikanlı çocuksun. Sizin memleketinizde olup da on beş yaşında kocaya varmış olsa idim, şimdi senin kadar oğlum olur idi.

Râkım - Hayır ben seni kendi liyakatimden fazla bile.....

Yozefino - Sus! Ben öyle olmayacak lakırdıları dinlemem. Olacak isen benim dostum ol, ahbabım ol. Sana lâıyk karı bu âlemde Canan'dan başkası olamaz. Zavallı kızcağzı! Ne kadar da sevimli! O mahzun çehre! O hazin tavrı! Râkım Râkım! Sen beni gerçekten tiyatro kaltakları mı zannettin? Bende yürek vardır, yürek. İçerisi de his doludur. Ben Canan'ı senin sevdiğin kadardan ziyâde severim. Sevmesem bile Allah için hak sözü söylemekten çekinmem. Bu kızı eğer mahzun⁹⁸⁴ bırakır isen, seni vallahi adam yerine koymam.

Râkım - (istiğrâbla⁹⁸⁵) Vallahi tuhaf be! Hiç de senin gibi kadın görmedim.

⁹⁷⁹ ummak, beklemek, öyle olduğunu düşünmek

⁹⁸⁰ öyle olduğunu zannetmek, çıkarımda bulunmak

⁹⁸¹ hüznü, kederli

⁹⁸² inanç, güven

⁹⁸³ saymak

⁹⁸⁴ hüznü, kederli

⁹⁸⁵ şaşma, garip bulma

Yozefino - İşte şimdi gör. Önümüzdeki defa.... Bey'e gidince redle cevap götüreceğim. Öyle değil mi?

Râkım - Bencesi öyle.

Yozefino - Canancası dahi öyledir. Ben sevgili Canancığımı mesut görür isem kendi mesudiyetim⁹⁸⁶ kadar memnun olurum.

Râkım Yozefino'da gördüğü hâl ü tavra hiçbir mana veremeyerek şaşkın şaşkın Posta Sokağı'ndan çıktı. Asmalımescit'e kadar geldi. Her ne kadar hiçbir mana veremedi ise de mamâfih⁹⁸⁷ Yozefino'nun muamelâtı⁹⁸⁸ içinde bir büyük insaniyet, hakkaniyet ve gerek kendisine ve gerek Canan'a samimî muhabbet⁹⁸⁹ görmüş idi. Hâsılı⁹⁹⁰ Asmalımescit'e ve Ziklas'ın hanesine vardı. Kapıyı çalıp içeriye girdikte, kendisini iki kız kardeş istikbâl⁹⁹¹ edip meydanda vâlidelerini ve pederlerini göremeyince, Râkım istifsâra⁹⁹² mecbur oldu:

Râkım - Vâlideniz Misters ile pederiniz Mister'i göremiyorum.

Margrit - Onlar bu akşam yokturlar.

Râkım - Acaip! Siz yalnızsınız ha. Gittikleri yere sizi niçin götürmediler?

Margrit ve Can - Siz geleceksiniz diye götürmediler.

Râkım - İşte ben buna teessüf ettim⁹⁹³. Ben yarın akşam gelir, dersinizi verebilir idim. Niçin kendinizi mahrum ettiniz.

Can - Biz sizinle de pek alâ eğlenebiliriz.

Râkım - Eğlenebiliriz ama vâlidenizin yanında bulunsanız daha başka olur idi.

Margrit - Onlar burada Mösyö.. nün suaresindedirler⁹⁹⁴. İster iseniz yemekten sonra gidebiliriz de. Lâkin burada kalsak daha alâ olur.

⁹⁸⁶ mutluluk

⁹⁸⁷ bununla birlikte

⁹⁸⁸ davranışlar

⁹⁸⁹ sevgi

⁹⁹⁰ özetle, kısacası

⁹⁹¹ geleni karşılama

⁹⁹² sorma

⁹⁹³ üzölmek, yazıklanmak

⁹⁹⁴ gece eğlencesi

Râkım - Siz bilirsiniz.

Can - (manalı bir tavırla) Yok siz bizden hoşlanmaz iseniz o hâlde..

Râkım - Ben mi? Maşallah! Ben sizi hemşirelerim⁹⁹⁵ gibi severim.

Margrit - Vallahi biz de sizi kardeşimiz gibi severiz.

Râkım - Teşekkürler ederim hanımlarım. Ben sizinle bir gece, bir yıl değil, bir ömür müddet birlikte yaşasam doyamam. Siz beni daha tanıyamadınız mı?

Can - Bizim ikimiz de sizin hakkınızda öyle düşünmekteyiz!

Bunlar oturdular, yemeklerini yediler. Yemekten kalktıktan sonra bir müddetten ziyâde hep dersle meşgul oldular ise de o geceki ders yalnız şarkılar tercümesiyle bazı âşıkâne⁹⁹⁶ eş'âra⁹⁹⁷ münhasır⁹⁹⁸ kaldı.

Bu kızların Osmanlı eş'ârından aldıkları lezzete Râkım şaşar idi. Bâhusûs⁹⁹⁹ bir şiiri güzelce ezberledikten sonra o kadar şairâne ve hatta âşıkâne bir tavırla okurlar idi ki dinleyenlere dahi tesiri bedâheten¹⁰⁰⁰ görülür idi. Şiir hakkında o gece dahi söz açıldı.

Can - İngilizce eş'âr insana hiçbir ateş vermez. Ben Fransız eş'ârını daha ziyâde sever idim ama artık Türkçe öğrendikten sonra artık Fransız eş'ârından¹⁰⁰¹ dahi vazgeçtim.

Margrit - Ben de öyle. Eş'âr insanı yakmadıktan sonra ne işe yarar?

Râkım - O ne ya? Ben bu akşam sizden hiç işitmediğim lakırdıları işitiyorum.

Margrit - Hangi işitmediğiniz lakırdılar?

Râkım - Şu eş'ârın¹⁰⁰² insanı yakması filânı! Size bu hisleri kim verdi?

⁹⁹⁵ kız kardeş

⁹⁹⁶ aşıkça, aşka dair

⁹⁹⁷ şiirler

⁹⁹⁸ sınırlı

⁹⁹⁹ hele, özellikle, en çok

¹⁰⁰⁰ açıkça, birden, ansızın

¹⁰⁰¹ şiirler

¹⁰⁰² şiirler

Can - Tuhaf söylüyorsunuz Râkım Efendi! Ya biz odundan mı yaratıldık?

Râkım - İyi ama her şeyin bir vakti vardır kuzum. Ben sizin mualliminiz¹⁰⁰³ olduğum için zannederim ki sizin için daha bu gibi mütâlaâtın¹⁰⁰⁴ vakti değildir diye ihtâra¹⁰⁰⁵ hakkım vardır.

Can - Evet! Bu hakkınızı teslim ederiz.

Margrit - Hem bunu rica ederiz, hem de bu müsâadeyi asla sûiistimâl etmeyeceğimizi size temîn edebiliriz¹⁰⁰⁶.

Râkım - (biraz mülâhazadan¹⁰⁰⁷ sonra cüz'ice¹⁰⁰⁸ bi't-tebessüm¹⁰⁰⁹) Sûiistimâl etmeyeceğinizi mi?

Can - Niçin güldünüz Allah'ı severseniz?

Râkım - Hiç!

Can - Hiç değil! Mutlaka bir fikir ile güldünüz. Ama bizden fikrinizi saklamayınız. Kardeş gibi görüşmüyor muyuz ya?

Râkım - Ben de öyle kıyas ediyorum¹⁰¹⁰. Fakat.

Margrit - Ey! Fakat?

Râkım - Mademki eş'âra hevesiniz ziyâdedir. Size bazı Farisî¹⁰¹¹ şiirleri dahi verir idim ve eş'âr-ı Osmaniyye'nin¹⁰¹² daha parlaklarını da tercüme eder idim ama bu kadar serbestîyi¹⁰¹³ sûiistimâl etmenizden pek havf ederim¹⁰¹⁴.

Kızlar Râkım'dan şu müsâadeyi görünce hocalarını kucaklayacak kadar sevinç tavrırları gösterip, badehu¹⁰¹⁵:

¹⁰⁰³ öğretmen, ilim öğretmek

¹⁰⁰⁴ mütalaalar, düşünceler

¹⁰⁰⁵ uyarma

¹⁰⁰⁶ güven vermek, korkusunu gidermek

¹⁰⁰⁷ değerlendirmek, tetkik etmek

¹⁰⁰⁸ küçükçe

¹⁰⁰⁹ gülümseyerek, gülümsemeyle

¹⁰¹⁰ öyle olduğunu zannetmek, çıkarımda bulunmak

¹⁰¹¹ Farsça

¹⁰¹² Osmanlıca şiirler

¹⁰¹³ serbestlik

¹⁰¹⁴ korkmak, çekinmek

¹⁰¹⁵ bundan sonra, sonra

Can - Bizim hüsn-i ahlâkımıza¹⁰¹⁶ itimâdınız yok mudur?

Râkım - Yerden göğe kadar!

Margrit - Size yeniden temînat vermeye mecbur mu olacağız?

Râkım - Hayır! Ben sizin hüsn-i ahlâkınızdan eminim. Lâkin şiire ziyâdece heveskâr¹⁰¹⁷ olan kızlar hiss-i şâiranenin¹⁰¹⁸ galeyanına¹⁰¹⁹ pek de tahammül edemezler.

Can - Biz hâlimizden ferd-i vâhide¹⁰²⁰ renk vermemeyi size temîn edebiliriz¹⁰²¹.

Râkım - Öyle ise dinleyiniz.

diye Hâfız'ın şu:

Ey ez furûğ-ı rûyet rûşen¹⁰²² çerâğ-ı¹⁰²³ dîde
Manend-i çeşm-i¹⁰²⁴ mestet çeşm-i cihân ne dîde¹⁰²⁵

Hemçün tu nâzenînî¹⁰²⁶ ser tâ be-pâ letâfet¹⁰²⁷
Gîtî nişân ne-dâde Îzed neyâferîde¹⁰²⁸

Ber-kasd-ı hûn-ı uşşâk¹⁰²⁹ ebrû¹⁰³⁰ vü çeşm-i mestet
Gâh in kemîn¹⁰³¹-küşâde gâh ân kemân¹⁰³²-keşîde¹⁰³³

¹⁰¹⁶ iyi ahlak

¹⁰¹⁷ hevesli, istekli

¹⁰¹⁸ şairane duygular

¹⁰¹⁹ coşku

¹⁰²⁰ tek bir kişi

¹⁰²¹ güvendirmek, korkusunu gidermek

¹⁰²² aydın, parlak

¹⁰²³ ışıık, parıltı, mum

¹⁰²⁴ göz

¹⁰²⁵ Ey (kişi)! Kimse senin yüzünün ışığından daha parlak bir göz ışığı ve senin mest gözün gibi parlak bir cihân gözü görmemiştir.

¹⁰²⁶ nazlı, şımarık, hoş endamlı

¹⁰²⁷ güzellik, hoşluk, latiflik

¹⁰²⁸ Senin gibi baştan ayağa letafet olan bir nazenin sevgiliyi, dünya görmemiş; Hak teâlâ yaratmamıştır.

¹⁰²⁹ aşıklar

¹⁰³⁰ kaç

¹⁰³¹ tuzak, pus; pusuya gizlenmiş adam

¹⁰³² yay

¹⁰³³ Aşıkların kanına kastetmek için senin şuh kaşın ve gözün; bazen bu pusuyu kurmuş bazen

Ez sûz-ı¹⁰³⁴ sine her dem dûdem be-ser ber-âyed
Çun ûd çend¹⁰³⁵ bâşem der-âteş âramîde¹⁰³⁶

Ger ber-lebem nihî leb yâbem hayât-ı bâkî¹⁰³⁷
Çun ûd çend bâşem der-âteş âramîde¹⁰³⁸

Hoca Hâfız'ın bu gazeli ezberinde olanlar anlarlar ki Râkım gazeli mezkûrun¹⁰³⁹ birkaç beytini eksik okumuştur. Bunda murâdı¹⁰⁴⁰ ne olduğunu bilemeyiz. İhtimal ki o beyitler ezberinde kalmamış veyahut ihtimal ki onları hâl ü mevkîe¹⁰⁴¹ göre o kadar letâfetli¹⁰⁴² bulmamış. Ancak gazelden bu miktarını tamam şîve-i ehl-i Şîrâz¹⁰⁴³ üzre Farîsî'yi¹⁰⁴⁴ âdetâ şeker çiğner gibi çiğneyerek bir okuyuş okudu ki kızlar henüz manasını anlamadıkları hâlde, yalnız telâffuzda olan ve şekerlere de benzemeyen halâvete¹⁰⁴⁵ hayran oldular. Badehu¹⁰⁴⁶ Râkım bunu tercümeyle başlayıp da manasını dahi anladıktan sonra zaten havâss-ı âşîkâneleri¹⁰⁴⁷ yeni uyanmaya başlamış olan kızlar, gerçekten mest oldular.

Bizim Râkım mezkûr¹⁰⁴⁸ gazele ne yolda mana vermiş olduğuna muahharen¹⁰⁴⁹ vukuf¹⁰⁵⁰ peydâ¹⁰⁵¹ eylediğimizden o bâbda¹⁰⁵² erbâb-ı mütâlaaca¹⁰⁵³

de o yayı çekmiştir.

¹⁰³⁴ yakan, tutuşan

¹⁰³⁵ ne kadar, kaç adet, birkaç

¹⁰³⁶ Sinemin hareketlerinden dolayı her dem dumanım başa çıkar. Öd gibi ateş içinde olmaya karar kıldım.

¹⁰³⁷ sonsuz, ebedî

¹⁰³⁸ Eğer dudağını dudağıma koyarsan, bâkî bir hayat bulurum. İşte o vakit tatlı canım dudağıma ermiş olur (Can boğaza gelmiş olur).

¹⁰³⁹ yukarıda geçen gazel

¹⁰⁴⁰ amacı

¹⁰⁴¹ durum, ortam

¹⁰⁴² güzellik, hoşluk, latiflik

¹⁰⁴³ Şiraz şivesi

¹⁰⁴⁴ Farsça

¹⁰⁴⁵ şirinlik, tatlılık

¹⁰⁴⁶ bundan sonra, sonra

¹⁰⁴⁷ aşıkane duygular

¹⁰⁴⁸ yukarıda geçmiş olan

¹⁰⁴⁹ sonradan

¹⁰⁵⁰ bir şeyi öğrenme

¹⁰⁵¹ meydana gelmek, ortaya çıkmak

¹⁰⁵² konu

¹⁰⁵³ okurlar

dahi bir fikr-i mahsûs¹⁰⁵⁴ olmak için verdiği manayı ber-vech-i âtî¹⁰⁵⁵ aynen derc ederiz¹⁰⁵⁶:

(Görmüyor musun ki gözlerim, ferih¹⁰⁵⁷ ve sürûr¹⁰⁵⁸ ve inbisât-ı mevfûr¹⁰⁵⁹ ile parıl parıl parlamaktadır. Ama bunun sebebini başka bir şeye haml etme¹⁰⁶⁰. Çerâğ-ı dîdenin¹⁰⁶¹ bu kadar rûşen¹⁰⁶² olmaklığı ancak senin rûy-ı rahşânın¹⁰⁶³ fûrûğundan¹⁰⁶⁴ mün'akis¹⁰⁶⁵ bir rûşendir. Hiç aynayı eline alıp da kendi hüsnünü¹⁰⁶⁶ kendin temâşâ¹⁰⁶⁷ ettin ve bâ-husûs¹⁰⁶⁸ gözlerinin letâfetine¹⁰⁶⁹ dikkat eylediğin var mıdır? (Senin mestâne¹⁰⁷⁰ gözlerin gibi gözleri cihanın gözleri görmemiştir) Kendi gözlerinin kendinde olan letâfeti görmekten aciz ise sana ben haber vereyim. (Senin gibi baştan ayağa kadar lâtif bir nazenini dünyanın hiçbir tarafında haber veremediler. Zira Allah dahi öyle bir vücut daha yaratmadı) Bizim seni temâşâdan¹⁰⁷¹ ettiğimiz tesirâtımızı¹⁰⁷² sormuyor musun? Biz senin kaşların ve gözlerin karşısında tir tir titremekteyiz. Zira (Uşşâkın¹⁰⁷³ kanına ve canına kastla gâh¹⁰⁷⁴ senin çeşm-i mestin¹⁰⁷⁵ kemîn¹⁰⁷⁶ kurmuş ve gâh ebrû-yı gaddârın¹⁰⁷⁷ dahi

¹⁰⁵⁴ özel fikir

¹⁰⁵⁵ kitabın gelecek bölümünde olduğu gibi

¹⁰⁵⁶ eklemek,

¹⁰⁵⁷ ferahlık

¹⁰⁵⁸ sevinç

¹⁰⁵⁹ tam anlamıyla ferahlama

¹⁰⁶⁰ bir sebebe yüklemek, yormak

¹⁰⁶¹ gözünün ışığı

¹⁰⁶² aydın, parlak

¹⁰⁶³ parlak yüz

¹⁰⁶⁴ ışıık, aydınlık.

¹⁰⁶⁵ akseden, geri yansıyan

¹⁰⁶⁶ güzellik, iyilik

¹⁰⁶⁷ seyretmek, bakmak

¹⁰⁶⁸ hele, özellikle, en çok

¹⁰⁶⁹ güzellik, hoşluk, latiflik

¹⁰⁷⁰ baygın

¹⁰⁷¹ seyretmek, bakmak

¹⁰⁷² etkiler, tesirler

¹⁰⁷³ aşıklar

¹⁰⁷⁴ bazen

¹⁰⁷⁵ baygın gözlerin

¹⁰⁷⁶ tuzak

¹⁰⁷⁷ acımasız kaşlar

keman çekmiştir) Vâkıâ¹⁰⁷⁸ sen bizim böyle mahzun¹⁰⁷⁹ mahzun ah ediş-
lerimizden ve ağlayarak niyâzlarda¹⁰⁸⁰ bulunmamızdan mütelevviz¹⁰⁸¹ olu-
yorsun. Ancak (Cayır cayır yanan sîne-i sûzânımızın¹⁰⁸² dumanı her dem
başımızı bürümekte olup bu dûd-ı müşkîn¹⁰⁸³ râyîha-i tayyîbesi¹⁰⁸⁴ için bir
öd ağacı gibi nice bir ateşler üzerinde yanıp kalalım) Senin derd-i aşkınla¹⁰⁸⁵
marîz¹⁰⁸⁶ oldum. Döşeklere döşendim. İşte bekâ-yı hayatımdan¹⁰⁸⁷ da ümit
kalmadı. (Eğer tatlı canımın dudaklarıma kadar gelmiş olduğu şu anda, sen
dudaklarını dudaklarım üzerine koyar isen hayât-ı bâkî¹⁰⁸⁸ bulurum) Yoksa
böyle kıvrana kıvrana can verir giderim.....

Tamam Râkım bu manayı bitirmiş ve kızlar dahi Fransızca irâd¹⁰⁸⁹ olu-
nan ma'nâ-yı mezkûru¹⁰⁹⁰ kâğıt üzerine almış idiler ki vâlide ve pederleri
dahi zuhûr eyledi¹⁰⁹¹. Mister Ziklas bunları yazı masası başında görünce
ziyâde memnun olarak:

Ziklas - İşte oğlum, kadri bilen terbiyeli adamların muâmelesi böy-
ledir. Demek oluyor ki akşamdan beri üç dört saat vaktinizi hep bu yolda
geçirdiniz.

Can ve Margrit - Evet babacığımız.

Misters Ziklas - Doğrusu Râkım Efendi aramakla bulunur zatlardan değildir.

Râkım - Hüsn-i teveccühünüzle¹⁰⁹² beni ihyâ¹⁰⁹³ ediyorsunuz efendim!

Ziklas - Ey! Birer punç¹⁰⁹⁴ içelim mi?

¹⁰⁷⁸ gerçi, her ne kadar

¹⁰⁷⁹ hüznü, kederli

¹⁰⁸⁰ yalvarma, yakarma

¹⁰⁸¹ lezzet duyan, zevk alan

¹⁰⁸² yanan yürek

¹⁰⁸³ misk kokulu duman

¹⁰⁸⁴ güzel koku

¹⁰⁸⁵ aşk derdi

¹⁰⁸⁶ hasta, dertli

¹⁰⁸⁷ yaşamın devam etmesi

¹⁰⁸⁸ ebedi hayat

¹⁰⁸⁹ söylemek

¹⁰⁹⁰ yukarıda geçen mana

¹⁰⁹¹ görünmek, ortaya çıkmak

¹⁰⁹² beğenme, taktir etmek

¹⁰⁹³ şereflendirmek, mutlu etmek

¹⁰⁹⁴ bir çeşit içki

Râkım - Artık bana müsâade buyursanız fena olmaz efendim. Zira gi-deceğim yer biraz uzaktır. Salıpazarı, malûm ya efendim!

Ziklas - Evet Salıpazarı'ndasınız. Vâkıâ¹⁰⁹⁵ biraz uzakçadır canım Râkım Efendi! Siz bizi hanenize hiç davet etmediniz. Biz henüz bir alaturka hane görmedik.

Kızlar - Vallahi babacığımız! Râkım Efendi'nin hanesini biz de görme-ği pek arzu eder idik. Kim bilir ne kadar kitapları vardır.

Misters Ziklas - Bu kızların da merakları kitap!

Ziklas - Öyle ya karıcığım, öyle ya! Onlara bu fikir de Râkım Efendi-den geldi. Sahîh¹⁰⁹⁶ Râkım Efendi! Bir gün bizi evinize götürünüz.

Râkım - Baş üstüne efendim! Beni ihyâ¹⁰⁹⁷ etmiş olursunuz. Ne zaman ister iseniz. Lâkin birkaç vakit daha sabretseniz de bari bahar gelse. Bir kü-çük bahçem var, onun da güzel mevsimini görmüş olursunuz.

Kızlar - Bak bak! Bahçesi de varmış!

Misters Ziklas - Siz ne zaman tensîb¹⁰⁹⁸ eder iseniz o zaman olsun.

Ziklas - Râkım Efendi'nin tensîbi becâdır¹⁰⁹⁹. Orada da bir sandal seya-hati yaparız.

Cümlesi - Münasip!

Bu söze dahi hitam¹¹⁰⁰. verildikten sonra, Râkım kalktı cümleye veda ederek o akşam mehtâb olduğu cihetle¹¹⁰¹ bu letâfetten¹¹⁰² istifade için ha-nesine kadar yaya yürümeye karar verdi ve Kumbaracı Yokuşu'nu inmeye başladı.

¹⁰⁹⁵ gerçi, her ne kadar

¹⁰⁹⁶ sahiden, gerçekten

¹⁰⁹⁷ şeferlendirmek, mutlu etmek

¹⁰⁹⁸ uygun görmek

¹⁰⁹⁹ uygun, yerinde

¹¹⁰⁰ son, bitiş

¹¹⁰¹ sebep

¹¹⁰² güzellik, hoşluk, latiflik



Altıncı Bâb

Yukarıki beşinci babın¹¹⁰³ nihayetinde mevsim-i bahara¹¹⁰⁴ kadar güzerânı¹¹⁰⁵ haber verilen bazı ahvâl¹¹⁰⁶ bitti mi?

Ne gezer? Hatta Râkım için bu garip gecenin bile ahvâl-i vâkıâsı¹¹⁰⁷ henüz bitmedi. Yozefinödan gördüğü muâmele-i garibe¹¹⁰⁸, kızlarda gördüğü âşıkâne¹¹⁰⁹ birtakım etvâr¹¹¹⁰ ile birleşip yolda Râkım'ı o kadar işgal eder idi ki Tophane'den doğru gele gele kendi hanesini değil, hatta Fındıklı'yı dahi geçip âdeta Kabataş'a yaklaşmış olduğu hâlde aklını güç hâl ile başına almış idi.

Acayip! Bu kadar dalgınlığa sebep!

Söyledik ya işte! Yozefino'nun hâliyle İngiliz kızlarının etvârı arasına Canan meselesinin dahi inzimâmı¹¹¹¹ idi. Râkım vâkıâ¹¹¹² Yozefino'yu pek insaniyetli, terbiyeli, nazik bir kadın olmak üzere tanımış idi. Ancak aralarında cereyân eden muâmele-i âşıkâne¹¹¹³ iktizâsınca¹¹¹⁴ Yozefino'nun Canan

¹¹⁰³ bölüm

¹¹⁰⁴ bahar mevsimi

¹¹⁰⁵ geçiş, geçme

¹¹⁰⁶ haller

¹¹⁰⁷ olmuş olan olaylar

¹¹⁰⁸ garip davranış

¹¹⁰⁹ âşıkça, âşıklara has olan

¹¹¹⁰ tavırlar

¹¹¹¹ katılma, eklenme

¹¹¹² gerçekten

¹¹¹³ âşıkça davranışlar

¹¹¹⁴ gereğince

hakkında gösterdiği fikirde bulunmaması lâzım geleceğini hesap eder idi. Vâkıâ bir aralık “Adam karının hakkı var ya? Bizim muâmelemiz bir nev¹¹¹⁵ tesviye-i ihtiyaçtan¹¹¹⁶ ibaret idi” demiş ise de, “Yok ama bu karı beni sever idi, ben de onu sever idim! İdi, idim değil, beni hâlâ sever, ben de onu severim. Yozefino kırkılık bir karı olmakla beraber atılacak güzellerden değildir. O halâvet-i endâmıyla¹¹¹⁷, o terbiyesi, o kibar tavrıyla herkes kendisini sevebilir. İyi ama.. Yok... Mutlaka...” diye mutlaka bu karının muâmelesine bir hükm-i kat’î¹¹¹⁸ veremez idi.

İngiliz kızlarına gelince, o baygın mavi gözleri gittikçe başka bir hâl bulmakta olduğu gibi, hele bu akşam Hâfız’ın sâlifü’z-zikr¹¹¹⁹ gazelini okur iken kızlarda gözlerin bütün bütün süzülüp gittiğini, göğüsleri şişip nefeslerinin sadrlarına¹¹²⁰ sığmayarak birbirini takip etmekte olduklarını görmüş idi. “Şüphe yok ki bu kızlarda havass-ı âşıkâne¹¹²¹ uyanmış, bunlar sevmek sevilme ihtiyacını duymaya başlamış ama acaba o göğüs geçirişler kimin için idi? Ah bunların sırdaşı olmayı pek isterim! Bilsem kimin için göğüs geçirirler! Ah! O sevdikleri adamlar ile bunları bir yerde görsem! Bir âşık ve âşıkayı, muâşaka¹¹²² ederler iken görmek ne büyük lezzet, ne saadettir?” diye mesele içindeki bu cihet-i mestûreyi¹¹²³ dahi keşfetmeye zihnini icbâr eder¹¹²⁴ idi. Hele aklına Canan geldikçe var ya!...

Kabataş yanında aklını başına alarak avdet¹¹²⁵ eyledikten sonra kapısı yanına varıp dık eyledi. Canan’ın biraz gecikmiş olmasına bakılır ise bî-çâre kızcağızın uyumuş olduğu anlaşılır. Vâkıâ¹¹²⁶ kız gecikti. Maahazâ¹¹²⁷ kapıyı bir daha çaldırmaya meydan bırakmayıp koştu, geldi, açtı. Elindeki şamdânın ziyası gözlerini hâlâ kamaştırmakta olduğu gibi uyku mahmur-

¹¹¹⁵ tür

¹¹¹⁶ ihtiyacı karşılamak

¹¹¹⁷ endamın tatlılığı

¹¹¹⁸ kesin bir hüküm

¹¹¹⁹ daha önce söylenmiş olan

¹¹²⁰ göğüs, döş

¹¹²¹ âşıkça duygular

¹¹²² karşılıklı sevme, sevişme

¹¹²³ gizli yön

¹¹²⁴ zorlamak

¹¹²⁵ geri dönmek

¹¹²⁶ Gerçekten de

¹¹²⁷ bununla birlikte

luğu dahi gözlerinde olduğundan, o kadar latîf¹¹²⁸ ve müessir¹¹²⁹ bir hâlde idi ki tarif edilemez. Râkım âdeta kendisini kaybederek yatak hâliyle açık saçık bulunan göğsüne başını sokup, bir şeyler koklamak hevesine kadar varmış idi. Yine derhal aklını başına toplayıp temkinini¹¹³⁰ ele aldı.

Yukarıya çıktılar. Râkım soyunup kanepesi üzerine uzandı. Kız dahi rubalarını¹¹³¹ devşirmekle¹¹³² meşgul idi. Derken Râkım ihtizâzlı¹¹³³ bir sesle söze başladı.

Râkım - Ey koca Canan! Senin galiba hiç hayrın yok.

Canan - (heyecanından yüreği oynayarak) Neden efendim?

Râkım - Neden mi? Sana müşteri çıktı, a kuzum.

Vah zavallı kızcağız? İnsan böyle güzelleri ne kadar hem de nasıl sever bilir misiniz? Yüreği acıya acıya sever.

İşte bir adamı tatlı tatlı ağlatan, bu kâbil¹¹³⁴ kızların şefkatle karışık olan muhabbetidir¹¹³⁵. Bî-çâre Canan, efendisinden bu sözü işitince elindeki el-bise kalıp şaşırarak kesik kesik:

Canan - Müş...teri... mi çıktı efendim?

Râkım - Evet hem de müşterinin yağlısı. Senin için bin beş yüz altın veriyorlar.

Bu sözü söylerken Râkım'ın gözleri sulandı ama şiddetle kırparak yaş-larını kuruttu.

Canan - (heyecanından tıkana tıkana) Çok para değil mi efendim?

Râkım - Çok para zâhir¹¹³⁶!

¹¹²⁸ güzel

¹¹²⁹ etkileyen, iz bırakan

¹¹³⁰ ağırbaşlılık, ölçülülük

¹¹³¹ çeyrek

¹¹³² toplamak

¹¹³³ titreme

¹¹³⁴ tür, çeşit

¹¹³⁵ sevgi

¹¹³⁶ elbette, şüphesiz

Canan - (kemâl-i fütûrla¹¹³⁷) Satacak mısınız efendim?

Râkım - Sen ne dersin?

Canan - (mosmor kesilerek) Ben sizin malınızı efendim. Siz bilirsiniz!

Râkım - (içinden doğru kabarıp gelen bir hiss-i fecî¹¹³⁸ yutmaya çalışarak) Yok sen ne diyeceksin ben onu bilmek isterim.

Canan - (gözleri dolup burnu kızarak ve dudakları tir tir titreyerek) Ben ne diyebilirim efendim! Size para lâzım! Bin beş yüz altınınız olur ise benim gibi tamam on beş tane Canan satın alabilirsiniz.

Kızın bu lakırdısı üzerine Râkım içinden kabarıp gelen hissiyatı yutuyum derken muvaffak olamayıp gözlerinden boşalttı. Kız bu hâli görünce o dahi artık şiddetli bir seyl-i sirişki¹¹³⁹ göz pınarlarında zapt edemeyip taşırdı. Bu hâlin bî-çâre Canan için pek acıklı bir hâl olduğu zâhir-i hâlinde¹¹⁴⁰ görülür idi. Vâkıâ¹¹⁴¹ Râkım için dahi acıklı idi ama bu acının içinde bir de büyük lezzet var idi. Bu lezzeti herkes takdir edemez. Ehl-i hâl¹¹⁴² olanlar takdir eder. Ömrünü odun gibi geçirmeyip de beş on defalar tatlı tatlı ağlamış ve hem de ağlayışının lezzetine doyamaya doyamaya ağlamış olanlar o hâlde Râkım'ın tattığı tadı takdir edebilirler. Maahazâ¹¹⁴³ Râkım yine sözde devam eyledi:

Râkım - Hayır! Sen beni yanlış tanımışsın Canan!

Canan - (çehresinde birdenbire birçok alâim-i sürûr¹¹⁴⁴ görünerek) Beni satmayacak mısınız efendim?

Râkım - Satacağım! Satmak istiyorum.

Canan - (evvelkinden besbeter bir hâl-i ıztıraba¹¹⁴⁵ düşerek) Siz bilirsiniz efendim!

¹¹³⁷ büyük bir korku

¹¹³⁸ acı bir duygu

¹¹³⁹ gözyaşı seli

¹¹⁴⁰ hâlinin görünümü

¹¹⁴¹ gerçi, her ne kadar

¹¹⁴² hâlden anlayanlar

¹¹⁴³ bununla birlikte

¹¹⁴⁴ sevinç belirtileri

¹¹⁴⁵ ıstırap hâli

Râkım - Ama nasıl satacağım? Senin için verecekleri bin beş yüz altını ve burada ne kadar elbisen, elmasın, filânın var ise hepsini sana vereceğim. Sen bunlarla zengin bir hanım olacaksın. Nasıl razı mısın?

Canan bu sözü işitir işitmez daha sözün bidayetinde¹¹⁴⁶ iken elinde bulunup şaşkınlığından dolayı hâlâ elinde bulunan elbiseyi fırlatıp atarak kendisini dahi efendisinin kolları arasına atar. “Ben ne bin beş yüz altın isterim ne esvâb isterim ne elmas isterim! Ben sizi isterim efendim sizi isterim. Sizin esiriniz, kulunuz olayım. Bana o saadet yetişir” diye Râkım’ın ayaklarını öpmeye başladı.

Râkım - (kendisini muhafaza ederek) Öyle ama Canancığım sen hep böyle kalacak değilsin ya. Gençsin, güzelsin, zekisin, marifetlisin! Gidecek yerde mutlaka seni odalık ederler. Hazır zengin olacaksın, sana benden ne fayda....

Canan - (hüngür hüngür ve hıçkırık hıçkırık ağlamaya başlayıp) İstemem efendim istemem! Bana ne odalık olmak lâzım ne de zengin olmak. Ben sizin kapınızda kul olayım, ocağınızda kül olayım. Esiriniz olayım.

Râkım - Hayır! Sen benim hemşirem¹¹⁴⁷ ol. Lâkin....

Canan - Ben şimdiye kadar sizin kapınızda sürdüğüm saadetin şükrünü ifâdan¹¹⁴⁸ acizim. Başka hiçbir şey istemem.

Râkım - Ama sen benim sözüme dikkat etmedin. Yine tekrar edeyim, hemşirem ol diyorum....

Canan - Dikkat ettim efendim. Meramınızı da anladım. Ne yalan söyleyeyim hemşireniz¹¹⁴⁹ olmam!

Râkım - Hemşirem olmaz mısın?

Canan - Olmam efendim.

Râkım - Kız niçin?

¹¹⁴⁶ başlangıç, iptida

¹¹⁴⁷ kız kardeş

¹¹⁴⁸ yerine getirmek, ödemek

¹¹⁴⁹ kız kardeş

Canan - (rengi ne al ne mor ne siyah hâsılı¹¹⁵⁰ hiçbir şeye benzemeye-
rek) Olmam efendim! Hemşireniz olmam. Hemşireniz olmak, bana esiri-
niz olmak kadar lezzet vermez. Ben şimdiye kadar devam eden hâlimden
memnunum diyorum. Mürüvvet¹¹⁵¹ edecek ve istifade-i nakdiyeniz¹¹⁵² için
beni satmayacaksanız ayaklarınızı öpeyim, kurbanınız olayım efendim.
Beni yine eski hâlimde bırakınız. Siz yine “Canan” dedikçe dünyalar benim
oluyor. “Hemşirem” diyecek olsanız ben yüreğimde hisseylediğim lezzeti
bulamam. Artık beni daha ziyâde söyletmeyiniz efendim! İşte dedim ya?
Eğer satacak iseniz sizi bir sene içinde bin dört yüz altın temettudan¹¹⁵³ men
etmeye yüreğim razı olmaz.

Artık söz bu dereceye geldikten sonra Râkım her taraftan beynine
hücum eden hayâlât¹¹⁵⁴ ve muhakemâtın¹¹⁵⁵ hiçbirisine galebe edemeyerek
kemâl-i¹¹⁵⁶ mağlûbiyetiyle¹¹⁵⁷ kıza sarılıp:

Râkım - Satmam seni Canan’ım, satmam! Sen bana dünya varından
daha kıymetlisin. Onların milyonlarca altınları yine onların olsun. Sen
bana kâfis¹¹⁵⁸. Lâkin arz ettiğim kardeşliği kabul etmediğine canım sıkıldı!

Canan - (efendisinin kolları arasında olduğu hâlde dahi edep ve vaka-
rına¹¹⁵⁹ asla halel¹¹⁶⁰ vermeyip badehu¹¹⁶¹ yavaşça kendisini sıyrıp çıkarak)
Kardeşliğinizi kabul etmem dedim. Şimdiye kadar geçirdiğim ömürden
memnunum dedim. Bu teminatı vermeniz üzerine daha ziyâde memnun
oldum. Ben bir saat evvel sizin için nasıl bir Canan idi isem şimdi yine o
Canan’ım. Her zaman için vuku bulacak her türlü emriniz bana en büyük
şereftir. Var olunuz efendiciğim, sağ olunuz da ben sizin uyurken olsun
yüzünüzü görmekle kanaat ederim. Hem artık bana müsâade buyurunuz,
odama çekilip kapanayım!

¹¹⁵⁰ kısacası, özetle

¹¹⁵¹ iyilik, mertlik

¹¹⁵² para kazanmak

¹¹⁵³ kar, kazanç, fayda

¹¹⁵⁴ hayaller

¹¹⁵⁵ muhakemeler, değerlendirmeler, düşünceler

¹¹⁵⁶ fazlalık, son, olgunluk

¹¹⁵⁷ büyük bir yenilgi

¹¹⁵⁸ yeterli

¹¹⁵⁹ ağırbaşlılık

¹¹⁶⁰ zarar, bozukluk, eksiklik

¹¹⁶¹ bundan sonra, sonra

Kız bu sözleri söyledi ve efendisinde cevap olarak bir derin sükût¹¹⁶² gördüğü cihetle¹¹⁶³ yavaşça odasına çekilip kendisini yatağa attı.

Ey! Râkım o geceyi nasıl geçirdi?

İşte burası câ-yı mülâhazadır¹¹⁶⁴. Gâh yarım saat kadar çılgıncasına istiğrâktan¹¹⁶⁵ sonra fırlayıp “Acayip! Bana kim mâni olabilir? Malım olması lâzım değil. İşte kız benim hemşirem¹¹⁶⁶ olmasını kabul etmeyip....” diye bir azm-i müştâkâneye¹¹⁶⁷ düşer idi ise de bu hâl ü tavır üzerinde iken dahi kendisini diğer bir istiğrâka kaptırarak “Hayır! Teennî¹¹⁶⁸ lâzım teennî, acele ne? İşte yanımda yatıyor! Ne vakit olsa benim değil mi? Acele işin nedâmeti¹¹⁶⁹ sonra tamir kabul etmeyecek kadar büyüktür” diye bir ye’s-i garîb¹¹⁷⁰ ile yatağına girer idi. İşte bu hâl-i ıztırâb¹¹⁷¹ içinde âdeta sabahı buldu.

Siz bu hâle cinnet mi dersiniz, hamâkat¹¹⁷² mi?

Hele biz ikisinden de hiçbirisine ihtimal veremeyiz. Aşkın bir de böyle visâl¹¹⁷³ içinde hicrân¹¹⁷⁴ köşesi vardır ki bunun erbâbı biraz nâdirce bulunur ise de o erbâb-ı nâdiresi¹¹⁷⁵ bunun zevkini dahi emsâli pek nâdir zevklerden bulur.

Size kendisini râm¹¹⁷⁶ ve hatta mal eden bir kızı yanı başınıza almış olduğunuz hâlde nefsinizi men ederek o mahrumiyetin, o hicrânın lezzetini tattığınız var mıdır? Var ise Râkım’a ne divâne dersiniz ne de ahmak. Yok ise divâne demekte de mazursunuz, ahmak demekte de.

¹¹⁶² susma, sessizlik

¹¹⁶³ sebep

¹¹⁶⁴ değerlendirme yapma yeri

¹¹⁶⁵ düşüncelere dalmak

¹¹⁶⁶ kız kardeş

¹¹⁶⁷ şevkli bir azim

¹¹⁶⁸ ağırbaşlılık, ihtiyatlılık

¹¹⁶⁹ pişmanlık

¹¹⁷⁰ garip bir üzüntü

¹¹⁷¹ ıstırap hâli

¹¹⁷² ahmaklık, anlayışsızlık

¹¹⁷³ ulaşma, kavuşma

¹¹⁷⁴ ayrılık

¹¹⁷⁵ nadir bulunan erbap kişiler

¹¹⁷⁶ itaat eden

O şehvet denilen şey yok mu? Pek murdardır¹¹⁷⁷. Ama gerçekten murdardır. Rûh-ı aşk¹¹⁷⁸ denilen zât-ı muhayyelin¹¹⁷⁹ dâmen-i pâki¹¹⁸⁰, şehvet-i murdar¹¹⁸¹ ile mülevves¹¹⁸² olunca zevki kaçır. Lâkin o zaman hırs u âz¹¹⁸³ insanın gözlerine perde çektiği için adam o lekeyi göremez.

Efendim! Hicrân ve hirmandaki¹¹⁸⁴ hem de visal¹¹⁸⁵ içinde bulunan mehcûriyet¹¹⁸⁶ ve mahrûmiyetteki hayalâtın¹¹⁸⁷ lezzetinde görülen o devam ne devamdır? Bir gaşy¹¹⁸⁸ ve bî-hûşîden¹¹⁸⁹ ibaret olup devamı dahi birkaç saniyeden ibaret olan bir nev¹¹⁹⁰ hastalıktan, marazdan¹¹⁹¹ başka bir tâbir-i muvâfıkı¹¹⁹² olmayan şehvetperestlikteki¹¹⁹³ sür'at-i zevâl¹¹⁹⁴ hesaba katılacak bir şeydir. İnsan kırk yıl müştak¹¹⁹⁵ kalsa aşktan muntazır olan¹¹⁹⁶ lezzet kırk yıl devam eder. Adam kırk yıl genç, şuh, şeydâ¹¹⁹⁷ bir hâlde devam eder. Eğer müştâkıyla kırk yıl visâl¹¹⁹⁸ üzre devam edecek olsa hâsıl¹¹⁹⁹ olacak gınâ-yı kâmil¹²⁰⁰ insanı soğutur, söndürür, ihtibâ eder¹²⁰¹.

-
- ¹¹⁷⁷ pis, kirli
¹¹⁷⁸ aşkın ruhu
¹¹⁷⁹ zihinde var olan şey
¹¹⁸⁰ temiz etek
¹¹⁸¹ pis şehvet
¹¹⁸² kirletilmiş, pis
¹¹⁸³ açgözlülük, hırs
¹¹⁸⁴ mahrum kalma, yoksunluk durumu
¹¹⁸⁵ kavuşma
¹¹⁸⁶ ayrılık
¹¹⁸⁷ hayaller
¹¹⁸⁸ kendinden geçme, bayılma
¹¹⁸⁹ bayılma, bilincin gitmesi
¹¹⁹⁰ tür, cins, çeşit
¹¹⁹¹ hastalık, dert
¹¹⁹² uygun bir tabir
¹¹⁹³ şehvete düşkünlük
¹¹⁹⁴ bitiş hızı
¹¹⁹⁵ istekli, arzu eden
¹¹⁹⁶ beklenen
¹¹⁹⁷ çılgın, divane
¹¹⁹⁸ ulaşma, kavuşma
¹¹⁹⁹ meydana gelen, ortaya çıkan
¹²⁰⁰ büyük bir bıkkınlık
¹²⁰¹ saklamak, gizlemek



Güzel ama dört saat evvel Yozefino ile sine sineye naf-be-naf¹²⁰² olan molla Râkım hakkında da bu ince muhâkemâtın¹²⁰³ hükmü vâki olacak¹²⁰⁴ mı?

Onun hakkında vâki olmayacak olsa ya kimin hakkında vâki olacak? Dört saat evvelini güzel düşünmelisiniz. O zaman Râkım'da sultân-ı aşkın¹²⁰⁵ dört saat sonraki tecelliyâtı¹²⁰⁶ var mı idi? Bir de ertesi gününe bakalım.

Vay ertesi günü ne olmuş?

Ne olacak? Sabahleyin erkenden koca Râkım kalktı. Soluğu Beyoğlu'nda alıp Yozefino'yu yatağından henüz kalkmış buldu. Daha selâm vermeden:

Râkım - Madam! Siz bu akşam bana ne diyor idiniz?

Yozefino - Ne diyor idim, ne bileyim ben? Sana bin lakırdı söyledim.

Râkım - “Beni bir metres gibi tanıma, dost gibi tanı” demediniz mi idi?

Yozefino - Evet öyle demiştim.

Râkım - Öyle ise işte emin olunuz ki bundan sonra sizi dost gibi, hem-şire¹²⁰⁷ gibi, ana gibi, ne gibi ister iseniz o gibi tanıyacağım.

Yozefino - (sevinci kedere katarak) Korkarım dediğim oldu.

Râkım - Bu akşam Canan beni çayır çayır yaktı!

diye hikâye-i hâle¹²⁰⁸ başlayıp ancak meseleyi o kadar yanık bir yolda hikâye eyledi ki hatta Yozefino'nun dahi yüreği kabardı.

Yozefino - Pek memnun oldum ama demek oluyor ki kendi istifâdemi kendim baltaladım.

Râkım - (karının dizlerine kapanarak) Seninle sürdüğüm ömrün lezzetini mezara kadar değil, mezarda dahi unutmayacağıma yemin ederim. Hele dostluğum ilâ-kıyâmü's-saat¹²⁰⁹ devam edecektir. Rica ederim, beni şu, bu gece almaya başladığım lezzetten de mahrum etme.

¹²⁰² kucak kucağa

¹²⁰³ düşünceler

¹²⁰⁴ gerçekleşmek

¹²⁰⁵ aşkın sultanı

¹²⁰⁶ tecelliler

¹²⁰⁷ kız kardeş

¹²⁰⁸ durumu anlatmak

¹²⁰⁹ kıyamete kadar

Yozefino - Delisin! Divanesin, zalimsin! Hainsin!

Râkım - Bu kadar tekdîre¹²¹⁰ sebep?

Yozefino -İki başlı istifâdeye muktedir¹²¹¹ olmadığın için.

Râkım - Ama Yozefino! Bana merhamet et! Bu kadarına kadar havsalam¹²¹² tahammül edemeyecek.

Yozefino - Şimdi üzerine varmam. Ateşini pek keskin, pek şiddetli görüyorum. Sonra sen yine Yozefino'nun kolları arasında ezilirsin. Maahazâ¹²¹³ sana tebşîr¹²¹⁴ ederim ki bî-çâre Canan'ı bu gece ihyâ¹²¹⁵ ettin. Onun dahi gözlerinden akan yaşların her biri bir lezzet-i mahsûsa¹²¹⁶ ile çıkmış olduğuna inan. Zavallı kızcağız! Sen benim elimden Râkım'ı değil, canımı alsan acımam. Bâ-husûs¹²¹⁷ ki, Râkım senin hakkındır. Sana benden ziyâde lâyıktır.

Şu aşağıki vak'ayı da zikreder isek mevsim-i bahâra¹²¹⁸ kadar güzerân¹²¹⁹ eden ahvâlî¹²²⁰ bitirmiş oluruz. Şöyle ki:

Canan'ın satılmak istenilişi meselesi üzerinden ancak bir hafta kadar zaman geçmişti ki bir gün Râkım Taksim önlerinde Felâtun Bey'e tesadüf eyledi. Eski muârefe¹²²¹ zâyî olur mu hiç?

Râkım - (safdilâne¹²²²) Vay beyim keyifler?

Felâtun - Hiç sorma birâder. Hele şu “devil,” yani yastan kurtulduğuma bir teşekkür ediyorum ki! Malûm a? Pederin vefatı üzerine yas tutmak alaf-rangada vardır. Her tarafım gece karanlığı gibi simsiyah kesilmişti.

¹²¹⁰ azarlama, kızma

¹²¹¹ güçlü, gücü yeten, iktidar sahibi

¹²¹² akıl, anlama gücü

¹²¹³ bununla birlikte

¹²¹⁴ müjdelemek, güzel haber vermek

¹²¹⁵ mutlu etmek

¹²¹⁶ özel bir lezzet

¹²¹⁷ hele, özellikle, en çok

¹²¹⁸ bahar mevsimi

¹²¹⁹ geçiş, geçme

¹²²⁰ haller

¹²²¹ tanışmış olma, görüşmüş olma

¹²²² safça, saf gönüllülükle

Râkım - Evet! Alafrangada vardır, ama biz yani Türkler bu kaideye¹²²³ riâyete¹²²⁴ mecbur değiliz. Cuma geceleri bir Yâsin-i Şerif ile mevtâlarımızı¹²²⁵ anmak.....

Felâton - Öyle ama beni kendi hâlime bırakıyorlar mı ya?

Râkım - Size kim karışır?

Felâton - Kim mi karışır? Hey birâder hey! Hiç sorma! Başım bir belâya çattı ki!

Râkım - Aman!

Felâton - Belâ ama tatlı belâ! Gönlüm mini mini bir aktrisin (tiyatro oyuncusu) muhabbetiyle¹²²⁶ meşguldür.

Râkım - Yası dahi bu mini mini aktris mi cebr eyledi¹²²⁷?

Felâton - Evet! Zavallı kızcağız! Pederin vefatına benden ziyâde yandı, tutuştu.

Râkım - Acayip!

Felâton - Evet! Pek acayip kızdır. Ama ne yas. Yemek tabaklarına varın-caya kadar siyahlanmış tabak aldırdı. Kendisi tiyatrodan bile siyahtan başka bir şey giymez. Elinden gelse güneşin ve gökteki yıldızların dahi üzerine bir siyah tül çekecek idi.

Râkım - Doğrusu ya taaccüb¹²²⁸ olunur.

Felâton - Kendisini görmek istemez misiniz?

Râkım - Müsâade eder iseniz niçin istemem. Fakat bu kadar muhabbetiniz olan bir kızı ağyâra¹²²⁹...

¹²²³ kural, esas

¹²²⁴ uymak, tabi olmak

¹²²⁵ ölü

¹²²⁶ sevgi

¹²²⁷ zorlamak

¹²²⁸ şaşırma, hayret etmek

¹²²⁹ yabancılar, başkaları

Felâtun - Bah! Adam sen de hâlâ kaba Türklük ediyorsun be! Alafrangada öyle şeyler var mıdır?

Râkım - Ben nasılsa bir türlü alafrangaya kendimi sınaştıramadım da.

Bunlar şu lakırdı üzerine aktrisi görmek için aşağıya dört yol ağzına doğru bükülürler. Fakat Râkım böyle sevdiğinin babasının vefatına bu kadar teessüf eden ve ta yemek tabaklarına varıncaya kadar mahsûs¹²³⁰ ye's¹²³¹ tabakları tedarik ettiren karının pek usta ve maharetli bir aktris olacağını düşünürdü.

Felâtun - Yine ne daldın be? Sen hep böyle dalgın gezersin.

Râkım - Hayır birâder bir şey yok. Birisinin bir işi var idi de...

Felâtun - (muhakkirâne¹²³² bir tavırla) İş, iş, iş! Bu kadar iş ne? Ne vakit bitireceksin be adam? Elverir¹²³³ artık kazandığın para! Biraz da kazandıklarını yemeye bak!

Râkım - Ne yapalım birâder! Bizim bağımız yok, tarlamız yok, gelirimiz yok, giderimiz yok. Çalışmaz isek ne yeriz?

Felâtun - Bu gençlik ele girmez yahu! Yarın sakalına kır düştükten sonra paran olsa bile karılar yüzüne bakmaz. Biraz da gençlikte yaşama-ya bakmalı! Sen de bizim peder gibi olacaksın galiba. Bî-çâre adamcağız kazandı, biriktirdi, rahat rahat yemeğe ömrü kifâyet¹²³⁴ etmedi. Bunlardan ibret almalı değil mi?

Râkım - Allah rahmet eylesin!

Lâkin Felâtun Bey'in hikemiyyât-ı efkârı¹²³⁵, Râkım nazarında¹²³⁶ şâyân-ı tasdik¹²³⁷ görülmedi. Biraz daha sükûtlâ¹²³⁸ gittiler.

¹²³⁰ ayrılmış, özelleştirilmiş, özel

¹²³¹ ümitsizlik, üzüntü

¹²³² aşağılayarak, hakaret edercesine

¹²³³ yeter

¹²³⁴ yetmek

¹²³⁵ düşüncelerin derinliği

¹²³⁶ bakış, göz atma; düşünce

¹²³⁷ tasdik edilmeye uygun

¹²³⁸ susma, sessizlik

Râkım - Haberiniz var mı birâder? Bizim Reyhan Efendi Anadolu'da bir yere kaymakam olmuş. Bir memnun oldum ki. Geçen gün birisi bana söylemiş idi.

Felâtun - Vallahi haberim yok! Pederin vefatından beri kaleme ayak atmadım ki. Efendim, bu acayip karı bizi fena sardı. Gündüz akşama kadar yanından bir yere ayırmaz. Gece dahi mutlaka tiyatroya kadar “akkumpanya” refakat etmeli. Belâsı nerede? Sonra da bekleyip yine evine kadar getirmeli. Artık evine kadar gelince bırakıp gitmek de olamaz ya?.....

Geceyi de orada geçirmeli. Bir dert ki!

Râkım - Dert ama, tatlı dert değil mi?

Felâtun - Sorar mısın ya? Ses bülbül, piyano emsalsiz! Hele o “elökans” edâ-yı kelâm!¹²³⁹ Ağzından ballar akar. Rasin, Boalu, Molyer gibi şuarâ-yı benâmın¹²⁴⁰ âsârından¹²⁴¹ birisini eline alır mı; insanı gaşy¹²⁴² eder. Ben böyle okuyuş da görmedim ki! Hiç Fransızca bilmemiş olsan, yine anlarsın. Karı lisânıyla okuduğunu, vücuduyla da “deklame” eda ve tefhîm¹²⁴³ ediyor. Tiyatrocu bu! Malûm a? Bana en ziyâde tesir eden şey karının kendi okuyuşundan kendisi dahi müteessir olarak¹²⁴⁴ hüngür hüngür ağlaması ve o hâlde boynuma sarılıp ve beni kucaklayıp gözyaşları içinde gark etmesidir.¹²⁴⁵ Bu kadar da “santimantal”¹²⁴⁶ hassas karı görmedim ki!

Şu sözleri hem söyleyerek hem giderek varacakları yere dahi vardılar. Lâkin Râkım bir tiyatrocı karıda ağlamak istediği zaman ağlayabilmek mahareti dahi olduğunu bilir idi. Vardıkları yer (C) hoteli idi ki bu hotelde herkes yaşamayarak oraya kesesine güvenenler gidebilir. Zira orada bir sütlü kahve beş frank, yani yirmi beş kuruştur. Hele orada kuruşun ismi malûm değildir a? Gide gide bir daire-i mahsûsaya¹²⁴⁷ girdiler ki yan yana

¹²³⁹ konuşma tarzı

¹²⁴⁰ ünlü şairler

¹²⁴¹ eserler

¹²⁴² kendinden geçme, bayılma

¹²⁴³ anlatmak

¹²⁴⁴ üzülerek

¹²⁴⁵ boğmak, batırmak

¹²⁴⁶ duygulu

¹²⁴⁷ özel daire

iki oda, bir de küçük salondan ibarettir. Felâtun'u divane eden matmazel Fransız işvebâzlarına¹²⁴⁸ mahsûs olan tavır ile sıçrayarak geldi boynuna sarıldı, öptü.

- je te presente mon....

[Sana takdim ederim, benim....]

diye Felâtun Râkım'ı takdim etmek istemişti.

- Pas besoin je ne suis pas une inbecile, on conçoit tout de suite que monsieur est un de tes amis.

[Lüzumu yok! Ben eşek değilim a? Derhal anlaşılabilir ki, bu efendi senin dostlarından birisidir.]

diye mukâbele eyledi.¹²⁴⁹ Bunun üzerine Râkım:

- j'ai l' honneur ma.....

[İftihar ederim ki benim....]

diye alafrangadan olduğu üzere “Sizinle müşerref¹²⁵⁰ olduğuma iftihar ederim” yollu bir söz söylemek istemiş ise de karı ona dahi meydan bırakmayarak:

- Assez monsieur, assez, ici entre jeunes gens on ne fait pas ces betises la ony tu toit tout bonnement.

[Elverir efendim elverir. Burada gençler meyânında¹²⁵¹ bu hayvanlıkları etmezler. Burada doğrudan doğruya senli benli konuşurlar.]

diye Râkım'ın dahi lâıyk olduğu mukabeleyi¹²⁵² etmiş idi.

Felâtun - (Râkım'a) Görüyorsun ya birâder? Ne serbesttir. Hiç böyle bir karı insanı sıkar mı? Efendim! Nedir o seromoniler, fasonlar! (Yani usûl-i tekellüfât¹²⁵³).

Râkım - Öyle efendim öyle! Allah için pek latîf.

¹²⁴⁸ işveli kadın

¹²⁴⁹ karşılık vermek

¹²⁵⁰ şerefli, şereflenmiş

¹²⁵¹ ara, orta

¹²⁵² karşılık, cevap

¹²⁵³ yorucu usûller

Bu muhaverenin¹²⁵⁴ bundan sonrası hep Fransızca olarak cereyân eylemiştir.¹²⁵⁵

Karî - Hey! Bana bak Felâtun! Bir dostu buraya getirirler de hiçbir şey ikram etmezler mi?

Felâtun - Gerçek be! İyi söyledin. Polini (Karının adı Polini imiş)

Polini - Bir şampanya filân!

Râkım - Hayır dostum ben o kadar işret¹²⁵⁶ erbâbı¹²⁵⁷ değilim. Bir kahve içerim.

Polini - Oh! Ne hayvanlık!

Bu müşâfehenin¹²⁵⁸ sûret-i cereyânı¹²⁵⁹ erbâb-ı mütâlaaya¹²⁶⁰ belki garip gelir ise de alafranga âlemini gezmiş, tozmuş olanlar teslim ederler ki müşâfehenin¹²⁶¹ sûret-i tasvirinde¹²⁶² asla mübalâğa etmiyoruz. Fransız âşüftegânının¹²⁶³ en işvebazâne¹²⁶⁴ muhabbeti¹²⁶⁵ böyle olur. Hele tiyatro mallarının.....

Râkım - (Polini'ye cevaben) Hakkınız var dostum. Lâkin ben “bonvivore” îrâdıyla¹²⁶⁶ yaşayan değilim. İşim ile, gücüm ile yaşarım. Şimdi buradan çıkınca yine işime gideceğim.

Polini - Demek oluyor ki “ouvriye” amelesin¹²⁶⁷.

Felâtun - Evet! Kalemle işler ameledir.

Polini - Bravo! Gazeteci misin efendi?

¹²⁵⁴ konuşma

¹²⁵⁵ gerçekleşmek

¹²⁵⁶ alkollü içki

¹²⁵⁷ bir işin ustaları

¹²⁵⁸ karşılıklı konuşma

¹²⁵⁹ gerçekleşme şekli

¹²⁶⁰ okuyucular

¹²⁶¹ karşılıklı konuşma

¹²⁶² betimleme şekli

¹²⁶³ aşüfteler

¹²⁶⁴ işveli şekilde, cilvelice

¹²⁶⁵ sevgi

¹²⁶⁶ gelir, kazanç

¹²⁶⁷ çalışan, işçi

Râkım - Her şey! Ufak tefek roman yapar, tiyatro yapar, gazete yazar bir ameleym.

Polini - Ne alâ! Demek oluyor ki âdeta bizden, yani sanâyi-i nefise¹²⁶⁸ erbâbı.

Felâtun - Şairdir de!

Râkım - Estağfurullah!

Polini - Elbette öyle olacak. Öyle ama efendi, birkaç şampanyacık senin gibi fikir adamlarının fikrini kızdırır. (Felâtun'a) Bizim aşk erbâbının¹²⁶⁹ dahi aşkını kızdırır. Öyle değil mi maymun! Şebek! Tavşan!

Felâtun - (yılışarak) Vallahi bence öyle.

Râkım - Herkes fikrini serbestçe söyleyecek mi?

Polini - Şüphesiz!

Râkım - Öyle ise bence öyle değil. Şarapla kızışan efkâr-ı şairiyeti¹²⁷⁰ nereme sokayım. Şarapla kızışan aşk-ı muhabbet¹²⁷¹ ne işe yarar?

Polini - “O lâ lâ” O! O! Bu efendi salt feylesof imiş ya? Felâtun adını buna vermeli idi. (Felâtun'a) Ey suda haşlanmış sümsük hindi! Bak bu efendi sen gibi değil. Sana dünyada kaç şey lâzım idi? Hani diyor idin? Şarap! Karı! Bir de müzika! Öyle mi?

Felâtun - Bana bu fikri senin aşkın verdi.

Polini - Hele bak şu sarı tahta kehlesine¹²⁷². Hâlâ yerinden kımıldanmaya canı istemiyor. İşte misafirin geldi. Şimdi gidip.....

Felâtun - Ha! Pardon. Bu çingırağın ipini de henüz yapmadılar ki şimdi ta “apartman” daire kapısına kadar gidip büyük çingırağı çekmeli (diye çıkar).

¹²⁶⁸ güzel sanatlar

¹²⁶⁹ aşk sahipleri, âşıklar

¹²⁷⁰ şairane düşünceler

¹²⁷¹ yoğun sevgi

¹²⁷² bit

Polini - Efendi! Sana memnuniyetlerimi arz ederim. Yalnız bir eksiğin var. Muharrir¹²⁷³ kısmı biraz serbest olur. Sen ise benden ziyâde mahcup¹²⁷⁴ bulunuyorsun.

Râkım - Her şeyde mutavassıt¹²⁷⁵ bulunmak iyi değil midir?

Polini - Bizim bu istakoz Felâtun pek yılışık şey. Ne dümeni var ne pusulası. Okyanus-ı muhabbette¹²⁷⁶ yolunu şaşırmış çalkanıp gidiyor. Anlıyorsun a? Yine tınmamalı. Severim de külhaniyi be!

Felâtun - (emirlerini vermiş, işini bitirmiş gelir) Bir alâ çay ısmarladım. Rom da beraber, canı isteyen.

Polini - Gördün mü bir kere? İşte ömründe bir dirayet¹²⁷⁷ sarf ettin ise o da budur. Canı isteyen punç¹²⁷⁸ eder. Canı isteyen çay içer.

Cümlece oturup punçlarını içtiler. Dereden tepeden bin lakırdı söyleyip Felâtun Bey ezcümle¹²⁷⁹ şöyle bir yaşayış, bir alaturka âleminde mümkün olamayacağını dermeyânla¹²⁸⁰, alafranga âleminin nice akıllara gelmedik hasenâtından¹²⁸¹ dem vurur idi. Meselâ der idi ki:

- Neye yarar o Türk karısı ki, tavrından, azametinden¹²⁸² geçilmez. Güya nîm¹²⁸³ handesiyle, insanı ihyâ¹²⁸⁴ edecek imiş gibi bunu dahi ketm ü imsâk¹²⁸⁵ ederek çehresinden düşen bin parça olur. Hanıma kendini yarıdirmek mümkün olamaz. Nazı çekilmez. Şakası lezzetsiz. Bilirsin ya a kardeş! Bilirsin ya!..... Ama bir carie al. Artık bizim gibi serbest, hür adamlar bir esirden ne lezzet alabilir? Kim bilir gönlü kimdedir? Esirin olduğu için sana râm¹²⁸⁶ olmaya mecburdur.

¹²⁷³ yazıcı, yazar

¹²⁷⁴ utangaç

¹²⁷⁵ orta derecede, kararında

¹²⁷⁶ aşk okyanusu

¹²⁷⁷ bilgi, tecrübe, zeka

¹²⁷⁸ alkollü bir içki

¹²⁷⁹ kısaca, özetle

¹²⁸⁰ belirtmek, ortaya koymak

¹²⁸¹ güzellikler, iyilikler

¹²⁸² kibirlilik, büyüklük

¹²⁸³ yarım

¹²⁸⁴ mutlu etmek

¹²⁸⁵ esirgemek, cimrilik etmek

¹²⁸⁶ itaat etmek

Râkım bu sözleri işittikçe Felâtun'un almış olduğu fikre nasıl şaşacağı-
nı dahi bilemedi. O dahi zihninde bir Osmanlı hanımın vakar¹²⁸⁷ ve azame-
ti¹²⁸⁸ yerinde olduğu hâlde insana izâka eylediği¹²⁸⁹ lezâiz¹²⁹⁰ mukâbilinde¹²⁹¹
şu Fransız'ın kahrını çekmekte ne hikmet¹²⁹² olduğunu düşünür ve bir adam
bu karıdan işittiği hakaret-âmiz¹²⁹³ sözleri başka birisinden işitse kafasını
kıracağı der-kâr¹²⁹⁴ iken buna niçin katlanmaya mecbur olduğunu bulamaz
idi. Hele Felâtun, bahsi esirden açınca az kalmış idi ki Râkım bir kahkaha
koparsın! Ama hazırlanmış olan kahkahayı yine men ederek “Hey şaşkın,
esirde yürek yok mudur? Beş on kuruşa bir kızın hürriyetini satın almak
işten bile değildir. Onun yüreğini satın al da bak sana ne kadar yâr olur.
Ah benim Canancığım! Zavallı kızcağız!.....” diye kendi içinden pazarlığını
kurarak zâhiren¹²⁹⁵ Felâtun’a şakk-ı şefe¹²⁹⁶ etmemiş idi.

Elhâsıl¹²⁹⁷ bir saatten ziyâde müddet bu alafranga âşık, âşıkânın¹²⁹⁸ ya-
nında kalıp badehu¹²⁹⁹ kalktı. İkisine de veda ederek kapıdan çıktı ise de
Felâtun resm-i teşyîi¹³⁰⁰ dahi icrâdan geri durmadı.

Hotelin büyük salonuna vardıklarında Felâtun Râkım'ın fikrini anla-
mak için:

Felâtun - Ey nasıl buldun bizimkini bakayım?

Râkım - Alâ (tebessümle) Hiç olmazsa insanın üstüne başına mayonez
dökmüyor ya?

Felâtun - Bırak Allah'ı seversen şu eşek İngilizleri! Ayda dört lira için
senin de onların kahrını çektiğine şaşarım.

¹²⁸⁷ ağırbaşlılık

¹²⁸⁸ gurur, gösteriş

¹²⁸⁹ tattırmak

¹²⁹⁰ lezzetler

¹²⁹¹ karşısında

¹²⁹² sebep

¹²⁹³ hakaretli, hakaretle karışık

¹²⁹⁴ açık, malum, kesin

¹²⁹⁵ görünürde

¹²⁹⁶ ağzını açmak

¹²⁹⁷ kısaca, özetle

¹²⁹⁸ kadın âşık

¹²⁹⁹ bundan sonra, sonra

¹³⁰⁰ uğurlama merasimi

Râkım - Ne yapalım a birâder! Para da lâzım.

Felâtun - Aman, bu oğlanın paraya olan aşkından aman! Gel be! Gel sana ayda dört lirayı ben vereyim!

Râkım - Teşekkür ederim birâder. Benim yaşayışım pek alâdır.

Felâtun - Kibrine dokunmayın. Vallahi gerçek söylüyorum. Sanki sana ayda dört İngiliz lirası vermeye kudretim yok mudur?

Râkım - Estağfurullah birâder. Sana öyle lakırdı söyleyen var mı? Lâkin ben Ziklas familyasından¹³⁰¹ memnun olduğum için söylüyorum.

Felâtun - Şu havuç gibi İngiliz kızlarından ne lezzet alıyorsun? Oğlan vallahi yaşamanın yolunu bilmezsin be! Kudretin de yok değildir. Bir ayağın da daima Beyoğlu'nda. Şöyle hâline göre bir apartmanın olsa da mini mini bir metresçik edinmiş olsan fena mı olur?

Râkım - (aklına derhal Yozefino gelmiş idi ise de, o bâbda¹³⁰² ağzına harf-i vâhid¹³⁰³ almak, ketm-i râz¹³⁰⁴ kaidesine¹³⁰⁵ mugâyir¹³⁰⁶ düşeceğinden) İyi olur ama birâder ben kendim için değil, hâlâ sizin için bile israfın bu derecesini hayırlı görmüyorum.

Felâtun - (müstehziyâne¹³⁰⁷) Ne? İsrâf mı? Pir ol be! Sen Felâtun'u o kadar eşek mi zannediyorsun? Hesap edecek olsam, şu üç ay zarfında kazandığım, sarf ettiğimden ziyâde olmazsa bile başa baş gelir.

Râkım - (memnuniyetle) Bak öyle ise söyleyecek söz bulamam. Bu yaşayış kazançla ise âlâdır kardeşim! Bir adam kazandığı kadar yaşayabilir. Elbette hemşireniz¹³⁰⁸ de rahattadır. Zira birinci derecede düşünülecek şey, malûm a?

Felâtun - Bizim feylesof Râkım yine hikmetten¹³⁰⁹ dem vurmaya başladı. Müsterih ol birâder, müsterih ol. Kazancım yolunda ve talihim pek müsaittir.

¹³⁰¹ aile

¹³⁰² konu

¹³⁰³ tek bir harf

¹³⁰⁴ sır saklama

¹³⁰⁵ kural

¹³⁰⁶ aykırı

¹³⁰⁷ alay ederek, dalga geçerek

¹³⁰⁸ kız kardeş

¹³⁰⁹ bilgelik, özlü söz

Râkım - Ne yola sülûk ettiniz¹³¹⁰ bakalım. Ticaret filan mı?

Felâtun - Bizim gibi adamların ticareti nasıl olur, bilmez misin?

Râkım - Ne bileyim ben!

Felâtun - Akşam oldu mu cebine kırk elli lira koyarsın. Oyun salonuna gidersin.....

Râkım - (abûs¹³¹¹ bir çehre ile) Vay!..

Felâtun - Dur ama acele etme. Başlarsın oynamaya, eğer zar işler ise kırk elli liracık бүкер¹³¹² kalkarsın.

Râkım - Oynamaya başlayalı mutlaka ancak bir ay kadar olmuştur.

Felâtun - Neden bildin?

Râkım - Çünkü böyle zarar etmeye başlayınca kalkmak ve kırk elli liracık бүктükten sonra yine kalkmak, henüz bir aylık kumarbazların ihtiyatıdır¹³¹³. Birkaç ay sonra eskidikçe bu ihtiyat kalkar.

Felâtun - Sen benim için korkma.

Râkım - Ben sizin için korkmam. Çünkü kumarda sizi esir almazlar. Ayda on beş yirmi bin kuruşluk îrâd¹³¹⁴ için korkarım. Siz pek alâ bilirsiniz ki, yirmi otuz bin lira birkaç ay içinde kumara verilebilir servetlerdendir.

Felâtun - Ey! Artık bana ders-i hikmet¹³¹⁵ mi vereceksin?

Râkım - Hayır! Şimdilik adiyö!

Felâtun - Adiyö monşer!

Size taaccüb¹³¹⁶ edecek bir şey söyleyelim mi? Bu iki refik¹³¹⁷, ikisi birbirinden ayrıldıktan sonra, ikisi dahi birbirinin aleyhine bir sû'-i fikir¹³¹⁸

¹³¹⁰ bir yola girmek, bir yolu takip etmek

¹³¹¹ somurtkan

¹³¹² kazanmak

¹³¹³ tedbir

¹³¹⁴ gelir, kazanç

¹³¹⁵ bilgelik dersi

¹³¹⁶ şaşırma, hayret etmek

¹³¹⁷ arkadaş

¹³¹⁸ kötü düşünce

ile ayrılırlar. Felâtun, Râkım için “Kendisinde bu servet yok, böyle bir met-resle (C) hoteli gibi hotelde ömür sürdüğü yok da kıskandığından böyle söylüyor. Eğer onun da elinde on beş bin lira bulunsa o zaman benim yaşayışım tam insanca, kıbarca bir yaşayış olduğunu teslim eder idi¹³¹⁹” demiş ve Râkım dahi Felâtun için “Kendisi Ziklas hanesinden kovuldu ya! Şimdi ayda dört lirayı kendisi vermek üzere beni de oradan mahrum etmek istiyor. Kaça alırım ben böyle dört liraları! Kendim kazanamıyor muyum? Bir mirasyedinin gayr-ı müstekar¹³²⁰ servetine ancak dalkavuklar itibar ederler. Varsın beyim yaşasın! Biz bunların çoğunu gördük, çoğunu da işittik ki işittiklerimizden dahi, gördüklerimiz kadar ibret aldık” demiş idi.

Siz bu iki fikrin hangisini tasvîb edersiniz?¹³²¹ Hele biz Râkım’ı tasvîb ederiz. Zira mirasyedinin ve hususiyle Felâtun Bey tavrında bulunan mirasyedinin serveti, servet-i gayr-i müstakarre¹³²² olduğu bin kadar tecârible¹³²³ sûret-i subûta¹³²⁴ varmış bir hakikattir. İşte mevsim-i bahara¹³²⁵ kadar güzêrân¹³²⁶ etmiş olan ahvâl-i¹³²⁷ müteferrika¹³²⁸ şunlardan ibaret idi ki zikrettik bitirdik.

¹³¹⁹ doğruluğunu tasdik etmek

¹³²⁰ değişgen, devamlılığı olmayan

¹³²¹ doğru bulmak

¹³²² devamlılığı olmayan servet

¹³²³ tecrübeler

¹³²⁴ kesin olarak kanıtlanmış olmak

¹³²⁵ bahar mevsimi

¹³²⁶ geçiş, geçme

¹³²⁷ haller

¹³²⁸ farklı farklı olaylar



Gedinci Bâb

Hâsılı¹³²⁹ mevsim-i bahar¹³³⁰, ferâh-bahşâ-yı kulûb-ı sığâr u kibâr¹³³¹ oldu. Bu mevsimin bizce hikâyeye¹³³² şayan¹³³³ olan ilk vakası Râkım'ın icrâ eylediği¹³³⁴ bir Kâğıthane âlemdir. Şöyle ki:

Yine haftanın ders günlerinden birisinde Râkım -hâlâ ve fakat hâlisâne¹³³⁵ ve dostâne bir sûretle¹³³⁶ devam etmekte olduğu- Yozefino'yu ziyarete gitmiş idi. O günkü sohbet Kâğıthane mesiresi hakkında idi. Yozefino geçen günler... Bey'in haremi takımıyla Kâğıthane'ye gitmişler ise de Pazar gününe müsadif¹³³⁷ olduğundan arabalar içinde mahpus kalınıp kıra çıkıldığına göre kır görölmediğini ve araba etrafında hırsız gibi dolaşmakta bulunan zen-perestânla¹³³⁸ herkes eğlenmiş ise de kendisi bunların hiçbir zevkini çıkaramadığını söyledi.

Râkım - Kâğıthane vâkıâ¹³³⁹ dünyanın en güzel yerlerinden birisidir. Lâkin oranın zevki Cuma ve Pazar günleri çıkmaz. Oraya başka türlü gidilir.

¹³²⁹ özetle, kısacası

¹³³⁰ bahar mevsimi

¹³³¹ büyük-küçük herkesin içini ferahlatan

¹³³² anlatılmak

¹³³³ layık, yaraşır

¹³³⁴ yapmak, gerçekleştirmek

¹³³⁵ samimice , içtenlikle

¹³³⁶ şekilde

¹³³⁷ tesadüf eden

¹³³⁸ kadın düşkünleri

¹³³⁹ gerçi, her ne kadar

Yozefino - Nasıl gidilir?

Râkım - Gider misin?

Yozefino - Yalnız mı gideceğim?

Râkım - Yok! Benimle beraber.

Yozefino - (sevinerek) Senin ile mi? Elbet giderim. Hem pek ziyâde eğleneceğimizi de teslim ederim.

Râkım - Canan'ı da alırsız. İster isen Dadı Kalfa'yı da.

Yozefino - Vallahi pek alâ olur.

Râkım - Bir salı yahut çarşamba günü gideriz. O güzel sahralar¹³⁴⁰, çayırlar tenhadır. Bize her güzelliğini arz ederler. Başka günler ise oraları at ve araba panayırına döner.

Yozefino - Aman ne kadar safa ederiz!

Râkım - Hem Kâğıthane'ye böyle bizim gibi gidenler, yiyeceklerini, içeceklerini de beraber götürüp öyle eğlenirler.

Yozefino - (gayet mahzûsiyetle¹³⁴¹) Gördün mü bir kere eğlencenin asıl alaturkasını? İşte insanın kıra, sahraya çıktığına dahi değer.

Râkım - Karar verdin ise söyle de ben tedârikâta¹³⁴² bakayım.

Yozefino - Ne gün gidilecek ise yalnız akşamdan bana bir haber uçurt ki ertesi sabah için ben de başka bir işe başlamayayım.

Râkım - Baş üstüne.

Yozefino yanında şu karar verildikten ve Râkım gidip derslerini dahi verdikten sonra gece saat üç mahalli hanesine avdet¹³⁴³ eyledi.

Kendisini artık kim istikbâl¹³⁴⁴ eder? Elbet Canan. Hem artık Râkım kendini Canan'ın istikbâl eylediğine darılmıyor da. Dadı Kalfa ise Râkım'ın

¹³⁴⁰ kır

¹³⁴¹ haz etme, hoşlanma

¹³⁴² tedarikler, hazırlıklar

¹³⁴³ geri dönmek

¹³⁴⁴ geleni karşılama

bu darılmayışına ziyâdesiyle memnun oluyor. Lâkin şurasını lâıykıyla biliniz ki bundan mukaddem¹³⁴⁵ Canan'a müşteri zuhûru¹³⁴⁶ meselesinden dolayı kızcağızın arz u izhâr-ı hâl¹³⁴⁷ edişi olsa olsa Râkım huzurundaki şenliğini, şetâretini¹³⁴⁸ biraz daha arttırmaya medâr¹³⁴⁹ olabilmış idi. Yoksa aralarındaki hâlisâne¹³⁵⁰ muhabbet¹³⁵¹ sırma gümüşü gibi sâfi¹³⁵² olarak devam edip hariçten¹³⁵³ bunları birisi görececek olsa kendilerini âdeta kardeş, kız kardeş zanneder idi.

Dadı Kalfa dahi henüz yatmamış olduğu cihetle¹³⁵⁴ üçü birden salonda oturdular. Canan efendisine hem de canı gibi sevdiği efendisine bir kahve pişirip getirdi. Râkım kahveyi içer iken:

Râkım - Dadı! Niçin aralıkta bir gezmeye gitmezsiniz?

Fedâyi - Gidiyoruz ya işte efendim!

Râkım - Nereye gittiğiniz var ya?

Fedâyi - Canan nereye ister ise gidiyoruz.

Canan - (Fedâyi hakkında muhabbet-i mahsûsa¹³⁵⁵ ima eder bir tavırla)
Dadı Kalfa beni her yere götürüyor efendim!

Râkım - Nereye götürüyor bakayım?

Canan - Salıpazarı'na.....

Râkım - Salıpazarı işte kapımızın önüdür.

Fedâyi - Tophane'ye kadar bile gidiyoruz efendim.

Râkım - Yok a dadıcığım. Şöyle seyir yerine, meselâ Ihlamur'a filâna.

¹³⁴⁵ önce, daha evvel olan

¹³⁴⁶ meydana çıkmak, belirmek

¹³⁴⁷ hâlini belli etmek, göstermek

¹³⁴⁸ şenlik, neşe

¹³⁴⁹ vesile, sebep

¹³⁵⁰ samimice, içten

¹³⁵¹ sevgi

¹³⁵² temiz, saf

¹³⁵³ dışarı

¹³⁵⁴ sebep, neden

¹³⁵⁵ hususi sevgi

Fedâyi - Oraya geçen yaz götürmüş idim. Ama Canan öyle yerleri sevmedi.

Râkım - Belki şimdi sever?

Canan - Oraları fena efendim. Kadınlar, erkekler! Çok fena! İnsan rahatsız oluyor. Evimiz daha iyi.

Fedâyi - Bir kere de Küçükçiftlik'e götürmüş idim. O gün, günün gayrı olduğu için تنها idi de, güzel eğlenmiş idik.

Canan - Sahih Dadı Kalfacığım! O gün ne kadar eğlenmiş idik! Kızlar ne güzel idi. Ağaçlar! O havuz. Aman ne kadar güzel idi!

Râkım - (kız sevindikçe memnun olarak) İyi ya, yine gitmeli değil mi?

Fedâyi - Yaz gelsin de yine gideriz. Ben kızımı, Canan'ımı sıkmak istemem.

Râkım - Bilmez miyim a dadıcığım!

Canan - Dadı Kalfacığım! Beni kızı gibi sever. Ben de onu vâlidem gibi severim (diye koşup, Fedâyi'nin o sadık, o merhametli, o kadın Fedâyi'nin boynuna sarılıp öpmeye başlar)

Râkım - (bu temâşadan¹³⁵⁶ tarifi kâbil olamayacak¹³⁵⁷ kadar mütelez-ziz¹³⁵⁸ olup) Yok ama benim dadıcığımı böyle karşımda öpmeyeceksin. Ben âdeta kıskanırım.

diye o dahi kalkar kendisini dadısının kucağına atıp öpmeye başlar. Bî-çâre Fedâyi, bir kucağında Canan, birisinde Râkım kendisini kucaklamakta olduklarını görünce gözlerinden yaş boşanarak:

Fedâyi - Ah hanımcığım iki gözümün nuru hanımcığım! Mezarından bizim şu hâlimizi görüyor musun?

Râkım - (gözleri dolarak) İşte dadıcığım seni anamız yerine koyduk. Anacığımın yanakları çürümüş ise senin yanakların hamd olsun sağ sağlam.

¹³⁵⁶ tablo; bir şeyi seyretmek

¹³⁵⁷ mümkün olamayacak

¹³⁵⁸ lezzet duyan, zevk alan

Bu lakırdı Canan'ın dahi dikkatini mûcib olarak¹³⁵⁹, fakat temâşâ-yı mezkûr¹³⁶⁰ çok sürmeyip yine herkes yerli yerine geldiler.

Badehu¹³⁶¹:

Râkım - Ey dadıcığım! Bizi önümüzdeki çarşamba günü Kâğıthane'ye götürür müsün?

Fedâyi - Seni de mi?

Râkım - İsterim ya!

Canan - (sevincinden çıldırasıya) Siz de mi bizimle beraber gideceksiniz efendim?

Râkım - Hay hay!

Canan - Öyle ama kalabalıkta siz bizimle oturamazsınız ki!

Râkım - Çarşamba günü orada kimse yoktur. Koca çayır-larda biz yalnız kalacağız.

Canan - (daha ziyâde sevinerek) Ya! Öyle mi? Aman canım dadıcığım! Bizi götür.

Fedâyi - Götürürüm kızım, niçin götürmeyeyim?

Râkım - Hatta ustan Yozefino dahi gelecek!

Canan - (nihayetsiz sevinerek) O da mı? Aman yarabbi! Dadı Kalfacığım, Yozefino dahi gelecek imiş!.

Fedâyi - Daha alâ ya işte. Hep biz bizyiz demek.

Râkım - Çarşamba günü sabahleyin erkenden gideceğiz. Ama pek erken ha!

Fedâyi - Yozefino o kadar erken gelebilir mi?

Râkım - Yozefino daha akşamdan buraya gelip gece burada kalacak.

¹³⁵⁹ dikkatini çekmek

¹³⁶⁰ bahsedilen tablo

¹³⁶¹ bundan sonra, sonra

Fedâyi - Siz öyle mi karar verdiniz?

Râkım - Hayır! Biz değil ben kendim öyle karar verdim. Yozefino ile söylediğimiz söz, yalnız bir gün birlikte Kâğıthane'ye gitmekten ibarettir.

Fedâyi - İyi ama beyim burada biz Yozefino'yu nerede yatırırız?

Râkım - Ben onun yolunu buldum da, onun için karar verdim. Sen beni bir gece odana misafir alırsın. Yozefino benim odamda yatar. Canan dahi odasında yatar.

Fedâyi - Sen bilirsın oğlum!

Râkım - Yok dadıcığım sen bilirsın. İşte yatak için ise....

Fedâyi - Niçin münasip olmasın? İşte yatak için çare bulduk ya?

Artık bu gece Canan'ın sevincini mümkün değil tarif edemeyiz. Bî-çâre kızcağız Dadı Kalfa ile efendisinin kendisine evlât gibi kardeş gibi, her ne gibi olur ise olsun, gösterdikleri muhabbete¹³⁶² mi sevinirsin? Çarşamba günü Kâğıthane'ye gidilecek, ona mı sevinirsin? Yozefino beraber gidecek, ona mı memnun olsun? Bâ-husûs¹³⁶³ Yozefino bir gece kendi hanelerinde yatacak, ona mı çıldırsın? Zira Yozefino Canan'ı ne kadar sever idi ise, Canan dahi Yozefino'yu o kadar sever idi.

Kahveyi içtikten ve verilecek kararı verdikten sonra Râkım yazacak bir miktar yazısı olduğundan bahisle odasına çekildi. Dadı Kalfa dahi uykusu geldiğinden bahisle yatağına girdi. Canan ne yapsın? Uykusu yok ki yatsın! Zihni yerinde değil ki sevincinden vakit yok ki gitsin o da bir kitap filân okusun. O da kalktı, efendisinin yanına gidip karşısında oturdu. Râkım yazı yazar, o dahi önüne tütün tenekesini almış efendisi için hazır sigara yapar idi.

Râkım - Niçin yatmıyorsun Canan?

Canan - Uykum yok efendim! Sizi rahatsız ediyor isem odama gideyim de orada sigaraları yapayım?

¹³⁶² sevgi

¹³⁶³ hele, özellikle, en çok



Râkım - (bir tatlı sıtma kırgınlıkları hissederek Yok kuzum yok! Hiç sen bana sıkıntı verir misin? Hiç sen beni rahatsız eder misin?

Canan - Ben sizi rahatsız etmez miyim efendim?

Râkım - Etmezsin ya! Ben seni ne kadar görsem göre göre doyamam. Şayet sen rahatsız olursan diye söyledim.

Canan - (müteşekkîrâne¹³⁶⁴ gözlerini semaya dikerek) Ne saadet!

Kızın şu hâl ü tavrı Râkım'ın hissiyâtına¹³⁶⁵ bir kat daha vüs'at¹³⁶⁶ vererek:

Râkım - Canan!

Canan - Efendim!

Râkım - Bir şey yok!

Canan - Bir şey söyleyecektiniz ama efendim.... Siz bilirsiniz.

Râkım - (kalemi elinden bırakıp) Diyecek idim ki... Canan!

Canan - Efendim!

Râkım - Benim seni sevdiğimi bilir misin kuzum Canan?

Canan - Nasıl bilmem efendim! Bilirim ya! Hem siz kendiniz söylemediniz mi? “Seni hemşirem¹³⁶⁷ gibi severim” demediniz mi?

Râkım - (ayağa kalkarak) Of! Canan of! Ben seni hemşirem gibi seviyorum. Canan gibi seviyorum.

Canan - (gayet latîf¹³⁶⁸ bir pembelik çehresini ta memeleri üzerine kadar istilâ ederek) Malınız değil miyim efendim?

Râkım - (hiddetle) Öyle deme be! Sen kimsenin malı değilsin! Kendi kendine sahipsin.... Of! Kuzum Canan! Allah aşkına! Sen de beni seviyor musun? Doğru söyle!

¹³⁶⁴ teşekkür edercesine, şükredercesine

¹³⁶⁵ duygular, hisler

¹³⁶⁶ genişlik

¹³⁶⁷ kız kardeş

¹³⁶⁸ hoş, güzel

Canan - (o dahi ayağa kalkmış bulunduğundan, efendisi ona, o efendisine yaklaşp birbiriyle kucaklaşarak) Nasıl söyleyim a efendiciğim. Hâlimi bilmiyor gibi söylüyorsunuz.

Râkım - Of a Canan! Sen benim hâlimi bilmiyor gibi söylüyorsun. Beni seviyor isen “Seni seviyorum” de. Ağzından bu lakırdının çıktığını kulağım işitsin. Bu lakırdı beni ihyâ¹³⁶⁹ eder. Âlemde bana en lezzetli söz, bu sözdür.

Canan - Seviyorum efendiciğim. Vallahi seviyorum. Ah! Ben sizi sevmey de ne yaparım. Nasıl sevmemezlik edebilirim. Sevmemek elimde mi?

Kızın bu sözleri söylemesi değil, söyler iken gösterdiği tavr-ı âşıkâne¹³⁷⁰ Râkım'ın hissiyâtını¹³⁷¹ tevsi¹³⁷² ettikçe ederek âdeta aşkın müntehâsında¹³⁷³ olan cinnet daha aşkının mukaddimesinde¹³⁷⁴ baş göstermişçesine bir hâl ile:

Râkım - Ah! Canan'ım Canan'ım! Beni sevdiğine vallahi gönlüm inanıyor. Lâkin sabaha kadar bana bu sözü söyleyen dinleyeceğim...

Râkım'ın sözleri Canan'ı dahi eritmek derecesinde müteessir¹³⁷⁵ ederek kız zaten kolları arasında bulunan efendisinin gözleri üzerine ateş gibi harareti dudakları ile bir bûse¹³⁷⁶ bıraktı. Râkım dahi mukâbeleten¹³⁷⁷ bir bûse almaya davrandı ise de yine o anda bir ürkeklik göstererek:

Râkım - Canan! Ah Canan! Seni vallahi kendimden kıskanıyorum! Aman yarabbi! Çıldıracak mıyım ne olacağım?

Vâkıâ¹³⁷⁸ Râkım çıldıracak mı idi, ne olacak idi anlaşılamayacak bir hâle geldi. O kadar ki Canan dahi korkarak nasılsa efendisini kanepe üzerine oturtup kendisi dahi yanı başında oturdu. Aradan bir müddet sükût¹³⁷⁹ ile geçip yalnız ikisi birbirinin yüzüne bakarlar idi. İkisinin dahi yürekleri taş gibi kaskatı kesilmiş olduğundan tıkanıp boğulacaklar zannolunur idi.

¹³⁶⁹ canlılık vermek; mutlu etmek

¹³⁷⁰ aşıkça hareket ve tavır

¹³⁷¹ hisler, duygular

¹³⁷² genişletmek, büyütme

¹³⁷³ son nokta, son aşama

¹³⁷⁴ başlangıç

¹³⁷⁵ etkilenmiş

¹³⁷⁶ öpücük

¹³⁷⁷ karşılık olarak

¹³⁷⁸ gerçi, her ne kadar

¹³⁷⁹ susma, sessizlik

Bu aralık Râkım'ın aklına Felâtun'un üserâ¹³⁸⁰ hakkındaki reyî¹³⁸¹ gelip ancak uzun uzadıya muhakemâta¹³⁸² zihninde kuvvet kalmamış olduğundan “Haydi oradan hey çılgın! Sen âlemin lezzeti nerede olduğunu nasıl istifa edilebileceğini ne bilirsin? Var bir çapkın tiyatrocu kız yanında kendin esir imişsin gibi ömür sür” diye o hatırayı derhal def etmiştir.

Koca Râkım! Kanepe üzerinde Canan'ın yüzüne baka baka bir iki saatte sonra daldı gitti! Canan bir aralık kendisini yatağa kaldırmak istemiş idi. Ancak tamam henüz dalabildiği hâlde uyandırmayı bir türlü kıyamadığından ve kanepe üzeri dahi oldukça rahat edilebilecek yer olduğundan bu kere dahi kendisi bir müddet efendisi, kardeşi, âşık, muhibbi¹³⁸³ artık hatıra ne gelir ise osu olan zâtın yüzünü doya doya veyahut doyamaya doyamaya temâşâ¹³⁸⁴ ederek badehu¹³⁸⁵ o da kalktı, yüreğinde bin hissiyât¹³⁸⁶ dolu olduğu hâlde¹³⁸⁷ yatağına gitti.

Ertesi sabah Râkım gözlerini açtıkta kendisini kanepe üzerinde ve Canan'ı karşısında buldu. Kızın vakâr¹³⁸⁸ ve temkininde¹³⁸⁹ asla bir tebeddül¹³⁹⁰ yok! Koca Canan hâlâ o Canan. Hâlâ o temkin, hâlâ o vakâr.

Ne zannettiniz ya? Rica ederiz, Canan'ı öyle bir yılışık, aşüfte zannetmeyiniz. Canan sapına kadar kadın, afîf¹³⁹¹, edîb¹³⁹², terbiyeli, nazik¹³⁹³, fatîn¹³⁹⁴ bir kızdır. Şu kadar var ki Dadı Kalfa Râkım'ın yanına geldiği zaman pek güleç bir yüzle gelmiş olduğundan Râkım geceki maceradan dadının haberi olmuş idiğini anlamış idi. Evet dadının haberi olmuştur. Lâkin zannetmeyiniz Dadı Kalfa bunları gözlemiş yahut dinlemiş. Hayır efendim

¹³⁸⁰ esirler

¹³⁸¹ fikir, düşünce

¹³⁸² muhakemeler, değerlendirmeler, düşünceler

¹³⁸³ seven, sevgili

¹³⁸⁴ seyretmek, bakmak

¹³⁸⁵ bundan sonra, sonra

¹³⁸⁶ hisler, duygular

¹³⁸⁷ olarak

¹³⁸⁸ ağırbaşlılık

¹³⁸⁹ ağırbaşlılık, ölçülülük

¹³⁹⁰ değişme

¹³⁹¹ iffetli, namuslu

¹³⁹² terbiyeli, edepli

¹³⁹³ saygılı, nezaketli

¹³⁹⁴ zeki, anlayışlı

hayır! Dadı Kalfa böyle bir alçaklığı kabul eder karı değildir. Canan kendisi haber verdi. Zira dünyada Canan'ın vâlidesi, sırdaşı, her şeyi Dadı Kalfa idi. Efendisiyle olan maceraların hepsini Dadı Kalfa'ya haber verip efendisi mukâbilinde¹³⁹⁵ ne hâl ü harekette bulunacağına dair mezbûreden¹³⁹⁶ aldığı talimata harf-be-harf¹³⁹⁷ riâyet¹³⁹⁸ eder idi. Zaten Râkım'ı bu kadar deli divane edecek terbiye ve tavrın menşei¹³⁹⁹ ne idi ya? Dadı Kalfa elinde büyütmüş olduğu çocuğun her hâlini, her ahlâkını lâyıkiyla bildiği cihetle¹⁴⁰⁰ Canan için öyle bir sûret-i hareket¹⁴⁰¹ tayîn eder¹⁴⁰² idi ki Râkım kızı hiç sevmeyecek olsa bile çâr-nâ-çâr¹⁴⁰³ sevmeye mecbur olacak idi.

Vâkıâ¹⁴⁰⁴ Râkım geceki vakadan Dadı Kalfa'nın haberi olmuş idiğini¹⁴⁰⁵ anladı ama Dadı Kalfa ona dair harf-i vâhid¹⁴⁰⁶ söylemedi ki, Râkım dahi bir şey söyleyebilsin. Yalnız o gün pazartesi olup eğer Kâğıthane'ye gidilecek ise daha o günden tedârikâta¹⁴⁰⁷ bakılmak lâzım geldiğini ihtâr¹⁴⁰⁸ etmiş olduğundan, Râkım dahi tasdik eylemekle Dadı Kalfa işine gitti.

O gün Râkım yine işleriyle meşgul olarak akşam hanesine avdet¹⁴⁰⁹ eylediği zaman dahi, bazı tercüme işleriyle ziyâdece iştigâl¹⁴¹⁰ ederek bir gece evvelki iltihâb¹⁴¹¹ gibi bir ateşe kendisini bütün bütün kaptırmadan geceyi geçirebildi.

Ertesi salı günü Yozefino'nun geleceği akşamın günü olduğundan Râkım kendisince dahi bazı tedârikâtı gördükten ve işlerine taalluku¹⁴¹²

¹³⁹⁵ karşılık olarak

¹³⁹⁶ adı geçmiş olan; Dadı Kalfa

¹³⁹⁷ olduğu gibi, aynen

¹³⁹⁸ uymak, tabi olmak

¹³⁹⁹ kaynak, köken

¹⁴⁰⁰ sebep, neden

¹⁴⁰¹ davranış biçimi

¹⁴⁰² karar vermek, belirlemek

¹⁴⁰³ çaresiz şekilde, ister istemez

¹⁴⁰⁴ gerçi, her ne kadar

¹⁴⁰⁵ haberi olmuş olduğunu

¹⁴⁰⁶ tek bir harf

¹⁴⁰⁷ tedarikler, hazırlıklar

¹⁴⁰⁸ hatırlatmak, uyarmak

¹⁴⁰⁹ geri dönmek

¹⁴¹⁰ meşgul olmak, bir şeyle uğramak

¹⁴¹¹ yanmak, alevlenme

¹⁴¹² ilgi, ilişki

olan mahallere başvurduktan sonra saat dokuz mahalleri Beyoğlu'na gidip Yozefino'yu hanesinde buldu.

- Çünkü Yozefino yalnız ders günleri şâkirdlerine¹⁴¹³ gidip ders günü olmayan günler ise hanesinden dışarı çıkmaz idi-

Râkım - Bonjur dostum!

Yozefino - Bonjur Râkım!

Râkım - Haydi bakalım.

Yozefino - Nereye?

Râkım - Bize! Kâğıthane'ye gitmeyecek mi idik ya?

Yozefino - Ey Kâğıthane'ye sizden mi gidilir?

Râkım - Bu akşamı bizde geçireceğiz. Bizde kalacağız. Yarın sabah erkenden hatta güneş doğmadan evvel deniz üzerinde bulunacağız. Bir şey olduktan sonra bari tamam olsun. Tulûu¹⁴¹⁴ ve gurûbu¹⁴¹⁵ görmeyince nâ-tamam¹⁴¹⁶ kalmaz mı? Mevsim tamam her ikisini görmeye müsait!

Yozefino - Vallahi fena değil ama senin beni yatıracak yerin yoktur a deli çocuk.

Râkım - Canım senin nene lâzım. Ben her şeyi hazırladım.

Yozefino - Pek alâ! Pek alâ! Sen biraz otur. Ben kalkıp giyineyim.

Yozefino kalktı, bir diğer odaya gidip giyinmeye başladı. Râkım ise piyanoyu bilir bilmez tıkırdatıp Yozefino tamam giyindikten sonra kalktılar. Posta Sokağı'ndan aşağı Postahanebaşı'ya inip badehu¹⁴¹⁷ Tophane Caddesi tarikiyle¹⁴¹⁸ yavaş yavaş Salıpazarı'na vardılar. Kapıdan içeriye girdikleri zaman Canan Yozefino'yu görünce kollarını açarak üzerine koştu. Öpüştüler. Yozefino Dadı Kalfa ile dahi merhabalaşıp Râkım, Yozefino ve Canan salonda oturdular. Dadı Kalfa ise levâzımı¹⁴¹⁹ tehyie¹⁴²⁰ ile meşgul olur idi.

¹⁴¹³ öğrenci, talebe

¹⁴¹⁴ güneşin doğuşu

¹⁴¹⁵ batma

¹⁴¹⁶ tamamlanmamış, eksik

¹⁴¹⁷ bundan sonra, sonra

¹⁴¹⁸ yol

¹⁴¹⁹ lazım olanlar

¹⁴²⁰ hazırlama

Saat on bire vardıkta Canan -o zamana kadar Râkım'ın hanesinde ilk defa olmak üzere- rakı takımını salondaki konsolun üzerine koydu. Râkım ilk ka-
dehi Yozefino'ya takdim eylediği zaman, karı yine İstanbul'un rakısı âlemde
en sevicecek işretlerden¹⁴²¹ olduğuna ve kendisinin buna şaraptan ziyâde mey-
li ve rağbeti¹⁴²² bulunduğuna dair bir hayli söz söyleyip ahz u nûş¹⁴²³ eyledi.
Râkım dahi Yozefino'ya peyrev olur¹⁴²⁴ idi. Bunlar müdâveleye¹⁴²⁵ başladıkları
esnada Canan piyano başına geçip en alâ bildiği havaları kemâl-i mahâretle¹⁴²⁶
çalmaya başladı. Râkım o zamana kadar Canan'ın enikonu¹⁴²⁷ piyano çaldı-
ğına tesadüf etmemiş olduğu cihetle¹⁴²⁸ bu sanattaki mahâretini pek ziyâde
buldu. Hatta Râkım Canan'ın enikonu Fransızca söylediğini dahi ders verdiği
sırada anlayamamış iken bu akşam kızın Yozefino ile mükâlemesinde¹⁴²⁹ gös-
terdiği mümâreseye¹⁴³⁰ dahi şaşar idi ya!

Kızın piyanosu bir müddet dinlendikten sonra Yozefino'nun dahi ne-
sesi artmış bulunmakla bu kere çalgı başına kendisi geçti. Aman yarabbi!
Bu akşam karının piyanoda gösterdiği mahareti muhayyirü'l-ukûl¹⁴³¹ idi.
İnsan hesap edecek olsa iki ellerinde on parmağı olan bir adamın bir anda
seksen, yüz kadar sedâya¹⁴³² dokunabilmesine ihtimal veremediği hâlde,
karı bu ihtimali icrâ eylediğinden güya dört eli olup da beherinde¹⁴³³ dahi
onar parmağı bulunduğu zannolunmak istenilir idi.

Koca Canan! Sanki kırk yıldan beri sarhoş meclisinde sâkilik¹⁴³⁴ eder
miş gibi meclis-i işretin¹⁴³⁵ usûlünde isbât-ı vukûf¹⁴³⁶ ederek sâkilik hizme-

¹⁴²¹ alkollü içki

¹⁴²² ilgi ve istek

¹⁴²³ tutup içmek

¹⁴²⁴ uymak, izlemek

¹⁴²⁵ elden ele gezdirmek

¹⁴²⁶ büyük bir maharetle

¹⁴²⁷ iyice, oldukça iyi

¹⁴²⁸ sebep, neden

¹⁴²⁹ karşılıklı konuşma

¹⁴³⁰ yatkınlık, maharet kazanma

¹⁴³¹ akılları hayrette bırakan

¹⁴³² ses

¹⁴³³ her bir

¹⁴³⁴ içki sunan

¹⁴³⁵ içki meclisi

¹⁴³⁶ bilgisini ispat etmek

tinde kusur etmez idi. Yozefino'nun birkaç damladan ibaret gıdasını daima piyanosu yanına götürür ve bu hizmeti efendisine dahi edâ eder¹⁴³⁷ ve efendisi ise Canan elinden aldığı bâdeyi¹⁴³⁸ âdeta ateş içir gibi içir idi.

Bir bezm-i işretin¹⁴³⁹ sûret-i güzerânına¹⁴⁴⁰ dikkat ettiğiniz var mıdır? Var ise görmüşsünüzdür ki bu meclislerde kafalar lâyıkiyla germ olduk-tan¹⁴⁴¹ sonra, erbâbı¹⁴⁴² daima birbirine ibrâz¹⁴⁴³ ve te'min-i muhabbete¹⁴⁴⁴ başlarlar. Şu hâl bu gece Râkım'ın meclisinde dahi olmuş idi ise de Râkım ile Yozefino'nun yek-diğerine¹⁴⁴⁵ olan muhabbetleri¹⁴⁴⁶ zaten tasdik külfetin-den âzâde¹⁴⁴⁷ ve Canan ise buhâr-ı mestîden¹⁴⁴⁸ vâreste¹⁴⁴⁹ olduğundan yalnız Yozefino Canan hakkında olan muhabbetini bir türlü anlatıp tüketemez idi.

Elhâsıl¹⁴⁵⁰ yemek vakti geldi. Yine bu salonda sofra kuruldu. Mâ-hazarı¹⁴⁵¹ kâmilen¹⁴⁵² masa üzerinde cem ederek¹⁴⁵³ sofraya cümlece¹⁴⁵⁴ oturdular. Dadı Kalfa hanelerinde böyle bir cemiyetin in'ikâdından¹⁴⁵⁵ pek ziyâde memnun olur idi ise de yalnız arada işret¹⁴⁵⁶ bulunması biraz canını sıkırdı. Lâkin hiç gözü gibi sevdiği oğlu, efendisi, beyi, paşası yani Râkım'ı kendisinin bu adem-i hoşnudîsinden¹⁴⁵⁷ haberdâr eder mi? Dadı Kalfa zaten büyücek yerlerde ziyafetler savmış bir kadın olduğundan pişirmiş olduğu

¹⁴³⁷ yerine getirmek

¹⁴³⁸ içki, şarap

¹⁴³⁹ içki meclisi

¹⁴⁴⁰ gerçekleşme şekli

¹⁴⁴¹ ortama ısınmak

¹⁴⁴² bir işin ustaları

¹⁴⁴³ ortaya koymak, göstermek

¹⁴⁴⁴ sevgiyi, kanıtlamak üzere dile getirmek

¹⁴⁴⁵ birbirlerine

¹⁴⁴⁶ sevgi

¹⁴⁴⁷ kanıtlanmaya ihtiyacı olmayan şey

¹⁴⁴⁸ sarhoşluk dumanı

¹⁴⁴⁹ kurtulmuş

¹⁴⁵⁰ netice olarak, kısacası

¹⁴⁵¹ hazırın, hazır bulunanlar

¹⁴⁵² eksiksiz şekilde

¹⁴⁵³ toplamak

¹⁴⁵⁴ hep beraber

¹⁴⁵⁵ toplanma, bir araya gelme

¹⁴⁵⁶ alkollü içki

¹⁴⁵⁷ hoşnutsuzluk

yemekler Yozefino'nun nazar-ı rağbetine¹⁴⁵⁸ mazhar¹⁴⁵⁹ olmuş idiler. Kemâl-i iştihâ¹⁴⁶⁰ ile yenildi, içildi. Ba'de't-taâm¹⁴⁶¹ Canan kahveyi dahi sofraya getirmekle, kahveler dahi orada içildi. Nihayet bir saat kadar zaman dahi sofrada başında tek tük yemiş yemek ve dereden tepeden söyleşmek meşguliyetleriyle geçirtilip badehu¹⁴⁶² Yozefino kendisi için hazırlanmış olan Râkım'ın yatağına ve Râkım dahi dadısının odasında serilmiş olan yatağa gitti.

Elbette Canan dahi kendi odasına gitmiştir.

İşte burası musaddak¹⁴⁶³ değil.

Vay ne oldu?

İşte şu oldu:

Canan Yozefino'yu soyundurup yatağına yatırınca kadar yanından ayrılmayacağı der-kâr¹⁴⁶⁴ değil midir ya? Yozefino hâl ü tavrında olan, yani Râkım ile mâcerâ-yı sâbıkından¹⁴⁶⁵ kat'-ı nazar¹⁴⁶⁶ edebilecek olduğu hâlde Canan'ı dahi canı gibi seven bir karı böyle bir hengâmda¹⁴⁶⁷ ondan bin şey sormadan rahat edebilir mi? Binaenaleyh¹⁴⁶⁸ hem soyunur hem de kız ile mücâvebe¹⁴⁶⁹ eder idi.

Yozefino - Kız Canan!

Canan - Efendim!

Yozefino - Sen efendiyi de böyle soyundurursun değil mi?

Canan - Efendim değil mi? Elbet soyunduracağım.

Yozefino - Bari uslu uslu soyunur mu?

¹⁴⁵⁸ teveccüh, takdir etme

¹⁴⁵⁹ nail olma

¹⁴⁶⁰ büyük bir iştahla

¹⁴⁶¹ yemekten sonra

¹⁴⁶² bundan sonra, sonra

¹⁴⁶³ tasdik edilmiş, doğrulanmış

¹⁴⁶⁴ açık, malum, kesin

¹⁴⁶⁵ eski macera

¹⁴⁶⁶ vazgeçmek, alâkasını kesmek

¹⁴⁶⁷ sırada, zamanda

¹⁴⁶⁸ bunun üzerine, bundan dolayı

¹⁴⁶⁹ karşılıklı cevaplaşma

Canan - A! Çocuk mu ki uslu uslu soyunmasın?

Yozefino - Onlar çocuktan beterdir. Çocuklar soyunurken ter ter tepinir. Böyle bıyıklı çocuklar dahi insanın boynuna sarılır.

Canan - (hicâbla¹⁴⁷⁰) Aman ustacığım! Söylediğin şu lakırdıya bak!

Yozefino - Ne söylüyorum? Ayıp bir şey mi söylüyorum?

Canan - Ayıp ya!

Yozefino - Vay! Demek oluyor ki mutlaka uslu uslu soyunmuyor! Soyunsa sen bu lakırdıda hiçbir ayıp görmez idin.

Canan - Canım ustacığım, bana öyle lakırdılar söyleme.

Yozefino - A deli! Kız ne utanıyorsun? O senin efendin değil mi? Ayıp mı zannediyorsun? Siz ikiniz de gençsiniz, güzelsiniz! Eğer uslu uslu soyunmuş olsa o zaman ayıp sayılır.

Canan - Hayır! Bizim efendi pek usludur, mahçuptur.

Yozefino - De bakayım, beni aldatabilir misin? Sanki benim haberim yoktur. Vah çocuk vah! Efendi bana hepsini söyledi. O benden hiçbir sırrını saklamaz. Geçen gece ne kadar ağlamışsınız?

Canan, Yozefino'nun şu son lakırdısı üzerine bir kere işe ehemmiyet vererek az kalmış idi ki râzını¹⁴⁷¹ ibrâz¹⁴⁷² etsin. Lâkin efendisiyle Yozefino arasındaki maceraları bilmediğinden ve kendisi efendisiyle olan muâmelesinin Dadı Kalfâ'dan başka ferd-i âferîdeye¹⁴⁷³ açılması pek büyük ayıp olduğunu itikâd eylediğinden¹⁴⁷⁴, şayet Yozefino kendi ağzını arıyor mütâlaasıyla¹⁴⁷⁵ ketm-i râz¹⁴⁷⁶ etmekte yine sebât gösterdi¹⁴⁷⁷. Evet! Bizim Canan bu kadar ketum¹⁴⁷⁸ bir kız idi, dedi ki:

¹⁴⁷⁰ utanma; gizleme

¹⁴⁷¹ gizli şey, sır

¹⁴⁷² ortaya koymak, göstermek

¹⁴⁷³ insan, herhangi bir kişi

¹⁴⁷⁴ inanmak, doğru olduğunu düşünmek

¹⁴⁷⁵ düşünce, görüş

¹⁴⁷⁶ sır saklamak

¹⁴⁷⁷ kararlılık göstermek, vazgeçmemek

¹⁴⁷⁸ ağzı sıkı, sır saklayan

Canan - Efendi beni kız kardeşi gibi seviyor. Bana hiç sataştığı yoktur. Sana ne demiş ise demiş. Ben sana ne dediğini ne bilirim?

Yozefino - Ah! Hâlınden kimseyi âğâh¹⁴⁷⁹ etmemek gayretinde bulunan âşık Canancığım! Zararı yok kızım, zararı yok! Kâide-i muâşakayı¹⁴⁸⁰ bil-meyen sizin gibi çocukların hâli hep böyledir. Bununla beraber hem seni hem Râkım'ı tebrik ederim. Allah için ikiniz de birbirinize pek lâıyık çocuk-larsınız. Allah yine ikinizi birbirinize bağışlasın. Anladın mı kızım beni! Râkım içli bir çocuktur. Onu sen idare etmelisin! Hüsn-i idare eder¹⁴⁸¹ isen kendine pek kolay bend edebilirsin¹⁴⁸².

İşte Yozefino bu sûretle¹⁴⁸³ Canan'ı istintâk¹⁴⁸⁴ eyledikten sonra yatağına girip biraz da yatak içinde konuşarak badehu¹⁴⁸⁵ kızı yerine gönderdi. Gön-derdi ama bî-çâre Canan'ı yine çend¹⁴⁸⁶ gece evvelki havâss-ı kemâliyle¹⁴⁸⁷ uyanmış olduğı hâlde¹⁴⁸⁸ göndermiş oldu.

Herkes uykuya dalmış, uykusunu gereğı gibi almış olduktan sonra bir de bir aralık sokak kapısı “Çat! Çat” diye çalınmasın mı? En evvel Dadı Kalfa uyandı. Râkım'ı dahi uyandırdı. Meğer kayıkçı Osman amca gelmiş. Saatlere baktılar, saat on. Râkım “Tamam vaktidir, yavaş yavaş hazırlanma-lı” diye kalkıp dadısıyla beraber aşağıya inerek kayığa yerleştirecek eşya-yı Osman amcaya verdikten sonra Canan'ı uyandırmaya gitti, ah! Bu aşk insanı nasıl ihyâ¹⁴⁸⁹ eder bir histir. Serpilip yatmış olan Canan'ı bir hayli temâşâdan¹⁴⁹⁰ sonra sağ elini kızın yüreğı üzerine koyarak badehu ses verdi ve kendisinden evvel yüreğı uyanmış olduğına dikkat eyledi. Hiç dikkat ettiğınız var mıdır? Ah! Bizim dikkat ettiğimiz vardır. Onun için biliriz ki

¹⁴⁷⁹ bilgisi olan, haberdar

¹⁴⁸⁰ aşık olmanın kuralı

¹⁴⁸¹ iyi idare etmek

¹⁴⁸² bağlamak

¹⁴⁸³ şekil, biçim

¹⁴⁸⁴ sorgulayarak söyletmek

¹⁴⁸⁵ bundan sonra, sonra

¹⁴⁸⁶ birkaç

¹⁴⁸⁷ büyük hisler

¹⁴⁸⁸ olarak

¹⁴⁸⁹ canlılık vermek, mutlu etmek

¹⁴⁹⁰ seyretme

pek lezzetli bir tedkîktir¹⁴⁹¹. Zira kalp uyku hâlinde iken pek muntazam ve hafif vurmakta olup uyandığı anda, evvelki hâl-i intizâmının¹⁴⁹² aksine olarak heyecanla uyanmaya başlar. Tecrübe ediniz de bakınız! Hele Canan'ın kalbi gibi bir âşık kalbi olursa var ya!

Canan uyanıp da gece vakti hafif hafif yanmakta bulunan kandilin baygın ziyâları arasında efendisini görünce birden bire ürktü. “Nedir efendim? Ne istersiniz?...” diyebildi. Râkım “Kâğıthane’ye gideceğimizi unuttun mu? Kalk bakalım, ateşi, filânı yak. Yozefino’yu da kaldır da bir sabah keyfi yapalım. Yavaş yavaş da hazırlanınız” demesiyle Canan fırladı, kalktı.

Ne yalan söyleyelim? Doğrusunu söylemek herhâlde daha evlâdır¹⁴⁹³. Ayıp değil a? Bî-çâre kızcağız kalkar iken efendisinin boynuna sarılıp da öyle kalktı. Siz ister iseniz bu hareketi küstahlığa haml ediniz¹⁴⁹⁴. Efendisi kendisini mazur görmüş idi.

Yarım saat geçmedi, evin içinde herkes kalktı. Henüz ateş söylendiği cihetle¹⁴⁹⁵ Canan'ın hazırlayıp salona getirmiş olduğu koca bir mangal uzak-tan nazar edenlere¹⁴⁹⁶ keyif verir idi.

Mangalın bir tarafına kahve güğümü, bir tarafına çay güğümü, bir tarafına akşam gelmiş olan taze inek sütü tenceresi sürüldü. Sigaralar yandı.

Yozefino her ne kadar giyinmeden bir erkek huzuruna çıkmak alafrangada olmadığını nazar-ı dikkate almış¹⁴⁹⁷ idi ise de, Râkım dahi giyinmeden yalnız arkasında bir ince teyyun¹⁴⁹⁸ kürk olduğu hâlde salona çıkmış ve o babta Yozefino’ya söylenmesi lâzım gelen sözleri dahi söylemiş olduğundan herkes gecelik hâliyle ve bir hâl-i mahmûriyetle¹⁴⁹⁹ bulunur idi. Kahve

¹⁴⁹¹ gözlem, inceleme

¹⁴⁹² normal durum

¹⁴⁹³ daha iyi

¹⁴⁹⁴ bir şeye yormak, yorumlamak

¹⁴⁹⁵ sebep, neden

¹⁴⁹⁶ bakmak

¹⁴⁹⁷ göz önünde bulundurmak, dikkat etmek

¹⁴⁹⁸ sîncap

¹⁴⁹⁹ uyuklu bir hal

pişti. Evvelâ birer şekerli kahve içilmek ve badehu¹⁵⁰⁰ her kimin canı sütlü ve sütsüz kahve ve çay ister ise zevkinde muhtâr olmak¹⁵⁰¹ üzere karar verildi ve mucîbince¹⁵⁰² hareket olundu.

Yozefino - (Osmanlıların şu sabah sefasını pek beğenip) Lâkin ne alâ şey!

Râkım - Ne?

Yozefino - Böyle sabahleyin erken kalkıp da şu keyfi yetiştirmek!

Râkım - Hoşunuza mı gitti madam?

Yozefino - Vallahi pek alâ! Ben hemen diyebilirim ki müddetü'l-ömr¹⁵⁰³, sabahtan evvel kalkmamışımdır, ne hoş! Biz biliyoruz ki şimdi bir saat sonra sabah açılacak ve biz de onu göreceğiz. Öyle değil mi?

Râkım - Hem de deniz üzerinde göreceğiz.

Yozefino - Üşümez miyiz ya?

Râkım - Kürkler var, ihrâmlar¹⁵⁰⁴ var, şallar var, paltolar var. Ne üşüyeceğiz? Bâ-husûs¹⁵⁰⁵ ki rom dahi var.

Yozefino - Vallahi pek hoşuma gidiyor. Râkım sana doğrusunu söyleyeyim mi? Türklerin her hâli, Avrupa'nın her hâlinden iyi!

Râkım - Yok madam pek de öyle değil a? Vâkıâ¹⁵⁰⁶ bizde kış mevsiminde her sabah böyle bir zevk etmek olur ama Avrupa'nın da zevkleri fena mıdır ya?

Yozefino - Yalan söylemiyorum. Râkım, vallahi ciddi söylüyorum. Vâkıâ¹⁵⁰⁷ Avrupa'nın dahi eğlencesi çoktur ama “monoton” daima bir siyak¹⁵⁰⁸ üzeredir. Bir kere kışın geceleri uzun olduğu zaman alafranga saat on ikiden yani gece yarısından evvel yatılmaz. Hele saat ikiye kadar da otu-

¹⁵⁰⁰ bundan sonra, sonra

¹⁵⁰¹ istediğini seçmek

¹⁵⁰² gerektirdiği şekilde

¹⁵⁰³ ömür boyunca

¹⁵⁰⁴ örtü

¹⁵⁰⁵ hele, özellikle, en çok

¹⁵⁰⁶ gerçi, her ne kadar

¹⁵⁰⁷ gerçi, her ne kadar

¹⁵⁰⁸ monotonluk, düzenlilik

bulduğu olur ya! Bu hâlde uyandığımız zaman yine ortalığı gündüz olmuş buluruz. Yani demek isterim ki biz tabiatın yalnız bir akşam letâfetinden¹⁵⁰⁹ müstefid¹⁵¹⁰ oluruz. Sabahı o sabahı ki tabiatın uykudan uyanması demektir, o güzel sabahı temâşâdan¹⁵¹¹ hemen daimî sûretle¹⁵¹² mahrum kalırız.

Râkım - Orası öyledir.

Yozefino - Ben hakkımı bilirim de dava ederim. Ben sözümü bilirim de söylerim. Bir kere Türklerdeki şu misafirperverlik Avrupa'da bulunmaz. Murâdım onlar birbirine gitmezler demek değildir. Lâkin sofraları, baloları hep resmî şeylerdir. Herkes hanesine geldi mi, yine kendi familyası halkıyla kalır. Aralıkta bir familya içine misafir gelmiş görölmesi veyahut insanın kendisini başka bir familya içinde görmesi bir büyük teceddüd¹⁵¹³ demektir.

Yozefino dünyasından bi-hakkın¹⁵¹⁴ istifadeyi sever bir kadın olduğu için tab'a¹⁵¹⁵ halâvet-bahş¹⁵¹⁶ olan şeylere pek ziyâde dikkat eder idi. Binaenaleyh¹⁵¹⁷ Avrupa'nın zemâimine¹⁵¹⁸ dair ne söyledi ise hakkını ispat eyledi ve Osmanlılar için o kadar mütenevvi¹⁵¹⁹ ve çok zemâime dair şeyler bula-madı.

İşbu mangal başı âlemi yarım saatten ziyâde sürmüş idi.

Sabahtan evvel deniz üzerinde bulunulmaya karar verilmiş olduğundan herkes giyinmeye kalktı ve mevsim mart evâhiri¹⁵²⁰ olup sabah on ikiden evvelce olmakta bulunmasıyla alelâcele giyinilip iskele başına varıldı.

Osman amcanın kayığı iki çifte, yeni, geniş, güzel bir kayık idi. Yoze-fino ile Dadı Kalfa'yı arkaya oturtarak Râkım dahi Canan'ı ile beraber ön tarafa oturdular. Herkes arkasına birer kürk giymiş ve dizleri üzerine dahi

¹⁵⁰⁹ güzelliik, hoşluk, latiflik

¹⁵¹⁰ faydalanan, istifade eden

¹⁵¹¹ seyretmek, bakmak

¹⁵¹² neredeyse her zaman

¹⁵¹³ yenilenme, yenilik

¹⁵¹⁴ hakkıyla

¹⁵¹⁵ yaratılış

¹⁵¹⁶ tatlılık veren, zevk veren

¹⁵¹⁷ bunun üzerine, bundan dolayı

¹⁵¹⁸ beğenilmeyen durumlar, kötü haller, olumsuzluklar

¹⁵¹⁹ türlü türlü

¹⁵²⁰ sonlar, ahirler

ihram¹⁵²¹ almış olduklarından, sabahın serinliğinden bir güne¹⁵²² şikâyet edilmeye mahal yok idi.

Salıpazarı iskelesinden avara ettiler. Ortalık yere açıldıkları zaman Üsküdar üzerinden şafak yeri dahi ağarmaya başlamış idi. Bunlar yavaş yavaş çektirerek maahazâ¹⁵²³ henüz güneşin eşî'a-i mütekaddimesi¹⁵²⁴ ufuk altından cevî-i âsumâna¹⁵²⁵ doğru fırlar iken bunlar iki köprüyü dahi geçip kendilerini Tersane Körfezi'nde buldular. Hele güneşin ilk şu'âı, bu saadet ve bahtiyarî¹⁵²⁶ ile yüklü bulunan kayığı ta Sütluçe önlerinde yakalayabilmiş idi.

Vay o sabahın letâfeti¹⁵²⁷ ne letâfet idi! Vay o letâfet Yozefino'yu ne memnun eylemiş idi. Ya Canan'ı, ya Canan'ı! Koca Râkım! Salıpazarı'ndan çıktı çıkalı belki Canan kendisine birkaç yüz sual sormuş olduğu hâlde, her sualine cevap vermekten geri durmayarak kızı hoşnut eder ve alelhusus¹⁵²⁸ her cevabını dahi "Canım!... Yavrum!... Kuzum!..." gibi muhabbet¹⁵²⁹ temîn eden¹⁵³⁰ kelimâtla¹⁵³¹ karıştırarak verdikçe yalnız Canan'ı değil, Dadı Kalfa'yı ve Yozefino'yu dahi ihyâ¹⁵³² etmiş olur idi.

Yozefino - Vallahi Râkım, tabiat¹⁵³³ sahibi bir çocuksun! İnsansın! Bah-tiyarsın, mesutsun!

Râkım - Hamd olsun bahtiyarım, mesudum. Lâkin insaniyetimi böyle iftihar ile ortaya koyacak kadar bulamıyorum.

Yozefino - Hâl-i saâdetinden¹⁵³⁴, insaniyetin daha büyüktür, daha çok-tur! Bâ-husûs¹⁵³⁵ ki saadet insan içindir. Tabiat sahibi olan içindir.

¹⁵²¹ örtü

¹⁵²² herhangi bir şekilde

¹⁵²³ bununla birlikte

¹⁵²⁴ ilk ışıklar, ilk aydınlıklar

¹⁵²⁵ gökyüzü

¹⁵²⁶ mutluluk

¹⁵²⁷ güzellik, hoşluk, latiflik

¹⁵²⁸ özellikle

¹⁵²⁹ sevgi

¹⁵³⁰ gösteren, belirten

¹⁵³¹ kelimeler

¹⁵³² mutlu etmek, memnun etmek

¹⁵³³ karakter, kişilik

¹⁵³⁴ mutluluk hâli

¹⁵³⁵ hele, özellikle, en çok



Râkım - İltifat yine çoğaldı. Lâkin sebebi?

Yozefino - Sebebi şu ki böyle bir seyahat lezzeti, Avrupa'nın hiçbir tarafında tanınmamış olduğunu dava edebilirim. İstanbul ahalisinin içinde de yüzde birisi bu seyahati düşünememiştir, zannederim.

Râkım - Pek doğrudur. Lâkin bunda bizi bu kadar methe bir değer göremiyorum. Sabahı Allah teşkil ediyor, bu denizi, bu mevkii de o yaratmış. İnsanların terakkiyât-ı medeniyyesi¹⁵³⁶ seyahatimiz için şöyle bir de kayık vücuda getirmiş. Bunların hepsi kadri bilinecek nimetlerdir. Bundan sonra kendimizi düşünelim. Bana senin gibi bir dost, Canan gibi bir arkadaşı, Dadı Kalfa gibi bir de vâlide vermiş. Bu nimetlere dahi zamîme¹⁵³⁷ olmak üzere bu gün, şu âlemi, şu seyahati, şu sefayı icrâ etmek neye mütevakki¹⁵³⁸ ise onu iki saatte kazanabilecek kuvvet de verdi. Artık bu kadar nimetler elde olup zevkini çıkarmaz ise beni adam yerine bile koymamalıdır.

Yozefino - İşte bu muvaffakiyetinden¹⁵³⁹ dolayı seni tebrik ederim ya? Hele bu muhâkemen¹⁵⁴⁰ yok mu? Vallahi Râkım kayıkçılardan utanmamış olsam kalkıp seni ağzından öper idim.

Canan, Yozefino'dan bu sözü işitince birdenbire karının yüzüne baktı ise de yine derhal kendisini toplayıp renk vermedi. Lâkin Râkım'ın sûret-i muhâkemesi¹⁵⁴¹ üzerine onun dahi efendisine muhabbeti¹⁵⁴² birkaç kat daha artmış ve muhabbetinden ötürü Râkım'a sokula sokula kucağına çıkmak mertebesine gelip binaenaleyh¹⁵⁴³ kayığın dengi bozulmuş olduğundan, Osman amca "Küçük hanım! Küçük hanım! Sen biraz arkana dayanır mısın?" diye Canan'ın muvâzenesini¹⁵⁴⁴ doğrultmuş idi.

Sabahleyin esen nesîm¹⁵⁴⁵ etrafın misk gibi kokusunu getirdiği esnada bizim cemaat dahi Çoban Çeşmesi'ne varmışlar idi. Orada Râkım'ın aklına ne gelse iyi? Bakınız ne geldi. Yozefino'ya:

¹⁵³⁶ ilerlemeler, yükselişler

¹⁵³⁷ ek, ilave

¹⁵³⁸ bir şeye bağlı olan

¹⁵³⁹ amaca ulaşma, başarıma

¹⁵⁴⁰ değerlendirme, düşünce

¹⁵⁴¹ düşünce şekli

¹⁵⁴² sevgi

¹⁵⁴³ bunun üzerine, bundan dolayı

¹⁵⁴⁴ denge

¹⁵⁴⁵ hafif esinti, hoş giden rüzgar

Râkım - Hey! Bana bak! Sabahleyin seyahate çıkmamış hanım, İstanbul'un zevkini tatmamış hanım! Aklıma ne geldi bilir misin?

Yozefino - Mutlaka yine iyi bir şey gelmiştir.

Râkım - Bence iyi ama sizcesini bilmem.

Yozefino - Ne geldi bakalım?

Râkım - Benim canım henüz sağılmış taze koyun sütü içmek istiyor. Yapar mısınız?

Yozefino - Mümkün mü ya?

Râkım - Niye mümkün olamayacak? Senin canın da istiyor mu? Sen onu söyle!

Yozefino - Niye istemez?

Râkım - (kayıkçıya) Osman amca! Benim aklıma ne geldi biliyor musun?

Osman amca - Ne geldi efendim?

Râkım - Şu civarda hani ya demek istiyorum ki, ötede Alibey Deresi boyunda mı olur, nerede olur bir mandıra bulsak da taze süt içsek.

Şu teklif kayıkçının canını sıkmış zannedersiniz ya? Artık Çoban Çeşmesi'ne geldikten sonra geriye dönmek vâkıâ¹⁵⁴⁶ can sıkı bir şeydir. Ancak Osman amcanın canını sıkamaz, bâ-husûs¹⁵⁴⁷ Râkım'ın komşusu olup çocuğun her hâlini alâ bilir. Binaenaleyh¹⁵⁴⁸ Osman amca bilâ-tereddüt¹⁵⁴⁹:

Osman amca - Pek alâ olur efendim! Niçin olmasın? Kayık altımızda değil mi? Kolda da kuvvet çok! Dolaşır dolaşır da canımız sıkılır ise Eyüp Sultan'a kadar gideriz.

Râkım - Aferin Osman amca!

Osman amca - Sen Osman amcanın sakalında kır görüp de ihtiyar olmuş mu zannediyorsun? Buradan başlasam, soluğu Beykoz'da alırım.

¹⁵⁴⁶ gerçekten

¹⁵⁴⁷ hele, özellikle, en çok

¹⁵⁴⁸ bunun üzerine, bundan dolayı

¹⁵⁴⁹ tereddütsüz şekilde

Râkım - Koluna kuvvet Osman amca!

Herif hem şu lakırdıyı söylemeye hem de sol kürekleri sıya¹⁵⁵⁰ ederek, sağ küreklerle üstüne almaya başlayıp kayığı çevirdi. Alibeyköyü'nün deresi ağzında bir mandıraya rast geldiler ki koyunları henüz sağılmış oldukları cihetle¹⁵⁵¹, sürü dahi hâlâ orada idi.

Canan ile Yozefino koyunları ve kuzuları uzaktan seve seve bir kaldılar. Râkım mandıracıyı çağırıp birkaç çamçak taze süt getirtti. Kana kana içtiler. Kayıkçıların her biri, iki üç adamın içeceği kadar içtiğini mülâhazadan¹⁵⁵² uzak tutmamalıdır.

İşte ondan sonra tekrar yola düzülüp bu kere Çoban Çeşmesi'ni dahi geçerek âdetâ çağlayanlar yanına kadar sokuldular. Eşyayı karaya çıkarıp bir ağacın altına şilteleri yaydılar.

Şimdi biz Kâğıthane âleminin bundan ötesini “Akşama kadar pek alâ eğlenip avdet¹⁵⁵³ eylediler” diye kesebiliriz. Lâkin nemize lâzım? Her şeyi kısa kesecek olduktan sonra koca bir ciltten ibaret hikâyeyi bir sahifede¹⁵⁵⁴ dahi zikredebilir idik. Bâ-husûs¹⁵⁵⁵ ki böyle sabahtan gidip de akşama kadar Kâğıthane'de oturanlar öyle akşama kadar zevk edivermekle ömür geçiremezler.

Osman amca biraz tiryakice olduğu için hemen bir ateş şenlendirmiş idi. Bu ateş zaten bizim cemaate dahi lâzım idi ya. Kahveler sürüldü, pişti, içildi. Badehu¹⁵⁵⁶ Râkım ve Yozefino koca Canan'ı dahi yanlarına alarak sıra ağaçlar altından çayırı yukarıya doğru gezmeye çıktılar. Zavallı Canan ne kadar olsa çocuk değil mi? Kendisini bir şairin hayali kadar geniş çayır içinde görünce şevk ve şetâreti¹⁵⁵⁷ dahi o nispette tevessü¹⁵⁵⁸ ederek sıçramak koşmak hevesine düşmüş idi. Hatta bazı bahaneler ile aralıkta bir bu çocukluk muktezâsını¹⁵⁵⁹ icrâ dahi eder idi. Yozefino kızda olan bu hevesin farkına vararak:

¹⁵⁵⁰ geriye çekmek

¹⁵⁵¹ sebep

¹⁵⁵² düşünme, göz önünde bulundurma

¹⁵⁵³ geri dönmek

¹⁵⁵⁴ sayfa

¹⁵⁵⁵ hele, özellikle, en çok

¹⁵⁵⁶ bundan sonra, sonra

¹⁵⁵⁷ şenlik, neşe

¹⁵⁵⁸ büyüme, genişleme

¹⁵⁵⁹ çocukluk sebebiyle ortaya çıkan durum

Yozefino - Canan! Sen beni tutabilir misin?

Canan - (sevinerek) Tutarım zâhir¹⁵⁶⁰.

Râkım - (işin farkına varıp) Hayır tutamazsın. Haydi bakalım koşunuz.

Yozefino koşmaya başladı. Canan arkasından koştu. Yılankavî¹⁵⁶¹ yalınmacalar, şaşırtmalar ile kızı bir hayli koşturdu. O kadar ki ikisinin dahi nefesi nefesini takip etmeye başlayıp yüzleri kıpkırmızı oldu. Badehu Râkım'ın yanına gelip üçü birleştiği zaman Yozefino yavaşça “Çocuğu eğlendirdim ama kendimi de yordum” dedi.

Şu çayır seyahati şüphesiz bir saat kadar devam eyledi. Ondan sonra yerlerine geldiler. Saat ikiyi bulmuş idi. Zaten erkence kalktıkları cihetle¹⁵⁶² içleri bayıldığından birer miktar kahvaltı ettiler. Kâğıthane mevkiinin güzelliğine ve sabahı denizde ettikleri isabet olduğuna dair sözler kahvaltıdan sonraya kadar devam eylediği gibi, ondan sonra dahi Canan'ın t'êmin-i memnûniyyet¹⁵⁶³ yolunda söylediği sözler dinlenmiştir.

O gün Kâğıthane'de hemen hiç kimse yok idi. Saat beşe vardığı hâlde yalnız bir Ermeni familyası takımı gelmiş olup bu dahi ta çayırın üst başında mesken tutmuş idi. Yozefino kitarasını beraber getirmedigine izhâr-ı nedâmet¹⁵⁶⁴ eyledi. Ağzından bazı şeyler okudu ise kitara olmadıktan sonra bir zevkini çıkaramayıp öyle yerde ise mevkiin letâfeti¹⁵⁶⁵ der-kâr¹⁵⁶⁶ olduğu ve insan etrafı bi-hakkın¹⁵⁶⁷ temâşâyâ¹⁵⁶⁸ himmet¹⁵⁶⁹ edecek olsa kendisini akşama kadar değil, hatta bir hafta bile işgal edecek güzellikler bulacağı der-kâr¹⁵⁷⁰ iken insanın yine tekrar eğlence araması cibillet-i insaniyye muktezâsından bulunduğu cihetle¹⁵⁷¹ bizim cemaat dahi eğlence aramaya

¹⁵⁶⁰ şüphesiz

¹⁵⁶¹ dolambaçlı, yılan gibi

¹⁵⁶² sebep

¹⁵⁶³ memnuniyeti vurgulamak, göstermek

¹⁵⁶⁴ pişmanlık göstermek

¹⁵⁶⁵ güzellik, hoşluk, latiflik

¹⁵⁶⁶ açık, malum, kesin

¹⁵⁶⁷ hakkıyla

¹⁵⁶⁸ seyretmek, bakmak

¹⁵⁶⁹ içten gelen istek ve heves

¹⁵⁷⁰ açık, kesin, malum

¹⁵⁷¹ insan yaradılışının getirdiği bir şey olması sebebiyle

başladılar. İlk eğlence, artık oldukları yeri istilâ eden güneş kızdırmaya başlamış olduğundan ağacın öbür tarafına tebdîl-i mekân¹⁵⁷² etmek oldu. Dadı Kalfa'nın ihtârî¹⁵⁷³ üzerine her biri bir şeyin ucuna yapışarak eşyayı naklettiler. Gölge altına geldikten sonra bulunan eğlence ise Canan'a bazı Fransızca şarkıların güftelerini ezberletmek oldu. Ne zekâ? On beş yirmi beyit bir şarkıyı, kız on beş yirmi dakikada -hem de bir daha unutmamak üzere- ezber eder idi.

Bu eğlence dahi bir saat kadar devam edip saat altı buçukta kuşluk taâmını¹⁵⁷⁴ yemeye davrandılar. Râkım'ın ihtârî ve Yozefino'nun kabulü üzerine taâm altına ikişer kadeh rakı çekildi. Badehu¹⁵⁷⁵ Dadı Kalfa'nın hazırlamış olduğu söğüş ve yalancı dolma ve helva ve kuru köfte ortaya çıkıp kayıkçıların hissesi dahi ayrıldı. Güle oynaya yenilen yemek bir saat kadar mümted olmuş¹⁵⁷⁶ idi. Bunlar yemekte iken bir kayık halkı daha önlerinden geçip Çağlayanlar yanında kayıktan çıkarak çayırın ta ortalık yerine kadar gittiler. Orada süknâ¹⁵⁷⁷ ittihâz¹⁵⁷⁸ ettiler.

Bade't-taâm¹⁵⁷⁹ havanın dahi ısınması üzerine galebe¹⁵⁸⁰ etmeye başlayan uyku nihayet galip gelerek Dadı Kalfa'dan mâadâ üçü oldukları yeri dahi basmış olan güneşten kaçıp ağacın diğer tarafındaki gölgesine tebdîl-i mekân eyledikten sonra şilteler üzerine uzandılar, uyudular. Koca Dadı Kalfa! Onun için âlemde Râkım Efendi'nin eğlenebilmesinden büyük zevk mi olur? Çocukların sabahtan beri sürmüş oldukları ömür kendi canına dahi can katmış idi.

Uykudan kalktıkları zaman saati on olmuş buldular. Çayır içine doğru bir seyahat daha tertîb ederek beri tarafta Dadı Kalfa eşyayı kayığa yerleştirmiş idi. On birde avdet¹⁵⁸¹ eyledikleri zaman kayığı dahi âmâde¹⁵⁸² buldular.

¹⁵⁷² yer değiştirme

¹⁵⁷³ uyarı

¹⁵⁷⁴ yemek

¹⁵⁷⁵ bundan sonra, sonra

¹⁵⁷⁶ bir süre boyunca devam etmiş olmak

¹⁵⁷⁷ oturacak yer

¹⁵⁷⁸ karar vermek, bir şey olarak saymak

¹⁵⁷⁹ yemekten sonra

¹⁵⁸⁰ bastırmak, üstün gelmek

¹⁵⁸¹ geri dönmek

¹⁵⁸² hazırlanmış

Bindiler. Gayet ağır kürek çekmek üzere on bir buçukta Azapkapı'sına yanaşıp Yozefino'yu oraya çıkardılar. Zira Râkım o gece dahi kendilerinde kalmasını rica etmiş idi ise de Yozefino ertesi gün için işi olduğundan bahisle itizâr¹⁵⁸³ eylemiş idi. Onlar ise ezana on dakika kalarak tamam Tophanede önlerinde bulunup güneşin son ziyâları Üsküdar'ın ne kadar camı varsa cümlesini nûr-ı zerrîne¹⁵⁸⁴ gark etmiş¹⁵⁸⁵ olması sûret-i latîfesini¹⁵⁸⁶ dahi temâşâ¹⁵⁸⁷ ederek tamam ezanı çeyrek geçiyor idi ki bunlar hanelere vâsıl¹⁵⁸⁸ oldular.

¹⁵⁸³ özür dilemek

¹⁵⁸⁴ altın gibi parıltı, ışıık

¹⁵⁸⁵ batırmak, boğmak, kaplamak

¹⁵⁸⁶ güzellik biçimi, hoşluk şekli

¹⁵⁸⁷ seyretmek, bakmak

¹⁵⁸⁸ ulaşan



Sekizinci Bâb

Râkım'ın icrâ eylediği Kâğıthane âlemini beğendiniz mi? Şu sualimizi Rabes görmeyiniz. Zira bu sûretle¹⁵⁸⁹ edilen teferrücleri¹⁵⁹⁰ çok kimse-ler beğenmez. İnsanoğlunun ahvâl-i¹⁵⁹¹ mahsûsasını¹⁵⁹² tedkîk ve muayene etmiş¹⁵⁹³ iseniz sözümüzü tasdîk ve kabul edersiniz. Cibillet-i beşeriyye iktizâsındandır¹⁵⁹⁴ ki insan kendi saadet-i hâlinden¹⁵⁹⁵ yalnız kendisi haberdar olmasıyla kanaat etmez. Herkesi dahi haberdar etmek ister. Hatta bir adam fi-nefsü'l-emr¹⁵⁹⁶ mesut değil ise bile halka kendi saadet-i hâlini inandırmak için hilekârlığı ve yalancılığı dahi irtikâb¹⁵⁹⁷ eder. Cibillet-i beşeriyyenin bu iktizâsı âdetâ umumî gibi bir şey olduğundan o kadar nazar-ı ehemmiyyete¹⁵⁹⁸ çarpmaz ise de beş liralık bir saate, yirmi beş liralık veyahut daha ziyâde bir paha etmek üzere elmaslı kordon takmak gibi nümâyişler¹⁵⁹⁹, bu cibilletin¹⁶⁰⁰, en adi mertebesinin icâbâtındandır¹⁶⁰¹. Haydi bakalım düşünelim:

¹⁵⁸⁹ şekil, tarz, biçim

¹⁵⁹⁰ gezinti

¹⁵⁹¹ haller

¹⁵⁹² hususi hâller

¹⁵⁹³ inceleyip gözden geçirmek

¹⁵⁹⁴ insan yaratılışının getirdiği şey

¹⁵⁹⁵ mutluluk hâli

¹⁵⁹⁶ özünde, hakikatte

¹⁵⁹⁷ bir işe kalkışmak, girişmek

¹⁵⁹⁸ dikkat nazarı

¹⁵⁹⁹ gösteriş, görünüş, gösteri

¹⁶⁰⁰ yaratılış

¹⁶⁰¹ icap eden şeyler

Vâkıâ¹⁶⁰² saat insan için lüzumlu bir âlettir. Köstek neye lâzımdır? Saati muhafazaya lâzım olduğuna göre bu işi bir kaytan¹⁶⁰³ dahi görebilir. Hayır! İş öyle değil. İnsanoğlu ister ki kendisinde yalnız saatini muhafaza için istimâl¹⁶⁰⁴ edeceği kaytanın yirmi beş altın kıymeti olacak kadar servet bulunduğunu âlem görsün. Ya bu gösteriştan meram?¹⁶⁰⁵

İşte dedik ya! Lezzeti o yolda olduğu içindir. Şimdi siz şu en aşağı dereceden bed¹⁶⁰⁶ eyleyiniz de kendisini Karunzâde göstermek için bilâmûcib¹⁶⁰⁷ türlü türlü kızb¹⁶⁰⁸ ve dürûğlara¹⁶⁰⁹ mecburiyet görmek derecelerine kadar hep birer birer göz gezdiriniz. Biz işin şu cihetine¹⁶¹⁰ de bir nazar¹⁶¹¹ atfedelim: Şu cibilletin¹⁶¹² bir muktezâsı¹⁶¹³ demek değil midir ki umum indinde seyrangâha¹⁶¹⁴ gitmekten maksat kır, sahrayı¹⁶¹⁵, açıklığı, çimenleri, çiçekleri görmek olmaktan ziyâde, halkı görmek yahut daha doğrusu halka kendisini göstermek matlûb¹⁶¹⁶ olduğundan bir seyir mahallinde an-akall¹⁶¹⁷ yirmi bin nüfus bulunur. Beş altı yüz, belki bin arabanın tozu toprağı içinde boğulmaktan ziyâde bir ağaç altında oturulmaktan ise on adım buud¹⁶¹⁸ ile etrafında bulunanlara kendisini teşhîr etmekten ne zevk hâsıl¹⁶¹⁹ olacağı etraflıca düşünülecek olsa insanın seyir mahallerine buğz edeceği¹⁶²⁰ gelir. Lâkin bu sûret-i tenezzühün¹⁶²¹ erbâbı öyle değildir. Onlar seyir mahalli-

¹⁶⁰² gerçi, her ne kadar

¹⁶⁰³ ip

¹⁶⁰⁴ kullanma

¹⁶⁰⁵ maksat, amaç

¹⁶⁰⁶ başlama

¹⁶⁰⁷ gereksiz bir şekilde

¹⁶⁰⁸ yalan

¹⁶⁰⁹ yalan

¹⁶¹⁰ yön

¹⁶¹¹ göz atma, bakma

¹⁶¹² yaratılış, huy

¹⁶¹³ icap eden şey, bir şeyin gereğı olan

¹⁶¹⁴ gezinti yeri

¹⁶¹⁵ kır

¹⁶¹⁶ talep edilen, istenilen

¹⁶¹⁷ en azından

¹⁶¹⁸ uzaklık, aralık

¹⁶¹⁹ meydana gelen, ortaya çıkan

¹⁶²⁰ sevmemek, kin duymak

¹⁶²¹ gezinti tarzı



ne gittikleri zaman mevkiin letâfetini¹⁶²² filânını düşünmezler ve birbiriyle o bâbda¹⁶²³ mücâvebe¹⁶²⁴ eyledikleri zaman dahi bunu söylemezler. Yalnız kalabalık var mı idi yok mu idi onu düşünüp onu söylerler. Seyir mahallini pek ziyâde beğendikleri gün “Aman geçen gün Kâğıthane’yi görmeli idi Mahşerullah! Kavim! Kavim! Kimler yok! Kimler yok!” diye izhâr-ı hayret¹⁶²⁵ ederler.

İşte ahvâl-i umûmiyye¹⁶²⁶ şundan ibaret olduğu cihetle, Râkım’ın icrâ eylediği Kâğıthane âlemi beğenilip beğenilmediğini sual eyledik. Eğer onu beğenmediniz ise şu sûretle¹⁶²⁷ icrâ edilmiş olan bir Kâğıthane âlemini olsun bakalım beğenir misiniz?:

Bir cuma günü hem de Kâğıthane’nin en kalabalık olduğu cuma günlerinden birisi idi ki, Kâğıthane çayırı üzerinde birkaç bin gözün eş’â-i enzârî¹⁶²⁸ bir nokta üzerinde cem olmuş¹⁶²⁹ idi.

O noktada ne var idi?

Gayet mükellef¹⁶³⁰ iki atlı bir kupa. İçinde de gayet mükellef bir madam. Ama mükellef dediğinize dikkat lâzımdır. Öyle sâir¹⁶³¹ madamlar gibi mükellef değil. Sâir madamlarla elmas, inci filân gibi ziynetler biraz seyrekçe görülür. Bu madam elmas ve inci içine gark olmuş¹⁶³² idi. Arabanın önünde birisi Ulah¹⁶³³ müzikası, diğeri dahi yerli ince çalgı olmak üzere iki takım çalgı ki beheri¹⁶³⁴ ikişer üçer takımının ittihâdından¹⁶³⁵ teşekkül eylemiş¹⁶³⁶ olduğu, beherinin on beşer yirmişer kişiden müretteb¹⁶³⁷ olmasıyla anlaşılır idi.

¹⁶²² güzellik, hoşluk, latiflik

¹⁶²³ konu

¹⁶²⁴ karşılıklı konuşma, cevaplaşma

¹⁶²⁵ hayret gösterme

¹⁶²⁶ genel durumlar

¹⁶²⁷ şekil, tarz, biçim

¹⁶²⁸ bakışların ışıkları

¹⁶²⁹ toplanmış

¹⁶³⁰ süslü, gösterişli

¹⁶³¹ başka, diğer

¹⁶³² batmış, boğulmuş

¹⁶³³ Roman

¹⁶³⁴ her biri

¹⁶³⁵ birleşme

¹⁶³⁶ meydana gelmiş

¹⁶³⁷ düzenlenmiş, tertip edilmiş, meydana getirilmiş

Bu temâşâgâhın¹⁶³⁸ bir tarafında dahi beş altı kadar efendiler iskemlelere oturmuş, dondurmalar, kurabiyeler neler! Neler! Tepsi tepsi gelir ve evvel emirde arabaya uğrayıp oranın hissesini bıraktıktan sonra, beylere takdim olunur idi. Çalgıların çalacakları makâmât¹⁶³⁹ alaturka ise beyler tarafından ve alafranga ise araba cânibinden¹⁶⁴⁰ kumanda edilip emrolunan hava ber-vech-i matlûb¹⁶⁴¹ icrâ edilmiş ise havadan bir lira uçar ve tamam¹⁶⁴² çalgıcıların ortasına düşer idi ki bu hâlde yakın bulunan hutût-ı şua'-ı enzâr¹⁶⁴³ dahi liranın cevvi-i hevâda¹⁶⁴⁴ çevirdiği kavise tebaiyetle¹⁶⁴⁵ tekavvüs¹⁶⁴⁶ eder idi.

Arabadan etrafa şaşa'a-endâz-ı letâfet¹⁶⁴⁷ olan handelere¹⁶⁴⁸ mukâbil¹⁶⁴⁹ beyler tarafından dahi latif ahlar pervâz eyler¹⁶⁵⁰ ve işte şu sûretle¹⁶⁵¹ sâha-i âlemde¹⁶⁵² nâm ü şân bırakılır idi. Bu hâl bir buçuk iki saat kadar devam eyledikten sonra madam arabasını yürütüp arkası sıra dahi gayet güzel, genç, süslü, bir bey alâ bir ata binerek revân oldu¹⁶⁵³ ve herkesin nazarı¹⁶⁵⁴ bunları bir hayli mesafeye kadar teşyî eyledikten¹⁶⁵⁵ sonra beylerin bakiyyesi¹⁶⁵⁶ "Aşk olsun herif avuç avuç lira saçıyor, ama prensvari¹⁶⁵⁷ eğleniyor a?" dediler.

Nasıl bu âlem matlûba¹⁶⁵⁸ tevâfuk¹⁶⁵⁹ eyledi mi? İşte bunu yapan dahi bizim Felâtun Bey idi. Bu teferrücün¹⁶⁶⁰ menşei¹⁶⁶¹ni dahi size haber verelim mi?

¹⁶³⁸ gezinti ve eğlence yeri

¹⁶³⁹ makamlar

¹⁶⁴⁰ taraf, yön

¹⁶⁴¹ istenildiği gibi, istenildiği üzere

¹⁶⁴² tam, tam olarak

¹⁶⁴³ bakış ışıklarının çizgileri

¹⁶⁴⁴ hava boşluğu, hava

¹⁶⁴⁵ birbirini takip ederek, düzenli bir şekilde

¹⁶⁴⁶ kavislenme, eğilme

¹⁶⁴⁷ şaşaalı güzellik

¹⁶⁴⁸ gülüş

¹⁶⁴⁹ karşılık, bedel

¹⁶⁵⁰ uçmak

¹⁶⁵¹ şekil, biçim, tarz

¹⁶⁵² dünya üzerinde

¹⁶⁵³ yürümek, gitmek

¹⁶⁵⁴ bakış

¹⁶⁵⁵ uğurlamak, yolcu etmek

¹⁶⁵⁶ geride kalan

¹⁶⁵⁷ prens gibi

¹⁶⁵⁸ istenilen, aranan

¹⁶⁵⁹ uygunluk

¹⁶⁶⁰ gezinti

¹⁶⁶¹ köken, çıkış yeri, sebep

Bir gece nasılsa Felâtun Bey'in oyunda zarı müsâade etmez¹⁶⁶². Zira beş on gün var idi ki zarı hep müsait gider idi. Maşukası¹⁶⁶³ matmazel Polini ibrâm ve ilhâh¹⁶⁶⁴ etmemiş olsa idi belki birkaç günler için oyuna fâsıla¹⁶⁶⁵ verir idi. Lâkin Matmazel Polini mutlaka oyun salonunda bulunup -lisânından sâdır¹⁶⁶⁶ olduğu vechle- Felâtun Bey'in metresi olmak iftiharını herkese göstermek istediğinden onun ibrâmı üzerine devama mecburiyet görür idi. Zarı müsâade etmediğini haber verdiğimiz gece ise filvâki¹⁶⁶⁷ asla müsâade etmeyip ancak Polini tarafından edilen teşvikât¹⁶⁶⁸ üzerine avuç avuç altın basmaktan yine geri durmaz idi.

İhtisâr-ı kelâm¹⁶⁶⁹ o gece yedi yüz lira kadar ziyan gördü.¹⁶⁷⁰ Bu zararın acısı burnunu zırlatmış olduğundan daire-i mahsûsalarına¹⁶⁷¹ geldikleri zaman Felâtun maşukasına bayağı çehreyi astı ve bu ziyana kendisi sebep olduğunu işrâb¹⁶⁷² eder sözler dahi söyledi.

Polini - Bak şu maymuna bir kere! İşmi'zâzlı¹⁶⁷³ şebek!.... Kazandığın geceler kendi maharetinle kazanıyor idin. Kaybettiğin gecelerin ziyanını da yine kendi talihsizliğine niçin haml¹⁶⁷⁴ etmiyorsun?

Felâtun - İyi ama canım, bir haftadan beri ziyan iki bin liraya vardı.

Polini - Bak şu para canlı, aç gözlü musibete¹⁶⁷⁵! Vardı ise benim cebime girmede ya? Sen Baden Baden'de (Almanya'da pek çok kumar oynanmakla meşhur bir yerdir) olsan ne yapacaksın? Zarar, kârın¹⁶⁷⁶ öz kardeşidir. Bugün kaybettin ise yarın kazanırsın.

¹⁶⁶² yardım etmek, elverişli olmak

¹⁶⁶³ sevgili, sevilen

¹⁶⁶⁴ ısrar etmek

¹⁶⁶⁵ ara

¹⁶⁶⁶ çıkan, meydana gelen

¹⁶⁶⁷ hakikaten, gerçekten

¹⁶⁶⁸ teşvikler

¹⁶⁶⁹ sözün kıyası

¹⁶⁷⁰ kaybetmek, zarar etmek

¹⁶⁷¹ hususi daire

¹⁶⁷² ima etme, dolaylı yoldan gösterme

¹⁶⁷³ suratı asık, üzgün

¹⁶⁷⁴ yüklemek, bir şeye yormak

¹⁶⁷⁵ dert, sıkıntı, bela

¹⁶⁷⁶ iş, amel

Felâtun - Ben sana kazanamam demiyorum. Fakat benim tedbiri-mi¹⁶⁷⁷ bozan sensin. Sen beni kendi hâlime bırak. Ben oyunun zamanını sûretini¹⁶⁷⁸ bilirim.

Polini - (gayet hiddetle) Ya! Seni ben mi iğfâl ediyorum?¹⁶⁷⁹ Pek alâ! Pek alâ! Bundan sonra seni benim gibi muğfil¹⁶⁸⁰ bir karı iğfâl etmesin. Kendi-ne başka bir eş ara efendim. Ben de kendisini iğfâl etmeyeceğim derecede kendime bir eş bulabilirim!

Karı bu sözü söyleyip başını pencere tarafına çevirmiş ve kendi aşkıyla çıldırmak derecesine gelen Felâtun derhâl ettiğine nedâmetle¹⁶⁸¹ amana düşmüş ise de kabahatini, kusurunu, küstahlığını, edepsizliğini nihayet eşekliğini itiraf eylediği hâlde dahi Matmazel Polini hazretlerinin nazar-ı merhamet ve şefkatlerini¹⁶⁸² celb¹⁶⁸³ edebilmeye muvaffak olamamıştır.¹⁶⁸⁴

Acaip! Bu kadara kadar ha!

Evet! Eğer alafranga âleminin bu gibi ahvâlinden¹⁶⁸⁵ malûmâtınız¹⁶⁸⁶ yok ise size o malûmâtı da verelim:

Efendim bir alafranga adam bir Frenk kıızıyla muâşakayı¹⁶⁸⁷ kızıştırıp karı herifi lâyıkiyla bend¹⁶⁸⁸ ettiğini görünce araya böyle bir dargınlık sokar. Zira aşkı bir kat daha kızıştırmak ve zımnında¹⁶⁸⁹ edilecek istifadeyi bi-hakkın¹⁶⁹⁰ etmek için yol budur. Matmazel Polini dahi Felâtun'u bu dereceye getirmiş bulunduğundan eğer oyunda zarar meselesi meydana çıkma-

¹⁶⁷⁷ oyunda izlenen yol, hareket tarzı

¹⁶⁷⁸ şekil, biçim, tarz

¹⁶⁷⁹ aldatmak, yanıltmak

¹⁶⁸⁰ aldatan

¹⁶⁸¹ pişmanlık

¹⁶⁸² şefkat ve merhamet nazarı

¹⁶⁸³ çekmek, götürmek

¹⁶⁸⁴ başaramamak

¹⁶⁸⁵ haller

¹⁶⁸⁶ bilgiler

¹⁶⁸⁷ birbirini sevme, karşılıklı aşk

¹⁶⁸⁸ kendine bağlamak

¹⁶⁸⁹ dolayısıyla

¹⁶⁹⁰ hakkıyla

mış olsa idi bile Polini başka türlü esbâb¹⁶⁹¹ ve vesâil¹⁶⁹² araştırıp bulup bu dargınlığı ikâ¹⁶⁹³ edecek idi.

Ya hiçbir sebep ve vesile bulamaz ise ne yapacak idi?

Amma soruyorsunuz ha! Bir vesile bulunamaz ise ihtirâ¹⁶⁹⁴ edilmek dahi muhâl¹⁶⁹⁵ midir? Hiç olmaz ise “Sen bir karıyı seviyormuşsun. Bana yakînen¹⁶⁹⁶ haber verdiler. Var bundan sonra o karı ile yaşa. Beni kendi hâl-i hürriyetime¹⁶⁹⁷ terk et.” diye bir dargınlık çıkarmak yolu yok mudur? Biz biliriz, biz tanırız bir bî-çâre alafranga beyi ki işte aynı böyle bir vesile ile yalnız tard edilmek¹⁶⁹⁸ değil, fazla olarak bir de sille yemiş idi.

Bî-çâre Felâtun karıyı irzâ¹⁶⁹⁹ etmek mümkün olamayacağını anladıktan sonra boynunu bükerek taşra çıkıp başka bir oda isticâr¹⁷⁰⁰ ile o geceyi imrâr¹⁷⁰¹ eylemiş ve ertesi günü karının hâk-ı pây-i merhametine¹⁷⁰² yüz sürmek için yine dairesine gitmiş ise de karı kendisini odasına kabul etmediğini görünce bu kere daha ziyâde bir yeis¹⁷⁰³ ve fütûrla¹⁷⁰⁴ ricat¹⁷⁰⁵ eylemiştir. Bir aralık “Adam! Şu kaltağa ne yalvarıp duruyorum? Param ile değil mi? Hınzırı ihyâ¹⁷⁰⁶ ettim, elmaslara gark eyledim¹⁷⁰⁷ de onun için yaranamıyorum. Bin tanesi daha var” diye tarîk-i reşâdın¹⁷⁰⁸ gözleri önünde açılmış olduğunu görmüş idi ise de derhâl zihnine bir inkılâb¹⁷⁰⁹ daha gelerek “Ah! O

¹⁶⁹¹ sebepler

¹⁶⁹² vesileler

¹⁶⁹³ meydana getirme

¹⁶⁹⁴ icat

¹⁶⁹⁵ imkansız

¹⁶⁹⁶ iyice, sağlam olarak

¹⁶⁹⁷ özgürlük

¹⁶⁹⁸ kovulmak, uzaklaştırılmak

¹⁶⁹⁹ razı etmek

¹⁷⁰⁰ kiralama

¹⁷⁰¹ geçirmek

¹⁷⁰² merhamet ayağı tozu

¹⁷⁰³ ümitsizlik, üzüntü

¹⁷⁰⁴ bıkkınlık, bezginlik

¹⁷⁰⁵ geri dönme, rücu etme

¹⁷⁰⁶ mutlu etmek, memnun etmek

¹⁷⁰⁷ boğmak

¹⁷⁰⁸ doğru yol

¹⁷⁰⁹ değişme

gözleri başka nerede bulmalı? O letâfet¹⁷¹⁰, o şakalar! O cilveler! Olmayacak! Ne yapmalı, yapmalı mutlaka barışmalı! Hem halk duysa ne der? Dosta düşmana karşı rezil mi olmalı?” mütâlaâtı¹⁷¹¹ olanca aklını dahi başından alıp kavganın ikinci günü idi ki köpek gibi yalvara yalvara ve âdeta karının dizlerine kapanarak bir hayli elmas daha alıvermek mukâvelesiyle¹⁷¹²!..... akd-i musâlahaya¹⁷¹³ muvaffak olabildi¹⁷¹⁴.

İşte yukarıda zikrelediğimiz şanlı, şerefli Kâğıthane âlemi bu dargınlıktan barışmaklığın şükrânesi olarak icrâ edilmiş idi!.....

Mihribân Hanım'ı hiç hatırlınıza getirdiğiniz var mı? Ne dersiniz yahu! Mihribân Hanım kadın bir karı çıktı be! Pederinin vefatından sonra Felâtun Bey artık eve barka uğramamaya başlayınca, konu komşu kıza nasihat vermeye başlayarak otuz yaşında, aklı başında, mektepten çıkmış, âlemin her köşe... ve bucağını öğrenmiş bir asker yüzbaşısına varıp kocası evvel emirde¹⁷¹⁵ kızcağızı pek hoppa bularak sevmemiş ve beğenmemiş idi ise de, terbiye kabul etmeye istidâdını¹⁷¹⁶ görünce bu bî-çâre kıızı terk etmek, terbiyesini himmet¹⁷¹⁷ eylemek kadar mertlik olmadığını hükümle kıza nice baba nasihatları, nice kardeş tavsiyeleri ne kadar sadık bir koca irşâdları¹⁷¹⁸ arz ederek hoppalığı bütün bütün ber-taraf ettikten mâadâ¹⁷¹⁹, kendisini dahi bir yâr-i sâdık¹⁷²⁰, olmak üzere kıza sevdirmiştir. Şimdi Mihribân Hanım babasından kendi hissesine isabet eden ve kocasının idaresi altında bulunan servete tamamiyle sahip olarak kadın kadıncık yaşamaktadır.

¹⁷¹⁰ güzellik, hoşluk, latiflik

¹⁷¹¹ mütalaalar, düşünceler

¹⁷¹² anlaşma, söz verme

¹⁷¹³ barışma

¹⁷¹⁴ başarmak, amaca ulaşmak

¹⁷¹⁵ ilk başta

¹⁷¹⁶ yetenek, doğuştan gelen yatkınlık

¹⁷¹⁷ içten gelen istek ve heves

¹⁷¹⁸ doğru yolu gösterme, uyarma

¹⁷¹⁹ başka, bundan başka

¹⁷²⁰ sadık yâr

Evet! Kızların, karıların hâli daima başkadır! Hoppa karılar ekseriyâ¹⁷²¹ âkil¹⁷²² kocalarının verdikleri terbiyeyi kabul ederek akıllarını başlarına alabilirler. Dert şunda ki, hoppa kocalar âkil karıların vesâyâsını¹⁷²³ ağılebi¹⁷²⁴ kabul edemeyerek ta hanımlarını berbat edinceye kadar varırlar.

Şimdi kıyas ediniz Felâtun Bey'in hâlini ki, hoppalığını kemâliyle¹⁷²⁵ beraber Polini gibi kendisinin zevâliyle¹⁷²⁶ müstefid¹⁷²⁷ olacağı bir karının eline düşmüştür. Ama bir dost çıkıp da Felâtun Bey'e nasihat verecek olsa faidesi görülecek mi dersiniz? Ne mümkün! Pederinden kalma serveti bu yolda çürütüp bitirmiş ne kadar delikanlı istersiniz? Bunların her birine az nasihatler mi verilmiştir? Hiçbirisinin faidesi görülmüş müdür? Hatta daha ziyâde iştîdâd-ı sefâhatlerine¹⁷²⁸ hizmet etmiştir.

Ne hâcet! Bizim Felâtun Bey dahi nasihatsız kalmadı. Polini ile olan macera, o Kâğıthane âlemi koca Râkım'ın malûmu olunca¹⁷²⁹ “Hah! İşte dediğimiz çıkmaya başladı! Vâkıâ¹⁷³⁰ o bizi çok tahkîr etti¹⁷³¹. Pek çok defalar benim mahcubiyetimle fahr¹⁷³² etmeye çalıştı! Ancak biz bu gibi ufak tefek şeylere ehemmiyet verecek olur isek herhâlde merhaba demiş olduğumuz bir adamın helâkine¹⁷³³ razı olmuş olacağız. Bu ise nâ-mertliktir. Şunu irşâd¹⁷³⁴ etmeli” diye bir gün sûret-i mahsûsada¹⁷³⁵ kendisini bulup görüşüp “Birâder! Zevkine, sefana mani olmaya gönlüm razı olmaz. Sana nasihat vermeye de hâcet yoktur. Bu alafranga denilen âlemin bataak köşelerini sen benden alâ bilirsın. Bu kadar Fransız romanları okumuşsundur.

¹⁷²¹ çoğu zaman, pek sık

¹⁷²² akıllı

¹⁷²³ öğütler, nasihatlar, vasiyetler

¹⁷²⁴ çoğunlukla

¹⁷²⁵ fazlalık, çokluk

¹⁷²⁶ tükenmek, bitmek, mahvolmak

¹⁷²⁷ faydalanan, istifade eden

¹⁷²⁸ eğlence düşkünlüğünün şiddetlenmesi

¹⁷²⁹ öğrenmek

¹⁷³⁰ gerçi, her ne kadar

¹⁷³¹ aşağılamak

¹⁷³² övünme

¹⁷³³ mahvolma, bitme

¹⁷³⁴ doğru yolu gösterme, uyarma

¹⁷³⁵ özel bir şekilde

Bir tiyatro aktrisine alâka edip de feyz almış bir kimsenin sergüzeştini¹⁷³⁶ okudun mu? Bu hikâyelerin filvâki¹⁷³⁷ vukû bulmuş olması lâzım değildir. Muharrirler¹⁷³⁸ daima ihtimâlâtan¹⁷³⁹ bahsederler. Onları okuyarak hem lezzet almalı hem de mütenebbih¹⁷⁴⁰ olmalı! Hiç yabanın bir kaltağı, sana yâr olur mu?” diye gayet dostâne ve delikanlıca, hatta hovardaca bile bir mukaddime¹⁷⁴¹ ile söze başlamış ve söylemediği söz kalmamış idi ise de, Felâtun bu lakırdıların bir dost ağzından çıktığına bir türlü inanamayarak mutlaka Râkım benim saadet-i hâlimi¹⁷⁴² kıskanıyor mütâlaasıyla¹⁷⁴³ hiçbirisini gûş-ı kabûle¹⁷⁴⁴ mengûş¹⁷⁴⁵ etmemiştir. Yalnız bu kadar ile mi kalmıştır ya? Râkım'ın babayâne¹⁷⁴⁶ sözlerini birer birer red için deliller, senetler dahi bulup irâde¹⁷⁴⁷ eylemiştir. Polini onun için tiyatrosunu, ticaretini terk etmiş! Kendi rivâyetine göre her gece otuz kırk lira kazanır iken bu sanatı mücerred¹⁷⁴⁸ Felâtun'un muhabbeti¹⁷⁴⁹ uğrunda feda eylemiş imiş! Râkım bu aşk ve sevâd denilen âlemin köşesini, bucağını tanımaz imiş! Dünyada küskütük yaşadıktan sonra âlemin ne zevki olabilir imiş?! Gençlik her zaman ele girmez imiş! Bilmem ne imiş! Bilmem ne imiş!.....

Ah! İnsan kısmı böyledir! Bâ-husûs¹⁷⁵⁰ genç kısmı böyledir. İnsan sairlerinin¹⁷⁵¹ ettikleri tecrübelerle itimâd edemeyerek itimâd etmek için ise mücerrebâtı¹⁷⁵² dahi bizzat tecrübe etmek ister ve hâlbuki bu tecrübeden nedâmetten¹⁷⁵³ başka bir şey hâsıl¹⁷⁵⁴ olmaz.

¹⁷³⁶ macera

¹⁷³⁷ hakikaten, gerçekten

¹⁷³⁸ yazıcı, yazar

¹⁷³⁹ ihtimaller

¹⁷⁴⁰ uyanmış, tenbih olunmuş

¹⁷⁴¹ giriş

¹⁷⁴² mutluluk hâli

¹⁷⁴³ düşünce, değerlendirme

¹⁷⁴⁴ kabul etme kulağı

¹⁷⁴⁵ küpe

¹⁷⁴⁶ babavari, baba gibi

¹⁷⁴⁷ söyleme, dile getirme

¹⁷⁴⁸ sadece, yalnızca

¹⁷⁴⁹ sevgi

¹⁷⁵⁰ hele, özellikle, en çok

¹⁷⁵¹ başkası, diğer

¹⁷⁵² tecrübe edilenler

¹⁷⁵³ pişmanlık

¹⁷⁵⁴ meydana gelen, ortaya çıkan



Ömrümüz o kadar azdır ki bu âlemde eşedd-i ihtiyâcla muhtaç olduğumuz¹⁷⁵⁵ tecâribi¹⁷⁵⁶ bizzat ifâ¹⁷⁵⁷ ile onlardan edilecek istifadeyi etmeye vüs'atı¹⁷⁵⁸ mütehammil¹⁷⁵⁹ değildir. Sâirlerinin tecârib-i vâkıasını¹⁷⁶⁰ nazar-ı¹⁷⁶¹ kabûl ve ehemmiyette tutar isek belki rahatça, serbestçe namuskârâne¹⁷⁶² yaşayabilmeye muvaffak oluruz¹⁷⁶³.

Ne ise, murâd erbâb-ı mütâlaaya¹⁷⁶⁴ hikmet¹⁷⁶⁵ dersi vermek değil a? Biz zevkimize bakalım. Bâ-husûs¹⁷⁶⁶ bir hayli vakit oldu ki, Ziklas familyasına dair malûmât¹⁷⁶⁷ alamadık.

Râkım'ın haftada iki defa ifâ-yı vezâif-i ta'lîm ve tedrîs¹⁷⁶⁸ için İngiliz kızlarına etmekte olduğu devama asla halel¹⁷⁶⁹ vermemiş olduğu, ihtâra¹⁷⁷⁰ muhtaç değildir a? Bâ-husûs¹⁷⁷¹ kızların Türkçede kuvvetleri arttıkça kendi ağızlarına ve kendi şîve-i ifadelerine¹⁷⁷² yakışık aldırarak söyledikleri sözler zaten Canan'ın aşkıyla kâffe-i havâss-ı şâirâne ve âşıkânesine¹⁷⁷³, derece-i nihayette¹⁷⁷⁴ vüs'at¹⁷⁷⁵ gelmiş olan Râkım'ın kulağına akla, fikre sığmaz, taraf kâbil olmaz¹⁷⁷⁶ bir letâfet¹⁷⁷⁷ vermekte olduğundan, Râkım haftada iki defa değil, elinden gelse her gün Ziklas'ın hanesinden çıkmaz idi. Mister ve Mis-

¹⁷⁵⁵ ihtiyaçların en şiddetlisi olarak muhtaç olmak

¹⁷⁵⁶ tecrübeler

¹⁷⁵⁷ yerine getirmek, gerçekleştirmek

¹⁷⁵⁸ genişlik

¹⁷⁵⁹ yeterli

¹⁷⁶⁰ gerçek tecrübeler

¹⁷⁶¹ kabul etme nazarı

¹⁷⁶² namuslu şekilde

¹⁷⁶³ başarmak, nail olmak

¹⁷⁶⁴ okuyucular

¹⁷⁶⁵ bilgelik, öğüt verici bilgi

¹⁷⁶⁶ özellikle

¹⁷⁶⁷ bilgiler

¹⁷⁶⁸ eğitim- öğretim görevini yerine getirme

¹⁷⁶⁹ zarar, bozukluk, eksiklik

¹⁷⁷⁰ hatırlatma

¹⁷⁷¹ özellikle

¹⁷⁷² konuşma tarzı, ifade şekli

¹⁷⁷³ aşıkça ve şairce hislerin tümü

¹⁷⁷⁴ son derece, son nokta

¹⁷⁷⁵ genişlik

¹⁷⁷⁶ mümkün olmayan

¹⁷⁷⁷ güzellik, hoşluk, latiflik

ters Ziklas ise Râkım'ın kadrini günden güne daha ziyâde takdir etmeye başladılar. Zira kızları bir dereceye gelmiş idiler ki, artık balo ve tiyatro gibi eğlencelerden dahi bir lezzet alamayarak hemen sokak kapılarından dışarı çıkmaz oldular. Babaları, anaları bazı cemiyetlere davet edilseler, kızlar itizâr¹⁷⁷⁸ ederek gitmezler idi. Cemiyet yerlerinde Can ile Margrit'ten haber sordukları zaman peder ve vâlide “Onlar hocalarından başka hiçbir şeyle meşgul değildirler. Ellerine Türkçe veyahut Acemce bir kitap veriniz de yemek içmek dahi istemezler” derler ve şu hâli takdir edenler buna hiçbir mana veremeyenlerden ekser¹⁷⁷⁹ olur idi.

Bu hâle hiçbir mana veremeyenlerden birisi bir defasında Mister Ziklas'a dedi ki:

- Canım şu kızları Müslüman mı edeceksiniz?

Ziklas - Yok!

- Ey, bu kadar Türkçeye icbâr¹⁷⁸⁰ etmekte mana ne?

- Onları icbâr eden yok. Kendileri mecbur oluyorlar.

- Güzel ama bu kızlar hiçbir cemiyette görünmez oldular. Bunları yarın birer Acem'e yahut Türk'e tezvîc¹⁷⁸¹ edecekseniz başka.

- Vallahi ben size bir şey söyleyeyim mi? Korkuyorum ki, bizim kızlar katolik rahibeleri gibi kocasız kalmasınlar.

- Gördünüz mü bir kere!

- Ama zararı yok. Kendileri daha gençtirler. Bâ-husûs¹⁷⁸² birkaç tane amcazâdeleri, halazâdeleri vardır ki elbette bunların birisine de varacaklardır. Onların dahi kimisi Hindistan'da, kimisi Arabistan'da, hâsılı¹⁷⁸³ her biri Şark'ın¹⁷⁸⁴ bir memleketindedir. Bizim kızların Türkçe öğrenmelerinden mutlaka müstefid¹⁷⁸⁵ ve memnun olur.

¹⁷⁷⁸ özür dilemek

¹⁷⁷⁹ daha fazla

¹⁷⁸⁰ zorunda bırakma, zorlama

¹⁷⁸¹ evlendirmek

¹⁷⁸² hele, özellikle, en çok

¹⁷⁸³ özetle, kısacası

¹⁷⁸⁴ Doğu

¹⁷⁸⁵ faydalanan, istifade eden

- Murâdımın bir ciheti¹⁷⁸⁶ dahi, siz böyle cemiyetlerde bulundukça iki genç kızın bir genç hoca ile bir evde yalnız kalmalarıdır.

- Yok!! İşte bu suizannınıza¹⁷⁸⁷ mahal veremem. Allah için Râkım Efendi bizim kızlardan daha mahçup çocuktur. Kendisine yalnız benim değil, bütün Beyoğlu'nun yerden göğe kadar kefaletleri¹⁷⁸⁸ vardır.

İşin buralarını hikâye etmekten¹⁷⁸⁹ murâdımız, Râkım hakkında Ziklas familyasınca hâlâ yevmen-fe-yevmen¹⁷⁹⁰ artmakta bulunan muhabbet¹⁷⁹¹ ve itimâdın derecesini göstermektir. Hele kızlar Râkım'dan başka kimseyi düşünmeyip ellerinden filvâki¹⁷⁹² Türkçe kitaplar düşmez idi. Hâfız'ın salifü'z-zikr¹⁷⁹³ gazelini kendilerine verdikten sonra, her ders hitâmında¹⁷⁹⁴ rica minnet Dîvân-ı Hâfız'dan¹⁷⁹⁵ birkaç gazel daha okuturlar ve en beğendikleri beyitleri tercümeleriyle beraber mecmûalarına¹⁷⁹⁶ kaydederler idi. Nihayet Râkım bunların bir ricaları üzerine dahi Dîvân-ı Hâfız'ı kendilerine baştan aşağıya kadar okutmayı vaad eyledi. Bu vaadin sûret-i îfâsını¹⁷⁹⁷ erbâb-ı mütâlaaya¹⁷⁹⁸ arz etmek ister isek de, merakımız burada Hâfız'ın Dîvânı'nı kopya etmek olmadığına mebnî¹⁷⁹⁹, yalnız ilk defa olarak Hafız Divanı'nın nasıl okunduğunu göstermek isteriz. Bunu irâd¹⁸⁰⁰ eder isek ve erbâb-ı mütâlaa dahi kızların hangi beyitleri intihâb¹⁸⁰¹ ve Râkım'ın ebyât-ı mezkûreyi¹⁸⁰² nasıl ve ne yolda tercüme eylemiş olduğuna dikkat ederler ise, bunlar arasındaki münasebete dahi yakîn¹⁸⁰³ hâsıl¹⁸⁰⁴ olmuş olur. Şöyle ki:

¹⁷⁸⁶ yön

¹⁷⁸⁷ yanlış anlama, bir şeyin kötü olduğunu sanma

¹⁷⁸⁸ kefillik

¹⁷⁸⁹ anlatmak

¹⁷⁹⁰ günden güne, gittikçe

¹⁷⁹¹ sevgi

¹⁷⁹² hakikaten, gerçekten

¹⁷⁹³ daha önce adı geçmiş olan

¹⁷⁹⁴ bitiş, son

¹⁷⁹⁵ Hâfız Divanı

¹⁷⁹⁶ şiirlerin toplanmasıyla oluşturulan kitap

¹⁷⁹⁷ sözün yerine getiriliş şekli

¹⁷⁹⁸ okurlar

¹⁷⁹⁹ -den olayı, binâen, dayalı

¹⁸⁰⁰ söylemek, dile getirmek

¹⁸⁰¹ seçmek

¹⁸⁰² bahsedilen beyitler

¹⁸⁰³ iyice, sağlam şekilde

¹⁸⁰⁴ anlaşılacak

Râkım İllâ ya eyyühe's-sâkı'den bed'¹⁸⁰⁵ ile ilk gazeli tamamen okuyup tercüme eylediğinde kızlar bunda intihâba şayan¹⁸⁰⁶ bir beyit bile bulamadılar. Zira kendilerinde tasavvufa dair hiçbir maya bulunmadığından âlem-i maneviyyece¹⁸⁰⁷, alınacak lezâizden¹⁸⁰⁸ bunların dimâğı mahrum idi. İkinci gazele geldikleri zaman:

Key dihed dest îñ garez ya Rab ki hemdestan şevend

Hâtır-ı mecmû'-ı mâ zülf-i perişân-ı şumâ¹⁸⁰⁹

Beytini Râkım “Gönül ister ki ben seni zülûflerin perişân¹⁸¹⁰ bir hâl-i letâfet-iştimal¹⁸¹¹ içinde göreyim ancak ah çi faide¹⁸¹² ki ne zaman senin zülûflerin perişân olur ise benim de zihnim perişân olur. (Yâ Rab bu emel ne zaman elverip hâsıl olacak ki sizin zülf-i perişânınızla¹⁸¹³ benim mecmûiyet-i hâtırım¹⁸¹⁴ bir anda cem olalar¹⁸¹⁵?) diye tercüme etmiş olduğundan Can ile Margrit hemen kaleme sarılarak bu beyti ve bu manayı kayd eylediler. Ondan sonra:

Azm-i dîdâr-ı tû dâred cân-ber-leb âmede

Bâz gerged yâ ber-âyed çist fermân-ı şumâ¹⁸¹⁶

beytini kemâl-i rağbet ve hâhişle¹⁸¹⁷ dinleyip tercümesiyle kaydeylediler ki Râkım bu beyti dahi şu sûretle¹⁸¹⁸ tercüme eylemiş idi:

¹⁸⁰⁵ başlama, başlangıç

¹⁸⁰⁶ layık, yaraşır

¹⁸⁰⁷ manevi alem

¹⁸⁰⁸ lezzetler

¹⁸⁰⁹ Bizim odaklanmış düşüncemiz, senin dağılmış saçın... Yâ Rab, bu ikisinin birleşmesi mümkün mü acaba?

¹⁸¹⁰ dağınık, düzensiz, karışık

¹⁸¹¹ güzel, hoş bir hâl

¹⁸¹² ne fayda !

¹⁸¹³ dağınık saç

¹⁸¹⁴ gönlümün bütünlüğü

¹⁸¹⁵ toplanma, bütünleşme

¹⁸¹⁶ Seni görme azmiyle dudağıma gelmiş canım (can boğaza gelmiş). Dönsün mü? Çıksın mı? Nedir fermânın?

¹⁸¹⁷ büyük bir istek ve dikkatle

¹⁸¹⁸ şekil, biçim

“Derd-i muhabbetinle¹⁸¹⁹ eridim. Bakiye-i hayâtımdan¹⁸²⁰ ümidim kalmadı. Şimdi ise dudaklarım üzerine gelmiş olan cân-ı şîrînîm¹⁸²¹ seni görmek ister. Fırlayıp çıksın mı yoksa yerine ricat¹⁸²² eylesin mi, fermanınız nedir?”

Bu mana kızların o kadar rağbetine mazhar¹⁸²³ olmuştu ki az kaldı evvelki beytin kaydını terkîn¹⁸²⁴ etsinler. Lâkin beyt-i âtî¹⁸²⁵ daha ziyâde hayretlerini mûcib¹⁸²⁶ olduğundan kemâl-i istiğrable¹⁸²⁷ onu dahi kaydeylediler ki beyit ve sûret-i tercümesi¹⁸²⁸ şudur:

Dûr dâr ez-hâk u hûn dâmen¹⁸²⁹ çu ber mâ buğzerî
K'ender in reh geşte bisyârend kurbân-ı şumâ¹⁸³⁰

“Melâhat-i cemâlin¹⁸³¹, ifrât-ı kemâlin¹⁸³² âleme fitne oldu. Herkes sevin uğrunda can vermeyi nimet tanıdı. Şimdi ahvâl-i uşşâkı¹⁸³³ görmek için (Bizim semtimizden geçtiğin vakit eteğini kandan, topraktan daha doğrusu kanla yoğrulmuş bu korkunç çamurdan vikayeten¹⁸³⁴ yukarıya kaldır. Zira bu yol üzerinde sana kurban olarak kanını akıtmış, canını teslim etmiş olanlar çoktur.)”

Bu gazelden başka bir beyti intihâb¹⁸³⁵ edemediler. Sâkî be-nûr-ı bâde gazeliyle, “Sûfî beyâ” gazelinden ve “Sâkiyâ ber hîz”den hiçbir beyti intihâb

¹⁸¹⁹ aşk derdi

¹⁸²⁰ ömrün kalanı

¹⁸²¹ tatlı can

¹⁸²² geri dönme, rücu etme

¹⁸²³ nail olma, şereflenme; bir şeyin görüldüğü yer

¹⁸²⁴ silme, bozma

¹⁸²⁵ sonraki beyit

¹⁸²⁶ dikkatlerini çekmiş olmak

¹⁸²⁷ büyük bir hayretle

¹⁸²⁸ tercüme edilmiş şekli

¹⁸²⁹ etek

¹⁸³⁰ Eğer yanımızdan geçecek olursan eteğini toprak ve kandan uzak tut. Zira bu yolda çok âşıklar sana kurban olur.

¹⁸³¹ yüzün güzelliği

¹⁸³² fazlasıyla şahane olmak

¹⁸³³ aşıkların hâlleri

¹⁸³⁴ korumak için

¹⁸³⁵ seçmek

edemediler.¹⁸³⁶ Hele “Dil mîreved zi destem” gazelini âdeta anlaşılmaz bir mana zannedip “revnâk-i ahd-i şebâbest” gazelinde kayda şâyân bir iki mazmun buldular ise de yukarıki beyitler derecesinde olmadığı için kaydından sarf-ı nazar¹⁸³⁷ ettiler. “Eğer ân Türk-i Şîrâzî” gazeline geldiklerinde:

Bedem guftî vu hursendem afâkallâh nîkû guftî

Cevâb-ı telh mî-zîbed leb-i la’l-i şekker-hâ râ¹⁸³⁸

beytini pek zengin ve rengîn¹⁸³⁹ bulmuşlar idi. Zira bunu Râkım dahi ber-vech-i âtî¹⁸⁴⁰ pek nazîkâne¹⁸⁴¹ bir sûretle¹⁸⁴² tercüme eylemiş idi.

“Hevâ¹⁸⁴³ ve hevesin mûcib olduğu¹⁸⁴⁴ perişânî¹⁸⁴⁵ bende ne zihin bıraktı, ne şuur. Binaenaleyh¹⁸⁴⁶ her hâl ü kâlde¹⁸⁴⁷ bin küstahlık etmekteyim. Nihayet perişânî-i güftârımdan¹⁸⁴⁸ dil-gîr¹⁸⁴⁹ olarak (Bana fena söz söyledin, beni tekdîr¹⁸⁵⁰ ettin. Lâkin ben bu tekdîri pek beğendim. O la’l¹⁸⁵¹ gibi dudaklara, şeker çiğneyip şeker akıtan ağıza acı söz yakışır mı?) Elbette o gül-femden¹⁸⁵² çıkan her söz benim için tatlıdır.”

Badehu¹⁸⁵³ “Sabâ be-lutf be-gû” ve “Dûş ez Mescid” gazelleri okunup bunlar içinde kayıt ve tahrîre¹⁸⁵⁴ şayan bir şey bulunamadı. “Be-mûlâzimân-ı

¹⁸³⁶ seçmek

¹⁸³⁷ vazgeçme

¹⁸³⁸ Hakkımda kötü söz de söylesen ben mutluyum. Allah afiyet versin, güzel söyledin. La’l renkli şeker dudağa acı cevap da yakışır.

¹⁸³⁹ renkli, süslü

¹⁸⁴⁰ aşağıdaki gibi

¹⁸⁴¹ nazik bir biçimde

¹⁸⁴² şekilde, biçimde

¹⁸⁴³ sevgi, aşk

¹⁸⁴⁴ beraberinde getirdiği

¹⁸⁴⁵ perişanlık

¹⁸⁴⁶ bunun üzerine, bundan dolayı

¹⁸⁴⁷ söz, laf

¹⁸⁴⁸ sözlerin perişanlığı

¹⁸⁴⁹ gönlü kırılmış, gönlü sıkıntılı

¹⁸⁵⁰ azarlama, kederlendirme

¹⁸⁵¹ kırmızı renkli parlak bir taş

¹⁸⁵² gül ağızlı

¹⁸⁵³ bundan sonra, sonra

¹⁸⁵⁴ yazmak

sultan” gazeliyle “Salâh-i kâr kücâ” gazeli dahi öyle geçti. Yalnız “Mâ berefîm” gazelinde şu beyit makbul oldu:

Be-seret ger heme âlem be-serem tiğ zenend

Netevân burd hevâ-yı tû birûn ez-ser-i mâ¹⁸⁵⁵

Râkım bu cüretli beyti yine şu cüretli sûrette¹⁸⁵⁶ tercüme eylemiş idi.

“Sen ne zannediyorsun, Allah’ı seversen? Halkın lisân-ı ta’n ve teşnî’ine¹⁸⁵⁷ düştüm diye beni korkar mı, senin muhabbetinden¹⁸⁵⁸ vazgeçer mi zannediyorsun? (Senin başına yemin ederim ki cümle âlem aleyhime kıyâm¹⁸⁵⁹ ederek başıma kılıç vururlar ise bile senin heva ve hevesini¹⁸⁶⁰ benim başımdan dışarıya çıkaramazlar.) Kanımı akıtsalar kanımdan tebah-hur¹⁸⁶¹ eden buhar hep senin heva¹⁸⁶² ve aşkının buharıdır.”

Kızlar o gece kaydedebilmiş oldukları şu beş beyti bir büyük ganimet bilerek kaydeyletiler ki ondan sonra birkaç günler hep bunları tekrar etmekle uğraşmışlar idi. Râkım’a en büyük lezzet veren şey kızların kendilerinde olan İngiliz şive-i ifadesiyle¹⁸⁶³ Farisî¹⁸⁶⁴ okumaları idi ise de bununla beraber beyitleri güzel okuyabilmelerine dahi merakı olmak hasebiyle her beyti verdikçe beş on günler onun sûret-i telâffuz ve kırâatini¹⁸⁶⁵ tashîh¹⁸⁶⁶ için uğraşır idi. Binaenaleyh¹⁸⁶⁷ kızların bir Farisî beyti okumaları sahihen¹⁸⁶⁸ insanın yüreğine ihtizâz¹⁸⁶⁹ verecek kadar lâtif idi.

¹⁸⁵⁵ Başının hakkı için! Cümle âlem başıma kılıç da vursa senin hevânı (düşünceni, arzunu) başımızdan çıkarmak olmaz.

¹⁸⁵⁶ şekil, tarz

¹⁸⁵⁷ ayıplama ve aşağılama dili

¹⁸⁵⁸ sevgi

¹⁸⁵⁹ ayağa kalkmak

¹⁸⁶⁰ aşk

¹⁸⁶¹ buharlaşmak

¹⁸⁶² aşk

¹⁸⁶³ konuşma şekli, ifade tarzı

¹⁸⁶⁴ Farsça

¹⁸⁶⁵ okuma ve telaffuz etme biçimi

¹⁸⁶⁶ düzeltmek, doğru hale getirmek

¹⁸⁶⁷ bunun üzerine, bundan dolayı

¹⁸⁶⁸ gerçekten

¹⁸⁶⁹ titreme

Hatırınıza gelir mi ki, geçen kış içinde Mister Ziklas Râkım'dan alaturka bir ziyafet numunesini¹⁸⁷⁰ görmek istemiş idi. Eğer bu meseleyi siz unutmuş iseniz bile Mister Ziklas unutmamıştır. Binaenaleyh bir gün eski vaadi Râkım'a ihtâr¹⁸⁷¹ eyledi.

Râkım - Baş üstüne efendim! Fakat işin içinde bir küçük müşkülât vardır.

Ziklas - Nedir o müşkülât?

Râkım - Şu ki biz Müslüman olduğumuzdan, bizim karılar erkeklerden kaçır.

Ziklas - Bilirim ya! Fakat siz müteehhil¹⁸⁷² değilsiniz zannederim.

Râkım - Değilim ama evimde yine kadın eksik olmaz. Yani demek isterim ki alaturka bir ziyafet görmek ister iseniz, o ziyafette kadınlar bulunamaz. Yok eğer ziyafet yalnız zevceniz Misters ile kızlarınız için olacak ise onlar alaturka ziyafetin tamamıyetini¹⁸⁷³ görebilirler.

Ziklas - Ben zati bu ziyafeti ancak onlar için istiyordum. Onlar gör-sünler bana naklederler¹⁸⁷⁴.

Râkım - Fakat işin bir ciheti¹⁸⁷⁵ daha var ki o dahi alaturkanın tamamı-yetidir.

Ziklas - O hangisi bakalım?

Râkım - O da Türkler meyânında karı erkek familyaca olan ziyafetlerin numunesini¹⁸⁷⁶ görmek.

Ziklas - Daha iyi ya arkadaş, daha iyi ya!

Râkım - Ama o hâlde hiçbir kadın göremezsiniz. Yalnız oda kapısı tarafından bir siyah Arap kolunun içeriye bir sahan uzattığını görürsünüz.

Ziklas - Benim familyam da benden kaçır mı?

¹⁸⁷⁰ örnek

¹⁸⁷¹ hatırlatma

¹⁸⁷² evli (ehlileşmiş)

¹⁸⁷³ tamamını

¹⁸⁷⁴ anlatmak, aktarmak

¹⁸⁷⁵ yön

¹⁸⁷⁶ örnek

Râkım - Sizden kaçmaz ama, benden kaçar ya!

Ziklas - Ha anladım. Alaturkada öyle olacak. İşte biz yalnız burasını tashih¹⁸⁷⁷ ve tadil¹⁸⁷⁸ ederiz, iş olur biter.

Râkım - O zaman da tamam alaturka olmaz.

Ziklas - Aman Allah'ı seversen, tamam alaturka olsun da, şu işi bir göreyim.

Râkım - Pek alâ!

deyip ileriki cuma günü için davete karar verilir. Kendi hanesine gelip de keyfiyeti¹⁸⁷⁹ Dadı Kalfâ'ya açtıkta, bî-çâre Fedâyi böyle ziyafete taaccüb¹⁸⁸⁰ ederek maahazâ¹⁸⁸¹ Râkım Efendi için bu zahmeti dahi memnunen ihtiyar eder¹⁸⁸². Hele bir iyisi ki bu ziyafette gece gürültüsü olmayıp misafirler yalnız kuşluk taâmına¹⁸⁸³ gelecekler idi.

Zati cumaya kaç gün var? Kaç gün var ise o günler dahi geçip cuma gelir. Râkım hanesinde her şeyi hazır, her şeyi yolunda gördüğü cihetle¹⁸⁸⁴ memnunen erkenden kalkıp soluğu Beyoğlu'nda alır. "Ey gidecek miyiz?" "Gideceğiz" sözleri söylenip iki tane araba hazırlanarak birisine Mister Ziklas ile büyük kız ve diğerine vâlidesi Misters Ziklas ile küçük kız ve bir de Râkım binerek Azapkapısı ve Galata ve Tophane tarîkiyle¹⁸⁸⁵ Salıpazarı'na varırlar. Râkım içeriye girer iken "Kimse olmasın" nidasını bastırıp bu nidanın ne demek olduğunu, niçin edildiğini Ziklas'a anlatır. Evvel emirde¹⁸⁸⁶ Ziklas'ı salona sokup salon görüldükten ve Ziklas Râkım'ın hüsn-i tabiatını¹⁸⁸⁷ tasdik eyledikten sonra kendisini -karyolasını kaldırmış ve daha genişçe bulunmuş olduğu cihetle¹⁸⁸⁸ - Canan'ın odasına aşırır. "İşte siz şimdi burada mahpusunuz" diye onu orada bırakıp badehu¹⁸⁸⁹ vâlide ile kızları salona alır.

¹⁸⁷⁷ düzeltmek, doğru hale getirmek

¹⁸⁷⁸ değiştirmek, doğrulaştırmak

¹⁸⁷⁹ durum, bir şeyin iç yüzü

¹⁸⁸⁰ şaşırma, hayret etmek

¹⁸⁸¹ bununla birlikte

¹⁸⁸² seçmek

¹⁸⁸³ yemek

¹⁸⁸⁴ sebep

¹⁸⁸⁵ yoluyla

¹⁸⁸⁶ ilk olarak

¹⁸⁸⁷ yaradılışın güzelliği

¹⁸⁸⁸ şekilde, biçimde

¹⁸⁸⁹ bundan sonra, sonra

Misters - Bizim Mister Ziklas nerede ya?

Râkım - Efendim şimdi siz onunla ihtilâttan¹⁸⁹⁰ memnû'sunuz¹⁸⁹¹.

Misters - Bu oldu mu ya?

Râkım - Alaturka istemiyor musunuz?

Canan salonda misafirlerin karşısına çıkıp Râkım'ın mezbûreyi¹⁸⁹² misafirlere takdim etmesi lâzım gelir ise de "hemşirem¹⁸⁹³" deyip uydu-ramadığı ve "Canan" diye kısa kestiği hâlde dahi muhataplara sahîh¹⁸⁹⁴ sükût-ı ifâde¹⁸⁹⁵ edemediği cihetle¹⁸⁹⁶ nihayet "cariyem", "esirim" diye takdime mecbur olur. Kendisi derhâl yine Mösyö Ziklas'ın yanına gitmişti. Salonda vâlîde ile kızlar Canan'a şaşmaya başlarlar. Onlar esir denilen şey Amerika'da olduğu misilli âdeta behâim¹⁸⁹⁷ gibi tavlaya bağlanır zannında bulunduklarından bu esirin nasıl bir esir olduğuna şaşmakla mazur idiler. Bir de Canan oldukça galatsız¹⁸⁹⁸ bir Fransızca ile bunların hâlini hatırını sormaya başlayınca taaccübleri¹⁸⁹⁹ daha ziyâde artar ise de istîzâh-ı mesele-ye¹⁹⁰⁰ muvaffak olacakları için memnun olurlar.

İngilizlerin hâli malûmdur ya! Bir mesele hakkında malûmât¹⁹⁰¹ almayı merak ettiler mi, etrafla sormaktan, soruşturmaktan çekinmezler. Binâberîn¹⁹⁰² Canan'ın esir olup olmadığını, ne vakitten beri nasıl esir olduğunu sorduktan başka fiyatı kaç olduğunu dahi sual etmişler idi. Kızdan "Efendim beni yüz liraya aldı" cevabını alınca kendilerini bütün bütün hayret istilâ eyledi. Birbirine İngilizce "Canım hiç böyle bir güzel kıızı yüz liraya verirler mi?" diye soruşurlar idi. Zira Canan'ın üzerinde yalnız üç beş yüz

¹⁸⁹⁰ karışmak, karşılaşip görüşme

¹⁸⁹¹ yasaklanmış olmak

¹⁸⁹² ad geçen kadın (Canan)

¹⁸⁹³ kız kardeş

¹⁸⁹⁴ eksiksiz, kusursuz

¹⁸⁹⁵ ifade etmek, tanıtmak

¹⁸⁹⁶ sebep

¹⁸⁹⁷ hayvanlar

¹⁸⁹⁸ yanlışsız

¹⁸⁹⁹ hayretleri

¹⁹⁰⁰ meselenin izah edilmesi

¹⁹⁰¹ bilgiler

¹⁹⁰² bu yüzden

liralık elmas bulunması bunlara şu istiğrâbı¹⁹⁰³ verir idi. Nihayet bunu da sordular. “Bu elmaslar senin midir?” dediler. Canan dahi bu meraklı misafirlerin sıkılmadan, çekinmeden bu dereceye kadar sual etmelerine şaşarak ve biraz da utanarak mücevherât-ı mezkûreyi¹⁹⁰⁴ efendisi kendisine ihsan etmiş olduğu cevabını verdi.

Vâkıâ¹⁹⁰⁵ Mister Ziklas Canan’ın hüsn-i terbiyesini¹⁹⁰⁶ pek beğenerek kızcağızı sevmiş idi. Evet! Kızlar dahi edep ve terbiyesini takdir eylediler. Niçin? Kim bilir! Birbirinin kulağına İngilizce olarak “Yüz liraya alınmış olan bir esire böyle beş altı yüz liralık elmas ihsan olunması ne demektir?” diye hasbîhâl¹⁹⁰⁷ ederlerdi!.....

Salonda bu işler cereyân eylediği müddet, Râkım öte tarafta Ziklas’a dahi böyle bir alaturka ziyafetin usûl ve âdâtını¹⁹⁰⁸ anlatır idi. Ziklas bir iki saat zevcesi ve çocuklarıyla ihtilattan¹⁹⁰⁹ memnû’iyete¹⁹¹⁰ razı olamayarak şu alaturkanın içine biraz da alafranga katmak ve onları kendi yanına koyuvermek sûretini¹⁹¹¹ Râkım’a ihtar eyledi.¹⁹¹² Râkım bu keyfiyeti¹⁹¹³ zevcesiyle kızlara haber verdikte onlar dahi münasip görerek bir aralık üçü birden Ziklas’ın yanına geldiler. Râkım’ın hanesinde ne görseler bunların nazar-ı istiğrâblarını¹⁹¹⁴ celb¹⁹¹⁵ eder idi. Hatta Canan’ı dahi herife haber verdiler. Margrit “Baba! Benden güzel bir kızı yüz liraya satın alıyorlar imiş” deyip de babası dahi taaccüb¹⁹¹⁶ edince Râkım “Hayır efendim! O satın alındığı zaman ancak yüz lira eder idi. Şimdi ise bin beş yüz, iki bin lira kıymeti vardır” dedi. Bu lakırdı dahi Ziklas’ın istiğrâbını mûcib olup¹⁹¹⁷ “Vallahi tuhaf,

¹⁹⁰³ şaşma, garip bulma

¹⁹⁰⁴ bahsedilen mücevherler

¹⁹⁰⁵ gerçi, her ne kadar

¹⁹⁰⁶ terbiyesinin güzelliği, kusursuzluğu

¹⁹⁰⁷ konuşmak

¹⁹⁰⁸ adetler

¹⁹⁰⁹ karşılıklı görüşmek, aynı mekânda bulunmak

¹⁹¹⁰ yasaklanmış olmak

¹⁹¹¹ biçim, şekil, tarz

¹⁹¹² hatırlatmak

¹⁹¹³ durum

¹⁹¹⁴ şaşkınlık nazarı

¹⁹¹⁵ çekmek

¹⁹¹⁶ şaşırma, hayret etmek

¹⁹¹⁷ şaşırtmasına sebep olmak

insan için de kıymet var ha! Ne alâ! Ben kızlar ile bacıyı satarım. İkişer bin liradan altı bin lira, az para değildir.” dedi.

Râkım - Hay hay! Satmalı ya! Hazır hanımlar Türkçe dahi öğrendiler. Alâ bir Türk ve Osmanlı hanımı olurlar.

Margrit - Fena mı sanki?

Can - Mahpus gibi evin içinde kapalı oturmasam, Türk hanımı olmaya razı olur idim.

Râkım - Türk hanımı değil a, işte Canan gibi bir esir bile ev içinde mahpus olmuyor, her istediği yere gezmeye gidiyor.

Margrit - Hem baba! Kızın üzerinde birkaç bin şilinlik¹⁹¹⁸ elmas var.

Râkım - Gördünüz mü bir kere! Ne kadar alâ şey. İşte sizin de öyle birkaç bin liralık elmasınız olur.

Ziklas - Lâkin Râkım Efendi! Esareti bir vasfediyorsunuz¹⁹¹⁹ ki benim bile köle olarak satılmaya heves edeceğim geliyor.

Bu lakırdı üzerine biraz gülüştüler mülüştüler. Lâkin kızlar Canan'ı bir daha görmeyi merak eylediklerinden babalarının yanında duramayıp yine Canan'ın yanına, salona gittiler.

Canan bunlara bahçeyi gezdirdi. Çiçeklerini, güvercinlerini, kuşlarını, iki güzel tavuğuyla, bir horozunu, bir kuzusunu, her şeyini gösterdi. Hayvanât-ı mezkûreyi¹⁹²⁰ kızları ziyâde sevip kendileri bu kadar zengin oldukları hâlde böyle güzel şeylere mâlik¹⁹²¹ olmadıklarına teessüf¹⁹²² eylediler. Ondan sonra Râkım'ın kendi odasına girdiler. Kütüphaneyi görünce karıştırmaya başladılar. Her kitabı açıp birkaç kelimesini gözden geçirirler idi. Canan bunların Türkçe okuduklarını gördüğü zaman o kadar taaccüb¹⁹²³ etmedi. Zira keyfiyeti¹⁹²⁴ efendisinden haber almış idi. Kızlar nümuneha-

¹⁹¹⁸ İngiliz para birimi

¹⁹¹⁹ tarif etmek

¹⁹²⁰ bahsedilen hayvanlar

¹⁹²¹ sahip

¹⁹²² üzölmek

¹⁹²³ şaşırma, hayret etmek

¹⁹²⁴ durum, bir şeyin iç yüzü



neyi¹⁹²⁵ dahi ziyaret eylediler. Badehu¹⁹²⁶ Râkım'ın derdest-i telifi¹⁹²⁷ bulunan bir roman müsevvedâtını¹⁹²⁸ karıştırmaya başlayıp ancak sür'at-i kaleminden nâşi¹⁹²⁹ biraz okunamazca yazılmış olan el yazısını okuyamadılar. Nihayet her biri bir yere oturup söze başlandı.

Margrit - Bu hanenin başka odası yok mudur?

Canan - Şu tarafında bir odası daha var ki, onda Dadı Kalfa yatar.

Can - Dadı Kalfa ne demek?

Canan - Dadı Kalfa bir Arap'tır ki efendiyi kucağında büyötmüştür.

Margrit - Arap mı? Şimdi nerededir o?

Canan - Aşağıda tedarikât görüyor.

Margrit - Bu oda Râkım Efendi'ye mahsûs¹⁹³⁰ oda mıdır?

Canan - Evet!

Can - Ya siz nerede yatarsınız?

Canan - Benim odam içeriki odadır. Hani ya pederinizin oturduğu oda.

Margrit - Yok! Yok! Orası yatak odası değil. Orada yatak yok!

Canan - Siz geleceksiniz diye kaldırdık.

Can - Hiç öyle değil.

Canan - Niçin öyle olmasın?

Can - Siz Râkım Efendi'nin karısısınız.

Canan - (pancar gibi kesilerek) Hayır matmazel! Ben onun esiriyim.

Margrit - Yok yok! Öyle de değil. Siz onun “konküben” hani ya şu ne derler? Odalık.... Ben bilirim Osmanlılarda hep odalık var.

¹⁹²⁵ çalışma odası

¹⁹²⁶ bundan sonra, sonra

¹⁹²⁷ yazmış olmak

¹⁹²⁸ müsvevteler

¹⁹²⁹ kalemin hızından dolayı

¹⁹³⁰ hususi, özel

Canan - (daha ziyâde bozularak) Hayır, hayır! Bizim efendi öyle şey bilmez.

Can - Yoksa sizi sevmez mi? Ama sevmemiş olsa size bu kadar elmas vermez idi. Siz bizden saklıyorsunuz.

Canan - (bu kızların ta bu dereceye kadar serbestliğine canı sıkılarak) Sever ama odalık gibi sevmez, kardeş gibi sever.

Margrit - Nafile, nafile! Hiç kardeş gibi sevmek mümkün olur mu? Siz varınız yine bizden saklayınız. Biz sizi tebrik ederiz. Râkım Efendi çok güzel! Çok akıllı! Çok kâmil¹⁹³¹!

Lakırdı bu dereceye geldikte İngiliz kızlarının ikisinde de tavrı değişti. Bunların çehrelerini bir ehl-i dikkat¹⁹³² görecek olsa âdetâ Canan'ı ziyâdesiyle kıskandıklarına dair yüzlerinde yüzlerce alâmet¹⁹³³ görür idi. Vâkıâ¹⁹³⁴ kendileri bu hâlin farkında olmazlar idi ise de Canan işi oldukça teyakkun¹⁹³⁵ ederek ve hâlbuki kızların kendisinden alıp veremedikleri ne olduğunu dahi anlayamayarak mamafih¹⁹³⁶ o dahi hâl ü tavrıyla kızlara arz-ı husumet¹⁹³⁷ eder idi.

Bir aralık Canan bazı işleri için taşraya çıktı. Bu kere kızlar kendi aralarında konuşmaya başladılar.

Can - Senin hakkın vardır Margrit! Bu kız Râkım Efendi'nin odalığıdır.

Margrit - Onu bilmeyecek ne var? Dikkat etmedin mi? Nasıl kıpkırmızı oluyor idi.

Can- Lâkin güzel kız değil mi?

Margrit - Oh! Neresi güzel?

Can - Yok yok güzeldir ama..

¹⁹³¹ olgun

¹⁹³² dikkat ehli insanlar

¹⁹³³ belirti, iz

¹⁹³⁴ gerçi, her ne kadar

¹⁹³⁵ eksiksiz bilme, iyice bilme, anlama

¹⁹³⁶ bununla beraber

¹⁹³⁷ hasımlık, düşmanlık

Margrit - Aması nedir bakalım?

Can - Ben demek isterim ki, Râkım Efendi'ye lâıyk değildir.

Margrit - Güzel dedikten sonra niçin lâıyk değildir diyorsun?

Can - Güzelliğı için lâıyktır. Fakat ne kadar olsa bir esir! Ama ne zararı var? Varsın esir olsun. Esir ama bak ne kadar mesut. Râkım Efendi'nin odalığı olmuş. O güzel, Râkım Efendi güzel. Hem güzel, hem kâmil¹⁹³⁸.....

Margrit - Sen de galiba kıskanıyorsun.

Can - Ne kıskanayım?

Margrit - Vallahi hülya bu ya! Böyle bir esir olmayı benim dahi canım ister idi. Ben Râkım Efendi'nin odalığı olsam gece gündüz ona Farisî¹⁹³⁹ eş'âr¹⁹⁴⁰ okutur dinler idim.

Can - Bakalım bu zavallı esire bize istediğı kadar riâyet ediyor mu? Biz kim? O.....

Margrit - Ben sana bir şey söyleyeyim mi Can? Râkım Efendi bu esiri mutlaka pek seviyor. Bize dediğı gibi Türkçe okuttuktan başka bak Fransızca da okutmuş.

Can - Hem dışarıdaki piyanoyu gördün mü?

Margrit - Gördüm, ama bakalım onu kız mı çalıyor?

Can - Ya kim çalacak? Râkım Efendi piyano çalmasını bilmez.

Margrit - Gördün mü bir kere! Demek oluyor ki hoca bulmuş ona piyano da öğretmiş. Demincek ne diyor idi. Bu kız alındığı zaman yüz lira ancak eder idi. Şimdi iki bin lira eder diyor idi işte onu böyle talim ve terbiye ettiğı için bu kadar kıymet buluyor demektir.

Biz hikâyemizce asıl Can ve Margrit ve Canan meyânında¹⁹⁴¹ cereyân eden sözlere muhtaç olduğumuzdan, ona dair biraz tafsîlât¹⁹⁴² verdik. Öteki

¹⁹³⁸ olgun

¹⁹³⁹ Farsça

¹⁹⁴⁰ şiirler

¹⁹⁴¹ arasında

¹⁹⁴² ayrıntılı açıklamalar

odada Râkım ve karı koca Ziklaslar arasında cereyân eden sözler ise hep havayî¹⁹⁴³ şeyler idi. Badehu¹⁹⁴⁴ kızlar dahi salona çıkarak Canan da yanlarındaydı olduğu hâlde piyanoya oturdular. Artık Ziklas'ta keyifler katmerleşmeye başladı. Gâh alafranga, gâh alaturka havalar çaldılar. Bâ-husûs¹⁹⁴⁵ en sevdikleri “Ey sabâ esme nigârım” şarkısını iki defa çaldılar. Nihayet taâm¹⁹⁴⁶ vakti gelmekle Râkım müdevver¹⁹⁴⁷ sofraya iskemlesi, pirinç sini, sofraya bezi, uzun peşkir¹⁹⁴⁸ elinde olduğu hâlde¹⁹⁴⁹ Ziklas'ın bulunduğu odaya girip kaşıklık kesesi, ekmek sepeti, tuzluk, biberlik, erkân minderleri hâsılı¹⁹⁵⁰ tamam¹⁹⁵¹ alaturka bir sofranın kâffe-i levâzımını¹⁹⁵² Ziklas'a gösterdi. Deli İngiliz bunları alıp birer birer bakar ve her biri hakkında malûmât-ı mufassala¹⁹⁵³ alıp her aldığı malûmâta dahi başka başka şaşar idi.

Hepsi sofraya oturdular. Ber-vech-i usûl¹⁹⁵⁴ çorbayı içtiler, badehu mukaddemâ¹⁹⁵⁵ kendisine haber vermiş olduğu vechle¹⁹⁵⁶ bir Arap eli yahni sahanını kapı arasından uzattı. Ziklas bunu görünce o kadar taaccüb¹⁹⁵⁷ eyledi ki merakından kalkıp Arap'a bakacağı geldi. Hatta kızlar yerlerinden davranmışlar idi bile. Vâlideleri men etmesiyle¹⁹⁵⁸ oturdular.

Henüz alafranga sofrada yemek yememiş olan bir Türk'ün alafranga usulüyle yemek yediğini görmek vâkıâ¹⁹⁵⁹ insanı güldürür. Ezcümle¹⁹⁶⁰ önünde tabak içinde bulunan eti bıçakla keserek çatal ile yemeyi beceremeyenler elleriyle kopardıktan sonra çatal ile saplayıp aldıkları görülür ki

¹⁹⁴³ önemsiz, sıradan

¹⁹⁴⁴ bundan sonra, sonra

¹⁹⁴⁵ hele, özellikle, en çok

¹⁹⁴⁶ yemek

¹⁹⁴⁷ yuvarlak

¹⁹⁴⁸ bir çeşit havlu

¹⁹⁴⁹ olarak

¹⁹⁵⁰ özetle, kısacası

¹⁹⁵¹ tam anlamıyla, eksiksiz

¹⁹⁵² gerekli olan tüm şeyler

¹⁹⁵³ detaylı bilgiler

¹⁹⁵⁴ adet olduğu üzere

¹⁹⁵⁵ öncelikle, ilk olarak

¹⁹⁵⁶ şekilde

¹⁹⁵⁷ şaşırtma, hayret etmek

¹⁹⁵⁸ annelerinin engellemesiyle

¹⁹⁵⁹ gerçekten

¹⁹⁶⁰ kısaca, özetle

bu acemilik insanın pek hoşuna gider. Lâkin hiç alaturka yemek yememiş bir İngiliz'in alaturka yemek yemesi insanı katılınca kadar güldürecek bir şeydir. Hele bugünkü misafirlerin yemek yemeleri kendilerini dahi güldürmekte idi ya? Meselâ yahni sıcak sıcak gelmiş olduğundan Ziklas acele ile parmaklarını sahanın ta umkuna¹⁹⁶¹ kadar daldırdığı anda can acısıyla kolunu yıldırım gibi bir süratle geriye çeker iken yanında bulunan zevcesine bir dirsek vurup bî-çâre karıyı devirmesi az buz kahkahalarla gülünecek seyirlerden değil idi.

Her ne hâl ise, taâm dahi edildi¹⁹⁶². İkinci üzeriydi ki misafirler avdet eylediler¹⁹⁶³. Ancak Mister ve Misters Ziklas birkaç gün evvel madam Yozefino'nun Râkım'ın hanesinde alaturka yaşayıştan aldığı lezzeti alarak gittiler. Kızlar ise hatta oraya geldiklerine dahi pişman olarak gittiler.

Niçin?

Kim bilir? Şu kadar var ki bunlar Canan'da her ne görmüşler ise cümlesine kıskanarak gitmişler idi. Bunu dahi ister çocukluklarına veriniz, ister.....

¹⁹⁶¹ dip

¹⁹⁶² yemek yenildi

¹⁹⁶³ geri dönmek



Dokuzuncu Bâb

Ahvâl¹⁹⁶⁴ yine bildiğimiz sûretle¹⁹⁶⁵ gitmeye başladı. Yani Râkım Aher sûretle mütercimlik,¹⁹⁶⁶ muharrirlik¹⁹⁶⁷ ve muallimlik¹⁹⁶⁸ hizmetlerini hüsn-i¹⁹⁶⁹ ifâda¹⁹⁷⁰ devam eder idi. Ahvâlde görülen cüz'î bir inkılâb¹⁹⁷¹ var ise o da kızların Râkım'a mukâbil olan¹⁹⁷² muâmelelerinin¹⁹⁷³ biraz tarz-ı âhire¹⁹⁷⁴ tebeddül etmesi¹⁹⁷⁵ idi.

Meselâ davetten birkaç ve belki beş on gün sonraya kadar Râkım bunlarla üç dört defa daha buluşmuş ve birleşmiş olduğu hâlde kızların ikisi dahi hele büyüğü yani Can o sevgili muallimlerine âdeta kin, buğz ve husûmeti¹⁹⁷⁶ işrâb¹⁹⁷⁷ eder bir takım evzâ'¹⁹⁷⁸ ve etvâr¹⁹⁷⁹ gösterdiler. Hem de bu evzâ' ve etvâr öyle farkına varılmayacak ve anlaşılmayacak şeyler değil

¹⁹⁶⁴ haller, durumlar

¹⁹⁶⁵ şekilde, biçimde

¹⁹⁶⁶ tercümanlık

¹⁹⁶⁷ yazarlık

¹⁹⁶⁸ öğretmenlik

¹⁹⁶⁹ güzellik, iyilik

¹⁹⁷⁰ görevini güzelce yerine getirmek

¹⁹⁷¹ değişme

¹⁹⁷² karşı olan

¹⁹⁷³ davranışlar

¹⁹⁷⁴ sonraki tarz

¹⁹⁷⁵ değişmek, dönüşmek

¹⁹⁷⁶ kin ve düşmanlık

¹⁹⁷⁷ ima etme, dolaylı yoldan gösterme

¹⁹⁷⁸ haller

¹⁹⁷⁹ tavırlar

idi. Hatta Râkım bu hâlleri âdeta kendisinin oraca ba'd¹⁹⁸⁰ ezân lüzumu kal-mamış olmak gibi bir manaya haml etmeye¹⁹⁸¹ başladı. Binaenaleyh¹⁹⁸² bir gece bi'l-iltizâm¹⁹⁸³ dersi terk eylemiş idi. Fakat ertesi defa gittiğinde kızlar dersi niçin terk eylediğini ve ne mani olduğunu ve gelmediği için canları pek ziyâde sıkıldığını dermeyânla¹⁹⁸⁴ Can “Bilmez misiniz ki ders bizim için en büyük bir eğlence oluyor? Biz yürek sıkıntılarımızı hep bu ders ile def ediyoruz” dedi. Hazır söz bu kadar açılmış iken Râkım biraz daha açarak şüphesini hâlletmek istedi. Ancak “Söz sözü açar, açılan sözler istenilmeyen sözlere kadar varır” mütâlaasıyla¹⁹⁸⁵ yine sözü kısa kesmeye lüzum gördü.

Ondan sonra kızların tavrı daha başka bir sûrete¹⁹⁸⁶ mütehavvil¹⁹⁸⁷ oldu. Ders bittikten sonra edilen sözler Canan'ın tahkîk-i ahvâlinde¹⁹⁸⁸ başka bir şey değil idi. Bu istintâklarda¹⁹⁸⁹ ise Can küçük hemşiresine¹⁹⁹⁰ müsâbakat¹⁹⁹¹ gösterir idi. Canan'ın ne yolda talim ve terbiye edilmiş olduğundan bed'¹⁹⁹² ile ta el-hâletü hazihi¹⁹⁹³ hanesinde ne hizmet ve emel üzere bulundurul-makta olduğuna kadar soruldu!... Râkım bu suallerin menşesini¹⁹⁹⁴ bulmak için pek çok sarf-ı zihin etmeye¹⁹⁹⁵ muhtaç değil idi ise de bulunduğu men-şeleri beğenmediğinden zihnine gelen her şüpheyi ber-taraf eder ve her su-ale bir muvâfık¹⁹⁹⁶ cevap bulup mesela kızın el-hâletü hazihi o da ne hizmet ve emel üzerine bulunmakta olduğuna dahi “Dadı Kalfa pek yalnızdır. Za-ten yukarı hizmeti için de bir adam lâzım değil mi? İşte Canan evin içinde

-
- 1980 sonra
1981 yüklemek, bir şeye yormak
1982 bunun üzerine
1983 özellikle, bile bile
1984 ortaya koymak, göstermek
1985 düşünce, değerlendirme
1986 şekil, biçim, tarz
1987 dönüşmek, değişmek
1988 durumu araştırmak
1989 sorgulayarak söyletmek
1990 kız kardeş
1991 yarışma, öne geçme
1992 başlama
1993 şu anki durum
1994 çıkış yeri, sebebi
1995 akıl harcamak
1996 uygun



yukarı hizmetine mahsûs¹⁹⁹⁷ bir kızdır” demiş idi. Ancak Can’da tecessüs¹⁹⁹⁸ bir derecede idi ki öyle olur olmaz cevaplarla kanaat etmiyor. Canan hakkında aldığı şu cevaba dahi hiç olmaz ise “acayip!” fam de şambr “yukarı hizmetçisi bu kadar genç, güzel, süslü bir kız olsun! Yukarı hizmetçisinin üzerinde üç beş yüz liralık elmas bulunsun!” diye bir istiğrâb¹⁹⁹⁹ olsun gösterir ve bu istiğrâbla Râkım’ın zihnine hücum eden şüphelere begâyet²⁰⁰⁰ kuvvet verir idi.

Hâsıl-ı kelâm²⁰⁰¹ İngilizlere verilen davetten üç ay kadar zaman daha mürûr²⁰⁰² eyledi. Bu müddet içinde Canan’ın efendisi huzurundaki hürriyeti²⁰⁰³ biraz daha vüs’at²⁰⁰⁴ bulup meselâ Dadı Kalfânın gözleri aralıkta bir salon içinde filânda Râkım’ın kolları Canan’ın boynunda olduğu sûretine²⁰⁰⁵ ilişir oldu. Eğer Dadı Kalfa mütecessis²⁰⁰⁶ bir kadın olsa idi ihtimal ki daha latîf temâşâlara²⁰⁰⁷ dahi muvaffak olabilir idi. Lâkin oğlunun, efendisinin velhâsıl âlemde varı bulunan Râkım’ın saadet-i hâline²⁰⁰⁸ dair aramadığı hâlde bulduğu ber-minvâl-i muharrer²⁰⁰⁹ delâil²⁰¹⁰ ona kâfi²⁰¹¹ olup bunun alt tarafını dahi Canan kendisinden ketm etmeyerek²⁰¹² haber verir idi.

Aman Allah’ı severseniz ne gibi vukûâtın vukuunu²⁰¹³ haber verir idi?

Vallahi doğrusunu ister iseniz haber verdiği vukûât içinde hakâyıktan²⁰¹⁴

¹⁹⁹⁷ hususi, özel

¹⁹⁹⁸ merak

¹⁹⁹⁹ şaşma, garip bulma

²⁰⁰⁰ son derece

²⁰⁰¹ kısacası, özetle

²⁰⁰² geçmek

²⁰⁰³ özgürlük

²⁰⁰⁴ genişlik

²⁰⁰⁵ görüntü

²⁰⁰⁶ meraklı

²⁰⁰⁷ tablo, görüntü

²⁰⁰⁸ mutluluk hâli

²⁰⁰⁹ yazıldığı üzere

²⁰¹⁰ deliller

²⁰¹¹ yeterli

²⁰¹² gizlemeyerek

²⁰¹³ olayların gerçekleşmesi

²⁰¹⁴ hakikatler

pek çok mektûmât²⁰¹⁵ bulunabilir idi. Kızın verdiği malûmâta²⁰¹⁶ göre geceleri efendisi Canan'ı huzuruna çağırıp birkaç saatler hâlleşirler²⁰¹⁷, dilleşirler²⁰¹⁸ imiş. Lâkin aralıkta bir Canan'ın yüzünde, gerdanında, filânında görülen siyahlıklar Canan gibi bir cariye ve Canan mevkiinde bulunan bir karı için yüz karası addolunacak²⁰¹⁹ alâmâtтан²⁰²⁰ madûd²⁰²¹ olamayıp bilakis yüz aklığına delâlet edebilirler idi.

Aferin Râkım! Gerçekten mesut idi hâ?

Evet! Öyle idi. Lâkin Râkım için her saadet biraz gözyaşı ile karışık olarak akıp gelmek nasibi olduğu cihetle²⁰²² bu kadarcık bir saadet dahi bir hayli gözyaşları mukâbilinde²⁰²³ hâsıl olmuş²⁰²⁴ idi. Şöyle ki:

Efendisinin her haftada iki gece ders vermek için hanelerine giderek gece yarılarına kadar kaldığı şâkirdler²⁰²⁵ nasıl şeyler olduklarını Canan gördükten sonra birçok vesveseler²⁰²⁶ içini yiyip bitirmeye başlamış idi. Geceleri Râkım hanesine geldikçe kızın gözlerini kıpkırmızı bulur ve hat-ta bazı kere dahi kirpikleri hâlâ yaş ve sesi hâlâ ihtizâzlı²⁰²⁷ ve nefesi dar ve göğsü dolu olduğu hâlde rast getirir idi. Bî-çâre Canan'dan bu ıztırâb-ı hâli²⁰²⁸ def etmeye Râkım hasbe'l-muhabbe²⁰²⁹ mecbur değil midir ya? Ey bir âşık, âşıkasının²⁰³⁰ bu gibi teessürâtını²⁰³¹ ne ile def eder? Elbet iltifatı-

²⁰¹⁵ gizlenenler

²⁰¹⁶ bilgiler

²⁰¹⁷ dertleşmek

²⁰¹⁸ karşılıklı tatlı tatlı söyleşmek

²⁰¹⁹ sayılacak

²⁰²⁰ alâmetler

²⁰²¹ addedilen, sayılan

²⁰²² sebep

²⁰²³ karşılığında

²⁰²⁴ ortaya çıkmak

²⁰²⁵ öğrenci, talebe

²⁰²⁶ tereddüt, kuruntu, şüph

²⁰²⁷ titreme

²⁰²⁸ üzüntü hâli

²⁰²⁹ sevgiden ötürü

²⁰³⁰ kadın âşık

²⁰³¹ üzüntüler, kederler



nı, hususiyetini,²⁰³² muhabbetini,²⁰³³ sadakatini temîn²⁰³⁴ ile. İşte bu temîn-i muhabbet sûretinin²⁰³⁵ nişâne-i bâhireleri²⁰³⁶ idi ki Canan'ın yüzünde, gerdanında, merdanında görülür idi.

Felâtun Bey'i hatırdâ tutuyor musunuz?.....

Adam bırak şu hoppa zevzeği!...

Yok ama! Bu hikâyenin nısfı²⁰³⁷ dahi ona mahsûstur.²⁰³⁸ Şu üç ay müddet içinde onun ahvâli²⁰³⁹ dahi ne dereceye vardığını bilmeye mecburuz.

Hotel (C)'nin fiyatla mesârifi²⁰⁴⁰ filânı artık kendisine ağır gelmeye ve fâhiş²⁰⁴¹ görünmeye başlamış idi.

Vay! Demek oluyor ki aklını başına almaya başladı ha!

Evet! Zira akçe ile akıl ikisi bir yerde pek de imtizâc²⁰⁴² edemez imiş. Bu hükmün en büyük kuvveti Felâtun Bey üzerinde görünmekte idi. Ettiği sefâhatler²⁰⁴³ yolunda servetinin üç rub'u²⁰⁴⁴ kadarı elden gittikten sonra onun yerine ister istemez o miktar akıl gelmiş olduğundan güya az masrafla yaşamak için mevsimin dahi icabına tatbîk-i hareketle²⁰⁴⁵ Büyükderede bir hane isticâr²⁰⁴⁶ eylemiş ve madamasını dahi oraya nakletmiş idi.

Biz şimdilik İngiliz kızlarına bakalım, İngiliz kızlarına. Zira onların hâli zihnimizi gıcıklamaya başladı!

Evet öyle oldu. Lâkin ne fayda ki, bî-çâre büyük kız yani Can bir hastalığa müptelâ²⁰⁴⁷ oldu. Bu hastalık nedir? Kimse bilmez. Ortada hasta-

²⁰³² yakınlık

²⁰³³ sevgi

²⁰³⁴ göstermek, ifade etmek

²⁰³⁵ belirti, iz, alamet

²⁰³⁶ açık işaretler

²⁰³⁷ yarım, yarı

²⁰³⁸ ayrılmış

²⁰³⁹ haller

²⁰⁴⁰ masraflar, harcamalar

²⁰⁴¹ aşırı

²⁰⁴² uyuşmak, iyi geçinmek

²⁰⁴³ zevk ve eğlence düşkünlüğü

²⁰⁴⁴ çeyrek

²⁰⁴⁵ uygun hareket etme

²⁰⁴⁶ kiralama

²⁰⁴⁷ hastalığa tutulmak

lğın vücudu yok ki! Başlangıcı azım²⁰⁴⁸ bir iç sıkıntısı oldu. Kızcağz bir yerde oturamaz. O kadar sevdiği ve elinden düşürmediği Türkçe kitaplar dahi artık kendisini eğlendirememeye başladı. Peder ve vâidesi bu hâle ziyâdesiyle merak ederek hekimlerin dahi tensibiyle²⁰⁴⁹ her gün kızcağzı arabaya bindirip Taksim'den aşağı kırlara kadar götürür, dolaştırır, eğlendirir idi. Ancak kız bununla dahi eğlenemez oldu. Babası “Haydi kızım! İşte arabamız hazır. Biraz gezmeye gidelim” dediği zaman kızı âdetâ fütûrla²⁰⁵⁰ muvâfakat²⁰⁵¹ gösterip pederi “Ey! Bu gün de nereye gidelim?” dedikçe kız “Siz neresini ister iseniz oraya gidelim. Benim için her yer birdir” der ve babası kızı kıra değil a, cennete götürse eğlendiremediğini görür idi.

Böyle bir hastalığa dûçâr²⁰⁵² olan kimse ne olur bilirsiniz ya? Günden güne solar, sararır, zayıflar! İşte Can dahi öyle oldu. Felâtun Bey'in dahi demiş olduğu vechile havuç ve hatta pancar gibi olan o gürbüz İngiliz kızı, ayva gibi de değil belki patates kadar renksiz oldu kaldı. Dudakları dertli koyunların akciğerleri gibi olmuş idi. O mavi gözler çukurlaşp köhne fîrûzeye²⁰⁵³ dönmüştü.

Kızcağzın bu hâle girişine Râkım dahi acır idi. Nerede bir hâzık²⁰⁵⁴ tabibe rast gelse bu hastalığın alâmâtını²⁰⁵⁵ zikredip hekimin fikrini sorar idi ise de hekim biraz düşünüp taşındıktan ve bu hasta kimin nesi olduğunu sorup da Râkım'ın dahi kendisine müteallik²⁰⁵⁶ pek aziz bir kız olduğu cevabını aldıktan sonra sözünü çehresi tasdik etmeye etmeye “Zararı yok geçer!” deyip başka bir şey söylemez idi.

Bir aralık Türkçe dersi dahi tatil eylediler. Bir aralık kızı Kadıköy'ünde bulunan dostlarının hanesine tebdîl-i havaya²⁰⁵⁷ gönderdiler. Lâkin bî-çârenin can sıkıntısı orada bir kat daha arttı. Hanesine yani hemşiresine²⁰⁵⁸

²⁰⁴⁸ büyük

²⁰⁴⁹ uygun görmek

²⁰⁵⁰ usanç

²⁰⁵¹ rıza, onay, müsaade; uygunluk

²⁰⁵² tutulmuş, yakalanmış

²⁰⁵³ bir çeşit taş

²⁰⁵⁴ usta, işinin ehli

²⁰⁵⁵ alâmetler

²⁰⁵⁶ dair, ilgili

²⁰⁵⁷ bir şeyin en ince noktası

²⁰⁵⁸ kız kardeş



Türkçe eş'âr mecmûasını²⁰⁵⁹ göndermesine dair mektup yazıp kenarına “Râkım Efendi aralıkta bir kendisini yoklamaya gelirse memnun olacağı dahi” hâmiş²⁰⁶⁰ olarak yazmış idi. Kız mecmûayı göndermekle beraber hâmişi dahi babasına gösterdi. Hiç dünyada Can'ı memnun edecek bir şey olur da babası ondan dirîg eder²⁰⁶¹ mi? Derhâl Râkım'a adam gönderip o akşam fevkalâde²⁰⁶² olarak Râkım Ziklas'ın hanesinde bulundu.

Ziklas - Canım Râkım Efendi! Size bir şey rica edeceğim. Bizim Can diyor ki siz aralıkta bir kendisini ziyaret eder iseniz memnun olacak imiş. Vâkıâ²⁰⁶³ bu hizmet sizi kendi temettuunuza²⁰⁶⁴ hizmetten men eder ise de korkmayınız ben mütekeffilim!²⁰⁶⁵

Râkım - Estağfurullah Mister Ziklas, menfaatin bu cihet-i dakikası-na²⁰⁶⁶ kadar düşünmek belki Avrupalılarda var ise bile, Osmanlılarda yoktur. Baş üstüne, yarın giderim.

Ziklas - Bu akşam gitseniz? Vâkıâ vapurlar yoktur ama bir kayık tutarsınız.

Râkım - Gece vakti nasıl olur ya? Sonra hane sahiplerine tacizlik²⁰⁶⁷ vermiş olurum.

Ziklas - Of! Evet öyle! Şu kıza bir yüreğim acıyor ki.

Râkım - Kimin yüreği acımıyor?

Ertesi sabah erkenden Râkım kendisini Kadıköy'ünde buldu. Can, hocasını görünce biraz güler yüz gösterdi ki şu hâl hane halkınca dahi mûcib-i sürûr²⁰⁶⁸ olarak derhâl keyfiyeti²⁰⁶⁹ pederine ve vâlidesine yazdılar. Ah! Babalık ah! Analık! Öğle üzeriydi ki bunlar yanlarında Margrit dahi olduğu

²⁰⁵⁹ şiirler mecmuası

²⁰⁶⁰ kısa not

²⁰⁶¹ sakınmak, esirgemek

²⁰⁶² olağanüstü şekilde

²⁰⁶³ gerçi, her ne kadar

²⁰⁶⁴ kazanç

²⁰⁶⁵ kefil olan

²⁰⁶⁶ kazanç

²⁰⁶⁷ huzursuzluk, sıkıntı

²⁰⁶⁸ mutluluk sebebi

²⁰⁶⁹ durum

hâlde²⁰⁷⁰ Kadıköy'üne damladılar. Zira Can'ın güler yüz göstermesi kendile-ri için pek büyük nimet idi.

Margrit hemşiresini²⁰⁷¹ Hâfız Divanı elinde olduğu hâlde buldu!.. Can dahi vâlikesini ve pederini görünce daha ziyâde bir inbisât²⁰⁷² gösterdi ki cümlesi Can'ın bu inbisât-ı hâlerinden²⁰⁷³ memnun kaldılar. O gün akşama kadar oturup akşamüzeri Can dahi birlikte gitmeye iştîyâk göstermekle buna dahi ziyâdesiyle memnun olarak cümlesi birlikte avdet eylediler.²⁰⁷⁴

Ey, bari kız ondan sonra....

Evet! Ondan sonra daha beter oldu. Hanelerine girdiğinin üçüncü günü idi ki kızın tavrı bütün bütün bozulup âdetâ yatağa düştü.

O zamana kadar kendisini tedavi etmekte bulunan Doktor (Z) dahi kızın hastalığı ne olduğunu bir türlü teşhis edemeyip verem olmasında karar kılar idi ise de bu marazın²⁰⁷⁵ alâmetini²⁰⁷⁶ dahi tamamiyle göremez idi. Nihayet bir gece Tarih-i Atîk'i okur iken bir fıkraya²⁰⁷⁷ tesadüf edip ertesi gün o fıkra mûcibince²⁰⁷⁸ hareket etmeye karar verdi.

O fıkra ne idi?

Fıkra nenize lâzım? Ettiği harekete bakınız da işi anlarsınız. Ertesi sabah Ziklas'ın hanesine gidip kızın ale'd-devâm²⁰⁷⁹ kimler ile görüşmek- te bulunduğunu sual eyledi. Ziklas kendi familyası halkı ile Râkım'dan, uşaklardan maadâ²⁰⁸⁰ ancak iki üç adam sayabildi. Tabip (Z) o gün ikindi- ye doğru bu adamların cümlesini orada hazır bulmasını talep edip fakat hiçbirisi hastanın yanına sokulmayarak başka bir odada alıkonulmasını tavsiye eyledi.

²⁰⁷⁰ olarak

²⁰⁷¹ kız kardeş

²⁰⁷² ferahlık, rahatlama, gönül ferahlığı; yayılma, açılma, genişleme

²⁰⁷³ ferahlama, rahatlama hâli

²⁰⁷⁴ geri dönmek

²⁰⁷⁵ hastalık, dert

²⁰⁷⁶ belirti, işaret

²⁰⁷⁷ kısa yazı, konu

²⁰⁷⁸ gerektirdiği şekilde

²⁰⁷⁹ devamlı olarak

²⁰⁸⁰ başka



İkinci vakti tabip bu adamları istediği gibi bir odada hazır buldu. Mister Ziklas bu adamların birisini içeriye sokup o çıktıktan sonra diğerini göndermesini tenbîh ederek kendisi Mister Ziklas ile beraber hastanın yanına girdi. Bî-çâre kızcağız derece-i gayede²⁰⁸¹ bir zaaf içinde idi. Tabip ile babası ellerini kızın yüreği üzerine koyup kalbinin gayet zayıf olarak vurmakta bulunduğu dikkat ettiler. En evvel içeriye giren komşu çocuğu bir İtalyan idi. Kız kendisini görünce bî-çâre kendi derdini bırakıp “Nasılsınız Mösyö Çirano, iyi misiniz?” diye çocuğun hâl ve hatırını sual eyledi. Çirano gelip hastanın elini tuttuğu ve o dahi hâl ve hatır sorduğu hâlde Can’ın yüreğindeki harekette hiçbir arıza gelmeyip kalbin kemâliyle²⁰⁸² müsterih²⁰⁸³ olduğu görülür idi. Tabip tarafından vukû bulan işaret üzerine Çirano çıkıp ikinci defasında yine komşulardan müteehhil²⁰⁸⁴ bir Rum girmiş idi. Kalpte hâlâ fevkalâde²⁰⁸⁵ bir hareket yok. Ondan sonra arabacı Fransız girip yine bir tebeddül²⁰⁸⁶ görülemeyerek dördüncü nöbette içeriye Râkım girdi ve daha kapıdan girer iken kalp uykudan uyanır gibi silkinip şiddetle vurmaya başladı!....

Tabip derhâl Ziklas’ın kolunu dirseğiyle dürttü. Ziklas dahi “Anladım” makamında gözlerini kapadı.

Hâlbuki Râkım’ın duhûlü²⁰⁸⁷ üzerine kızda görülen tebeddül yalnız bu kadar da değil idi. Çehresinde birtakım beşâset,²⁰⁸⁸ sürûr,²⁰⁸⁹ sevinç alâmetleri²⁰⁹⁰ de görüldü. Hocasıyla herkesten ziyâde hâl ve hatır soruştu. Âdeta kalkıp yatağı içinde oturmak istedi. Oturdu ya! Tabip ise artık sâir²⁰⁹¹ mevcudu imtihana hâcet görmediğinden tekmiîl huzzârın²⁰⁹² dahi gelip birlikte oturmasına müsâade etmiş idi.

²⁰⁸¹ son derece yüksek

²⁰⁸² tamamıyla

²⁰⁸³ rahatlamış

²⁰⁸⁴ evli (ehlileşmiş)

²⁰⁸⁵ anormal şekilde

²⁰⁸⁶ değişmek

²⁰⁸⁷ girmek, dahil olmak

²⁰⁸⁸ güler yüzlülük

²⁰⁸⁹ sevinç

²⁰⁹⁰ işaretler

²⁰⁹¹ başkası, diğer

²⁰⁹² orada bulunan herkes

Huzzâr hastanın odasında bulundukları esnada diğer bir odada tabiple Ziklas arasında şöyle bir muhâvere²⁰⁹³ sebkât²⁰⁹⁴ eyledi:

Tabip - Hocası girdiği zaman yüreğin harekâtında²⁰⁹⁵ olan tebeddülü²⁰⁹⁶ anladınız mı?

Ziklas - Onu kim anlamaz? Elimin altındaki yüreğin sadrını²⁰⁹⁷ yarıp fırlayacağından korktum bile. Ah zayıf sadrın!

Tabip - Efendim söylemesi ayıp zannolunmasın. Bu kızın hastalığı, muhabbet,²⁰⁹⁸ sevdâ hastalığıdır.

Ziklas - Öyle ise bu muhabbet de Râkım Efendi'ye olacak. Öyle değil mi?

Tabip - Benim söylemekliğime hâcet bırakmadınız.

Ziklas - Ey! Bunun ilâcı?

Tabip - Bunun ilâcı yoktur efendim.

Ziklas - Sonra? Bu kız ne olacak?

Tabip - Vâkıâ²⁰⁹⁹ siz baba olduğunuz için size bu kadarını söylemek icap etmez ise de artık işin sallanacak yeri kalmadı da söylerim. Bu kız şu hâliyle daha iki ay yaşayamaz.

Ziklas - Aman Mösyö (Z)!

Tabip - Amanı zamanı bu! Vâkıâ buna bir ilaç var. Var amma zannıma göre yapılamayacak bir ilaç.

Ziklas - Ben yaparım!

Tabip - Kızınızı Mösyö Râkım'a verebilir misiniz?

Ziklas - (nihayetsiz bir heyecana düşüp bir müddet sükûttan²¹⁰⁰ sonra) Kızı öldürmeye mi razı olayım? Bana kalırsa ben veririm.

²⁰⁹³ konuşma

²⁰⁹⁴ geçmek

²⁰⁹⁵ kalp çarpması

²⁰⁹⁶ değişmek

²⁰⁹⁷ göğüs, döş

²⁰⁹⁸ sevgi

²⁰⁹⁹ gerçi, her ne kadar

²¹⁰⁰ susma, sessizlik



Tabip - Olabilir ya! Sizin bileceğiniz şey! İster iseniz hoca efendiyi kızın yanına girmekten men ediniz.

Ziklas - Bir faydası olur mu?

Tabip - Hayır! Belki bir hafta evvel vefat eder de kurtulur. Siz bunu daha evvelden düşünmeli idiniz. Böyle genç bir hocayı kızların yanına sokmamalıydınız.

Ziklas - Siz Râkım Efendi'yi tanımaz mısınız?

Tabip - Aşka, alâkaya²¹⁰¹ dair delâlet eder hiçbir tebeddül,²¹⁰² hiçbir eser²¹⁰³ göremedim. Âdeta kıza birâderâne²¹⁰⁴ acımakta idi.

Ziklas - Ben de böyle tanır ve Râkım hakkındaki hüsn-i itikâdım²¹⁰⁵ üzerine yemin dahi edebilirim. Yani bugüne kadar Râkım kıza böyle bir ümit verecek hiçbir söz söylememiştir, hiçbir tavır göstermemiştir derim.

Tabip - Ben de sizinle beraberim. Lâkin bir kızın, bir erkeği sevmesi için erkek tarafından ona bir söz söylenmek icap etmez. Size dahasını mı söyleyim? Eğer bunlar Râkım Efendi ile sevişerek hâlleşerek²¹⁰⁶ sevişmiş olsa idiler kerîmenizde²¹⁰⁷ bu hastalık vâki²¹⁰⁸ olmaz idi. Gayeti²¹⁰⁹ bu hastalığa bedel²¹¹⁰ bir ahlâksız hastalığı gelir idi. Hâlbuki....

Ziklas - Vallahi Mösyö (Z), pek doğru söylüyorsunuz. Ben Râkım'da böyle bir fikir olduğunu mümkün değil teslim edemem. Bî-çâre kızcağızım kendi kendisine etmiş, kendi kendisine kıymıştır. Bakalım vâlidesini, kızı Râkım'ı irzâ²¹¹¹ eder isem ben bu kızı, Râkım'a veririm. Öldürmekten ise....

Tabip - Eğer öyle bir şey olur ise belki ümitler kuvvetleşir.

²¹⁰¹ gönül bağlama, sevgi

²¹⁰² değişmek

²¹⁰³ iz, nişan; basılmış kitap; hadis-i şerif

²¹⁰⁴ kardeşçe

²¹⁰⁵ güzel inanç, düşünce

²¹⁰⁶ karşılıklı tatlı tatlı konuşarak, dertleşerek

²¹⁰⁷ kız evlat

²¹⁰⁸ olan, mevcut olan, var olan

²¹⁰⁹ dahası

²¹¹⁰ karşın

²¹¹¹ razı etmek

İşte o günkü muayene bu sûretle²¹¹² icrâ olunup ancak bu muayene esrarından ne kızların, ne Râkım'ın, ne de hatta Madam Ziklas'ın asla haberleri yok idi. O akşam Mister Ziklas gündüzki muayene esrarını karısına açtı ve kızın derdine ilaç ancak kendisini Râkım'a vermek olduğunu dahi söyledi. Vay Madam Ziklas'taki telaş! Teessüf-i şedîde!²¹¹³ İtiraz kat'iyen reddedildi. Kızın bu kadar amcazâdeleri, dayızâdeleri filânları var iken başkasına ve bâ-husûs²¹¹⁴ bir Türk'e ve bâ-husûs kendi hocasına vermek ârını²¹¹⁵ nasıl hazmedebileceğini kocasına sorarak ölümüne razı olmak lâzım geleceğini hükmeyledi...

Vah bî-çâre Misters Ziklas! Yüreğinin tasdîk etmeyeceği bir hükmü vermiş idi. Hiçbir vâlide kızının ölümüne razı olabilir mi? Bir iki saat sonra evvelce vermiş olduğu reyin²¹¹⁶ sehâfetini²¹¹⁷ anlayıp ağlayarak o dahi kocasıyla hem-rey²¹¹⁸ oldu.

O günkü muayene esrarından Râkım'ın hiçbir haberi olmadığını söylemiş idik. Acaba kızın hastalığı kendi aşkından ibaret olduğunu olsun bilir mi idi? Hayır! Can bî-çâre Canan için kendisini istintâk²¹¹⁹ eylediği zamanlar Canan'ı kıskandığını anlamış idi ise de, bu hasedin mevrîd ve menşei²¹²⁰ yürek altındaki gizli olan bir aşk ü hevâ²¹²¹ olması ihtimâlini bulamamış idi. Binaenaleyh hastaya ne kadar ziyâde acır ise bu telehhüf²¹²² hep Can hakkında olan muhabbet-i mahsûsa-i hâlisinden²¹²³ neşet²¹²⁴ eder idi. Hatta muayene günü akşamüzeri kendi hanesine avdet eyledikte²¹²⁵ yüzü gözü sarkık bir meyûsiyet-i azîme²¹²⁶ içinde gelmiş ve bunun sebebini gerek Dadi

²¹¹² şekilde

²¹¹³ şiddetli teessüf

²¹¹⁴ hele, özellikle, en çok

²¹¹⁵ utanç

²¹¹⁶ fikir, görüş

²¹¹⁷ yanlışlık, bozukluk

²¹¹⁸ aynı fikirde olan

²¹¹⁹ sorgulayarak söyletmek

²¹²⁰ çıkış yeri, sebebi

²¹²¹ sevgi, aşk

²¹²² üzüntü

²¹²³ hakiki sevgi

²¹²⁴ ortaya çıkmak, meydana gelmek

²¹²⁵ geri dönmek

²¹²⁶ büyük bir keder



Kalfa ve gerek Canan sual eylediği zaman Can'ın ölüm hâlinde hasta olmasına şefkat-i cibilliyesi²¹²⁷ hasebiyle²¹²⁸ izhâr-ı teessüf²¹²⁹ eylediği hâlde kendisinin Can hakkında bu kadar irtibâtını dahi sormaya cesaret almış idi.

Râkım - Allah! Allah! De bakayım şimdi şüpheyi bir kat daha kuvvet ver!

Canan - (bir haşyet-i mahsûsa²¹³⁰ ile) Hayır efendiciğim şüpheden değil! Sizi pek müteessif²¹³¹ görürüm de onun için.....

Râkım - Nasıl teessüf etmem ya? Dağ gibi bir genç kız ölüm yatağında bulunsun da acımamak mümkün müdür?

İşte görüyorsunuz ya? Râkım'ın Can hakkındaki muhabbeti²¹³² insaniyet ve şefkat icabından başka hiçbir şey değildir. Bununla beraber Canan'ın Râkım nezdinde cür'eti ne kadar artabilmiş olduğunu dahi görüyor musunuz?

Ertesi sabah Mister Ziklas'ın adamı yine gelip Râkım'ı davet eyledi. Râkım cümleden evvel Can'ın hâlini sormuş idiye de gelen adam ne malûmât²¹³³ verecek? “Bugün daha ziyâde iyicedir” sözü bu bâbda²¹³⁴ basmakalıp bir söz değil midir?

Kalktı. Artık başka bir işe bakmayıp doğruca Beyoğlu'na gitti. Mister Ziklas'ı tabip Mösyö (Z) ile beraber bir odada bulup o dahi bittabî²¹³⁵ bunların yanına girdi.

Hastanın hâlini sorduktan ve iyi kötü bir cevap aldıktan ve dereden tepeden birkaç söz dahi teâtî²¹³⁶ eyledikten sonra:

Tabip - Ey delikanlı! Biz sizi bugün niçin çağırdık bilir misin?

Râkım - Hayrola Mösyö (Z)!

²¹²⁷ yaratılıştan gelen bir şefkat

²¹²⁸ sebep

²¹²⁹ üzüntü gösterme

²¹³⁰ hususi bir korku, çekinme

²¹³¹ eseflenmiş, kederlenmiş

²¹³² sevgi

²¹³³ bilgiler

²¹³⁴ konu

²¹³⁵ tabiatıyla, doğal olarak

²¹³⁶ karşılıklı konuşmak

Tabip - Bizim hastanın sebab-i marazı²¹³⁷ siz imişsiniz.

Râkım - (lakırdının farkına varamadı ise de her hâlde telaşını ketm edemeyerek²¹³⁸) Neden Mösyö (Z)?

Tabip - Hem sebab-i marazı siz imişsiniz, hem biz şimdi şifasını sizden bekliyoruz.

Râkım - (ayakları suya ererek fevka'l-gâye²¹³⁹ bozulup) Aman Mösyö (Z)! Benim hiç düşünmemiş olduğum şeyler mi ihtâr²¹⁴⁰ edeceksiniz?

Ziklas - (ağlayarak) Zararı yok! Mösyö Râkım, zararı yok. Biz hiç sizin düşünmemiş olduğunuz şeyi ihtâr edeceğiz. O şeyi ki, siz hiç düşünmemiş olduğunuz hâlde, Can pek çoktan beri düşünmektedir.

Râkım - (Bet beniz kireç kesilip buz gibi dondu kaldı.)

Tabip - Dostum! Bu kızın hastalığı, aşk hastalığıdır, muhabbet²¹⁴¹ hastalığıdır ve bu aşk, bu muhabbet dahi sizedir. Dünkü muayene bu keyfiyeti²¹⁴² ispat eyledi.

Râkım - Mister Ziklas! Mösyö (Z)! Sizi her ne sûretle²¹⁴³ ister iseniz temîn²¹⁴⁴ için her nasıl yemin ister iseniz edeyim ki ben bu söylediğiniz lakırdıdan şu saate kadar haberdar olmadığım gibi hâlâ dahi buna inanamayacağım geliyor.

Ziklas ve Tabip - Biliriz.

Râkım - (sözünü kesmeyerek) Zira yüreğimi yokluyorum, yokluyorum da vallahi içinde böyle bir his bulamıyorum. Vâkıâ²¹⁴⁵ Can'ı sevdim. Bi'l-iftihâr²¹⁴⁶ söylerim ki severim. Margrit'i dahi severim. Lâkin evlâdım²¹⁴⁷ gibi, kardeşim gibi, hâlis dostum gibi severim.

²¹³⁷ hastalığın sebebi

²¹³⁸ saklayamayarak

²¹³⁹ son derece

²¹⁴⁰ uyarma

²¹⁴¹ sevgi

²¹⁴² durum

²¹⁴³ şekilde

²¹⁴⁴ inandırmak, şüphe bırakmamak

²¹⁴⁵ gerçi, her ne kadar

²¹⁴⁶ iftiharla, övünerek

²¹⁴⁷ çocuklar



Ziklas - Ben eminim a çocuk!

Râkım - (sözünü kesmeyerek) Onlar da beni severler ama dinim, namusum başına yemin ederim ki şimdiye kadar ben kendilerinden bu sizin sözlerinizi tasdik ve teyid edecek harf-i vâhid²¹⁴⁸ işitmedim, hareket-i vâhide²¹⁴⁹ görmedim.

Tabip - Buraları bizce, yani familyaca musaddaktır,²¹⁵⁰ dostum. Sizden şüphemiz yoktur. Fakat size dediğim gibi bu kızın derdi aşktır. Bu aşk, sizin aşkınızdır. Bu kız şu hâlde kalır ise ölecektir. Eğer sizden istediğimiz şifayı dirîğ etmez²¹⁵¹ iseniz belki biraz ümit yolu açılır.

Râkım - Benim elimden ne gelir?

Tabip - Bizi tayîb²¹⁵² etmemenizi en evvel rica ederiz. Zira görüyorsunuz ki bir nev-civân²¹⁵³ kızı ölümün kara pençesinden kurtarmak için çalışıyoruz. Şimdi sizi Mister Ziklas kendisine damat etmek istiyor?

Râkım - (heyecan ve helecanla)²¹⁵⁴ Kimi? Beni mi?

Ziklas - (ağlayarak) Evet oğlum sizi! Ne yapayım? Bu işte ne sizin, ne bizim kabahatimiz olmadığı gibi sanki kızın da kabahati yoktur. Sizin gibi bir meleş kim sevmez oğlum! Hüsnünüz, kemâliniz,²¹⁵⁵ ilminiz, irfânınız, salâh-ı hâliniz²¹⁵⁶, kibar tavrınız hep bir kızı meftûn²¹⁵⁷ edecek hâllerdir.

Râkım - (daha ziyâde telaşla) Aman Mister Ziklas!.....

Tabip - İşte böyle olacak. Sizin dininizin müsâadesi de vardır zannedirim. Mister Ziklas ise serbest bir adamdır.

Ziklas - Ne diyorsunuz Allah'ı severseniz? Ben kızımın Müslüman olmasına da razı olurum. İslâmiyet fena mıdır? Hep bir Allah'a tapmıyor

²¹⁴⁸ tek bir harf

²¹⁴⁹ tek bir hareket

²¹⁵⁰ tasdik edilmiş, doğrulanmış

²¹⁵¹ sakınmamak, esirgememek

²¹⁵² ayıplamak

²¹⁵³ genç

²¹⁵⁴ heyecan, kalp çarpıntısı

²¹⁵⁵ olgunluk

²¹⁵⁶ hâlin doğruluğu ve iyiliği

²¹⁵⁷ gönül vermiş, hayran olmuş, tutkun

muyuz? Akâidimiz²¹⁵⁸ arasında ne kadar fark var ki! İsa ve Meryem dahi bir kızı helâktan²¹⁵⁹ kurtarmak için İslâm olmak sûretinde²¹⁶⁰ tebdîl-i mezhep²¹⁶¹ etmesine cevâz²¹⁶² gösterir.

Râkım - Efendim oraları hep kolay. Lâkin.....

Tabip - Artık lâkin makin lâzım değil. Bize bu fedakârlığı etmeli. Fakat ben zannederim ki Mister Ziklas'a damat olmak sizin için fedakârlık değil, bilakis şereftir. Menfaattir bile!

Râkım - Canım orası müsellemler.²¹⁶³ Ben de kendimde bu şerefe liyâkat²¹⁶⁴ göremiyorum. Lâkin işin içinde başka şey var! Şu ki ben müteehhilim.²¹⁶⁵

Ziklas - Müteehhil mi?

Râkım - Evet! İşte haber aldığınız cariye benim zevcemdir.

Ziklas - Şu lakırdınıza inanmak için bana müsâade buyurmanızı rica ederim Mösyö Râkım!

Râkım - Hayır efendim, inanmanızı rica ederim.

Ziklas - Râkım Efendi! Râkım Efendi! Ben bu iş için size servetimin yarısını arz etmekteyim. Çünkü mâ-melekim²¹⁶⁶ iki kızımındır. Başka bir kimsenin değildir. Eğer bu defa kızı, şu elini uzatmakta bulunan ölümden kurtarır isen size karâbet²¹⁶⁷ gibi bir dostluğumdan da kat'-ı nazar²¹⁶⁸ üç yüz bin İngiliz lirası derecesinde bir de servet arz ediyorum.

(Canan'ın kulakları çınlasın..)

Tabip - Ne saadet?

²¹⁵⁸ akideler, hükümler, esaslar

²¹⁵⁹ ölüm, yok olma

²¹⁶⁰ şeklinde

²¹⁶¹ din değiştirme

²¹⁶² izin

²¹⁶³ onaylanmış, doğruluğu kabul edilmiş

²¹⁶⁴ uygun olma, layık olma

²¹⁶⁵ evli (ehlileşmiş)

²¹⁶⁶ sahip olunan şeylerin tümü

²¹⁶⁷ akrabalık

²¹⁶⁸ ayrı olarak, bundan başka



Ziklas - Zati o kız, o cariye olsa olsa sizin bir odalığınız olabilir.

Tabip - Hatta menkûhası²¹⁶⁹ olsa bile ne mani var? Osmanlılar menkûhalarından kolayca ayrılıp bir diğerine daha nikâh olabilirler.

Râkım - (bu sözleri kemâl-i hayretle²¹⁷⁰ dinledikten sonra) Mister Ziklas! Ben fakir bir çocuğum. Halka arz-ı hâl²¹⁷¹ ve evrâk-ı sâire²¹⁷² yazarak ders vererek ekmek paramı kazanmakta, yani demek isterim ki benim gibi bir çocuğa ettiğiniz şu teklif ihyâ²¹⁷³ demektir. Hususuyla dostluğunuzu milyonlara değiştirmem! Lâkin ben gönlümü Canan'a vermişimdir. O kız bir bî-vâye²¹⁷⁴ esir iken ben onu mesut ettim itikâdını²¹⁷⁵ gözlerim önüne alarak bu itikâd ile dahi kendimi mesut etmişimdir. Nasıl mümkün olur ki ben para için veya başka bir ümit için Canan'ı ağlatayım? Rica ederim efendim! Ellerinizi öpeyim! Beni bu tekliften af buyurunuz. Emreder²¹⁷⁶ iseniz bir daha konağınıza da gelmem..

Râkım'ın şu sözüne gerek Ziklas, gerek hekim ne kadar şaşılar bilir misiniz? Hele hekim âdeta Râkım'ın bu kadar tok gözlülüğünü eşekliğine haml²¹⁷⁷ etmek istedi. "A budala! Ca'li olsun bari şu Ziklas'ın teklifini kabul et de, sonra sen yine Canan'ınla zevk et" gibi manalar dahi hekimin zihnine geldi.

Bu işe siz de taaccüb eder²¹⁷⁸ misiniz? Öyle ise istiğrâbınıza²¹⁷⁹ şunu dahi katınız ki bu fikir Mister Ziklas'a da vürûd²¹⁸⁰ eyledi. O da "Değil şu kızımı al da var kıza duyurmadan gizlice Canan'a olan aşkını yine muhafaza et" dedi. Lâkin ister iseniz daha ziyâde istiğrâb ediniz. Pek ister iseniz siz de Râkım'ın eşekliğine kâil²¹⁸¹ olunuz. İşte Râkım bunu da kabul ede-

²¹⁶⁹ nikâhlı kadın

²¹⁷⁰ büyük bir hayret

²¹⁷¹ arzuhâl

²¹⁷² çeşitli belgeler

²¹⁷³ kurtuluş, mutluluk

²¹⁷⁴ nasipsiz

²¹⁷⁵ inanç

²¹⁷⁶ iş buyurma; mesele, olay

²¹⁷⁷ yüklemek, yormak

²¹⁷⁸ şaşırma

²¹⁷⁹ şaşma, garip bulma

²¹⁸⁰ gelme, aklına gelmek

²¹⁸¹ inanmak

medi. “Mister Ziklas! Bana bir şey teklif ediyorsunuz ki bu teklifi sizi ve beni ve bütün dostları muztarip eden bir veca’-ı elîmle²¹⁸² etmemiş olsanız âdeta beni tahkîr ediyorsunuz²¹⁸³ diye size güceneceğim gelir idi. Zira ben hilekârlığı, yalancılığı bütün dünya mükâfâtına mukâbil²¹⁸⁴ kabul edemem. Nasıl olur ki ah! Nasıl olur ki ben Canan’a -Seni seviyorum- diye yalan söyleyebilirim?” dedi.

Râkım bu sözü söylediği zaman gözlerinden damlayan yaşlar sözünün pek ciddi olduğunu ispat eder idi. Ziklas ile Tabip Mösyö (Z) bir müddet meyûsâne²¹⁸⁵ düşündüler. Her biri her ne düşünmekte ise imkânına kendisinin de kâil olmadığını²¹⁸⁶ çehreleri ima eder idi. Bir aralık cümlece ayağa kalkıp gezinmeye başlandı. Nihayet Râkım “Mister Ziklas! Eğer bir küstahlık ettim ise affetmenizi rica ederim. Emreder iseniz artık gideyim” diye sükût-ı hâlî²¹⁸⁷ tağyîr eylemiş²¹⁸⁸ idi. Ziklas Râkım’ı kucaklayarak “Nereye gideceksin oğlum, nereye gideceksin? Küstahlığı sen etmedin, biz ettik! Sen bize hüsn-i ahlâkından²¹⁸⁹, tok gözlülüğünden, iffet²¹⁹⁰ ve sadakatinden, mertliğinden, mürüvvetinden,²¹⁹¹ büyüklükten başka hiçbir şey göstermedin! Benim âlemde en büyük dostum da sen olacaksın ve sensin” diye öpmeye başladı, ihtiyarın şu hâlinden tabip dahi rikkate²¹⁹² gelmiş idi. Nihayet yine tabip hatırına gelen başka bir şeyi dahi arz ederek ortalığın bu hâlini tağyîr eyledi.

Tabip - Şimdi öyle ise bir çare kaldı.

Ziklas - Nedir? Mösyö (Z) nedir?

Tabip - Bilmem buna Mösyö Râkım ne diyecek?

Râkım - (gayet ıztırapla) Buyurunuz mösyö doktor.

²¹⁸² acı veren bir ağrı

²¹⁸³ aşılamak

²¹⁸⁴ karşılık, bedel

²¹⁸⁵ ümitsizce

²¹⁸⁶ inanmamak

²¹⁸⁷ susma, sessizlik

²¹⁸⁸ bozmak, değiştirmek

²¹⁸⁹ güzel ahlâk

²¹⁹⁰ namus

²¹⁹¹ iyilik, mertlik

²¹⁹² acıma, yumuşama



Tabip - Gidelim kıza sizin dahi onu sevdiğinizi tebşîr²¹⁹³ edelim. Hatta pederi ile şöyle bir müzakereniz olduğunu dahi haber vererek eğer biraz vakte kadar kendisini toplar ise nikâhınızı kıyacağını dahi anlatalım. Zira gördüğüm ahvâle²¹⁹⁴ nazaran²¹⁹⁵ bu kızı en ziyâde şu hâle koyan şey derdini hiçbir kimseye haber vermemesidir. Eğer işi meydana atar isek cüretini, ümidini dahi arttırmış oluruz.

Ziklas - Buna ne dersiniz Râkım Efendi?

Râkım - Bana sorar iseniz ben buna da cevâz²¹⁹⁶ vermem. Lâkin bu tedbir ile bir fayda kazanılacak ise muhalefet dahi etmem.

Tabip - Sizin muhalefet etmemeniz lâzımdır. Kazanılacak faydayı biz biliriz.

Tabibin bu reyî²¹⁹⁷ üzerine Ziklas yanlarında olmadığı hâlde yalnız hekimle Râkım kalktılar kızın yanına gittiler. Her zaman olduğu gibi kıza Râkım'ı görünce yine bir inbisât,²¹⁹⁸ yine bir sevinç görüldü.

Hâl hatır istifsâr²¹⁹⁹ edildi. Hatta Can, Canan'ın dahi hâlini hatırını sor-du! Râkım içeriki odada cereyân eden sözler üzerine kıza yolunda cevap vermiş mi zannedersiniz? Eğer Canan'a olan aşkından Can'a bir serrişte²²⁰⁰ vermiş zanneder iseniz, hata etmiş olursunuz. Kemâl-i safvet-i kalple²²⁰¹ kızın sıhhatte, âfiyette olduğunu arz eyledi. Derken tabip efendi tavrında bir büyük safvet,²²⁰² bir büyük mertlik göstererek söze başladı:

Tabip - Matmazel Can! Size bir şey arz edeceğim, ama istiğrâb²²⁰³ et-meyeceksiniz.

²¹⁹³ müjdelemek, güzel haber vermek

²¹⁹⁴ haller

²¹⁹⁵ bakarak, -e göre

²¹⁹⁶ izin

²¹⁹⁷ görüşmek

²¹⁹⁸ ferahlık, rahatlama, gönül ferahlığı; yayılma, açılma, genişleme

²¹⁹⁹ sorma

²²⁰⁰ ip ucu, delil; tutamak

²²⁰¹ büyük bir temiz kalplilikle

²²⁰² temizlik, saflık

²²⁰³ şaşma, garip bulma

Can - (cüz'ice²²⁰⁴ levnî²²⁰⁵ atarak) Nedir mösyö doktor?

Tabip - Mösyö Râkım bana bir sırrını arz eyledi. Bilirsiniz ki hekimlerle papazlar her sırta vâkıf olurlar ama ketm-i esrâra²²⁰⁶ dahi.....

Can - (çehresi daha ziyâde tegayyür ederek²²⁰⁷) Bu sözlerini anlayamıyorum doktor efendi.

Tabip - Delikanlılık bu! Ayıp değil a? Râkım Efendi'nin size.....

Can - (bütün bütün başkalaşarak) Anladım! Fakat taaccüb ederim²²⁰⁸. Râkım Efendi beni kardeş.....

Tabip - Hayır efendim! Âşıkâne muhabbet,²²⁰⁹ kardeşlik muhabbetinden daha kuvvetlidir. Öyle değil mi Mösyö Râkım?

Râkım - (zarurî bir davranış ile) Ah! Öyle doktor efendi, öyle! Söylemeye dilim varmıyor ki söz söyleyeyim, hâlimi kendim arz edeyim. Bari siz söyleyiniz. Ben kendisini böyle yatak içinde gördükçe ne hâllere girdiğime dikkat etmiyor ise siz nazar-ı dikkatini²²¹⁰ celb ediniz²²¹¹.

Can - Acayip! Râkım Efendi! Gerçek mi söylüyorsunuz?

Râkım - Pek gerçek efendim!

Can - Şimdiye kadar sizde ben böyle bir hastalık olduğunu zan bile etmemiş idim.

Tabip - Evet efendim! Sizin böyle yatağa girdiğiniz günden beri derecesi bir kat daha artmaktadır. Fakat bizim asıl arz edeceğimiz şey, bu da değildir matmazel.

Can - (bayağı dermanını toplayıp) Dahası mı var?

Tabip - Dahası var efendim. Biz dün bu hâli pederinize dahi açtık.

²²⁰⁴ hafifçe

²²⁰⁵ renk

²²⁰⁶ sırları saklama

²²⁰⁷ değiştirerek

²²⁰⁸ şaşırmak

²²⁰⁹ sevgi

²²¹⁰ dikkat nazarı

²²¹¹ çekmek



Can - (evvelkinden ziyâde bozularak) Pederime mi?

Râkım - Evet efendim!

Tabip - Râkım Efendi'nin icbârıyla²²¹² ben açtım. Müslüman dininde sizi kendi dininizde olduğunuz hâlde²²¹³ nikâh edebilmeye müsaade vardır. Pederiniz bu işe razı oldu. Rakım Efendi'nin her türlü liyâkatini²²¹⁴ teslîm eyledi²²¹⁵. Hatta gelip size kendisi teklîf-i izdivâc²²¹⁶ edecek idi, ama babalık hâli malumunuzdur ya, şayet siz utanırsanız, o hicâb²²¹⁷ eder diye. Zaten benim bu sırra vukûfuma²²¹⁸ itimâden bu hizmet-i müftehiyeyi²²¹⁹ bana havale eyledi.

Can - (yürekleri eritecek kadar acı bir tebessüm ile) Acayip! Fakat siz bu işlere nasıl itimâd verdiniz?

Tabip - Korkarım Râkım Efendi'yi kabul etmemek fikrindesiniz.

Can - Hele siz babamı çağırınız!

Râkım hemen dışarı çıkıp Ziklas'ı çağırıldı. Onlar gelinceye kadar doktor "Gerçek söylüyorum matmazel, bu çocuk sizin aşkınızla çıldıracaktır. Pederiniz onun hâline merhamet ederek izdivâcınıza muvâfakat²²²⁰ ediyor. İş yalnız sizin emrinize kaldı" sözlerini tekmîl edebildi²²²¹. Ziklas ve Râkım dahi geldiler.

Can - (acayip bir hicâb²²²² hâliyle) Babacığım, doktor efendi bir şeyler söylüyor!

Ziklas - Evet kızım. Siz de ne söyleyecek iseniz söyleyiniz. Burada bir yabancımız yoktur.

²²¹² zorunda bırakma, zorlama

²²¹³ olduğunuz zaman, olduğunuz takdirde

²²¹⁴ uygun olma, layık olma

²²¹⁵ yerine getirmek, gerçekleştirmek

²²¹⁶ evlilik teklifi

²²¹⁷ utanma; gizleme

²²¹⁸ bilme, sırra sahip olma

²²¹⁹ övünülecek hizmet

²²²⁰ onay, müsaade

²²²¹ tamamlamak

²²²² utanma

Râkım - İster iseniz ben de dışarıya çıkarım.

Can - (yine acı bir tebessümle) Ne hâcet? Kendi kendisine:

[Nihân key mâned ân râzî k'ez u sâzend mahfilhâ]²²²³

Râkım bu beyti işitince keyfiyetini²²²⁴ takdir edemediği bir teessürle²²²⁵ titredi. Can - (sözünde devam ile) Evet babacığım! Doktor efendi söylemek lâzım olan sözleri söyledi. Ben bu işin imkânına hüküm veremedim. Sonra da bana Râkım Efendi'yi sevip sevmediğimi sordu. Hâlbuki onun beni pek sevdiğini, benim için çıldıracağını da Râkım Efendi dışarıya çıktığı zaman söyledi.

Ziklas - İyi ya kızım! Sen ne cevap vereceksin?

Can - Ah! İşte benim cevabım da budur: Ben Râkım'ı seviyorum. O da beni seviyor. Seviyor ama onun beni sevişi, benim onu sevişim gibi değildir. O beni kardeş gibi seviyor. Ben onu kardeş gibi sevmiyorum. Onun cariyesi Canan onu nasıl seviyor ise ben de öyle seviyorum. Seviyorum ama ah! Ne fayda.....

Kızcağız bu sözü söyler iken gözleri dolmakla beraber babası ve doktor ve Râkım'ın dahi gözleri doldu.

Can - Râkım! Râkım! (Ger ber-lebem nihî leb yâbem hayât-ı bâkî²²²⁶ / Çün ûd çend bâşem der-âteş âramide²²²⁷) Bu beyit üzerine Râkım bütün bütün boşanıp âdeta hüngür hüngür ağlamaya başladı. İhtiyar peder dahi Râkım'ı görerek ağlar idi. Doktor ise mermer gibi kaskatı ve buz kesildi.

Can - Babacığım! Verdiğiniz kararda bir icrâ imkânı²²²⁸ olsa ben şimdi dirilir, kalkar idim. Sana ne diyorum? Râkım beni, benim onu sevdiğim gibi sevmez. Hemşiresi²²²⁹ gibi sever. Eğer benim onu sevdiğim gibi sevmiş olsa idi şimdiye kadar mutlaka bir eserini gösterir idi. Kızlar kızlar ile bu

²²²³ üzerine mahfiller kurulan (toplantılar yapılan) sırlar nasıl gizli kalabilir? (Hâfız-ı Şirazi)

²²²⁴ durum, bir şeyin iç yüzü

²²²⁵ üzüntü

²²²⁶ sonsuz, ebedî

²²²⁷ Eğer dudağını dudağıma koyarsan, bâkî bir hayat bulurum. İşte o vakit tatlı canım dudağıma erm,iş olur (can boğaza gelmiş olur.)

²²²⁸ uygulama imkânı

²²²⁹ kız kardeş



kadar mahremâne²²³⁰ konuşsalar, elbette birbirine yüzlerini kızartacak gibi sözler söyleyebilirler ise de Râkım bizim yanımızda bir kızın ağzına alabileceği sözü dahi almamıştır. Onu bu hâlde gördükçe, ben de ona harf-i vâhid²²³¹ söylemedim. Yalnız kendi kendime derdim ki: (Bâ-dil-i senginet âyâ hiç der-gired şebî / Ah-ı âteş-bâr u sûz-ı sîne-i şeb-gîr-i mâ²²³²)

Ziklas - Güzel ya a kızım. İşte Râkım dahi böyle senin gibi, seni sevdiği hâlde bir kelimecik söylemez imiş. Öyle değil mi Râkım Efendi?

Râkım'da cevap vermeye iktidar kalmamış idi ki cevap versin.

Can - Nafile babacığım! Orta yerde onun cariyesi Canan var iken ne yapsanız nafile. Hattâ Râkım bana acıdığından ötürü sizin dediğinize razı olacak olsa bile, ben razı olmam. Zira vefat eder isem ben edeyim. Kendi saadetim için bir bî-çâre kızcağızın helâkine²²³³ razı olamam.

Ortalığın hâli başkalaştı. Zira, doktor bile artık hıçkırığa hıçkırığa ağlamaya başlamış idi. Bereket versin ki kızın vâlidesi orada mevcut değildi. Eğer mevcut olsa idi daha başka hâller dahi zuhûr edeceğine²²³⁴ şüphe yok idi. Can ise artık ağlamayı filânı da kaybederek Râkım'a nazarla:

Can- (Azm-i didâr-ı tû dâred cân-ber-leb âmede / Bâz gerged yâ ber-âyed çist fermân-ı şumâ²²³⁵). Elhâsıl²²³⁶ babacığım, benim için gösterdiğiniz merhamete teşekkürler ederim. Size de ederim mösyö doktor. Sana da teşekkürler ederim Râkım Efendi. Zira sen bu kadarcık bir hileye rıza göstermek için dahi, gönlünle büyük bir cenk etmişsindir. Bu fedakârlık senin tarafından benim için bir büyük fedakârlıktır. Ah şu saatimde senden bir bûse²²³⁷ almak için her ayıbı göze aldırır idim. Lâkin kararım

²²³⁰ gizli olarak

²²³¹ tek bir harf

²²³² Bizim ateşli âhımız ve sînemizin gece boyunca dinmeyen harareti, acaba bir gece senin taş kalbine de tesir eder mi? (Hâfız-ı Şirazi)

²²³³ ölüm

²²³⁴ ortaya çıkmak

²²³⁵ Seni görme azmiyle dudağıma gelmiş canım (can boğaza gelmiş). Dönsün mü? Çıksın mı? Nedir fermânın?

²²³⁶ kısacası

²²³⁷ öpücük

ahirete kadar senin bir bûsene dahi müştâk²²³⁸ ve hasret olarak gitmektir. Allah'ın merhametini bu sûretle²²³⁹ kazanabileceğim ümidindeyim.....

Meclisin bundan ziyâde imtidâdına²²⁴⁰ tahammül için kimsede kuvvet kalmamış idi. En evvel doktor zaaf göstererek dışarıya çıktı. Arkası sıra da Râkım çıkıp bî-çâre babası bir müddet mahzun²²⁴¹ mahzun kızın yüzüne baktıktan sonra, o dahi çıkıp vâlidesiyle küçük hemşiresini²²⁴² hastanın yanına gönderdi.

Pek alâ bunlar dışarıya çıktılar da başka bir müzâkereye filâna mı başladılar? Ne mümkün! Üçü dahi dilsizlerin birbirine bakışıp kaş ile göz ile ifade-i merâma²²⁴³ çalıştıkları gibi birbirinin yüzüne bakakalmışlar ve her biri yeislerini²²⁴⁴ birbirine anlatmak için yek-diğerine²²⁴⁵ kaş ve göz işaretleriyle kalıp diğer harf-i vâhid²²⁴⁶ söylememişler idi. Kızın yanında vâlidesiyle küçük hemşiresi²²⁴⁷ ne söyleştiler?

İşte onu biz bilmiyoruz. Bizim bildiğimiz kadarı şu ki Râkım artık bu matemli hanede ikamet lâzım gelmeyeceğini anlayarak bir aralık sıvıştı, çıktı ve Can'ın ıztırâb-ı hâline²²⁴⁸ ağlamak derecesinde teessüfler²²⁴⁹ ederek boynunu büküp Kumbaracı Yokuşu'ndan aşağıya inmeye başladı.

2238 özlemiş

2239 şekilde

2240 uzamak

2241 hüznü, kederli

2242 kız kardeş

2243 derdini anlatmak

2244 ümitsizlik

2245 birbirlerine

2246 tek bir harf

2247 kız kardeş

2248 acıklı hâl

2249 kederlenme, eseflenme; acıma



Onuncu Bâb

Can bî-çâresinin Râkım'a mûcib olduğu²²⁵⁰ tesîrât²²⁵¹ gerçekten fevkalâde²²⁵² idi. O kadar ki o zamana kadar Râkım'da Can için bir aşk yok idi ise bile ondan sonrası için hâsıl olabilmek²²⁵³ istidâdları²²⁵⁴ dahi baş göstermiş denilebilir. "O bî-çâre kızcağız! Ne hâllere girmiş! Ahiret insanı sûretini²²⁵⁵ almış! Vallahi sevilmeyecek kız da değildir. Farisi²²⁵⁶ okumak da ona mahsûs idi. Ah! İşte onu bu hâllere koyan Hoca Hâfız'ın Dîvan'ı değil midir? Ben bu dereceye kadar tesiri olacağını hesap edememiş idim. En yakın beyitleri ne kadar bir sûz-ı derûn²²⁵⁷ ile dinler ve alırdı? Meğer kendisini zehirlemek için imiş. Vah bî-çâre Can vah! Eğer kıza bir hâl olur ise vallahi yanarım" diye Hendekbaşı'na kadar indi.

Orada kime rast gelse iyi? Felâtun Bey'e!

Adam bırak şu sefihi²²⁵⁸ be!

Nasıl bırakırız. Hikâyemizin nısfına²²⁵⁹ müşterek²²⁶⁰ olan bir zatı nasıl terk ederiz?

²²⁵⁰ sebep olan; gerektiren

²²⁵¹ etkiler, tesirler

²²⁵² üst, üst derece, yukarı

²²⁵³ ortaya çıkmak

²²⁵⁴ yatkınlık, eğilim

²²⁵⁵ şekil

²²⁵⁶ Farsça

²²⁵⁷ gönül ateşi

²²⁵⁸ zevk düşkünü

²²⁵⁹ yarım, yarı

²²⁶⁰ ortak

O hoppayı bu hikâyeye hiç bile katmamalı idi.

Öyle lâzım idi ama nasılsa katmış bulunduk. Hem Felâtun Bey'e bu buğz²²⁶¹ neden iktizâ etti²²⁶²? Yoksa herifin şu alafrangalığını çekemez mi oldunuz? Eğer Felâtun Bey olmamış olsa idi mayonez meselesi meydana çıkar mı idi? Ya Hotel (C) öyle bir zengin alafranga Osmanlı'yı görebilir mi idi? Kâğıthane'de madamın arabası önünde çifte müzika çalınır mı idi?

Batasıya gittikten sonra neye yarar?

Zararı yok! İşte sizi temîn ederiz ki bundan sonra batasıya gitmeyecek. Gidemeyecek ki gitsin.

Korkarız paralar.....

Korkacağınıza dinleyiniz:

Felâtun - O! Birâder! Allah versin, Allah versin! Kibarlık başka şey! Eski dostları göremez olurlar.

Râkım - (ızdırabından ne söylediğini dahi bilemeyerek) Estağfurullah birâder! Bugün zihnim pek perişandır. Şu Ziklas'ın kızı yok mu? Büyüğü! Hani ya şu Can!

Felâtun - Evet, insanın canına sokacağı gelen Can değil mi? Canına yandığım, vâlidesini karanlıkta kucaklamak sehvi²²⁶³ vâki olmamış²²⁶⁴ olsa idi...

Râkım - Bırak Allah'ı seversen! Kızcağız can üzerinde.

Felâtun - Ne için?

Râkım - Bilir miyim ben ne için? Galiba verem olmuş! Hekimler aşk hâlidir diyorlar.

Felâtun - İşte gördün mü? Senin gibi feylesofların yapacağı iş bu kadar olur. İffeti²²⁶⁵ muhafaza edelim, edebi muhafaza edelim diye böyle körpecik

²²⁶¹ nefret

²²⁶² icap etmek

²²⁶³ yanlış, hata

²²⁶⁴ gerçekleşmemiş

²²⁶⁵ namus



kızları verem ederler, bırakırlar. Bana alâka etmiş ola idi de bak hiç böyle verem olur mu idi? Turp gibi yaşar idi turp!

Râkım - (fütûrla²²⁶⁶) Adam, bırakalım artık şu acıklı meseleyi. Kızcağız bugün yarın yolcudur. Sen ne hâldesin bakalım sen? Polini ile rahat edebiliyor musun?

Felâtun - Madem sen bana Can'ın lakırdısını bıraktırdın, ben de sana Polini'nin lakırdısını bırakmayı teklif ederim.

Râkım - O ne için ya?

Felâtun - Şunun için ki artık kendisinden ayrıldım.

Râkım - (telaşla) Sebep?

Felâtun - Bırak şu kaltağı! Allah'ı seversen!

Râkım - Canım, o nazlı Polini şimdi kaltak mı oldu?

Felâtun - Hınzır kahpe, beni yolup kül ettikten sonra yüz çeviriverdi.

Râkım - Yolduktan sonra mı?

Felâtun - Ah, öyle ya!

Râkım - Bari mali birkaç bin liraya oldu mu?

Felâtun - Birkaç bin mi? On altı bin diyemiyor musun?

Râkım - (daha ziyâde telaşla) Ne dedin? Zati senin servetin ne kadar idi ki?

Felâtun - (gözleri dolarak) İşte ne kadar ise hepsini yoldu!... Ah birâder! Sen bana pek doğrusunu söylemiş idin ama ne fayda? O zaman şimdiki ak-lım olsa idi ne yapacağımı ben biliyor idim?

Râkım - Ey şimdi?

Felâtun - Şimdi taşlarla döğünmekteyim ama fayda yok. Eniştem ile de bozuştuk. Dünyanın hâlini şimdi anladım diyorum ya? Parasız kaynı eniştelere, parasız birâderi hemşireler²²⁶⁷ de kabul etmiyormuş. (Gözlerinin yaşı daha ziyâde arttı).

²²⁶⁶ umutsuzlukla

²²⁶⁷ kız kardeş

Râkım - Bu iş böyle kalacak değil a? Elbet bir çaresini düşünmüşsündür.

Felâtun - Dünyada bir dostum var imiş. Vaktiyle ettiğim bunca iyiliklerin bir semeresi²²⁶⁸ hâsıl olmuş²²⁶⁹. Bizim.... Beyefendi'yi bilirsin ya?

Râkım - Evet!

Felâtun - İşte şimdi onun sâye-i merhametine²²⁷⁰ sığındım. Bize bir mu-tasarrıflık²²⁷¹ yakalayabilecek. Kaviyyen²²⁷² memûl ediyorum²²⁷³. Çünkü beni kaviyyen temîn²²⁷⁴ ediyor.

Râkım - Allah versin birâder! Vallahi memnun oluruz. Bizim de eğer elimizden bir şey gelse dirîğ etmeyiz²²⁷⁵ ama.....

Râkım bu lakırdıyı söyler söylemez Felâtun bir kere Râkım'ın yüzüne bakıp ve acı bir tebessüm edip badehu²²⁷⁶ veda dahi etmeden aldı yürüyü-verdi. Şimdi bu da bî-çâre Râkım için bir dert oldu mu? Artık alt tarafını sormayınız.

Bu Râkım için niye bir dert olacak? Vaktiyle gözlerini açmalı idi de elindeki serveti bir kaltağa kaptırmamalı idi. Evvelleri Râkım'ı beğenmiyor idi ya!

Evet! Bu lakırdıda haklısınız. Lâkin Râkım gibi bir çocuk kimsenin zâl ü inkırâzıyla²²⁷⁷ teşeffî-i sadr²²⁷⁸ etmez. Hasmının böyle bir hâl-i inkırâza dûçâr olmasından²²⁷⁹ dahi müteallim²²⁸⁰ olur.

İşte Râkım dahi böyle bir.... değil, Can'ın hastalığından nâşî²²⁸¹ iki nev²²⁸² elem içinde olarak hanesine geldi ki o akşam çenelerini bıçak aç-

²²⁶⁸ netice, mahsul

²²⁶⁹ ortaya çıkmak, elde edilmek

²²⁷⁰ merhamet gölgesi

²²⁷¹ eski bir yönetici memur ünvanı; tasarruf sahibi

²²⁷² kuvvetle

²²⁷³ ummak, umut beslemek

²²⁷⁴ inandırmak, güvendirmek

²²⁷⁵ sakınmamak, esirgememek

²²⁷⁶ bundan sonra, sonra

²²⁷⁷ düşüş, batış

²²⁷⁸ gönlünü ferahlatma

²²⁷⁹ batış hâli, düşüş hâli

²²⁸⁰ elem duyan, kederli

²²⁸¹ ötürü, dolayı

²²⁸² tür, cins, çeşit

mayarak hatta yemek dahi yemeye muktedir²²⁸³ olamadı. Efendisinin şu ıztırâb-ı hâlî²²⁸⁴ Canan'ı dahi nihayet derecede muhtarip eylemiş idi. Ancak bu geceki hâl her zamanki ahvâlê²²⁸⁵ makîs²²⁸⁶ olmadığından zavallı kızcağız şakk-ı şefe²²⁸⁷ etmeye muktedir²²⁸⁸ olamayıp Râkım'ın karşısında boyuncuğunu büktü, kaldı. O gece Râkım'ın sigara ve kahve vesâire hakkında Canan'a verdiği emirler âdeta şimdi bir mazlumun kanını dökerek henüz bıçağını silmekte bulunan yeniçeri zorbasının ağzından çıkıyormuşçasına bir tehevvrê²²⁸⁹ çıkar idi. Binaenaleyh,²²⁹⁰ Canan bu hâl-i fevkalâdeye²²⁹¹ ağlamak veyahut ağlamamak lâzım geleceğinde dahi şaşırıp da herkes yatıktan sonra, kendi yatağı içinde rahat rahat ve bol bol ve kana kana ağlamaya muvaffak olabildi.

Hani ya o işine gücüne asla halel²²⁹² vermeyip kronometre saat gibi işlemekte olan Râkım? Ertesi günü nereye gideceğini, ne edeceğini şaşırarak “Şimdi giyinirim, şimdi kalkarım, şimdi giderim. Fakat nereye gitmeli? Ne iş görmeli?” diye ikindiye hanesinde edip binaenaleyh akşamı dahi orada çıkarmaya mecbur oldu. Saat onu geçtikten sonra Yozefino'nun ziyafeti akşamından kalma yarım beylik rakıdan biraz rakı çıkartıp içmeye başladı. Canan'ı dahi piyanoya oturtmuş idi ise de, kızcağız efendisinde neşât²²⁹³ göremeyince kendisi dahi neşâtlanamayıp çaldığından öyle lezzet almaz idi.

Derken Yozefino gelmesin mi? Meğer o gün ders günü imiş. Râkım kendisini istikbâl eyledi²²⁹⁴. Karı gayet şen ve hatta şuh meşreb²²⁹⁵ olduğundan bin tebessümler, bin inbisâtlar²²⁹⁶ ile gerek Râkım'a ve gerek Canan'a selâm

²²⁸³ gücü yeten

²²⁸⁴ acıklı hâl

²²⁸⁵ haller

²²⁸⁶ benzetilen, benzeyen

²²⁸⁷ konuşmak için dudakları ayırmak

²²⁸⁸ gücü yeten

²²⁸⁹ öfkelenme, köprüme

²²⁹⁰ bunun üzerine, bundan dolayı

²²⁹¹ anormal durum

²²⁹² zarar, bozukluk, eksiklik

²²⁹³ keyif, hoşluk, mutluluk

²²⁹⁴ karşılamak

²²⁹⁵ neşeli

²²⁹⁶ gönül ferahlığı, rahatlık

vermiş idi. İkisi de Yozefino'nun selâmını pek soğuk bir muâmele²²⁹⁷ ile aldılar. Yozefino şaşıtı kaldı. Bu muâmele-i bârideye²²⁹⁸ hiçbir mana veremedi.

Yozefino - O ne? Ben bu saadetle memlû²²⁹⁹ olan haneyi bu akşam bir kederle dolu görüyorum. Hayırdır inşallah!

Râkım - Hayır! Hamd olsun hiçbir kederimiz yoktur.

Yozefino - Lisânınız, yüreğinizdeki şeyi söylemiyor. Korkarım Canan senin canını sıktı.

Canan - (korkusundan titreyerek) Hayır madam! Ben hiçbir şey yapmadım!

Râkım - Hiç Canan benim canımı sıkar mı? Bu lakırdıyı ben söylemiş olsam sen inanmamalısın.

Yozefino - Öyle olmak lâzım geleceğini bilirim. Fakat bugün sizde mutlaka bir hâl var!

Râkım - Yok değil, var! Hani ya Mister Ziklas yok mu? İşte onun büyük kızı ölüm hâlinde hasta da ona pek acıyorum. Bir genç kızın gürleyip gitmesi insanı yakmaz mı a madam?

Yozefino - Vâkıâ²³⁰⁰ acınacak bir şey. Hastalığı ne imiş?

Râkım - Gençlerin hastalığı ne olur? Malûm a ince hastalık!

Yozefino - Vah zavallı kızcağız vah! Vallahi acıdım.

Râkım - Hele benim ne kadar acıdığımı mümkün değil tasavvur edemezsiniz²³⁰¹. Âdeta kızcağızla kardeş gibi geçinir idik.

Yozefino - Canım daha şimdiden kızı vefat etmiş addedip²³⁰² de yanmak lâzım gelmez a? İnşallah bir şey olmaz da kalkar!

²²⁹⁷ davranış

²²⁹⁸ soğuk davranış

²²⁹⁹ dolu

²³⁰⁰ gerçekten

²³⁰¹ hayal edememek

²³⁰² saymak, öyle olduğunu kabul etmek



Râkım - Evet! Babasına böyle teselliyâtı²³⁰³ biz de verdik. Her ne ise bizim bugünkü âlâmın²³⁰⁴ birisi işte bu. Birisi de bizim Felâtun Bey meselesi.

Yozefino - O Felâtun Bey kimdir ki meselesi ne olduğunu anlayalım.

Râkım - Vay sen Felâtun Bey'in kim olduğunu bilmiyor musun?

Yozefino - Sen ona dair bana hiçbir şey söylemedin.

Râkım - Söylemeye lüzum görmedim de onun için. Zira Felâtun Bey'i Beyoğlu'nda tanımayan kalmamıştır ki.

Yozefino - Ha! Anladım, anladım. Şu Platon Bey değil mi?

Râkım - Evet! İşte o! Onun Türkçe ismi Felâtun, Frenkçesi Platon'dur.

Yozefino - O bir tiyatrocu nâzende²³⁰⁵ ile Hotel (C)'de prenslik taslamakta idi. Hatta kendi familyası Uranüs sülâlesinden indiğinden bahisle asilzâdelik dava eder idi.

Râkım - Asilzâdelik dava ettiğini bilmem. Velew ki etsin²³⁰⁶. Bizim memlekette hamd olsun bu esaret yoktur.

Yozefino - Ey, o beyefendinin nesine acıyorsun?

Râkım - Paraları tüketmiş de onun için!

Yozefino - Vah benim çocuk Râkımcığım vah! A oğlum, dünyanın her budalasına acımak senin vazifen mi? Platon Bey çocuk değil idi ya? Hâlbuki Beyoğlu'nda onun paraları tüketceğini çocuklar dahi anlamış idi.

Râkım - Ama ben ona acırım Yozefino, acırım. Zira ne kadar olsa refikim²³⁰⁷ idi.

Yozefino - Ben inanmam ki o adam senin refikin olsun. Zira senin refikin olsa idi mutlaka senin akıl ve hikmetinden²³⁰⁸ müstefîd²³⁰⁹ olur idi.

²³⁰³ teselliler

²³⁰⁴ elemeler

²³⁰⁵ nazlı kadın

²³⁰⁶ olsa bile, diyelim ki

²³⁰⁷ arkadaş

²³⁰⁸ bilgelik

²³⁰⁹ faydalanan, istifade eden

Biz haber almakta idik ya? Matmazel Polini yalnız kendi hesabına olarak Fransa'ya elli bin franktan ziyâde poliçe göndermiş. Kendi âşıkını oyunda yendirip paralara ortak olan metres ile yaşamanın nihayeti budur. Nerede bir yankesici var ise onu kont veyahut baron diye Platon'a takdim eder, derhal kumara sevk eyler ve bunlar kendi âşıkından ne kazanır ise hanımefendi dahi ortak olur idi.

Râkım - (kemâl-i fütûrla²³¹⁰) Sana bir şey söyleyeyim mi Yozefino? Sizin bu Avrupa'nın fenaları, iyilerinden pek çok ziyâde!

Yozefino - Ona şüphe mi ister? Lâkin bunu da bil ki sizin bu İstanbul'un da budalaları, akıllılarından pek çok ziyâde. İştittiğime göre o Platon Bey'in üç dört yüz bin frank sermayesi var imiş! Bu sermayenin îrâdıyla²³¹¹ üç dört yüz bin sene ömrü olsa yine bir bey olarak yaşayabilir idi. Bu parayı kendisine babası bırakmış. O dahi kendisini harç etmeye²³¹² memûr eylemiş. Bakalım beyefendimizin üç dört yüz kuruş kazanmak kudreti var mı idi?

Râkım - Ne gezer?

Yozefino - Gördün mü bir kere! İnsan para harç eder ama para kazanmaya kudreti olur ve daha alâsı para kazanmaya başlar da, öyle harç eder. Para kazanmaya başlar da harç eder dediğimin sebebi şudur ki bazı adamlar kendilerinin para kazanmaya muktedir²³¹³ bir hünerver²³¹⁴ olduğunu zannederler ise de bu zan ellerindeki servetin bitmeyeceği hakkında olan zanları gibidir. Sen de gençsin. Hem senin hünerin, senin marifetin kazandırıyor idi. Sen niçin onun gibi yapmadın?

Râkım - (garip bir tebessümle yavaşça) Beni de sen baştan çıkarmadın mı?

Yozefino - Bak şu dadı çocuğuna bir kere. Bak şu beşik bebeğine! Ah! İsterdim senin de yakını Matmazel (Bu aralık Canan, efendisinin Yozefino'nun kulağına fısıltı ettiğini görünce dışarıya çıkar) Polini gibi birisi yakalamış olsa idi de seni de görse idim.

²³¹⁰ büyük bir usanç

²³¹¹ harcamak

²³¹² gelir, kazanç

²³¹³ gücü yeten

²³¹⁴ hüner sahibi

Râkım - Benim nemi alacak?

Yozefino - Hiç olmaz ise seni işten güçten men edip perişan eylerdi ya? Zalim! Ben sana vâlidelik ettim. Pek de vâlidelik demeyelim ama, hemşirelik²³¹⁵ ettim. Daha doğrusu dostluk ettim.

Râkım - Canım, bilmiyor muyum ya? Latîfe ediyorum.

Yozefino - Ha şöyle! Kendi idaresine kudreti olmayan ve hâlbuki dünyasında kendisinden başka bir kimseyi beğenmeyen derbederlerin hâline acıyıp da mesut haneni âlâm²³¹⁶ ile doldurmakta ne mana var? Biraz da latife et zâhir. Hele şu mastikadan²³¹⁷ bir yudum da bana ver bakayım. Yozefino rakı içiyormuş diye büyük madamlarının kulağına gidecek olsa dünyada benden daha fena karı olmaz idi. Fakat Yozefino rakı içer amma, Râkım'ın yanında içer. Erkek sevdi ve sever ama, Râkım'ı sevdi ve onu sever! Zira ertesi günü Beyoğlu'nda ilân olunmayacağını bilir. Ah! Benim akıllı Râkımcıgım! Şu kâfir Canan seni benim âgûşumdan²³¹⁸ aldı ama, valahi kızcağıza darılmam! Ondan başka birisi almış olsa idi, sen beni dahi yataklara serilmiş görür idin. Lâkin Canan nereye gitti?

Râkım - Çağıralım. Canan! Canan!

Canan - (dışardan) Buyur efendim!

Efendisinin kendisini çağırması üzerine kızcağız sevine sevine geldi. Gerek Yozefino'ya ve gerek efendisine bâde²³¹⁹ sunar. Yozefino'nun sözleri Râkım'ın âlâmını²³²⁰ dağıtmış olduğu cihetle²³²¹ canı müzika ister. Yozefino bizzat kalkar, gayet müferrih²³²² havalar ile ortalığın evvelki ağız tadını tecdîd²³²³ eyler. Ondan sonra Canan dahi piyanoya oturup hem şarkı okur, hem piyanoya dokunur. Ta saat on bir buçuğa, on ikiye gelir.

²³¹⁵ kız kardeş

²³¹⁶ elemeler, kederler

²³¹⁷ bir çeşit rakı

²³¹⁸ kucak

²³¹⁹ içki, şarap

²³²⁰ elemeler, kederler

²³²¹ sebep

²³²² ferahlık verici

²³²³ yenileme, tazeleme

Yozefino - Râkım!

Râkım - Ne var?

Yozefino - Bu akşam beni misafir kabul eder misin?

Râkım - (bilâ-tereddüt²³²⁴) Hay hay! Canıma minnet! Hem kabul ederim, hem de sen bana bu kadar tekellüfsüz²³²⁵ bulunduğun için sana bir de teşekkür ederim.

Yozefino - Ama bir şartı var!

Râkım - Nedir bakalım o şart?

Yozefino - Sen yerinden kımlıdanmayıp her geceki rahatını bozmayacaksın. Ben Cananla beraber yatarım.

Yozefino'nun o gece dahi orada kalacağı ve kendisiyle beraber yatacağı Canan'ın çehresinde yeni birtakım sürûr²³²⁶ alâmetleri peydâ etti²³²⁷.

Râkım - Hayır! İşte yalnız bu olmaz. Sen benim rahatımı istemiyor musun? Ben dadımın odasında pek alâ rahat ederim. Şimdi Canan kalkar, benim yatağımın çarşaflarını değiştirir. Haydi Canan bakalım (Canan sevine sevine gider)

Yozefino - Vay! Hani ya teklifsiz, tekellüfsüz²³²⁸ bulunacak idik ya? İşte sen rahatsız oldun.

Râkım - Hiç! Asla!

Yozefino - Hem çarşaflarını niçin değiştiriyorsun?

Râkım - (tebessümle) Şayet istikrâh²³²⁹ eder isen diye.

Yozefino - Ben şimdi seni döveceğim! Vaktiyle sen benden, ben sende istikrâh ettik mi? İşte ben bu gece senin misk gibi kokunu koklayarak yatağında yatar idim.

²³²⁴ tereddütsüz bir şekilde

²³²⁵ yapmacıktan uzak, samimi

²³²⁶ sevinç

²³²⁷ ortaya çıkmak, belirmek

²³²⁸ içten, samimi

²³²⁹ tikslenme



Râkım - Şimdi bu latîfeleri bırakalım da dadımdan yemeğimizi sual edelim.

Yozefino - Vallahi istediğim gibi olmadı. Siz yine tekellüfâta²³³⁰ kalkıştınız.

Râkım - Bre canım, teklifsiz olalım diye aç mı kalalım? Hazır daha vaktimiz var. Eğer bir şeye ihtiyacımız var ise derhâl tesviye²³³¹ ederiz. Dadı! Dadıcığım!

Fedâyi - (aşığıdan) Buyur oğlum!

Râkım - Biraz buraya gelsen a?

Yozefino - İşte şimdi dadıyı da darıltacağız.

Râkım - Dadıyı mı? Amma anlamışsın ha!

Fedâyi geldiğinde Râkım akşama yiyecek ne olduğunu sorar. Mevsim patlıcan mevsimi olduğu için dadı bir alâ patlıcanlı kebab bir de alâ oturtma ve bir patlıcan dolması ve bir de pilav olduğunu söylemekle beraber

Fedâyi - Korkarım bu akşam kokanayı bizde alıkoyacaksın.

Râkım - Evet! Yemeğimiz de kifâyet eder ya?

Fedâyi - (fevka'l-gâye²³³² bir memnuniyet tavrıyla) Eder efendim, eder! Bizim sahanlarımız büyüktür. Sor kokanaya da eğer canı başka bir şey daha istiyor ise hemen yapıverelim. Yağımız var, şekerimiz var, pirincimiz var, hamd olsun her şeyimiz var.

Yozefino, Dadı Kalfa'nın tavr-ı memnûnânesini²³³³ görünce onun dahi kendisini hüsn-i kabul etmiş²³³⁴ olduğunu anlamış idi. Bir de Râkım yemekleri ta'dâd²³³⁵ ve tarif edince şen Yozefino çocuk gibi sevinerek:

Yozefino - Daha ne isteriz ki! Bu kadar yemek çoktur bile. Teşekkür ederim Dadı Kalfa'ya ki beni seviyor!

²³³⁰ güçlüklerle katlanmalar; özenmeler

²³³¹ ihtiyacı gidermek

²³³² son derece

²³³³ memnun olmuşça bir tavır

²³³⁴ iyi olarak kabul etmek

²³³⁵ sayma

Râkım - (bu sözleri Dadı Kalfa'ya tercüme ve onun dahi cevabını Yozefino'ya tefhîm²³³⁶ eyledikten ve Dadı Kalfa gittikten sonra) Sen ne zannediyorsun Allah'ı seversen? Bizim Dadı Kalfa sevicecek insanları benden daha alâ bilir. Sen burada altı ay misafir olsan Dadı Kalfa'nın bu geceki memnuniyetini altı ay müddet daha temdîd²³³⁷ etmiş olursun.

Yozefino - Mesutsun Râkım, vallahi mesutsun. Yüzünü yerlere sürerek Cenâb-ı Hakk'a dua ve teşekkür et!

Râkım - Evet! Cenâb-ı Hakk'ın, hakkımda olan bunca lütûf ve ihsanını takdir etmeyecek kadar değilim madam. Benim gibi öksüz çocuğu bu kadar nimete gark etmek²³³⁸! Bana senin gibi dostlar vermek.....

Canan dahi işini bitirmiş olduğu cihetle²³³⁹ geldi. Artık devr-i akdâha²³⁴⁰ revaç verildi²³⁴¹. Müzikalar, şarkılar ile yemek vaktine kadar vakit geçirildi. Sofra kurmak vakti geldiğinde cümlesi işe yardım edip Yozefino biz-zat sofrayı kurmuş, Râkım Dadı Kalfa'ya zahmet olmamak için aşağıdan yemekleri getirivermiş idi. Hepsi beraber sofraya oturup yemeği yediler. Bunların o geceki hâlini birisi görse idi Yozefino'yu ya Râkım'ın vâlidesi zanneder idi, yahut ablası! Zira bu dereceye kadar beyinlerinde²³⁴² tekellüf²³⁴³ olmayıp âdeta Râkım Yozefino'dan bir sigara yakıvermesini rica eder idi. Bu muhabbet,²³⁴⁴ bu ülfet²³⁴⁵ saat üçe kadar devam eyledi. Ondan sonra Yozefino Râkım'ın yatağına, Râkım dadısının odasına ve Canan dahi kendi yerine çekilmek üzere salon tahliye edildi.

Geçen defa olduğu gibi mutlaka bu defa dahi Yozefino Canan'ı istintâk²³⁴⁶ eder.

Aferin! İyi bildiniz.

²³³⁶ anlatmak

²³³⁷ uzatmak, devam ettirmek

²³³⁸ boğmak

²³³⁹ neden

²³⁴⁰ kadehleri döndürmek

²³⁴¹ başlanmak

²³⁴² aralarında

²³⁴³ yapmacıklık

²³⁴⁴ sevgi

²³⁴⁵ dostluk etme, kaynaşma

²³⁴⁶ sorgulayarak söyletmek



Hem de mutlaka bu defa Canan dahi kendisine bazı esrar²³⁴⁷ keşfeyleyler.

Hay hay! Çünkü Kâğıthane seyahati ve gece misafirliğinin ikinci defa olmasıyla beraber, üç dört aydan beri dostluğun dahi biraz daha vüs'at²³⁴⁸ vermiş olması kızcağıza bu cüreti verebileceği hesap olunur.

Acaba gerçekten vermiş mi ki?

Vermiş ya! İşte size hikâye edelim de bakınız:

Canan misafiri soyundurmak için yanına gidip de Yozefino soyunmaya başladığı anda istintâka dahi mübâşeret²³⁴⁹ eyledi.

Yozefino - Ey! Söyle bakalım Canan Hanım, efendi seni hâlâ sevmiyor mu?

Canan - (cüz'ice²³⁵⁰ bir hicâbla²³⁵¹) Efendi beni niçin sevmesin? İşte gördünüz ya! Bugünkü dargınlığı da bana değil imiş.

Yozefino - Hayır! Murâdım o değil. Seni hâlâ kardeş gibi mi seviyor demek isterim.

Canan - (çâr-nâ-çâr²³⁵² o mübarek humret²³⁵³ yüzünü istilâ ederek) Kardeş gibi de seviyor, kızı gibi de seviyor.

Yozefino - Kızarma da! Daha ne gibi seviyor ben hepsini bilirim ya? Sana da söyletmek istiyorum. Çünkü böyle şeyler bana lezzet verir.

Canan - (ezilerek) Her türlü seviyor!

Yozefino - Söyle diyorum!

Canan - Söyledim ya işte.

Yozefino - Söylemiyorsun ki. Hiç bu odada, bu yatakta beraber yattığınız var mı?

²³⁴⁷ sırlar

²³⁴⁸ genişlik

²³⁴⁹ başlamak

²³⁵⁰ küçükçe, hafifçe

²³⁵¹ utanma

²³⁵² ister istemez

²³⁵³ kırmızılık

Canan - (muztarib olarak²³⁵⁴) Of! Ustacığım, ama artık çok soruyorsunuz!

Yozefino - Soracağım! Evet sormaya hakkım var. Ben senin vâliden gibi değil miyim?

Canan - Öylesiniz ustacığım.

Yozefino - İyi ya işte! Benden, vâlidenden sırrını saklamamalı. Doğru söyle bakayım! Efendi seni odalık etti mi?

Ustasının bu derece ibrâmı²³⁵⁵ üzerine Canan'ın malûmumuz olan gâyet-i hicâbı²³⁵⁶ yine baş göstererek Yozefino'yu bırakıp kaçmak ister ama, Yozefino kendisini zapt ederek tazyikâtında²³⁵⁷ devam edince:

Canan - (çâr-nâ-çâr) Etti ustacığım!

Yozefino - Yalan!

Canan - Vallahi etti! İki ay oluyor.

Yozefino - (derinden bir göğüs geçirmekle beraber fevka'l-gâye²³⁵⁸ memnun olarak) Aferin Canan, aferin! Oh! İşte, şimdi tamamiyle müsterih²³⁵⁹ oldum.

Canan - (biraz daha cesaret bularak) Niçin ustacığım?

Yozefino - Ben bilirim niçin!

Canan - Yok ama ben sizden sırrımı saklamadım ya. Siz de bildiğinizi benden saklamayınız.

Bî-çâre Canan'ın Yozefino gibi hem efendisinin hâlini bilen, hem de kendisi için Dadı Kalfadan sonra ikinci sırdaş olan bir kadından halledeceği bir hayli müşkilâtı²³⁶⁰ olmasıyla kendisi ustasına esrarını keşfeylettiği²³⁶¹ gibi onun dahi kendisine keşf-i esrâr²³⁶² etmesinde ısrar ederek:

²³⁵⁴ sıkıntıyla, kıvranarak

²³⁵⁵ ısrar etmek

²³⁵⁶ büyük utancı

²³⁵⁷ baskılar

²³⁵⁸ son derece

²³⁵⁹ rahatlayan

²³⁶⁰ zorluklar, güçlükler

²³⁶¹ sırlarını açmak

²³⁶² sırları açmak



Canan - Ben hâlâ Dadı Kalfa'ya bile söylememiş olduğum bu sırrı size söyledim de siz bana.....

Yozefino - Vay! Daha Dadı Kalfa bilmiyor mu?

Canan - Hayır ustacığım, söylemedim.

Yozefino - Niçin söylemedin? Ondan bir korkun var mı?

Canan - Yok!

Yozefino - Hele hele? Korkun yok ise niçin söylemiyorsun?

Canan - Söylesem Dadı Kalfa memnun bile olur ama.....

Yozefino - Öyle olduktan sonra, söylememekte mana ne?

Canan - Nasıl söyleyeyim ya? Utanıyorum!.....

Kızcağız şu “Utanıyorum” sözünü o kadar bir hicâb²³⁶³ içinde söylemiş idi ki başka bir kız olsa göğsünü gere gere bi'l-iftihâr²³⁶⁴ söyleyeceği der-kâr²³⁶⁵ olan bu sözü Dadı Kalfa'ya bile söylemekten utanan Canan hakkında Yozefino'nun hâlisâne²³⁶⁶ muhabbeti²³⁶⁷ bir kat daha müzdâd²³⁶⁸ oldu. Binae-naleyh²³⁶⁹ kızın kendisine göstermiş olduğu emniyete²³⁷⁰ mukâbil:²³⁷¹

Yozefino - Evet! Müsterîh²³⁷² oldum. Şunun için müsterîh oldum ki Râkım her ne kadar gayet âkil,²³⁷³ kâmil²³⁷⁴ bir çocuk ise de, gönlü henüz bir yere kemâliyle²³⁷⁵ bağlanmamış olduğundan kendisini perişan edecek bir yere gönül bağlar ise gerek kendisinin, gerek sizin perişan olduğunuzdan havf eder²³⁷⁶ idim. İşte yine onun gibi bir delikanlının yüz binlerce frank

²³⁶³ utanma

²³⁶⁴ iftiharla, övünerek

²³⁶⁵ açık, malum, kesin

²³⁶⁶ hakiki

²³⁶⁷ sevgi

²³⁶⁸ artmış, ziyadeleşmiş

²³⁶⁹ bunun üzerine, bundan dolayı

²³⁷⁰ güven

²³⁷¹ karşılık

²³⁷² rahatlamış

²³⁷³ akıllı kimse

²³⁷⁴ olgun

²³⁷⁵ tam anlamıyla

²³⁷⁶ korkmak

servetini elden gidererek şimdi perişan olmuş idüğini bu akşam kendisi söyledi. Vâkıâ²³⁷⁷ seni satın aldığı zamandan beri seviyor idi. Lâkin senin de dediğin vechle²³⁷⁸ güya bir hemşire²³⁷⁹ gibi seviyor idi. Böyle hemşire, kardeş muhabbetleri ise insanın gönlünü bağlamaz. Gönül yine kendisi için bağlanacak bir yer arar. İşte şimdi sana bağlanmış. Artık Râkım'ın hiçbir tarafa göz ucuyla bile bakmayacağından ben emin olabilirim. Sen de emin ol.

Canan - Canım ustacığım! Size bir şey soracağım.

Yozefino - (safvet-i kalple²³⁸⁰) Sor kızım.

Canan - Hani ya, şu bizim efendinin okuttuğu kızlar yok mu?

Yozefino - Evet! İşte onların büyüğü elyevm ölüm hâlinde keyifsiz imiş.

Canan - Ben de asıl onu soracağım ya! Bizim efendi o kız için pek çok düşünmektedir de.....

Yozefino - Sen de bunu pek merak ediyorsun öyle mi?

Canan - Bencesi değil! Efendinin bu kadar düşünmesini istemiyorum ustacığım.

Yozefino - Çocukluk etme! Sana demincek demedim mi? Eğer efendi seni odalık etmeden olsa idi ne kadar düşünsen yeri var idi. Bundan sonra ise cennetten huri çıksa fayda yok. Ben Râkım Efendi'yi senden çok ve sende alâ tanırım!..

Canan - (Yozefino'yu kucaklayıp öperek) Ah! Benim ustacığım! Valla-hi yüreğime rahatlık verdin.

Yozefino - (o dahi kızcağızı öperek) Bak kahpeye bir kere! Ne vakit Râkım'a sahip olmuş, ne vakit de kıskanmaya başlamış! Seni yaramaz kızcağız seni!

²³⁷⁷ gerçi, gerçekten

²³⁷⁸ şekilde

²³⁷⁹ kız kardeş

²³⁸⁰ temiz kalplilikle

İşte bu gece Canan'ın Yozefino'ya keşfeyletiği esrar²³⁸¹ şu müşâfiheden²³⁸² malûm olacak²³⁸³ şeyler olup bunları henüz Dadı Kalfa dahi bilmediği cihetle²³⁸⁴ gerçekten esrardan addolunacakları²³⁸⁵ der-kâdır.²³⁸⁶

Müşâfehe-i mezkûreden²³⁸⁷ sonra Yozefino yatağına girmiş olduğu cihetle Canan dahi odasına geldi. Geldi amma, odasını hâlî ve تنها²³⁸⁸ bulmadı! Yarım saatten beri kendisine muntazır olan koca Râkım, Canan'ın Yozefino ile etmiş olduğu lakırdıları hemen tamamen dinlemiş idi. Kız efendisini böyle nâgehânî²³⁸⁹ denilecek bir sûretle odasında görünce ve Yozefino ile sırren²³⁹⁰ söyleşmiş olduğu şeyleri işitmiş olacağını dahi hükmedince bir aralık korkarak benzi atmış idi. Lâkin Râkım'ın çehresinde kendi havfının²³⁹¹ artmasını mûcib²³⁹² olacak alâmât²³⁹³ göremediğine ve gündüzki hâllerin bütün bütün zâil olmuş idiğini²³⁹⁴ müşâhade eylediğine²³⁹⁵ mebnî²³⁹⁶ müsterîh²³⁹⁷ olduğu misilli²³⁹⁸, efendisi sükût²³⁹⁹ emreder yolda²⁴⁰⁰ salavât parmağını dudağı üzerine koymuş bulunduğu cihetle²⁴⁰¹ ses dahi çıkaramadı.

Bundan sonra bir fısıltı dahi Canan'ın odasında başladı. Zira Yozefino ile aralarında yalnız bir bağdâdî duvar bulunduğu cihetle²⁴⁰² ceh-

²³⁸¹ açmış olduğu sırlar

²³⁸² karşılıklı konuşma

²³⁸³ anlaşılacak, öğrenilecek

²³⁸⁴ sebep

²³⁸⁵ sayılmak

²³⁸⁶ açık, malum, kesin

²³⁸⁷ sözü edilen konuşma

²³⁸⁸ boş

²³⁸⁹ ansızın, birdenbire

²³⁹⁰ gizlice

²³⁹¹ korku

²³⁹² sebep olan; gerektiren

²³⁹³ alametler

²³⁹⁴ yok olmuş olduğunu, ortadan kalkmış olduğunu

²³⁹⁵ görmek, şahit olmak

²³⁹⁶ -den dolayı

²³⁹⁷ rahatlamış

²³⁹⁸ gibi

²³⁹⁹ susma, sessizlik

²⁴⁰⁰ emreder gibi, emreder şekilde

²⁴⁰¹ nedenle

²⁴⁰² sebeple

ren²⁴⁰³ konuşmaya mahal yok idi. Fakat bu fısıltıya kulak verecek olsa yine Yozefino'nun Canan'a vermiş olduğu temînâtı²⁴⁰⁴ teyit eder şeylerden başka bir şey değil idi. Biz burada hep o temînâtı tekrar ile niçin teksîr-i sevâd²⁴⁰⁵ edelim? Yalnız Râkım'ın şu lakırdısını yazmış olsak kâfidir!²⁴⁰⁶

- Dadı uyudu! Beni uyku tutmadı da onun için geldim Canan!

Bir çeyrek, yirmi dakika sonra bu fısıltı dahi bitip bir sükût-ı umûmî²⁴⁰⁷ hane içinde herkesin hâb-ı şîrine²⁴⁰⁸ varmış olduğuna delâlet eylemiş idi. Mevsim yaz olmak ve Canan zaten talimatlı bulunmak hasebiyle sabah erkenden ve fakat ne kadar erkenden olsa nihayet saat onda efendisini!.. Hayır! Efendiciğini! Uyandırmış ve o dahi güya Dadı Kalfa'ya duyurmak için onun odasındaki yatağına nakl-i mekân²⁴⁰⁹ için kalkıp karanlık odaya gelmiş idi ise de Dadı Kalfa yatağında olmayıp aşağıda tencereleri, sahanları tıkırdatmakta olduğunu görünce “Desen a ki, Dadı Kalfa'ya da işi anlattık! Zararı yok! Hep arzu ettiği şey bu değil mi idi? İşte varsın buna da memnun olsun” diye masumâne bir hülya ile yatağına girip uyumuş idi.

Saat on ikide herkes uyandığı cihetle²⁴¹⁰ Râkım dahi tekrar uyandı. Sabah keyfinin en alâsı kışa mahsûs²⁴¹¹ olduğundan Yozefino yazın bahçeye karşı edilen sabah keyfini o kadar lezzetli bulamayarak maahazâ²⁴¹² saat bire kadar keyifler yetiştirildikten sonra kalktı, giyindi, Râkım'a veda ederek çıktı, işine gitti.

Hani ya Râkım saat onda karanlık odaya tebdîl-i mekân²⁴¹³ ettiği zaman “Varsın Dadı Kalfa dahi memnun olsun” filân dememiş mi idi? Bu zannının kemâliyle²⁴¹⁴ aksini müşâhede eder ise taaccüb eyler²⁴¹⁵ misiniz?

²⁴⁰³ açıktan

²⁴⁰⁴ güvence, güven

²⁴⁰⁵ yazının artması

²⁴⁰⁶ yeterli

²⁴⁰⁷ genel bir sessizlik

²⁴⁰⁸ tatlı uyku

²⁴⁰⁹ yer değiştirmek

²⁴¹⁰ sebep

²⁴¹¹ ayrılmış, özelleştirilmiş, özel

²⁴¹² bununla birlikte

²⁴¹³ yer değiştirmek

²⁴¹⁴ tam anlamıyla, tam olarak

²⁴¹⁵ şaşırmak

Dadı Kalfa'da bir yüz! Bir surat! Bir çehre ki! Mazallah!²⁴¹⁶ Hatta o gün çarşıdan alınacak büyük bir şey var ise haber verilmesi hakkında Râkım kendisinden emir istedikte hiçbir şeye lüzum olmadığı cevabının her harfini birer taş gibi fırlatıp Râkım'ın kafasına vurmuş idi.

Çok şey! Bizim Dadı Kalfa ha!

Evet! İşte Râkım'ı evlâdı gibi sevip Canan'ı dahi kızı gibi severek ikisini baş göz etmeyi kendisi için en büyük fahr²⁴¹⁷ addeden²⁴¹⁸ bizim Dadı Kalfa'da bu kadar hiddet ve surat var idi!

Râkım gittikten sonra Canan Dadı Kalfa'nın yanına gelip müteşekkirâne²⁴¹⁹ ve memnunâne bir tavırla eğer Yozefino gelmemiş olsa idi efendinin dünkü teellümü²⁴²⁰ hâlâ devam edeceğini ve o iyi karıcık gelip de efendinin âlâmını²⁴²¹ def eylediği için pek memnun kaldığını Dadı Kalfa'ya anlattıkta²⁴²²:

Fedâyi - (hiddetinden ağlayacak kadar bir teessür²⁴²³ ile) Bundan sonra o karı bir daha bu eve girer ise efendinin âlâmını²⁴²⁴ bir daha def eylesin!

Canan - Ne oldu ya? A Dadı Kalfacığım!

Fedâyi - Ne olduğunu ben bilirim. Zavallı kızcağız! Ne olduğunu ben bilirim.

Canan - (korkarak) Vallahi Dadı Kalfacığım! Ne olduğunu ben de bilmek isterim. Ne oldu Allah'ı seversen?

Fedâyi - Ne olduğunu sen de bilir isen sen de benim gibi o karıyı bir daha bu eve koymadıktan başka efendiye dahi onunla bir daha görüşmeyeceği için yemin verdirmekte benimle beraber olursun.

²⁴¹⁶ Allah korusun!

²⁴¹⁷ övünme

²⁴¹⁸ saymak

²⁴¹⁹ teşekkür edencesine

²⁴²⁰ elem duyma

²⁴²¹ elemeler

²⁴²² anlattığında

²⁴²³ üzüntü

²⁴²⁴ elemeler

Canan - Ben zati her şeyde seninle beraber değil miyim? Dadı Kalfacığım! Fakat ne oldu Allah'ı seversen Dadı Kalfacığım, seni bu kadar hiddetlendiren nedir?

Fedâyi - Böyle şeyleri sana söylemek iyi değildir ama pek esmâm yandı²⁴²⁵ için artık dayanamayıp söyleyeceğim.

Canan - Söyle Dadı Kalfacığım, Allah'ı seversen söyle.

Fedâyi - Söyleyeceğim şu ki bu gece efendi beni uyumuş zannedip de yatağından firar etmiş ise beğenir misin?

Canan - (kıpkırmızı olarak) Ey?!

Fedâyi - İyisi! Daha anlayamadın mı?

Canan - Anlayamadım Dadı Kalfacığım!

Fedâyi - Ahmak sen de! Senin dünyadan haberin yok! Seni efendiye beğendiremediğimiz sebebi işte bu imiş! Bu gece benim odamdan kalkıp doğruca o Frenk kokanasının odasına..... Ta sabahleyin saat ondan sonra yavaş yavaş geldiğini ben buradan matbahdan²⁴²⁶ duydum. Artık ben buna nasıl razı olabilirim?

Dadı Kalfa'nın şu yoldaki şübehâtı²⁴²⁷ Canan'dan başka bir kız için belki de müstehziyâne²⁴²⁸ bir tebessümü mûcib²⁴²⁹ olur idi ise de Canan bî-çâre için bir müddet tereddüdü ve izdiyâd-ı hicâbı²⁴³⁰ mûcib²⁴³¹ oldu. Lâkin Dadı Kalfa'nın asılsız bir suizan²⁴³² için efendisine bu kadar hiddet etmiş olmasına bir türlü razı olamayarak zaten efendinin elemli bulunduğu cihetle²⁴³³ şu aralık Dadı Kalfa dahi kendisine bir sert lakırdı söyler ise ortada mücerred²⁴³⁴ sehviyâtta²⁴³⁵ dolayı bir fenalık çıkabileceğini hesap ederek:

²⁴²⁵ sabrı taşmak, kontrolünü kaybetmek

²⁴²⁶ mutfak

²⁴²⁷ şüpheler

²⁴²⁸ alay ederek, dalga geçerek

²⁴²⁹ sebep olan; gerektiren

²⁴³⁰ utancın artması

²⁴³¹ sebep olan, gerektiren

²⁴³² yanlış anlama, bir şeyin kötü olduğunu sanma

²⁴³³ nedenle

²⁴³⁴ yalnızca, sadece

²⁴³⁵ yanlışlar



Canan - Şey! Dadı Kalfacığım, ben sana bir şey söyleyeyim mi?

Fedâyi - Ne söyleyeceksin bakayım?

Canan - Ben böyle şeyi ne efendiden ümit edebilirim ne de Yozefino'dan.

Fedâyi - Haydi hey çocuk sen de! Senin dünyadan haberin yok dedim.

Canan - Var Dadı Kalfacığım var!

Fedâyi - (Canan'ın çehresi mosmor olduğunu görünce derhal şüphesi mütehavvil²⁴³⁶ olarak) Kız! Korkarım!...

Canan - (boynunu bükerek) Evet! Dadı Kalfacığım!

Fedâyi - Senin yanında mı idi?

Canan - (artık hicâba²⁴³⁷ dahi mahal kalmadığını görünce koşup Dadı Kalfâ'nın boynuna sarılarak ve öperek) Ben senin kızın değil miyim Dadı Kalfacığım! Sen benim anam değil misin ya?

Fedâyi - (Canan'dan ziyâde bir memnuniyetle o dahi onu öperek) Vay! Öyle mi? Oh! Evet! Sen benim kızımdın şimdi daha büyük kızım oldun. Oh elhamdülillah! Zavallı kokana, zavallı Râkım, beyhude²⁴³⁸ günahınıza girdim. Elbette helâllik dilerim ya!.....

Sadık Arap'ın bir dakika evvelki gazap ve hiddeti, bir dakika sonra yine o nisbette bir memnuniyet ve şetârete²⁴³⁹ münkalib²⁴⁴⁰ olarak Canan'a birçok talimat daha verdi. Hele Canan Yozefino'nun gerek efendi ve gerek kendisi için ne kadar sadık, muhib²⁴⁴¹, dost bir karı olduğunu dadıya lâıykıyla tefhîm²⁴⁴² eyledikten sonra Arap'ın Yozefino hakkındaki eski muhabbeti²⁴⁴³ dahi birkaç kat arttı. O akşam Râkım hanesine gelince Fedâyi bir türlü memnuniyetini ketm edemeyerek²⁴⁴⁴ keyfiyeti²⁴⁴⁵ efendisine açtı.

²⁴³⁶ değişmiş, dönüşmüş

²⁴³⁷ utanma; gizleme

²⁴³⁸ boş yere

²⁴³⁹ şenlik, neşe

²⁴⁴⁰ değişmiş, dönmüş

²⁴⁴¹ sevgi besleyen, dost

²⁴⁴² anlatmak

²⁴⁴³ sevgi

²⁴⁴⁴ saklayamayarak

²⁴⁴⁵ durum

Râkım dahi Canan'ı istifrâş²⁴⁴⁶ değil âdeta izdivaç etmiş olduğunu inkâr de-
ğil, bi'l-iftihâr²⁴⁴⁷ ikrâr ederek²⁴⁴⁸ yakında şer'an²⁴⁴⁹ nikâhını kıyacağını dahi
söyledi. Aman Dadı Kalfa'daki sevinç! Râkım da kucağında, Canan da, onu
da öper, onu da!

İleriki ders günü Yozefino geldikte Dadı Kalfa “Karının murdâr gü-
nahı üzerimde kalmasın” diye Canan'ın tercümanlığı vasıtasıyla meseleyi
Yozefino'ya anlattı ve kusurunun affını rica eyledi. Yozefino bir kahkaha ile
gülüp!..... ve bu kahkahasıyla birçok manalar işrâb²⁴⁵⁰ edip “Bugün zanne-
derim ki Râkım'ın ve Canan'ın benden daha sadık dostları ancak sen olabi-
lirsin. Ben bilirim ki sen Canan'ın Râkım'la tezevvücünü²⁴⁵¹ emel ederek o
bâbda²⁴⁵² çok sa'yde²⁴⁵³ bulundun. Lâkin sen yalnız Canan'ı sevk eder²⁴⁵⁴ idin.
Râkım'ı sevk hizmetini dahi ben deruhte eylemiş²⁴⁵⁵ idim. İnanmaz iseniz
Râkım'a sorunuz. O mert çocuktur, inkâr etmez.” dedi. Vâkıâ²⁴⁵⁶ akşam olup
da Râkım geldiği zaman Canan'ın muhabbetine²⁴⁵⁷ Yozefino'nun kendisini
ne kadar sevk etmiş olduğunu inkâr etmeyerek âlemde kendisini seven bir
Dadı Kalfa var ise bir de Yozefino olduğunu müteşekkîrâne²⁴⁵⁸ ikrâr eyledi.

²⁴⁴⁶ odalık etme, beraber yatma

²⁴⁴⁷ iftiharla, övünerek

²⁴⁴⁸ açıkça söylemek

²⁴⁴⁹ şeriata göre

²⁴⁵⁰ ima etme

²⁴⁵¹ evlenme

²⁴⁵² konuda

²⁴⁵³ çalışma, gayret etme

²⁴⁵⁴ yönlendirmek

²⁴⁵⁵ üstlenmek

²⁴⁵⁶ Gerçekten de

²⁴⁵⁷ sevgi, aşk

²⁴⁵⁸ teşekkür ederek



Onbirinci Bâb

Doktor Mösyö (Z) ile Râkım'ın ve pederinin bî-çâre Matmazel Can huzurunda oynamak istedikleri oyunu beceremeyip de kızcağız keşf-i esrâr²⁴⁵⁹ eylediğinden sonra hastalığı bir sür'at-i acile²⁴⁶⁰ ile iştidâd²⁴⁶¹ bulmaya başladığından Ziklas diğer kızı Margrit için dahi korkup onu bazı iğfâlât²⁴⁶² ve mevâid²⁴⁶³ ile İskenderiye'ye aşırılmış²⁴⁶⁴ idi. Mezbûreyi²⁴⁶⁵ götürecektir olan vapura kadar teşyî²⁴⁶⁶ için yine mezbûre tarafından vuku bulan talep üzerine Ziklas Râkım'ı bâ-tezkere²⁴⁶⁷ davet eyledi.

Peder ve vâlide ve kızla beraber Râkım dahi Kurşunlu Mahzen'den sandala binerek vapura kadar gittiler. Ziklas kerîmesini²⁴⁶⁸ kaptana tevdi' eylemiş²⁴⁶⁹ olduğundan birinci kamarada kaptan bunlara çay ve kahve ikramıyla hatırlarını aldı. Oturacakları kadar oturup ayrıldıkları zaman vâlide ve pederiyle Margrit resm-i vedâr²⁴⁷⁰ icrâ eder iken Türkçe ve yavaşça kulağına “Ey Râkım! Seni üç parça edebilmek mümkün olsa idi ben de bir

²⁴⁵⁹ sırrını açmak

²⁴⁶⁰ süratli şekilde

²⁴⁶¹ şiddetlenme

²⁴⁶² kandırmalar, aldatmalar

²⁴⁶³ vaadler.

²⁴⁶⁴ tehlikeden uzağa kaçırmak.

²⁴⁶⁵ adigeçen kız (Margrit).

²⁴⁶⁶ uğurlama, yolcu etme.

²⁴⁶⁷ mektupla.

²⁴⁶⁸ kız evlat

²⁴⁶⁹ emanet etmek

²⁴⁷⁰ veda merasimi

parçana sahâbet²⁴⁷¹ gayretinden bir türlü vazgeçmez idim. Bir de hemşiremin²⁴⁷² sana alâkasını²⁴⁷³ haber aldığım için artık benim kasr-ı yed²⁴⁷⁴ eylemekliğim lâzım geldi. Eğer haber almamış olsa idim şimdi bir yatakta beni görür idiniz! Ne ettim ettim, yüreğim üzerine taş bağladım, kendimi senin aşkın namı verilen ölümün pençesinden kurtarabildim. Canan'a mahsûs selâm söyle. Hemşiremin katili kendisi olduğunu bilsin! Fakat bu katilde kemâliyle²⁴⁷⁵ mazûr olduğuna dahi emin olsun” dedi.

Acayip!

Evet! İşte burası biraz acayıptır. Daha acayibini ister misiniz? Cezayir-i Bahr-i Sefîd'den²⁴⁷⁶ birisinin mutasarrıflığını²⁴⁷⁷ hâmilen²⁴⁷⁸ Dersaadet'ten²⁴⁷⁹ hareket eden Felâtun Bey'i dahi bu vapur götürmekte idi. Güverte üzerinde Râkım ona tesadûf eyledi!

Râkım - Vay beyim! Rabbim selâmetler versin.

Felâtun - İstanbul'un zevkini size bıraktık birâder..... Adası'na mutasarrıf oldum, gidiyorum. Artık Matmazel Ziklas ile enine boyuna zevk ediniz.

Râkım - (şiddetle göğüs geçirerek) Birisini bugün yarın mezara götüreceğiz.. İşte birisini sizin bindiğiniz şu vapur İskenderiye'ye götürüyor. İstanbul'un zevkini süren var ise o da sizsiniz.

Felâtun - (Râkım Efendi'den ziyâde şiddetle içini çekerek) Evet! Hakkın var. Babamdan kalanı cem'an yekûn²⁴⁸⁰ yedikten sonra, yüz elli bin kuruş kadar da açık borç etmişimdir. Fena zevk değildir doğrusu.

Râkım - Zararı yok birâder. İnsanın aklı sonradan başına gelir. Bundan sonra yapmazsınız.

²⁴⁷¹ sahip çıkma.

²⁴⁷² kız kardeş.

²⁴⁷³ aşk

²⁴⁷⁴ vazgeçme, el çekme

²⁴⁷⁵ tam anlamıyla, tamamen

²⁴⁷⁶ Akdeniz adaları

²⁴⁷⁷ eski bir yönetici ünvanı

²⁴⁷⁸ taşıyarak, yüklenerek.

²⁴⁷⁹ İstanbul

²⁴⁸⁰ toplam olarak, tamamen

Felâtun - Bundan sonra alacağım maaştan kendimi besledikten sonra arttıracacağım miktarla bin beş yüz lira borcu ödemeye ömrüm kifâyet eder²⁴⁸¹ ise belki doksan yaşında iken yine sefâhate²⁴⁸² vakit bulabilirim.

Râkım - Adam sen de, ödenmeyecek borç mu olur?

Felâtun - Yok birâder! Sefâhat²⁴⁸³ ettim, çocukluk ettim. Her haltı ettim. Ama memur olduğum yerde maaşımla kanaat ederek sıdk²⁴⁸⁴ ı ihlâs²⁴⁸⁵ ile çalışacağıma emin olmanı rica ederim.

Râkım - Allah için birâder, bu emniyet²⁴⁸⁶ bende vardır. Hemen Rab-bim tevfiğ-i selâmet²⁴⁸⁷ versin. Benim murâdım inşallah bundan böyle mansıbın²⁴⁸⁸ daha ziyâde büyür de borcunu ödedikten başka bundan sonra dahi kesb-i²⁴⁸⁹ destinle²⁴⁹⁰ zevk etmeye fırsat bulursun demek idi.

Felâtun - Sadakatle hizmet ettikten sonra bu söylediğin şey husûl bulmaz değildir²⁴⁹¹.

Râkım - Hah! İşte memuriyete bu fikir ve itikâd²⁴⁹² ile girmeni isterim. Bu fikir ve itikâd kimlerde olur ise mutlaka tevfiğ-i İlâhîye²⁴⁹³ mazhar²⁴⁹⁴ olur. Allah selâmet versin birâder. Bizi gönülden çıkarmazsın ya? Aralıkta bir mektuplaşırız.

Felâtun - Hay, hay! Adiyö monşer!

Râkım - Bon vuayaj mon ami!

²⁴⁸¹ yetmek

²⁴⁸² zevk ve eğlence düşkünlüğü.

²⁴⁸³ zevk ve eğlence düşkünlüğü

²⁴⁸⁴ doğruluk, gerçeklik, yürek temizliği.

²⁴⁸⁵ halis, temiz, samimiyet.

²⁴⁸⁶ güven, inanç

²⁴⁸⁷ esenliğe, kurtuluşa ulaşma

²⁴⁸⁸ makam.

²⁴⁸⁹ kişinin kendi kazancı

²⁴⁹⁰ el.

²⁴⁹¹ gerçekleşmez değildir.

²⁴⁹² inanç, güven.

²⁴⁹³ Allah'ın yardımı

²⁴⁹⁴ ulaşma, nail olma

İngiliz kinine ne dersiniz yahu? Mayonez meselesinden sonra Ziklas ile Felâtun arasında hâsıl²⁴⁹⁵ olan münâferet²⁴⁹⁶ hâlâ kemâl-i germî²⁴⁹⁷ ile devam etmekte idi. Zira Felâtun'un Râkım ile veda eylediğini karı koca gördükleri hâlde çocuğa merhaba bile demediler. Ama hakları da yok mudur ya?

Bunlar yine geldikleri sandala râkiben²⁴⁹⁸ Kurşunlu Mahzen'e çıktılar. Râkım hanesince bazı umûru²⁴⁹⁹ olduğundan bahisle kendi hanesine avdet eyledi²⁵⁰⁰. Ziklas ile karısı dahi gidip esîr-i firâş²⁵⁰¹ olan bi-çâre Can ile meşgul olmaya başladılar. Zira artık hekimler kızcağız ile iştigâli²⁵⁰² terk etmiş olduklarından vâlidesi ve pederi dahi bugün yarın vefatına intizâren²⁵⁰³ her istediği şeyi verir idiler. O gün ise kızın canı bir et istemiş. Aşçıyı çağırıp gayet kuvvetli olması tenbîhâtıyla²⁵⁰⁴ beraber bir alâ et suyu ısmarlamış. Vâlidesi ve pederi kendisini et suyu içine (bisküvi) peksimet doğrayarak yemekte olduğu hâlde buldular²⁵⁰⁵. Böyle bir hâlde çoktan beri tesadüf edemedikleri cihetle²⁵⁰⁶ şaşırmışlar idi. Kızcağız taâmını²⁵⁰⁷ yedikten sonra yatmayıp yatağı içinde oturdu ve tabip Mösyö (Z)'yi çağırmalarını emreyledi

Bir saat sonra tabip geldi. Kız sadrından²⁵⁰⁸ şimdiye kadar asla hissetmemiş olduğu latîf bir kaşınmak nevinden²⁵⁰⁹ bir şey hisseylediğini haber verdi.

Tabip - Hâlâ kan geliyor mu?

Can - İki günden beri yoktur.

Tabip - Ya balgam?

²⁴⁹⁵ meydana gelen, ortaya çıkan .

²⁴⁹⁶ karşılıklı nefret etme, dargınlık.

²⁴⁹⁷ olanca hararetiyle

²⁴⁹⁸ binmiş olarak.

²⁴⁹⁹ eviyle ilgili işler

²⁵⁰⁰ geri dönmek

²⁵⁰¹ yatak esiri

²⁵⁰² meşgul olma, uğraşma

²⁵⁰³ bekleyerek.

²⁵⁰⁴ tembihler.

²⁵⁰⁵ peksimet doğrayarak yerken buldular.

²⁵⁰⁶ nedenle, sebebiyle

²⁵⁰⁷ yemek.

²⁵⁰⁸ göğüs, döş.

²⁵⁰⁹ tür, cins, çeşit.

Can - İki gün evveli kanlı balgam ve pıhtılar tükürmekte idim. İki günden beri hiçbir şey geldiği yoktur.

Tabip - Pek alâ! Pek alâ! Demek oluyor ki, rahat ediyorsunuz. Artık bu rahatınız üzerine yeniden bir şey tertibine hâcet de yoktur. Besleyecek şeyler yemeli. Soğuktan kendinizi muhafaza etmeli.

Doktor efendi şu emirleri vermiş idi ise de, yüreği “Demek oluyor ki iki gün sonra bütün bütün rahat edeceksiniz. Zira bu hastalık insanın son günlerinde birkaç gün böyle müsaitçe davranır” demekte bulunmuş idi. Fakat doktorun yüreğinde olan manadan vâlîde ve pederin ne haberi olabilir? Onlar doktorun “Pek alâ! Pek alâ!” demesi üzerine kızlarını gerçekten pek alâ zannetmişler idi.

Yahu! Bu zalim hastalık son günlerinde insanın midesini de mi açıyor, ne oluyor? Can'ın midesine bayağı bir kuvvet geldi. Hem gayet kuvvetli et suları göğsünü dahi yumuşattığından öksürüğü bütün bütün kesilmiş ve binaenaleyh²⁵¹⁰ kan ve balgamları dahi unutulmuş idi. Garibi²⁵¹¹ şunda ki, tabibin vazifesinden sonra iki değil, beş gün geçti, kız hâlâ vefat etmedi! Vefat etmedikten başka etmek istemediği dahi görülmeye başladı.

Binaenaleyh tabip tekrar celb olunarak²⁵¹² kızı etrafıyla muayene eyledikte, marazın²⁵¹³ bu dereceye kadar tebeddülüne²⁵¹⁴ bir mana veremeyip ihtiyaten²⁵¹⁵ ne faydası olacak ve ne de zarar verecek bir su tertibiyle yine güzelce beslenmesini ve soğuktan ve rutubetten ve tozdan, topraktan muhafaza edilmesini tavsiye ile kalktı, gitti.

Tabibin bu defa verdiği muâlece²⁵¹⁶ ne tesirli imiş? Kız midesinde git-tikçe kuvvet bulmakta. İkinci gün tabip efendi bir daha celb olunarak yine o ilaçtan ve fakat biraz daha kuvvetlicesinden talep olundu. Herif kendi

²⁵¹⁰ bunun üzerine, bundan dolayı.

²⁵¹¹ gariplik

²⁵¹² çağırılmak, getirtilmek

²⁵¹³ hastalık, dert.

²⁵¹⁴ değişme

²⁵¹⁵ tedbir olarak

²⁵¹⁶ ilaç

ilâcında böyle bir tesir olmadığını bildiği hâlde, ilâcı hakkında hâsıl²⁵¹⁷ olan hüsn-i zanna²⁵¹⁸ halel²⁵¹⁹ vermeyip güya daha kuvvetlisini tertîb eyledi.

Evet! İlâcın bu defaki tesiri daha ziyâde oldu ya! Yatağında kımıldanmayan hasta oda içinde gezinmeye bile başladı. Ey şimdi Molyer’in tabipler hakkında söylediği söz yalan mıdır? Tabipliğin en fennî²⁵²⁰ ciheti²⁵²¹ bir hastanın vefat etmiş olduğunu anlamak olup yoksa bir hastalığın hangi hastalık olduğunu teşhise muvaffak olsalar²⁵²² bile her hastalığın birçok envâr²⁵²³ olduğundan hangi nevinden²⁵²⁴ olmasını hükmedememektedirler. Teverrüm²⁵²⁵ hakkında teşhîs-i emrâz²⁵²⁶ kitaplarına derc edilmiş²⁵²⁷ olan sahifelerde²⁵²⁸ yazar ki bu illete müptelâ olanlar²⁵²⁹ için ilâç olmayıp verilen ilâçlar ise henüz derdest-i tecrübe²⁵³⁰ olan şeylerdir. Lâkin en altında ihtiyât²⁵³¹ olarak iki satır daha yazılmış. Denilmiş ki “Bu hastalıktan bazı kere kendi kendisine iyi olanlar dahi vardır”. Şimdi bizim Doktor (Z) dahi bî-çâre Can’ın yeniden can kazandığını görünce “Patoloji kitabının şu son ihtârî²⁵³² doğru imiş be!” diye kendi kendisine taaccüb²⁵³³ ederek artık kızın iyi olacağını yakînen²⁵³⁴ gördükten sonra herif bütün bütün lokman kesildi, gitti ki bundan sonra kayınvâlidemi dahi getirsem, o da hiç olmaz ise Bukrat²⁵³⁵ kesilebilir idi.

Latife değil! Kız gereği gibi kendisini toplamış idi. Hatta yataktan bütün bütün çıktı. Gündüzün elbisesini dahi giydi. Ziklas iki günde bir kere

²⁵¹⁷ meydana gelen, ortaya çıkan .

²⁵¹⁸ iyi düşünce

²⁵¹⁹ zarar, bozukluk, eksiklik.

²⁵²⁰ bilimsel.

²⁵²¹ yan, taraf.

²⁵²² başarmak

²⁵²³ çeşit, tür

²⁵²⁴ tür, cins, çeşit.

²⁵²⁵ verem olma.

²⁵²⁶ hastalıkların teşhisi

²⁵²⁷ eklenmiş, katılmış

²⁵²⁸ sayfa.

²⁵²⁹ hastalığa yakalananlar.

²⁵³⁰ etkisi sınanmakta olan

²⁵³¹ uyarı

²⁵³² uyarı

²⁵³³ şaşıрма, hayret etmek.

²⁵³⁴ iyice, tereddütsüzce

²⁵³⁵ hipokrat.

kızın tebeddül-i hâlini²⁵³⁶ Râkım’a yazar idi ise de “İşte oğul size malumât-ı lâzıme²⁵³⁷ verdim. Fakat evime gelir de kızı ziyaret eder iseniz korkarım ki hastalığı nükseder” zeylini²⁵³⁸ hiçbir mektubunda eksik etmez idi.

Derken kızcağıza sıhhat geldikçe canı dahi sıkılmaya başlayarak hocasını istemesin mi? Doktor (Z)’den evvel babası itiraz ederek marazının nüksünü mûcib olacağı²⁵³⁹ dahi dermeyân edilmiş²⁵⁴⁰ idi ise de kızı ikna etmek mümkün olamayıp bilakis kız artık Râkım için yüreğinde aşka benzer bir şey hissedememekte olduğunu temîn eylediğine²⁵⁴¹ ve bâ-husûs²⁵⁴² pederi İzmir’de bulunup öteden beri kendisiyle izdivaca can atan bir dayızâdesiyle artık izdivacını teklif eyledikte, kız buna dahi razı olduğuna mebnî²⁵⁴³ Râkım’a mahsûsen²⁵⁴⁴ uşak gönderilerek celb edildi²⁵⁴⁵.

Koca Râkım! Kızı hayatta görünce sevincinden çıldıracağı geldi. Can ise Râkım’ı görünce vücudunda daha ziyâde bir rahat bir sohbet bularak “Be-seret ger heme âlem be-serem tığ zenend / Netevân burd hevâ-yı tû birûn ez-ser-i mâ²⁵⁴⁶” beytini okumuş idi ise de Râkım kendisini bu hâle koyanlar işte bu beyitler olduğundan bahisle bağe-zin²⁵⁴⁷ bu gibi hayalât-ı şâirâne²⁵⁴⁸ ehemmiyet vermemesini tavsiye ve kız dahi artık yeniden kazandığı hayatı muhafazaya -²⁵⁴⁹ edeceğini temîn eylediğinden²⁵⁵⁰ her tarafın memnuniyeti derece-i nihâyeye²⁵⁵¹ vardı.

²⁵³⁶ durumunun değişimi.

²⁵³⁷ gerekli, önemli olan bilgiler

²⁵³⁸ ek, ilave.

²⁵³⁹ hastalığının tekrar etmesine sebep olacağı.

²⁵⁴⁰ ortaya konulmak, açıklanmak.

²⁵⁴¹ emin olmak.

²⁵⁴² hele, özellikle, en çok.

²⁵⁴³ dolayı, binaen

²⁵⁴⁴ hususi, özel

²⁵⁴⁵ çağrılmak, getirtilmek

²⁵⁴⁶ Başının hakkı için! Cümle âlem başıma kılıç da vursa senin hevânı (düşünceni, arzunu) başımızdan çıkarmak olmaz.

²⁵⁴⁷ bundan sonra.

²⁵⁴⁸ şairce hayaller.

²⁵⁴⁹ içten gelen istek ve heves.

²⁵⁵⁰ güven vermek, garanti etmek

²⁵⁵¹ son derece, en uç nokta

Râkım o kadar memnun oldu ki yutkunup durmasından bir şey söylemek istediği hâlde söyleyemediğini gerek Can ve gerek peder ve vâlideleri anlamışlar idi. Binaenaleyh²⁵⁵² Can'ın istizâh-ı merâm²⁵⁵³ etmesi üzerine Râkım “Efendim, söyleyeceğim lakırdı yalnız pederinize mahsûstur” diye onu bir tarafa çekip “Gördünüz mü Mösyö Ziklas!..... (Cenâb-ı Hak) İşte hem üç yüz bin lira servetinizi ve hem de nur gibi kerîmenizi²⁵⁵⁴ size tekrar ihsân eyledi²⁵⁵⁵” demiştir ki Ziklas o tok gözlü, mert, sadık Râkım'dan bu sözleri işitince, oğlanı bir kat daha sevip yüreğine sokacağı geldi.

Artık bundan sonra sözü uzatmakta lezzet yoktur. Kısa keserek tatlısına bağlayalım:

Ziklas yazacağı kâğıtları yazıp edeceği muhâberâtı²⁵⁵⁶ ettikten sonra işin üzerinden iki buçuk, üç ay kadar zaman mürûr²⁵⁵⁷ eylemiş idi ki Margrit İskenderiyeden ve Can'ın yavuklusu İzmir'den ve Margrit ile tezvîci²⁵⁵⁸ yine bu aralık kararlaştırılan bir yeğeni dahi Halep'ten gelip kasım üzeri bunların izdivacı için verilen baloda ömründe ilk defa olarak Râkım dahi polka oynadı!

Hele ertesi gün kendi hanesine geldikte Dadı Kalfa, Canan'ın can evinde bir çiğerparesinin canlanıp oynamakta bulunduğunu haber verdi ki bu haber Râkım'ı her şeyden ziyâde memnun eyledi.

İşte biz dahi altı ay sonra Râkım'ın Yozefino kucağına nur topu gibi bir erkek evlât kundağını koymak şartıyla o sadık dostu dahi memnun eylemiş olmasını ihtârla²⁵⁵⁹ hatm-i güftâr²⁵⁶⁰ ederiz.

(Nihayet²⁵⁶¹)

²⁵⁵² bunun üzerine, bundan dolayı.

²⁵⁵³ niyetin, maksadın açıklanmasını isteme

²⁵⁵⁴ kız evlat

²⁵⁵⁵ bağışlama

²⁵⁵⁶ haberleşme.

²⁵⁵⁷ geçmek.

²⁵⁵⁸ evlendirme

²⁵⁵⁹ hatırlatma, uyarma, dikkat çekme.

²⁵⁶⁰ sözleri sonlandırma

²⁵⁶¹ Son !

Felâtun Bey ile Râkım Efendi

AHMET MİDHAT EFENDİ

Hace-i Evvel unvanlı Ahmet Midhat Efendi, Felâtun Bey ile Râkım Efendi adlı romanında okurlarına iki farklı tip ve iki farklı dünya sunar. Bir tarafta çalışmayıp babadan kalan mirası harcayan, gösteriş merakını her şeyden üstte tutan, bilmediği hâlde Fransızca konuşarak insanları etkilemeye çalışan, alafranga züppe tip Felâtun Bey; diğer tarafta yazarı Ahmet Midhat'la birçok benzerlik taşıyan, kendi kendini eğitip alın teriyle para kazanan, ahlaklı, bilgili ve dürüst Râkım Efendi. Ahmet Midhat Efendi, okurlarından, örtük bir şekilde, gidecekleri yolun hangisi olduğu konusunda tercihte bulunmalarını ister. Ahmet Midhat Efendi'nin bu eğlenceli kitabını, tüm Açıköğretim öğrencilerinin keyifle okumasını temenni ediyoruz...

ISBN 978-975-06-2191-8



9 789750 621918

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ
ESKİŞEHİR